

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2016

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2445, 2465

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615–5616

Innhold

Del I	Innledende del	9	Programområde 13	
			Kommunal, bolig og modernisering	45
1	Innledning	11	<i>Programkategori 13.00</i>	
1.1	Ansvarsområder og organisering	11	<i>Administrasjon og fellestjenester mv.</i>	45
1.2	Oversikt over budsjettforslaget på programkategorinivå	12	Kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet	51
2	Hovedmål og prioriteringer	14	Kap. 502 Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger	58
2.1	Innledning	14	Kap. 503 Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte	59
2.2	Budsjettmessige prioriteringer for 2016	14	Kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	59
2.3	Levende lokaldemokrati	15	Kap. 3510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	61
2.4	En enklere hverdag for folk flest ..	17	Kap. 520 Tilskudd til de politiske partier	62
2.5	Et sterkere sosialt sikkerhetsnett	22	<i>Programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene</i>	64
3	Det økonomiske opplegget for kommunesektoren	23	Kap. 525 Fylkesmannsembetene	71
3.1	Kommunesektorens inntekter i 2015	23	Kap. 3525 Fylkesmannsembetene	73
3.2	Kommunesektorens inntekter i 2016	23	<i>Programkategori 13.30</i>	
3.3	Helse- og omsorgstjenesten mv. ..	27	<i>Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning</i>	74
3.4	Barn og unge	28	Kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	77
3.5	Integrering	30	Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål .	79
3.6	Samferdsel	30	Kap. 3531 Eiendommer til kongelige formål .	80
4	Anmodningsvedtak	31	Kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet	80
5	Oversikt over budsjettforslaget	32	Kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen	81
5.1	Utgifter og inntekter fordelt på de ulike budsjettkapitlene	32	Kap. 3533 Eiendommer utenfor husleieordningen	82
5.2	Utgifter og inntekter fordelt på postgrupper	37	Kap. 534 Erstatningslokaler for departementene	82
5.3	Overførbare bevilgninger	38	Kap. 2445 Statsbygg	83
5.4	Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform	39	Kap. 5445 Statsbygg	90
			Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu	90
Del II	Budsjettforslag	41	<i>Programkategori 13.40</i>	
6	Oversikt over budsjettforslaget mv.	43	<i>Forvaltningsutvikling og IKT-politikk</i>	91
			Kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT	99
Programområde 00			Kap. 3540 Direktoratet for forvaltning og IKT	103
Konstitusjonelle institusjoner	43		Kap. 541 IKT-politikk	104
			Kap. 542 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	106
<i>Programkategori 00.10 Det kongelige hus</i>	43	<i>Programkategori 13.45 Personvern</i>	108	
Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen	44	Kap. 545 Datatilsynet	110	
Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	44	Kap. 546 Personvernemnda	111	

<i>Programkategori 13.50</i>			
<i>Distrikts- og regionalpolitikk</i>	112		
Kap. 551 Regional utvikling og nyskaping ..	118		
Kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	121		
Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling	123		
<i>Programkategori 13.60 Samiske formål</i>	125		
Kap. 560 Sametinget	127		
Kap. 3560 Sametinget	128		
Kap. 561 Tilskudd til samiske formål	128		
Kap. 562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	129		
Kap. 3562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	130		
Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter	131		
Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter	132		
<i>Programkategori 13.67</i>			
<i>Nasjonale minoriteter</i>	133		
Kap. 567 Nasjonale minoriteter	135		
Kap. 3567 Nasjonale minoriteter	137		
<i>Programkategori 13.70</i>			
<i>Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.</i>	138		
Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner	145		
Kap. 3571 Tilbakeføring av forskudd	150		
Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner	150		
Kap. 573 Kommunereform	156		
Kap. 575 Ressurskrevende tjenester	157		
Kap. 576 Vedlikehold og rehabilitering	159		
Kap. 578 Valgdirektoratet	159		
Kap. 579 Valggifter	160		
Kap. 5616 Kommunalbanken AS	160		
Kap. 2427 Kommunalbanken AS	161		
<i>Programkategori 13.80</i>			
<i>Bolig, bomiljø og bygg</i>	162		
Kap. 580 Bostøtte	169		
Kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak	172		
Kap. 585 Husleietvistutvalget	176		
Kap. 3585 Husleietvistutvalget	177		
Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet	177		
Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet	178		
Kap. 2412 Husbanken	179		
		Kap. 5312 Husbanken	181
		Kap. 5615 Husbanken	182
		<i>Programkategori 13.90</i>	
		<i>Planlegging, byutvikling og geodata</i>	183
		Kap. 590 Planlegging og byutvikling	191
		Kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	196
		Kap. 3595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	197
		Kap. 2465 Statens kartverk	198
		Del III Omtale av særlige temaer	201
		7 Omtale av særlige temaer	203
		7.1 Anmodningsvedtak	203
		7.2 Samfunnsikkerhet og beredskap	204
		7.3 Sektorovergripende klima- og miljøpolitikk	206
		7.4 Omtale av lønnsvilkår o.a. til ledere i heleide statlige virksomheter	207
		7.5 Orientering om likestilling i staten	207
		7.6 Orientering om likestilling i virksomhetene	208
		Forslag	212
		Vedlegg 1	
		Bakgrunnsmateriale for budsjettforslaget på programkategori 13.50	
		Distrikts- og regionalpolitikk	225
		Vedlegg 2	
		Antall arbeidstakere og anslag på utførte årsverk i statlig tariffområde per 1. oktober 2014	253
		Vedlegg 3	
		Gjeldende romertallsvedtak fra tidligere år	254

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Oversikt over nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet 2016	20	Tabell 6.20	Kompensasjon for engangs-kostnader ved kommune-sammenslåing i reformperioden	157
Tabell 3.1	Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2016	25	Tabell 6.21	Reformstøtte i reformperioden ..	157
Tabell 3.2	Kommunesektorens inntekter i 2016	26	Tabell 6.22	Mål for programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg	164
Tabell 3.3	Kommunenenes og fylkes-kommunenenes frie inntekter	27	Tabell 6.23	Nye boutgiftstak fra 1. januar 2016	171
Tabell 6.1	Mål for programkategori 13.00 Administrasjon og felles-tjenester mv.	47	Tabell 6.24	Mål for programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata	185
Tabell 6.2	Fordeling av bevilgningen på programmer	57	Tabell 6.25	Statens kartverks driftsinntekter	199
Tabell 6.3	Mål for programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene	65	Tabell 7.1	Årsverk og gjennomsnittlig månedsførtjeneste 2013 og 2014	207
Tabell 6.4	Mål for programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	75	Tabell 7.2	Deltid, midlertidig ansatt, foreldrepermisjon og sykefravær i 2013 og 2014	208
Tabell 6.5	Statsbyggs balanse	89	Tabell 7.3	Antall årsverk og gjennom-snittlig månedsførtjeneste per årsverk 2009–2014	208
Tabell 6.6	Mål for programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	94	Tabell 7.4	Prosentdelen kvinner og menn i alle lederstillinger og topplederstillinger i statlig sektor 2009–2014	208
Tabell 6.7	Mål for programkategori 13.45 Personvern	109	Tabell 7.5	Tilstandsrapportering – kjønn ...	210
Tabell 6.8	Mål for programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk	115			
Tabell 6.9	Mål for programkategori 13.60 Samiske formål	126	Vedlegg 1		
Tabell 6.10	Mål for programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter	134	Tabell 1.1	Differensiert arbeidsgiveravgift og kompenserende tiltak for økt arbeidsgiveravgift	228
Tabell 6.11	Mål for programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.	139	Tabell 1.2	Næringspolitikk	228
Tabell 6.12	Delkostnadsnøkklens vekt i samlet kostnadsnøkkel 2016	146	Tabell 1.3	Infrastruktur	230
Tabell 6.13	Kostnadsnøkkel for kommunene 2016	147	Tabell 1.4	Velferd, oppvekst og miljø	231
Tabell 6.14	Satser for distriktstilskudd Sør-Norge 2016	148	Tabell 1.5	Særskilte tiltak for Finnmark og Nord-Troms	232
Tabell 6.15	Satser for Nord-Norge- og Namdalstilskudd	148	Tabell 1.6	Fritak for merverdiavgift på strøm i Nord-Norge og ramme-tilskudd til kommunene	233
Tabell 6.16	Satser for småkommune-tilskuddet 2016	148	Tabell 1.7	Bruk av midler i 2014 fordelt på mål, post, sentralitet og forvalter	250
Tabell 6.17	Satser for Nord-Norge-tilskudd for fylkeskommunene i 2016	151	Tabell 1.8	Fordeling av kap. 551, post 60 mellom fylkeskommuner	251
Tabell 6.18	Tilskudd gjennom inntekts-systemet for 2015 og 2016	152	Tabell 1.9	Fordeling av kap. 551, post 61 mellom fylkeskommunene	252
Tabell 6.19	Endringer i rammetilskuddet til kommuner og fylkes-kommuner som følge av korreksjoner og innlemminger .	153	Vedlegg 2		
			Tabell 2.1	Sammendrag – tilsatte i staten per 1. oktober 2014 – antall og beregnet årsverk	253

Figuroversikt

Figur 1.1	Organisasjonskart for Kommunal- og moderniseringsdepartementet med underliggende etater og andre virksomheter	11	Figur 6.1	Ressursfordeling per departementsområde for 2014	72
Figur 3.1	Vekst i frie inntekter ut over beregnede demografi- og pensjonskostnader	24	Vedlegg 1		
			Figur 1.1	Utvikling i den brede distriktpolitikken 2003–2016	227

Oversikt over bokser

Boks 3.1	Kommunesektorens inntekter i 2016	26	Boks 6.1	Områdesatsing i byer	194
----------	---	----	----------	----------------------------	-----

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2016

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2445, 2465

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615–5616

*Tilråding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 18. september 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

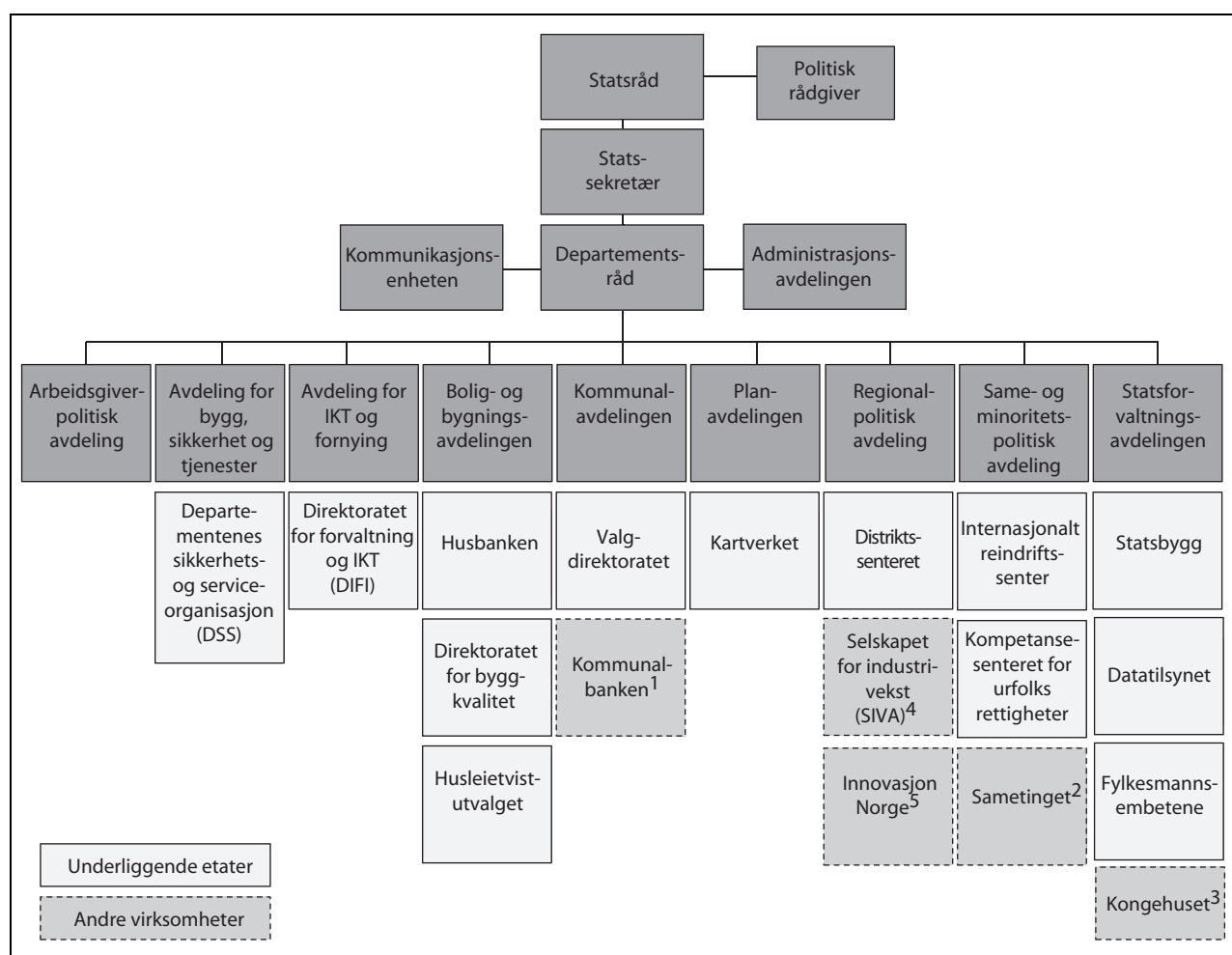
1 Innledning

1.1 Ansvarsområder og organisering

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for spørsmål som gjelder statlig arbeidsgiverpolitikk, sikkerhet og fellestjenester for departementene, fornying av offentlig sektor og IKT-politikk, bolig- og bygningspolitikk, økonomiske og juridiske rammebetingelser for kommu-

nesektoren, gjennomføring av valg, planlegging og kart- og geodatapolitikk, regional- og distriktpolitikk, samer og nasjonale minoriteter, personvern, overordnet ansvar for statlige bygg og fylkesmannsembetene samt budsjettet for Kongehuset.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets organisering:

Figur 1.1 Organisasjonskart for Kommunal- og moderniseringsdepartementet med underliggende etater og andre virksomheter

¹ Aksjeselskap heleid av staten ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

² Selvstendig folkevalgt organ.

³ Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for bevilgningene til Kongehuset.

⁴ Statsforetak eid av Nærings- og fiskeridepartementet. Forvalter tilskudd for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

⁵ Særlovsselskap eid av Nærings- og fiskeridepartementet og fylkeskommunene. Forvalter tilskudd for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

1.2 Oversikt over budsjettforslaget på programkategorinivå

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)					
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2016
00.10	Det kongelige hus	210 633	227 610	227 610	232 643
	Sum programområde 00	210 633	227 610	227 610	232 643
13.00	Administrasjon og fellestjenester mv.	1 933 186	1 846 554	1 882 879	1 935 659
13.25	Fylkesmannsembetene	1 791 245	1 670 633	1 711 233	1 698 215
13.30	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	3 392 225	3 799 778	4 202 578	6 016 547
13.40	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	435 143	399 927	399 327	495 142
13.45	Personvern	43 007	39 160	41 990	47 552
13.50	Distrikts- og regionalpolitikk	2 243 367	2 017 722	2 026 222	1 779 206
13.60	Samiske formål	300 044	308 856	310 784	314 707
13.67	Nasjonale minoriteter	21 063	26 200	27 900	33 140
13.70	Rammeoverføringer til kommune- sektoren mv.	158 486 418	161 931 064	163 459 017	166 892 386
13.80	Bolig, bomiljø og bygg	22 303 093	22 991 008	23 048 068	21 598 925
13.90	Planlegging, byutvikling og geodata	942 744	816 745	826 844	991 150
	Sum programområde 13	191 891 535	195 847 647	197 936 842	201 802 629

Inntekter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)					
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2016
13.00	Administrasjon og fellestjenester mv.	192 830	99 050	87 350	140 223
13.25	Fylkesmannsembetene	259 710	164 700	164 700	157 903
13.30	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	1 089 912	1 033 276	1 033 276	1 033 315
13.40	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	13 794	17 400	17 400	19 830
13.45	Personvern	2 466			
13.50	Distrikts- og regionalpolitikk	326			
13.60	Samiske formål	80 650	4 500	4 850	4 953
13.67	Nasjonale minoriteter	75 000			
13.70	Rammeoverføringer til kommune- sektoren mv.	363 145			417 000
13.80	Bolig, bomiljø og bygg	14 486 641	14 617 205	14 129 255	14 182 930
13.90	Planlegging, byutvikling og geodata	428 350	371 122	371 122	422 457
	Sum programområde 13	16 992 824	16 307 253	15 807 953	16 378 611

2 Hovedmål og prioriteringer

2.1 Innledning

Ved valget i 2013 stemte velgerne for et nytt politisk flertall og en ny politisk kurs. Regjeringen vil føre en politikk som skaper muligheter for alle. Regjeringen har pekt ut åtte satsingsområder, og Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for to av disse:

- *Levende lokaldemokrati.* Regjeringen vil fornye og forbedre lokaldemokratiet, slik at større og mer robuste kommuner kan løse framtidens velferdsoppgaver bedre. Gjennom kommunereformen kan større kommuner få flere oppgaver og ta mer ansvar enn dagens kommuner. Dette vil styrke det lokale selvstyret og gi et bedre velferdstilbud over hele landet.
- *En enklere hverdag for folk flest.* Regjeringen vil fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Den enkelte skal få større frihet til å styre sitt eget liv. Gjennom mindre byråkrati og regulering vil Regjeringen gi mer tillit og større handlingsrom til enkeltmennesker, lokalsamfunn, bedrifter og virksomheter.

I tillegg har Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennom boligpolitikken ansvar for viktige områder knyttet til satsingsområdet *Et sterkere sosialt sikkerhetsnett*.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider både med disse og departementets øvrige ansvarsområder for å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor.

2.2 Budsjettmessige prioriteringer for 2016

Hovedprioriteringene i budsjettforslaget for Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 er:

- Levende lokaldemokrati
- En enklere hverdag for folk flest
- Et sterkere sosialt sikkerhetsnett

For å bidra til et *levende lokaldemokrati* og styrke det kommunale velferdstilbudet, legger Regjeringens

økonomiske opplegg for kommunesektoren til rette for at kommunene og fylkeskommunene kan tilby flere og bedre tjenester.

Regjeringen foreslår en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på 7,3 mrd. kroner regnet fra inntektsnivået i 2015 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2015. Det innebærer at styrkingen av kommuneøkonomien med 1,2 mrd. kroner i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2015 videreføres i kommunesektorens inntektsgrunnlag i 2016. Av den samlede inntektsveksten er 4,7 mrd. kroner frie inntekter. Veksten i frie inntekter omfatter blant annet midler til satsinger på rusomsorg, helsestasjoner og skolehelsetjenesten, et mer fleksibelt barnehageopptak og fornying og opprusting av fylkesveiene.

Ut over realveksten i frie inntekter foreslår Regjeringen økt rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner til en ekstra time naturfag i grunnskolen, økt lærlingtilskudd og likeverdig behandling av kommunale og private barnehager. Det foreslås å bevilge 100 mill. kroner i 2016 til å dekke engangskostnader i kommuner hvor det fattes nasjonale vedtak om sammenslåing.

Regjeringen fortsetter arbeidet med å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Målet er *en enklere hverdag for folk flest*. Digitalisering av offentlige tjenester og arbeidsprosesser skal sørge for at ansatte i staten kan jobbe enklere og mer effektivt og at innbyggere og næringsliv får gode og enkle tjenester.

Regjeringen foreslår nærmere 1 mrd. kroner til nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet for 2016. Over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett foreslås det blant annet 75 mill. kroner til en medfinansieringsordning for små og mellomstore digitaliseringsprosjekter i staten som er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Ordningen skal bidra til å øke digitaliseringstempoet i offentlig sektor.

Regjeringen foreslår å bevilge 21 mill. kroner til modernisering av Husbankens IKT-system. eSøknad for startlån skal ferdigstilles og det skal utvikles et tilhørende saksbehandlingssystem for kommunene. I tillegg foreslås det å etablere en ny

Offentlig elektronisk postjournal. Dette vil øke informasjonssikkerheten og bidra til effektivisering av arbeidsprosesser i forvaltningen.

Regjeringen foreslår å etablere en sammenhengende og detaljert digital høyde- og terrengmodell. Dette vil gi bedre grunnlag for planlegging og prosjektering av infrastruktur og boliger, beredskap og klimatilpasning. Regjeringen foreslår også en bevilgning på 30 mill. kroner til prosessering av dybdedata i sjøkart og digitalisering av pantebok, matrikkeldata og arealplaner.

Arbeidet med å digitalisere og forenkle plan- og byggesaksbehandlingen i kommunene skal fortsette. Det foreslås at 25 mill. kroner til dette arbeidet videreføres i 2016.

Regjeringen vil styrke det sosiale sikkerhetsnettet blant annet ved å legge til rette for at vanskeligstilte skal få hjelp til å skaffe seg og bli boende i en egnet bolig. Det foreslås en tilsagnsramme for tilskudd til om lag 1 400 utleieboliger. Dette er en økning på om lag 400 boliger per år sammenliknet med nivået i 2013. Bevilgningen til bostøtte foreslås økt med 60 mill. kroner for å bedre ordningen for barnefamilier med lave inntekter. Regjeringen vil dessuten videreføre en kompensasjon for uførefor reformen i bostøtten ut 2016. Det arbeides videre med en permanent løsning.

Tilgangen på kreditt i det private kredittmarkedet er god, og etterspørselen etter lån fra Husbanken har gått ned. Regjeringen foreslår derfor å redusere lånerammen til Husbanken fra 20 til 18 mrd. kroner i 2016.

Bevilgningene til statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning foreslås økt med til sammen 2,2 mrd. kroner, tilsvarende om lag 58 pst. Økningen skyldes høy byggeaktivitet i 2016. Det foreslås blant annet 373 mill. kroner til nye fengselsbygg ved Ullersmo fengsel og Indre Østfold fengsel, avdeling Eidsberg.

Regjeringen viderefører den forsterkede innsatsen for å nå målene i klimaforliket. Det foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner for å slutføre utfasingen av oljefyr som grunnlast i Statsbyggs eiendommer i 2016.

Regjeringen fortsetter å vri den distriktpolitiske innsatsen i retning av generelle virkemidler framfor øremerkede tilskudd. Bevilgningene over programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk foreslås redusert med om lag 240 mill. kroner. Dette bidrar til å gi rom for satsinger på vekstfremmende skattelettelser, forskning og fysisk infrastruktur, herunder fylkesveier.

Tiltak som fremmer arbeid, aktivitet og omstilling

I statsbudsjettet for 2016 vil Regjeringen prioritere tiltak som fremmer arbeid, aktivitet og omstilling. Det er en særlig utfordring at mange nå mister jobben i de næringer og fylker som berøres sterkest av den lave oljeprisen. Som en del av budsjettet legger Regjeringen fram en særskilt tiltakspakke for økt sysselsetting på i alt 4 mrd. kroner. De særskilte tiltakene i denne pakken vil være midlertidige og er innrettet slik at de lett skal kunne reverseres. Også ut over denne særskilte pakken fremmer budsjettet for 2016 aktivitet og omstilling. Tiltakene skal fremme økt sysselsetting på kort sikt, samtidig som de legger til rette for en langsiktig omstilling av norsk økonomi.

For Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjelder dette engangstilskudd på 500 mill. kroner til vedlikehold og rehabilitering av skoler og omsorgsbygg i kommuner. Midlene kommer i tillegg til veksten i kommunesektorens inntekter. Videre gjelder det vedlikehold og rehabilitering av følgende bygg med til sammen 200 mill. kroner:

- Bergenhus festning i Bergen
- Munkholmen i Trondheim
- Gamlehaugen i Bergen
- Åna, Bergen, Oslo, Ullersmo, Ila og Trondheim fengsler
- Statlig eide boliger på Svalbard
- Høgskolen i Volda
- Justisbygget i Kristiansand
- Politihøgskolen i Oslo
- Folkehelseinstituttet

2.3 Levende lokaldemokrati

Statlig rammestyring

Rammestyring med rom for lokale prioriteringer og tilpasninger er et overordnet prinsipp når staten skal innrette ordninger og virkemidler rettet mot kommunesektoren.

Juridisk rammestyring innebærer at Stortinget fastsetter i lov hvilke oppgaver kommunene skal ivareta, men uten å angi detaljert hvordan kommunen skal organisere eller utføre løsningen av oppgaven. Legalitetsprinsippet gjelder overfor kommunene og innebærer at hjemmelsgrunnlaget for statlig tilsyn og kontroll, klagebehandling, innsigelse til kommunale arealplaner mv. må framgå av nasjonalt regelverk.

Rammefinansiering gjennom inntektssystemet er hovedfinansieringsmodellen for kommunesektoren. Prinsippet om rammefinansiering sikrer at kommunene får et helhetlig ansvar for sentrale vel-

ferdstjenester til innbyggerne. Rammefinansiering legger til rette for at utfordringene på ulike områder ses i sammenheng, og at det utformes et tjenestetilbud som er tilpasset innbyggernes behov. Rammefinansieringen gir kommunene insentiv til effektiv ressursbruk ved at innsparinger på et tjenestoområde kan benyttes til å styrke et annet. Nærhet til beslutningsprosessen gir innbyggerne mulighet til å påvirke tjenestetilbudet og prioriteringene lokalt. Rammefinansiering er derfor et viktig bidrag til å bygge opp under lokaldemokratiet. En sterk og sunn kommuneøkonomi er en forutsetning for et godt velferdstilbud i hele landet.

Ekspertutvalget for kommunereformen pekte i sin delrapport fra mars 2014 på at statlig ramme- styring er et sentralt kriterium for at kommunene skal kunne ivareta sin rolle som demokratisk arena. Utvalget viste til at den statlige styringen har tiltatt i takt med kommunenes styrkede rolle som velferdsstatens tjenesteleverandør de siste 10 til 20 årene.

Regjeringen har satt i gang et arbeid med en generell gjennomgang av den statlige styringen av kommunene. Regjeringen vil vurdere både juridiske, økonomiske og pedagogiske styringsvirke- midler, med sikte på redusert detaljstyring av større kommuner. Ett av siktemålene er bedre koordinering og effektivisering av statlig tilsyn overfor kommunene. Regjeringen legger også til grunn at større kommuner vil gi grunnlag for redusert omfang av landsomfattende tilsyn. Resultatet av gjennomgangen av statlig styring vil bli presentert for Stortinget våren 2017.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil legge til rette for enklere og mer effektive plan- og byggesaksprosesser. I den sentrale behandlingen av plansaker har Regjeringen lagt økt vekt på lokaldemokratiet og godkjent kommunenes planer i større grad enn tidligere.

Sterkere kommuner med flere oppgaver

Regjeringen vil gjennomføre en kommunereform for å sikre gode og likeverdige tjenester til innbyggerne, en helhetlig og samordnet samfunnsutvikling, bærekraftige og økonomisk robuste kommuner og et styrket lokaldemokrati. Kommunereformen skal gi kommunestyrene økt innflytelse over forhold som er viktige for innbyggerne.

Over hele landet er nå kommunene i gang med å diskutere hvilke kommuner de ønsker å slå seg sammen med. Kommunene skal fatte sine vedtak senest innen 1. juli 2016. Fylkeskommunene er invitert med i reformen, slik at det regionale folkevalgte nivået kan utvikles parallelt med

kommunene. Målet er å sikre en helhetlig og samordnet samfunnsutvikling, som ivaretar de ulike regioners fortrinn på best mulig måte.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet la 20. mars 2015 fram Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*. Meldingen viser at kommunene kan få flere oppgaver og mer handlingsrom. Større og mer robuste kommuner legges til grunn som en forutsetning for overføring av oppgavene. Generalistkommunesystemet skal fortsatt være hovedmodellen for kommunesektoren, og nye oppgaver skal som hovedregel overføres til alle kommuner. Meldingen varsler også tiltak for redusert statlig styring, og skisserer hvilke perspektiver som vil bli lagt til grunn for det videre arbeidet med vurdering av oppgaver og roller for det regionale folkevalgte nivået.

Gjennom behandlingen av meldingen 9. juni 2015 sluttet Stortinget seg til meldingens forslag om oppgaveoverføring, med noen unntak. Stortinget ba videre om at noen ytterligere oppgaver blir vurdert, jf. Innst. 333 S (2014–2015).

Det tas sikte på å legge fram en samlet lovproposisjon om nye oppgaver til kommunene våren 2017.

Helhetlig og bærekraftig utvikling i byer og byregioner

Behov for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging i arbeidet med å utvikle attraktive, levende og bærekraftige byer og tettsteder

Befolkningsvekst, arealkonflikter, press på infrastruktur og klimautfordringer krever en samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging på tvers av kommunale grenser. Konsentrert arealbruk i kollektivknutepunkt og mer kollektivtransport, sykling og gange er et mål. Bykommunene har gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven en viktig rolle i å legge grunnlaget for attraktive og funksjonelle byregioner for innbyggere og næringsliv.

Departementet vil følge opp dette blant annet gjennom veiledning til *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging*. Retningslinjene er et viktig verktøy for å samordne statlig, kommunal og fylkeskommunal planlegging, og for å oppnå mer effektive planprosesser. Det gis også tilskuddsmidler til pilot- og forbildeprosjekter og regionalt plansamarbeid under programmet *Plansatsing mot store byer*.

Arealdimensjonen i bymiljøavtalene skal følges opp gjennom byutviklingsavtaler mellom relevante fylkeskommunale, kommunale og statlige

aktører. Byutviklingsavtalene skal være et verktøy for å sikre forpliktende samarbeid mellom de ulike partene for å gjennomføre tiltak i handlingsprogrammet til de regionale eller interkommunale bolig-, areal- og transportplanene. Byutviklingsavtalene vil kunne sikre en mer koordinert stat, gi mindre behov for bruk av innsigelser og sørge for aktiv statlig deltagelse i de tiltakene som berører statlig virksomhet. Det tas sikte på at byutviklingsavtaler i første omgang inngås for Oslo- og Akershusområdet, Bergensområdet, Trondheimsområdet og Stavangerområdet.

Byregionenes samspill og betydning for konkurransekraften

Bykommunene og deres omlandskommuner (byregionene) er viktige for vekst, verdiskaping og utviklingen i regionale arbeidsmarkeder. Utnyttelse av dette potensialet krever bevisst politisk handling. I 2014 satte derfor Kommunal- og moderniseringsdepartementet i gang et utviklingsprogram for byregioner. Formålet med programmet er at kommunene i byregioner sammen med andre aktører utvikler kunnskapsbaserte, interkommunale strategier og tiltak som kan bidra til å styrke regionens samlede vekstkraft. I innledende fase deltok 33 byregioner, mens hele 37 byregioner, med til sammen om lag 220 kommuner, deltar i fase 2 av programmet. Programmet er planlagt å vare til 2017.

2.4 En enklere hverdag for folk flest

Forenklingsarbeid, modernisering og bedre gjennomføringskraft

Offentlige tjenester og myndighetsutøvelse må tilpasses endringer i samfunnets og borgernes behov. *En enklere hverdag for folk flest* er ett av Regjeringens åtte satsingsområder for denne stortingsperioden. Det er satt i gang en rekke tiltak, og samtlige departementer tar del i arbeidet. Her inngår tiltak for økt valgfrihet for innbyggerne, digitalisering i forvaltningen, enklere regelverk, styrking av arbeidet med ledelse og styring i staten og et omfattende arbeid for å redusere tidstyver i hele staten.

Regjeringen vil forenkle lover og regler og fjerne unødvendige og særnorske forbud og påbud. Regjeringen vil legge til rette for private og frivillige initiativ, og slippe flere gode krefter til også innen velferdstjenestene. Det vil skape mer innovasjon, større valgfrihet og et større mangfold av tilbud til brukere med ulike behov.

Mindre byråkrati vil føre til at eksempelvis lærere og sykepleiere får mer tid til elever og pasienter. Regjeringen vil bedre vilkårene for frivillige organisasjoner. Mulighetene som ligger i informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) skal utnyttes for å skape et enklere møte med en døgnåpen offentlig sektor, høyere kvalitet i tjenestene, økt verdiskaping og bedre beslutninger. Fremtidens utfordringer, med færre yrkesaktive og flere som trenger offentlige tjenester og ytelser, øker betydningen av at ressursene brukes effektivt.

Et viktig stikkord i fornyingsarbeidet er økt valgfrihet. Innbyggerne bør få flere muligheter, både til å delta og til å motta ulike tjenester tilpasset den enkeltes ønsker og behov. Private og frivillige skal i større grad kunne levere velferdstjenester innenfor rammen av et offentlig finansiert tilbud. Køer og ventetider skal reduseres ved at brukerne skal få bedre mulighet til å benytte private tilbud på det offentliges regning. På den måten vil de som bruker offentlige tjenester også få et mer variert tilbud og større valgfrihet. Friere brukervalg i kommunal sektor er et stikkord for dette. Praktiske eksempler er når innbyggerne får større valgfrihet ved valg av skole eller brukervalg i helse- og omsorgstjenester. Etter forslag fra Regjeringen har Stortinget vedtatt å lovfeste retten til brukerstyrt personlig assistanse. Dette har gitt mange mennesker med nedsatt funksjonsevne en bedre mulighet til å styre sin egen hverdag og leve det livet de ønsker. Departementet har utarbeidet veilederen *Brukervalg i kommunal tjenesteyting* til bruk for kommuner som vurderer å innføre brukervalg.

Å redusere og fjerne tidstyver dreier seg om å gjøre møtet med offentlig forvaltning enklere for enkeltpersoner, organisasjoner og næringsliv. Færre tidstyver vil spare tid for ansatte, som dermed kan gi bedre tjenester til innbyggere og næringsliv. Hver enkelt arbeidsplass vet ofte best hvor skoen trykker. Regjeringen ga i 2014 alle virksomheter i staten i oppdrag å foreslå forenkling av prosedyrer og regelverk. Virksomhetene har utført en rekke forenklinger i egne prosedyrer og arbeidsrutiner, og leverte dessuten over 1 300 forslag om tidstyver som bør fjernes, men som de ikke selv har myndighet til å gjennomføre. Oversikten er samlet i en offentlig tilgjengelig database som driftes av Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi). Forslagene blir nå gjennomgått i departementene.

Oppdraget med å fjerne tidstyver har fortsatt i 2015. Dette året har statlige virksomheter fått i oppdrag å jakte på tidstyver som stjeler tid fra brukerne, såkalt «brukerrettede» tidstyver. Statens

brukere er både innbyggere, næringsliv, ideelle organisasjoner og kommuner. Eksempler på slike tidstyver kan være tungvinte rutiner, at samme opplysninger må oppgis flere ganger, uklart språk og lignende. Departementene mottok virksomhetenes forslag 1. juni i år. Departementene skal i samarbeid med sine underliggende virksomheter arbeide for å redusere og fjerne de brukerrettede tidstyvene. En klart brukerrettet reform som allerede er innført og som sparer tid og ressurser er A-ordningen, som gir enklere rapportering for arbeidsgivere. Tidligere måtte arbeidsgivere rapportere lønns- og ansettelsesforhold på fem skjemaer, til tre etater. Nå sendes alle opplysningene elektronisk i én felles melding. Ordningen sparer arbeidsgivere for 600 mill. kroner hvert år.

Enklere regelverk vil gi et viktig bidrag til en enklere hverdag for folk flest. En rekke forenklingstiltak er allerede gjennomført eller er under gjennomføring. Noen tiltak er direkte rettet mot innbyggerne, som nye regler som fra 1. juli 2015 har gjort det lettere å gjennomføre små byggetiltak på egen eiendom uten å søke kommunen. Andre endringer dreier seg først og fremst om å forenkle regler og prosedyrekrav innen den statlige forvaltningen og gjøre den mer effektiv. Et eksempel på dette er arbeidet med et mer effektivt system for å behandle saker om erstatning ved naturskader. I andre tilfeller er det frivillige organisasjoner som har fordel av endringene, som når departementene nå gjennomfører forenklingstiltak etter å ha gått systematisk gjennom sine tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner.

Forenkling av lover og regler betyr også at det skal bli enklere for innbyggerne å forstå lover og følge regler. En viktig form for forenkling er derfor å arbeide for klarere språk i lover og forskrifter. Når folk flest ikke forstår lover og regler, reduseres rettssikkerheten. Dessuten forplanter uklare formuleringer og vanskelige begreper seg til brev, blanketter og lignende. Regjeringen er derfor i gang med et prosjekt for å forenkle noen lover som er viktige for mange innbyggere (arveloven, opplæringsloven, adopsjonsloven og forsvarspersonellovene).

Regjeringen vil utvikle staten og offentlig sektor gjennom Program for bedre styring og ledelse. Programmet er nå godt i gang. Primærmålgruppe for programmet er ledere i departementene og underliggende statlige virksomheter. Regjeringen vil gjennom programmet:

- gi ledere økt kompetanse og handlingsrom, og stille tydeligere krav til resultatorientering. Med mer tillit, økt handlefrihet og ansvar for

resultater skal statlige virksomheter bli bedre til å løse oppgavene sine.

- detaljstyre mindre og sette tydelige mål for statlige virksomheters arbeid.
- styrke statsforvaltningens evne til å ta i bruk IKT.
- styrke statsforvaltningens evne til samordning på tvers av forvaltningsorganer og forvaltningsnivåer.
- sikre bedre beslutningsgrunnlag for statlige reformer og tiltak.

Gjennom et bredt og målrettet arbeid med å forenkle, fornye og forbedre offentlig sektor vil offentlig forvaltning bli mer opptatt av resultater og gjennomføring.

IKT for produktivitet og bedre tjenester

Digitalisering innebærer å bruke teknologi til å fornye, forenkle og forbedre. Det handler om å tilby nye og bedre tjenester som er enklere å bruke, og som bidrar til å gjøre offentlig sektor mer effektiv.

Det hjelper imidlertid ikke å investere i utvikling av nye og effektive fagsystemer hvis alle likevel fortsetter å jobbe som før. Digitalisering forutsetter endringer i organisasjon og kultur. For å ta teknologien i bruk på en hensiktsmessig og kostnadseffektiv måte, må lover skrives om og rutiner justeres. I noen tilfeller må offentlige virksomheter organiseres på en annen måte enn før.

Innbyggernes forventninger til digitale tjenester har endret seg i takt med utbredelsen av alt fra smarttelefoner og nettbrett til sosiale medier og gode selvbetjeningsløsninger fra næringslivet. Denne utviklingen må få konsekvenser for digitaliseringsarbeidet i offentlig sektor.

Regjeringen ønsker et retningsskifte i IKT-politikken, og har implementert en rekke digitaliseringsløsninger. Den tidligere nevnte A-ordningen er ett eksempel på dette. Videre ble Difis nye løsning for sikker digital post lansert i slutten av 2014. Kystverkets nye digitale rapporteringssystem for skip innebærer en kraftig reduksjon i antallet skjemaer, og sparer samlet rundt 140 årsverk.

Det ble bevilget midler til nye digitaliseringsprosjekter i statsbudsjettet for 2015. Totalt ble det satt av 553 mill. kroner til digitaliseringstiltak. Regjeringen har blant annet startet arbeidet med et nytt fagsystem for særavgifter i Skatteetaten, videreutvikling av IKT-systemene i Arbeidstilsynet og etablering av et nytt elektronisk saksbe-

handlingssystem i Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

Nærmere 1 mrd. kroner til nye IKT- og digitaliseringstiltak i 2016

Regjeringens forslag til satsinger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2016 vil gjøre det mulig å realisere flere nye IKT- og digitaliseringsprosjekter.

Tabell 2.1 gir en oversikt over nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet for 2016. Regjeringens budsjettforslag innebærer nærmere 1 mrd. kroner til nye IKT- og digitaliseringstiltak i 2016.

Regjeringen foreslår å bevilge 75 mill. kroner til etablering av en medfinansieringsordning for små til mellomstore IKT-prosjekter i staten. Medfinansieringsordningen vil innrettes som et investeringstilskudd og dekke deler av utgiftene i digitaliseringsprosjekter i statlige virksomheter som er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Ordningen skal bidra til at flere lønnsomme og innovative prosjekter blir gjennomført. På den måten kan ordningen bidra til å øke digitaliseringstempoet i offentlig sektor. I vurderingen av søknadene vil Difi, som skal forvalte ordningen, vektlegge virksomhetens plan for realisering av gevinster, og virksomheter med virksomhetsinterne gevinster må tilbakebetale gevinster i tråd med på forhånd vedtatt gevinstrealiseringsplan.

Regjeringen foreslår å bevilge 100 mill. kroner til arbeidet med IKT-modernisering i politiet og 150 mill. kroner til IKT-modernisering i NAV.

Korrekt, oppdatert og tilgjengelig informasjon om landets innbyggere, virksomheter, motorvogner og naturforhold er helt nødvendig for en digital forvaltning. For å møte nye krav vil Regjeringen starte modernisering av flere offentlige registre. Regjeringen foreslår at det bevilges 101 mill. kroner til å starte en modernisering av folkeregisteret. Moderniseringen er viktig for økt digitalisering, effektivisering og bedre samhandling i offentlig sektor. Et korrekt register er en viktig forutsetning for den enkeltes rettigheter og plikter i samfunnet, og kan også forebygge identitetskriminalitet. Regjeringen foreslår også å bevilge 205 mill. kroner til nytt saksbehandlingssystem i Brønnøysundregistrene. Prosjektet omfatter blant

annet ny teknologisk plattform og etablering av digitale løsninger for dialog med brukerne av 16 nasjonale registre og for innsending og uthenting av opplysninger.

Husbankens IKT-løsninger skal forbedres. De skal ivareta brukernes behov på en bedre måte, og bidra til bedre resultater i boligpolitikken. I 2012 startet Husbanken et utviklingsprogram for å modernisere IKT-systemene sine. Programmet omtales som SIKT. Så langt har Husbanken utviklet eSøknad for bostøtte som ble innført høsten 2014, en løsning som kan spare kommunene for 50 000 timer i året. Regjeringen foreslår å bevilge 21,2 mill. kroner for å bidra til at Husbanken kan ferdigstille elektronisk søknad for startlån med tilhørende saksbehandlingssystem for kommunene. Dette vil kunne frigjøre om lag 40 000 timer per år for kommunene. Den økte kapasiteten kan eksempelvis brukes til å styrke det boligsosiale arbeidet eller andre kommunale tjenester.

Det er behov for mer nøyaktige og detaljerte høydedata, som er særlig viktig i forbindelse med skred- og flomfarekartlegging. Langs kysten og ved Svalbard er det mange områder som mangler gode dybdemålinger. Regjeringen foreslår å bevilge 36 mill. kroner til å etablere nasjonalt heldekkende høyde- og terrengdatasett basert på laserdata og 30 mill. kroner til prosessering av dybde data i sjøkart og digitalisering av pantebok, matrikkeldata og arealplaner.

Regjeringen foreslår å bevilge 66,3 mill. kroner til modernisering av e-reseptløsningen og samhandlingsplattform for elektroniske meldinger. Tiltaket vil blant annet legge til rette for effektive nettapotekløsninger. E-resept har vært en stor suksess. I desember 2014 var 80 pst. av alle resepter en e-resept, en økning fra 72 pst. i desember 2013.

Regjeringen ønsker å legge til rette for forbrukernes digitale hverdag, og utvikler i 2016 en pris- og informasjonsportal for dagligvarer (dagligvareportalen) og en informasjonsportal om håndverkertjenester (håndverkerportalen).

I tillegg videreføres allerede vedtatte IKT-satsinger på flere sentrale områder, og en rekke mindre prosjekter blir gjennomført innenfor gjeldende rammer. Det vises til omtale i de enkelte departementenes fagproposisjoner.

Tabell 2.1 Oversikt over nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet 2016

Departement	Tiltak	Kort omtale av tiltaket	(mill. kroner) Forslag
ASD	IKT-modernisering NAV – Prosjekt 2	Utvikling av IKT-løsning og arbeidsprosesser for brukerdialog og saksbehandling av søknader om foreldrepenger og engangsstønad	150,0
BLD	Dagligvareportal	Utvikling av informasjonsportal om dagligvarer rettet mot forbrukerne	5,5
BLD	Håndverkerportal	Utvikling av informasjonsportal om håndverkerforetak	2,0
BLD	Videreutvikling av søknad om skilsmisse og separasjon	Videreutvikling av IKT-løsning for søknad om skilsmisse og separasjon	0,6
FIN	Modernisering av folke-registeret	Modernisering av folkeregisterforvaltning, implementere nye forretningsprosesser og etablere ny folkeregisterplattform	101,0
HOD	Moderne elektronisk samhandling	Utvikling av samhandlingsplattform for elektroniske meldinger, blant annet e-resept	41,3
HOD	E-reseptløsning for nettapotek	Videreutvikling av e-reseptløsning for å legge til rette for effektive nettapotekløsninger	25,0
JD	IKT-modernisering i politiet	IKT-modernisering som kommer ansatte, publikum og samarbeidspartnere til gode	100,0
KMD	Ny Offentlig elektronisk postjournal (OEP)	Utvikling av ny løsning for offentlig elektronisk postjournal	13,0
KMD	IKT-modernisering i Husbanken	Utvikling av selvbetjening og saksbehandlingsløsning for startlån og løsning for virksomhetsstyring i Husbanken	21,2
KMD	Detaljert digital høydmodell	Etablering av nasjonalt heldekkende høyde- og terrengdatasett basert på laserdata	36,0
KMD	Digitalisering av geodata	Digitalisering av pantebok, matrikkeldata, arealplaner og prosessering av dybdata i sjøkart	30,0
KMD	Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter	Investeringsstilskudd for mindre til mellomstore lønnsomme digitaliseringsprosjekter	75,0
NFD	Nytt saksbehandlingssystem for Brønnøysundregistrene – eBR	Ny teknologisk plattform og utvikling av digitale løsninger for dialog med brukerne av 16 nasjonale registre og for innsending av opplysninger til/fra registrene	205,0
SD	Autosys kjøretøy – nytt motorvognregister	Etablering av nytt register for godkjenning og registrering av kjøretøy	140,0*
Sum			945,6

*Dekkes innenfor driftsbudsjettet til Statens vegvesen

Regjeringen foreslår også bevilgninger til flere nye samordningstiltak på digitaliseringsfeltet. Fra 2016 kan små og mellomstore IKT-prosjekter få råd og veiledning fra et nytt digitaliseringsråd. I utviklingsarbeidet skal offentlig sektor våge å etterligne og lære av andre som starter smått, lanserer tidlig, feiler fort, retter, og prøver igjen. Offentlig sektor skal bli flinkere til å utnytte mulighetene som ligger i deling og gjenbruk, og redusere kompleksitet ved å dele opp store IKT-prosjekter i flere små. Regjeringen vil sørge for at den strategiske IKT-kompetansen i offentlig sektor oppdateres og styrkes, og har satt i gang flere opplæringstiltak som en del av Program for bedre styring og ledelse.

Enklere prosesser for plan- og byggesaker

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil legge til rette for enklere og mer effektive plan- og byggesaksprosesser, slik at boliger, infrastruktur og næringsområder kan bygges ut raskere.

For å sikre raskere prosesser og redusere konflikter gjennomfører Regjeringen forsøk i tolv fylker der fylkesmennene har fått økt ansvar for samordning og avskjæring av statlige innsigelser. Andelen av innsigelser til reguleringsplaner har gått ned. I den sentrale behandlingen av plansaker har Regjeringen lagt økt vekt på lokaldemokratiet og godkjent kommunenes planer i større grad enn tidligere.

Våren 2014 vedtok Stortinget en rekke forenklinger i bygningsdelen av plan- og bygningsloven, jf. Prop. 99 L (2013–2014) *Endringer i plan- og bygningsloven (forenklinger i byggesaksdelen og oppheving av krav om lokal godkjenning av foretak)* og Innst. 270 L (2013–2014). Forenklingene i bygningsdelen av plan- og bygningsloven og byggesaksforskriften (SAK) trådte i kraft 1. juli 2015. Intensjonen med endringene er å effektivisere byggesaksprosessene. Det blir blant annet enklere å utføre mindre byggetiltak, som bygging av garasjer, på egen eiendom uten å måtte søke. Kommunene får også regler om tidsfrister for sin saksbehandling, slik at innbyggernes byggesaker behandles raskere.

I 2014 vedtok Stortinget Prop. 121 L (2013–2014) *Endringer i plan og bygningsloven (forenklinger mv. i plandelen)*, jf. Innst. 47 L (2014–2015). Forenklingene trådte i kraft 1. januar 2015, og innebærer blant annet oppheving av ordningen med en gjennomføringsfrist på fem år for planer basert på private planforslag, forenklinger i bestemmelsene om konsekvensutredninger og innføring av enkelte nye saksbehandlingsfrister.

Det planlegges ytterligere lov- og forskrifts- endringer som skal gi raskere og mer forutsigbar planlegging og gjennomføring av byggetiltak. Departementet sendte i august 2015 på høring forslag som blant annet skal sikre at rammene for planprosessen blir tidlig avklart og langt tydeligere enn i dag. Eksisterende planer skal kunne endres uten full planbehandling ved nye behov. Det legges opp til å gjøre det enklere å oppheve planer som ikke lenger er aktuelle fordi de strider med overordnet plan. Videre forelås enklere og tydeligere kriterier for kommunens behandling av dispensasjonssaker. Endringene vil gi større lokalt handlingsrom for mindre tiltak som ikke har nasjonal eller vesentlig regional betydning, og vil innebære at færre saker skal innom sektormyndighetene.

Departementet har også foreslått endringer i byggesaksforskriften (SAK10) og byggteknisk forskrift (TEK10) som vil gjøre det enklere og billigere å tilpasse eksisterende boliger til egne behov. Boligeiere vil kunne ta i bruk kjeller og loft til soverom og stue, og også tilrettelegge for å leie ut deler av boligen sin, uten at alle dagens byggetekniske krav må oppfylles. Det gjøres ingen endringer i dagens nivå for krav til sikkerhet og rømningsveier. Forslag var på høring våren 2015. Endringene vil tidligst tre i kraft 1. januar 2016.

Samtidig med forenklingene i regelverket, arbeides det med å utvikle gode digitale løsninger for de involverte parter i alle faser av arealplanleggingen, byggeprosessen og forvaltningen av byggverket.

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) skal være en pådriver for at aktørene i markedet utvikler gode verktøy og tjenester i plan- og byggesaker. I 2015 implementerer og gjennomfører DiBK deler av ByggNett, en strategi for framtidens digitale byggsektor. To samarbeidsprosjekter med KS/KommIT er sentrale i 2015: *eByggeSak* og *eByggeSøknad*. Prosjektene inngår i arbeidet med å etablere en felles kommunal IKT-arkitektur, og i utviklingen av digitale og brukerorienterte selvbetjeningsløsninger. DiBK skal videreføre arbeidet med å implementere ByggNett i 2016.

I 2016 skal DiBK fortsette den brede gjennomgangen av TEK. Formålet med gjennomgangen er å forenkle og forbedre byggreglene og redusere byggekostnadene. Det tas sikte på å sende forslag til endringer i byggteknisk forskrift på høring høsten 2016.

Arbeidet med å gjøre planlegging enklere og raskere gjennom utnyttelse av IKT-verktøy vil bli videreført i 2016, blant annet gjennom program-

met *Digitalisering og forenkling av plan- og byggesaksbehandlingen*.

Regjeringen vil legge til rette for etablering av en sammenhengende og detaljert digital høyde- og terrengmodell som vil gi bedre grunnlag for planlegging og prosjektering av infrastruktur og boliger, beredskap og klimatilpasning. Etableringen vil skje gjennom en økt bevilgning på 36 mill. kroner i tillegg til samfinansiering fra deltakende etater.

Det er igangsatt et arbeid med statlig plan for flere prosjekter av nasjonal betydning. Dette skal blant annet bidra til effektivisering av store samarbeidsprosjekter.

2.5 Et sterkere sosialt sikkerhetsnett

Egnede boliger for alle

Selv om samfunnet vårt har godt utbygde velferdsordninger, er det fortsatt mange som ikke får den hjelpen de har behov for. Regjeringen vil tette hullene i sikkerhetsnettet for grupper som i dag faller gjennom, blant annet ved å forsterke innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. Vanskeligstilte på boligmarkedet er personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egenhånd. Disse kan være uten egen bolig, stå i fare for å miste boligen sin og/eller bo i uegnet bolig eller bomiljø.

Formålet med den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd* (2014-2020), er at kommunene skal møte en samordnet stat og få bedre rammebetingelser i arbeidet med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken, Kriminalomsorgsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet har ansvaret for å gjennomføre

strategien på statlig nivå. I 2014 har direktoratene lagt vekt på å etablere strukturer og rutiner for godt statlig samarbeid og samordning overfor kommunene. I 2015 er det laget en felles tiltaksplan for direktoratene, og det er satt i gang utvikling av en digital boligsosial veiviser. Veiviseren skal presentere gjeldende lovverk, aktuelle virkemidler og vise til gode eksempler på resultatmål, metoder og tiltak. Direktoratene har også satt i gang et nasjonalt prosjekt sammen med kommunene som skal gi bedre styringsinformasjonen for det boligsosiale arbeidet. Formålet er å bedre kunne måle resultater og effekter av innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet.

Bostøtten skal bli et bedre virkemiddel for å hjelpe barnefamilier med lave inntekter og høye boutgifter. Regjeringen foreslår derfor en bevilgningsøkning på 60 mill. kroner i 2016 for å gjøre bostøtten bedre for barnefamilier og andre store husstander.

Regjeringen vil også videreføre en kompensasjon for uførereformen i bostøtten i 2016. Det arbeides videre med en permanent løsning.

I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2015 ble det vedtatt en varig satsing på utleieboliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. Tilsagnsrammen for tilskudd til utleieboliger ble styrket med 111,1 mill. kroner i forhold til Saldert budsjett 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2015* og Innst. 360 S (2014–2015). I tillegg ble tilsagnsrammen styrket med 66,7 mill. kroner ved Stortingets behandling av Dok. 8:135 S (2014–2015) om økt norsk innsats i forbindelse med den humanitære krisen i Syria og nærområdene.

I 2016 innebærer bevilgningsforslaget en tilsagnsramme på 833,9 mill. kroner. Det innebærer at det kan gis tilsagn om tilskudd til om lag 1 400 utleieboliger i 2016. Dette er en økning på om lag 400 boliger sammenliknet med 2013.

3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren

3.1 Kommunesektorens inntekter i 2015

I Revidert nasjonalbudsjett 2015 ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2015 anslått til 8,9 mrd. kroner, hvorav 6 mrd. kroner var frie inntekter. Veksten ble regnet i forhold til regnskapstall for 2014. Anslaget for kommunesektorens skatteinntekter var nedjustert med 1,6 mrd. kroner. Samtidig ble den samlede pris- og kostnadsveksten i kommunesektoren (kommunal deflator) nedjustert fra 3 til 2,9 pst. Dette medførte lavere kostnader for kommunesektoren på 0,3 mrd. kroner.

Regjeringen foreslo i Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015* en styrking av kommuneøkonomien med 1,1 mrd. kroner. Stortinget vedtok ytterligere økning av tilleggsbevilgningen med 110 mill. kroner. Samlet styrking av kommuneøkonomien i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2015 ble dermed 1,2 mrd. kroner.

Ny informasjon om skatteinngangen innebærer at anslaget for kommunesektorens skatteinntekter som ble gitt i Revidert nasjonalbudsjett 2015 opprettholdes. Den samlede pris- og kostnadsveksten (kommunal deflator) anslås til 2,9 pst. Også dette er samme anslag som i Revidert nasjonalbudsjett 2015.

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2015 anslås etter dette til 9 mrd. kroner, tilsvarende 2,2 pst. Realveksten i de frie inntektene anslås til 6,1 mrd. kroner, tilsvarende 1,9 pst. Inntektsanslagene er de samme som etter stortingsbehandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2015.

3.2 Kommunesektorens inntekter i 2016

I Kommuneproposisjonen 2016 la Regjeringen opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter i størrelsesorden 6 til 7 mrd. kroner i 2016. Det ble varslet at mellom 4,5 og 5 mrd. kroner av veksten ville være frie inntekter.

Regjeringen legger nå opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2016 på 7,3 mrd. kroner, tilsvarende 1,7 pst. Av veksten er 4,7 mrd. kroner frie inntekter. Det tilsvarer en realvekst i frie inntekter på 1,4 pst. Dette er om lag på linje med gjennomsnittlig vekst i perioden 2008–2013.

Inntektsveksten i 2016 er regnet fra inntektsnivået i 2015 slik det ble anslått etter stortingsbehandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2015. Det innebærer at styrkingen av kommuneøkonomien med 1,2 mrd. kroner i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2015 videreføres i kommunesektorens inntektsgrunnlag i 2016.

Veksten i frie inntekter foreslås fordelt med 4,2 mrd. kroner til kommunene og 0,5 mrd. kroner til fylkeskommunene. Av veksten i frie inntekter til kommunene er 0,4 mrd. kroner begrunnet i behovet for en bedre rusomsorg, 0,2 mrd. kroner begrunnet i behovet for å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten og 0,4 mrd. kroner knyttet til mer fleksibelt barnehageopptak. Av veksten i frie inntekter til fylkeskommunene er 0,2 mrd. kroner begrunnet i behovet for fornying og opprusting av fylkesveiene.

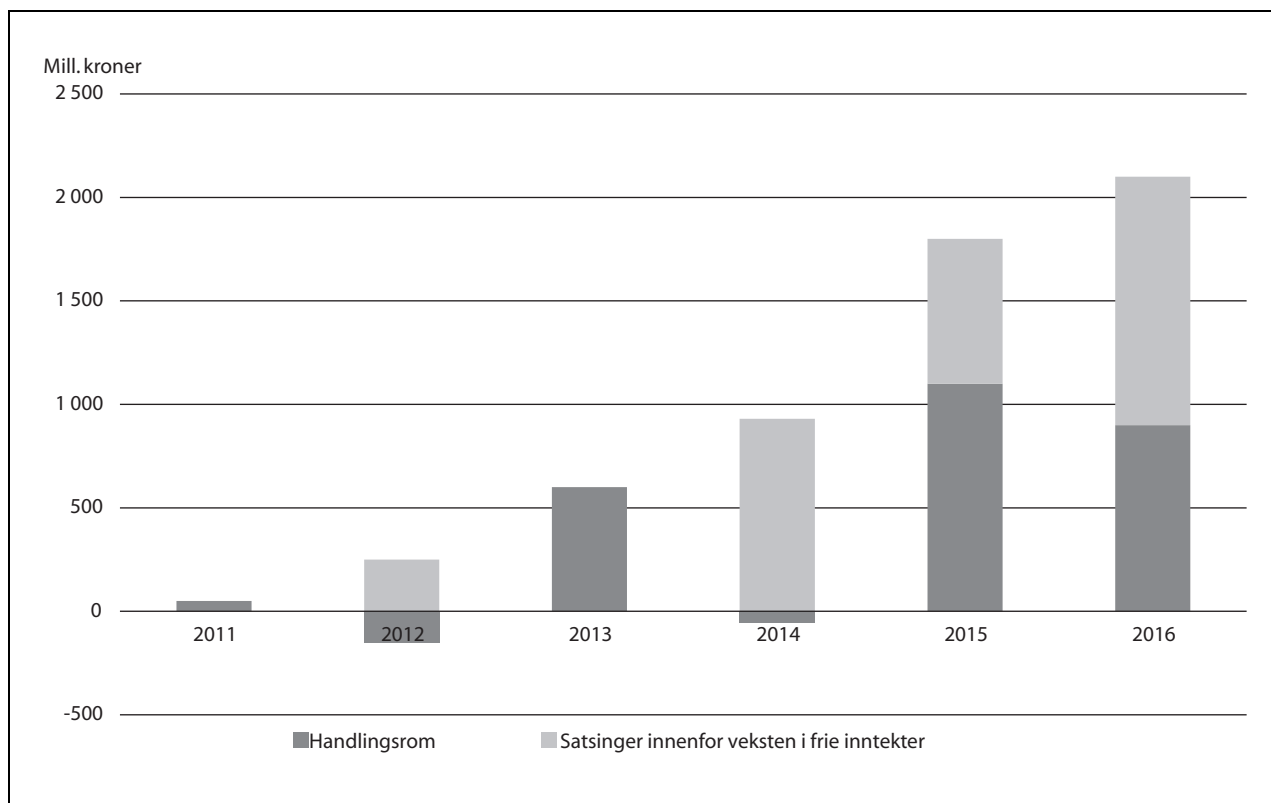
Veksten i frie inntekter i 2016 må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter knyttet til befolkningsutviklingen. I Kommuneproposisjonen 2016 ble det vist til beregninger utført av Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) som viste merutgifter for kommunesektoren i 2016 på om lag 2,1 mrd. kroner som følge av den demografiske utviklingen. Av dette kan det anslås at om lag 1,7 mrd. kroner må finansieres innenfor veksten i frie inntekter. Anslaget baserer seg blant annet på Statistisk sentralbyrås (SSB) befolkningsframskrivninger fra juni 2014, og viser den isolerte effekten på kommunesektorens utgifter av endringer i befolkningens størrelse og sammensetning. De anslåtte merutgiftene er et uttrykk for hva det vil koste kommunesektoren å opprettholde tjenestetilbudet i blant annet skole, barnehage og omsorgstjenesten med uendret standard og produktivitet i tjenesteytingen.

I Kommuneproposisjonen 2016 ble veksten i kommunesektorens samlede pensjonskostnader anslått til i størrelsesorden 900 mill. kroner i 2016, ut over det som dekkes av den kommunale deflatoren. Kommuner og fylkeskommuner er ramme-styrt og har et selvstendig ansvar for pensjon som en del av lønns- og avtalevilkårene i kommunesektoren.

Regjeringens budsjettopplegg for 2016 gir kommunesektoren handlingsrom og legger til rette for fortsatt vekst og styrking av kvaliteten i tjenestetilbudet. Etter at det er tatt hensyn til mer-utgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen og pensjonskostnader, innebærer Regjeringens budsjettopplegg i alt 2,1 mrd. kroner til satsinger finansiert innenfor vek-

sten i frie inntekter og økt handlingsrom. Med en mer effektiv ressursbruk i sektoren vil det kommunale tjenestetilbudet kunne videreutvikles ytterligere. Regjeringen har klare forventninger til at det både i kommunene og fylkeskommunene kontinuerlig arbeides med å forenkle, fornye og forbedre tjenestene.

Figur 3.1 illustrerer veksten i kommunesektorens frie inntekter etter at beregnede utgifter knyttet til befolkningsutviklingen og pensjonskostnader er trukket fra. Figuren viser at det i årene 2014–2016 er en betydelig økning i kommunesektorens handlingsrom og i midler til satsingsområder finansiert innenfor veksten i frie inntekter, sammenliknet med årene 2011–2013.

Figur 3.1 Vekst i frie inntekter ut over beregnede demografi- og pensjonskostnader

Pensjonskostnader for 2011 og 2012 er anslag gitt av TBU i novemberrapporten 2010 og 2011.

Kilde: Prop. 1 S for respektive år.

Datagrunnlaget i figur 3.1 er forslag i budsjettproposisjonen for de respektive år. I 2011 og 2012 er anslag på pensjonskostnader gitt av TBU i novemberrapporten 2010 og 2011 brukt, da opplysninger i budsjettproposisjonen mangler.

Regjeringen foreslår et engangstilskudd til vedlikehold og rehabilitering av skoler og omsorgsbygg i kommunene på 500 mill. kroner, jf. omtale under kap. 576 Vedlikehold og rehabilite-

ring. Midlene er en del av Regjeringens særskilte tiltakspakke for økt sysselsetting, jf. nærmere omtale i pkt. 2.2. Midlene kommer i tillegg til inntektsrammen som foreslås for kommunesektoren i statsbudsjettet for 2016.

Ved behandlingen av Kommuneproposisjonen 2016 hadde kommunal- og forvaltningskomiteen følgende merknader i Innst. 375 S (2014–2015), pkt. 14.2:

«Komiteen viser til at det har vært en økning i antallet mottakere av sosialhjelp i perioden 2009–2014, med en særlig økning i 2014. Med noe økt arbeidsledighet må vi kunne forvente at dette forplanter seg i en fortsatt økning av kommunenes utgifter til sosialhjelp. Slike økninger kan påvirke kommunebudsjettene i betydelig grad.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener at regjeringen frem mot statsbudsjettet må vurdere de endelige rammene for kommunene i lys av den økonomiske utviklingen.»

Regjeringens forslag til inntektsrammer for kommunesektoren i 2016 må også ses i lys av merknadene fra komiteen.

Skatteinngangen til kommunesektoren har de siste månedene vært godt i tråd med anslagene i Revidert nasjonalbudsjett 2015. Anslaget for skatteinngangen i kommunesektoren i 2016 bygger på en samlet vurdering av utviklingen i norsk økonomi. Det er betydelig usikkerhet om utviklingen i norsk økonomi og kommunenes skatteinntekter. Regjeringen følger nøye med på den økonomiske utviklingen, og vil foreta en ny vurdering av kommuneøkonomien i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2016.

I tabell 3.1 er realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2016 på 7,3 mrd. kroner dekomponert.

Tabell 3.1 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2016

	Mrd. kroner
Frie inntekter	4,7
Frie inntekter knyttet til nye oppgaver mv. ¹	0,8
Øremerkede tilskudd	1,4
Gebyrinntekter	0,4
Samlede inntekter	7,3

¹ Disse midlene bevilges som frie inntekter, men regnes ikke med i veksten i frie inntekter siden midlene er knyttet til nye pålagte oppgaver. Midlene regnes imidlertid med i veksten i de samlede inntektene.

Ved pålegg om nye eller utvidede oppgaver for kommunesektoren, avvikling av oppgaver eller regelendringer som har økonomiske konsekvenser, blir kommunesektoren kompensert eller trukket i frie inntekter på grunnlag av beregnet endring i økonomisk belastning. Disse endringene holdes utenom veksten i frie inntekter. I 2016 kompenseres kommunesektoren med 0,8 mrd. kroner for slike endringer, jf. tabell 3.1. Tiltakene er nærmere omtalt under programkategori 13.70, tabell 6.19.

Tabell 3.3 viser anslag på kommunesektorens frie inntekter i 2015 og 2016. Inntektene i 2015 er anslag på regnskap korrigert for oppgaveendringer, regelendringer og endringer i finansiering av kommunesektorens oppgaver. Hensikten med å korrigere for oppgaveendringer mv. er å gjøre inntektsnivået i 2015 sammenliknbart med inntektsnivået i 2016. Det er redegjort nærmere for korreksjonene i programkategori 13.70, tabell 6.19.

I Kommuneproposisjonen 2016 ble det varslet at den kommunale skattøren skal fastsettes ut fra en målsetting om at skatteinntektene for kommunene skal utgjøre 40 pst. av de samlede inntektene. Anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2016 bygger blant annet på 0,5 pst. sysselsettingsvekst i norsk økonomi og 2,7 pst. lønnsvekst fra 2015 til 2016. Skatteanslaget er også vesentlig påvirket av økte skattører og et skatteopplegg som øker kommunesektorens skatteinntekter.

Forslag til kommunale og fylkeskommunale skattører for 2016 er fremmet i Prop. 1 LS (2015–2016) *Skatter og avgifter 2016*. Det foreslås at den kommunale skattøren for 2016 settes opp med 0,45 prosentpoeng til 11,8 pst. Den fylkeskommunale skattøren foreslås satt opp med 0,05 prosentpoeng til 2,65 pst.

Rammetilskuddet for 2016 er bevilgningsforslaget på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner og kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner.

Boks 3.1 Kommunesektorens inntekter i 2016

Kommunesektorens samlede inntekter anslås til om lag 463 mrd. kroner i 2016. Tabell 3.2 viser sammensetningen av inntektene i 2016 og nominell endring fra 2015.

Tabell 3.2 Kommunesektorens inntekter i 2016

	Mrd. kroner	Andel av samlede inntekter (pst.)	Endring fra 2015 ¹ (pst.)
Frie inntekter	342,6	74,0	4,1
<i>Skatteinntekter</i>	<i>185,7</i>	<i>40,1</i>	<i>6,8</i>
<i>Rammetilskudd</i>	<i>156,9</i>	<i>33,9</i>	<i>1,1</i>
Øremerkede tilskudd ²	24,3	5,3	5,9
Gebyrer	63,7	13,8	3,4
Merverdiavgiftskompensasjon	20,4	4,4	4,4
Andre inntekter	11,8	2,5	2,7
Totalt	462,7	100,0	4,4

¹ Nominell endring. Ved beregning av endring er det tatt utgangspunkt i anslag på regnskap for 2015 korrigert for oppgaveendringer.

² Ekskl. tilskudd til kommunenes arbeid med flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og asylsøkere.

Kommunesektorens skatteinntekter og rammetilskudd er sektorens frie inntekter. De frie inntektene utgjør 74 pst. av samlede inntekter. Disse inntektene kan disponeres fritt innenfor rammen av lover og forskrifter, og gir kommunesektoren rom for lokal tilpasning av virksomheten.

Skatteinntekter er kommunesektorens andel av skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere, samt eiendomsskatt i de kommuner som har innført det. Størrelsen på skatteinntektene avhenger blant annet av utviklingen i skattegrunnlagene og av de kommunale og fylkeskommunale skattørene. Rammetilskudd bevil-

ges på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett under kap. 571 og 572.

Øremerkede tilskudd skal benyttes i tråd med formålet som er angitt for bevilgningen. Andelen øremerkede tilskudd utgjør vel 5 pst. av de samlede inntektene.

Gebyrinntekter er kommunale avgifter og egenbetaling for tjenester som leveres av kommunen, eksempelvis tekniske tjenester, helse- og omsorgstjenester og barnehager, og utgjør 13,8 pst. av de samlede inntektene. Merverdiavgiftskompensasjon er refusjon til kommunesektoren for anskaffelser som er merverdiavgiftspliktige og utgjør 4,4 pst. av de samlede inntektene.

Tabell 3.3 Kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter

	Mill. kroner. Nominelle priser ¹ .								
	Kommunene ²			Fylkeskommunene ²			Kommunesektoren i alt		
	2015 ³	2016	Pst. endr.	2015 ³	2016	Pst. endr.	2015 ³	2016	Pst. endr.
Skatter i alt	145 180	155 360	7,0	28 675	30 350	5,8	173 855	185 710	6,8
<i>Herav skatt på inntekt og formue</i>	134 830	144 800	7,4	28 675	30 350	5,8	163 505	175 150	7,1
Rammetilskudd ⁴	122 889	124 162	1,0	32 263	32 737	1,5	155 152	156 899	1,1
Sum frie inntekter	268 069	279 522	4,3	60 938	63 087	3,5	329 007	342 609	4,1

¹ Pris- og lønnsveksten i kommunesektoren i 2016 (deflator) er anslått til 2,7 pst.

² Oslo er delt i en kommunedel og en fylkeskommunedel.

³ Anslag på regnskap korrigert for oppgaveendringer, jf. tabell 6.19 under programkategori 13.70.

⁴ Omfatter ikke bevilgningen på kap. 571, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Den nominelle veksten i kommunesektorens frie inntekter anslås til 4,1 pst. i 2016. Med anslått prisvekst i kommunesektoren i 2015 på 2,7 pst. tilsvarer det en realvekst på 1,4 pst. Dette utgjør 4,7 mrd. kroner.

3.3 Helse- og omsorgstjenesten mv.

Opptrappingsplan for rusfeltet

Regjeringen vil styrke innsatsen på rusfeltet gjennom en ny opptrappingsplan som skal bidra til kapasitet og kvalitet i tilbudet til personer med rusproblemer. Som en del av satsingen på rusfeltet er 400 mill. kroner av veksten i de frie inntektene til kommunene begrunnet med en økt satsing på rusfeltet. Midlene blir fordelt til kommunene etter sosialhjelpsnøkkelen i inntektssystemet. Regjeringen vil gjennom etablerte rapporteringsordninger følge med på utviklingen i sektoren. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Helsestasjoner og skolehelsetjeneste

Som varslet i Kommuneproposisjonen 2015 vil Regjeringen ytterligere styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten, herunder jordmortjenesten. 200 mill. kroner av veksten i kommunesektorens frie inntekter i 2016 er begrunnet med en styrking av disse tjenestene. I statsbudsjettet for 2014 ble det bevilget 180 mill. kroner innenfor veksten i de frie inntektene, og beløpet ble økt til 455 mill. kroner i 2015. For 2016 utgjør satsingen på denne tje-

nesten til sammen 667,7 mill. kroner. Midlene foreslås fordelt til kommunene basert på antall innbyggere i alderen 0–19 år, med et minstenivå på 100 000 kroner per kommune. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Innlemming av øremerkede midler til øyeblikkelig hjelp døgnopphold

Kommunene vil fra 1. januar 2016 få en plikt til å sørge for øyeblikkelig hjelp døgnopphold for pasienter med somatiske sykdommer. Som følge av dette foreslås det at til sammen 1 206,6 mill. kroner overføres fra Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene. Midlene fordeles etter pleie- og omsorgsnøkkelen. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Investeringsstilskudd til etablering av heldøgns omsorgsplasser

Regjeringen har økt den statlige andelen knyttet til fornying og bygging av heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger. Dette har gitt kommunene bedre muligheter til å heve kvaliteten og øke kapasiteten av heldøgns omsorgsplasser. Bevilgningsforslaget for 2016 over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett innebærer en tilsagnsramme på 4 100 mill. kroner. Rammen gir rom for tilskudd til om lag 2 500 heldøgns omsorgsplasser. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Dagaktivitetstilbud til personer med demens

Regjeringen vil fremme forslag til endring av helse- og omsorgstjenesteloven slik at kommunene fra 1. januar 2020 får plikt til tilby dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens, jf. Dok 8:53 og Innst. 221 S (2014–2015). Det legges opp til en utbygging av tilbudet fram mot 2020. Det foreslås å legge til rette for 1 200 nye plasser i 2016, med en bevilgning på 71,3 mill. kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Alle kommuner kan søke om tilskudd. Tilskuddet utgjør om lag 30 pst. av kostnadene for etablering og drift av en dagaktivitetsplass. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene

Kommunene er invitert til å delta i forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene. Forsøket vil etter planen settes i gang 1. mai 2016, og kommunene har frist til 1. desember 2015 for å søke om å delta. I forsøksperioden vil finansiering av omsorgstjenester gjennom frie inntekter bortfalle i forsøkskommunene, og i stedet tildeles på annen måte avhengig av hvilken av to forsøksmodeller kommunen deltar i. Det foreslås 156 mill. kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til inntektspåslag til deltakende kommuner i 2016. Trekket i frie inntekter for deltakende kommuner vil foretas i Revidert nasjonalbudsjett 2016. Se nærmere omtale av forsøket i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Flere psykologer i kommunene

Regjeringen varslet i Meld. St. 26 (2014–2015) *Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet* innføring av lovkrav om psykologkompetanse i norske kommuner fra 2020. For å bidra til forsterket rekruttering fram til psykologkompetansekravet trer i kraft, foreslås det å legge om det eksisterende rekrutteringstilskuddet til et flatt årlig tilskudd på 300 000 kroner per psykologårsverk som rekrutteres fra 2016. Kommuner som allerede mottar tilskudd tas inn i den nye ordningen. Det foreslås 145 mill. kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett i 2016. Dette gir rom for inntil 150 nye psykologårsverk. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Økt pensjon til gifte og samboende pensjonister

Regjeringen foreslår å øke grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister fra 85 til 90 pst. av grunnbeløpet med virkning fra 1. september 2016. Mottakere av offentlig tjenstepensjon får en tilsvarende økning av pensjonen. Rammetilskuddet foreslås økt tilsvarende anslaget på merutgifter for kommunesektoren i 2016 på 15 mill. kroner.

Den kulturelle spaserstokken

Den kulturelle spaserstokken har som mål å styrke kulturtilbudet for omsorgstjenestens brukere. Ordningen ble videreført i 2015 gjennom en økning i fylkeskommunenes inntekter med 30,8 mill. kroner, i tråd med budsjettforliket mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Ordningen foreslås videreført i 2016, og midlene er prisjustert. Midlene bevilges som del av rammetilskuddet til fylkeskommunene. Fylkeskommunene står fritt til selv å vurdere hvordan de administrerer ordningen uten krav om rapportering til departementet. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

3.4 Barn og unge

Likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager

Regjeringen foreslår å bevilge 180 mill. kroner over rammetilskuddet til kommunene for å gi likeverdige rammevilkår for kommunale og ikke-kommunale barnehager. Med denne økningen er en milepæl nådd, og ikke-kommunale barnehager får fra 2016 samme finansiering som kommunale barnehager. Økningen legger blant annet til rette for en styrket bemanning i de ikke-kommunale barnehagene. Forslaget må ses i sammenheng med endringene i finansieringsordningen for ikke-kommunale barnehager som reduserer kommunenes utgifter. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet.

Økt kompetanse og kvalitet i barnehagene

Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til kvalitets- og kompetansetiltak i barnehagesektoren med om lag 160 mill. kroner. Samlet foreslås det 440 mill. kroner til tiltak for økt kvalitet i barnehagene. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet.

Informasjons- og rekrutteringsarbeid på barnehagefeltet

Rammetilskuddet til kommunene foreslås økt med 10 mill. kroner begrunnet med informasjons- og rekrutteringsarbeid på barnehageområdet. Midlene legger til rette for at kommunene kan styrke sitt arbeid med å informere foreldre om innholdet i barnehage tilbudet og de ulike ordningene for redusert pris og gratis kjernetid. Satsingen legger også til rette for at kommunene kan drive oppsøkende virksomhet for å øke rekrutteringen til barnehage. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet.

Fleksibelt opptak i barnehagene

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2015 la Stortinget til grunn at 333 mill. kroner av veksten i kommunesektorens frie inntekter var begrunnet med en satsing på et mer fleksibelt barnehageopptak. Som varslet i Kommuneproposisjonen 2016 kompenseres kommunene for helårseffekten ved at 0,4 mrd. kroner av veksten i frie inntekter i 2016 er knyttet til et mer fleksibelt barnehageopptak. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet.

Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg

I statsbudsjettet for 2009 ble det innført en åtteårig ordning med rentekompensasjon til investering og rehabilitering av skole- og svømmeanlegg. Regjeringen foreslår en investeringsramme på 1,5 mrd. kroner i 2016. Med dette forslaget er hele investeringsrammen på 15 mrd. kroner faset inn i budsjettet. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet.

Økt lærlingtilskudd

Regjeringen foreslår å øke rammetilskuddet til fylkeskommunene med 50 mill. kroner til økt lærlingtilskudd. Det vil innebære at tilskuddet er økt med 12 500 kroner per lærekontrakt under Solberg-regjeringen.

I statsbudsjettet for 2015 ble det bevilget 20 mill. kroner over rammetilskuddet til fylkeskommunene for å stimulere nye bedrifter til å ta inn lærlinger. Fylkeskommunene skal i 2016 gis anledning til å benytte midlene friere for å motvirke økt ungdomsledighet. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet.

Ny naturfagstime

Regjeringen foreslår å øke timetallet i naturfag med én uketime fra høsten 2016 på 5.-7. trinn. Forslaget er en del av Regjeringens realfagsstrategi og skal gi bedre tid til variert opplæring. Kommunene kompenseres gjennom en økning i rammetilskuddet på 77,6 mill. kroner. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet.

Forsøk med ny oppgave- og ansvarsdeling i barnevernet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil i 2016 iverksette forsøk med økt kommunalt ansvar for barnevern. Forsøket skal gjennomføres i et lite utvalg kommuner og skal gi kunnskap og erfaringer med en ny ansvarsdeling. Forsøkskommunene vil bli kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet som beregnes ut fra hvor mye Bufetat i dag bruker på oppgavene som skal overføres til forsøkskommunene. Midlene vil bli særskilt fordelt til forsøkskommunene når forsøket starter opp. Se nærmere omtale av forsøket i Prop. 1 S (2015–2016) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Oslo kommunes helhetlige ansvar for barnevernet – finansiering

Som både kommune og fylkeskommune hadde Oslo et helhetlig ansvar for barnevernet også før staten overtok det fylkeskommunale oppgaveansvaret i 2004. Dette ble opprettholdt ved at Oslo ikke ble omfattet av den statlige overtakelsen av fylkeskommunens oppgaver. Kommunen kompenseres for dette gjennom et særskilt tilskudd innenfor rammetilskuddet.

Tilskuddet er siden 2004 i hovedsak prisjustert. I statsbudsjettene for 2010 og 2015 ble tilskuddet i tillegg økt med henholdsvis 20 mill. kroner og 10 mill. kroner til barnevernet i Oslo. Utviklingen i Oslo kommunes behov de siste ti årene taler imidlertid for at bevilgningen til andrelinjebarnevernet i kommunen bør økes utover dette. Som storby og hovedstad har Oslo kommune stor vekst i befolkningen og behovet for barneverntjenester. Kommunal- og moderniseringsdepartementet foreslår at tilskuddet til andrelinjebarnevernet i Oslo kommune økes tilsvarende anslått vekst i antall barn under 18 år i kommunen. Økningen finansieres innenfor veksten i kommunesektorens frie inntekter. For budsjettåret 2016 tilsvarende dette om lag

6,7 mill. kroner. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

3.5 Integreering

På integreringsområdet foreslår Regjeringen å styrke de økonomiske virkemidlene for å øke bosettingen av flyktninger i kommunene ved et ekstratilskudd på 50 mill. kroner til kommuner ved bosetting av flyktninger. Det foreslås videre å styrke det særskilte tilskuddet for bosetting av enslige, mindreårige flyktninger med 25 mill. kroner. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

3.6 Samferdsel

Fornyning og opprusting av fylkesveier

I Nasjonal transportplan 2014–2023 ble det foreslått å øke rammetilskuddet til fylkeskommunene

for å bidra til fornyning og opprusting av fylkesveinettet. I forslaget til statsbudsjett for 2016 er 200 mill. kroner av veksten i fylkeskommunenes frie inntekter knyttet til denne satsingen. Dette gir totalt en bevilgning på 1,23 mrd. kroner i 2016. Midlene fordeles forholdsmessig mellom fylkene på grunnlag av en kartlegging av forfallet på veinettet utført av Statens vegvesen, og fordelingen vises særskilt i tabell C i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 (2015–2016) (Grønt hefte). Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Samferdselsdepartementet.

Rentekompensasjonsordningen for transporttiltak i fylkene

I tillegg til satsingen på opprusting av fylkesveiene gjennom fylkeskommunenes frie inntekter, foreslår Regjeringen at rentekompensasjonsordningen videreføres i 2016 med en ny investeringsramme på 3 mrd. kroner. Se også omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Samferdselsdepartementet.

4 Anmodningsvedtak

I proposisjonens del III er følgende anmodningsvedtak omtalt:

Vedtak nr. 28, 20. november 2014: «Stortinget ber regjeringen videreføre og videreutvikle Direktoratet for forvaltning og IKTs (Difis) arbeid for kompetansespredning om miljø- og klimahensyn og livssyklus-kostnader innenfor gjeldende budsjettammer, og stadfeste at rådgivning om miljø og klimahensyn og livssyklus-kostnader i offentlige anskaffelser er definert som Difis ansvarsområde.»

Vedtak nr. 49, 1. desember 2014: «Stortinget ber regjeringen sikre at omleggingen av skattesystemet for uføretrygdede i 2015 i minst mulig grad påvirker fordelingen av frie inntekter mellom kommunene.»

Vedtak nr. 571, 2. juni 2015: «Stortinget ber regjeringen snarest mulig sørge for at forskrift om

konsekvensutredninger også gir krav om konsekvensutredning for torvuttak under 2 mill. m³ eller på myrarealer under 1 500 dekar.»

Vedtak nr. 660, 11. juni 2015: «Stortinget ber regjeringen legge frem en handlingsplan mot antisemittisme.»

Vedtak nr. 691, 16. juni 2015: «Stortinget ber regjeringa syta for at fylkesmennene kjem med sin tilråding om kommunestrukturen i fylket etter at kommunane har gjort sine vedtak seinast 1. juli 2016.»

Vedtak nr. 692, 16. juni 2015: «Stortinget ber regjeringa leggje til grunn inntil 40 år med ferjeavløysing på fylkesvegferjene.»

Vedtak nr. 800, 19. juni 2015: «Stortinget ber regjeringen om å foreta en utredning av om bostøtteordningen bør gjøres gjeldende for personer bosatt i bokollektiver.»

5 Oversikt over budsjettforslaget

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på de ulike budsjettkapitlene

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
Det kongelige hus					
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	184 110	200 215	204 513	2,1
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	26 523	27 395	28 130	2,7
	<i>Sum kategori 00.10</i>	<i>210 633</i>	<i>227 610</i>	<i>232 643</i>	<i>2,2</i>
	<i>Sum programområde 00</i>	<i>210 633</i>	<i>227 610</i>	<i>232 643</i>	<i>2,2</i>
Administrasjon og fellestjenester mv.					
500	Kommunal- og moderniserings- departementet	462 062	528 042	532 896	0,9
502	Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger	9 185	17 500	174 400	896,6
503	Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte	166 230	166 200		-100,0
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	890 264	711 472	804 252	13,0
520	Tilskudd til de politiske partier	405 445	423 340	424 111	0,2
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>1 933 186</i>	<i>1 846 554</i>	<i>1 935 659</i>	<i>4,8</i>
Fylkesmannsembetene					
525	Fylkesmannsembetene	1 791 245	1 670 633	1 698 215	1,7
	<i>Sum kategori 13.25</i>	<i>1 791 245</i>	<i>1 670 633</i>	<i>1 698 215</i>	<i>1,7</i>
Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning					
530	Byggeprosjekter utenfor husleie- ordningen	899 193	1 266 600	2 074 925	63,8
531	Eiendommer til kongelige formål	46 683	36 675	57 336	56,3
532	Utvikling av Fornebuområdet	2 315	11 200	10 698	-4,5

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
533	Eiendommer utenfor husleieordningen	35 816	50 180	62 583	24,7
534	Erstatningslokaler for departementene	485 794	618 116	387 019	-37,4
2445	Statsbygg	1 922 424	1 817 007	3 423 986	88,4
	<i>Sum kategori 13.30</i>	<i>3 392 225</i>	<i>3 799 778</i>	<i>6 016 547</i>	<i>58,3</i>
	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
540	Direktoratet for forvaltning og IKT	391 299	343 541	439 607	28,0
541	IKT-politikk	15 039	13 440	12 989	-3,4
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	28 805	42 946	42 546	-0,9
	<i>Sum kategori 13.40</i>	<i>435 143</i>	<i>399 927</i>	<i>495 142</i>	<i>23,8</i>
	Personvern				
545	Datatilsynet	41 279	37 262	45 661	22,5
546	Personvernnemnda	1 728	1 898	1 891	-0,4
	<i>Sum kategori 13.45</i>	<i>43 007</i>	<i>39 160</i>	<i>47 552</i>	<i>21,4</i>
	Distrikts- og regionalpolitikk				
551	Regional utvikling og nyskaping	1 671 754	1 505 300	1 308 095	-13,1
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	541 728	486 650	444 200	-8,7
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	29 885	25 772	26 911	4,4
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>2 243 367</i>	<i>2 017 722</i>	<i>1 779 206</i>	<i>-11,8</i>
	Samiske formål				
560	Sametinget	270 540	281 829	285 578	1,3
561	Tilskudd til samiske formål	16 729	15 188	15 500	2,1
562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	6 348	5 095	5 210	2,3
563	Internasjonalt reindriftssenter	6 427	6 744	8 419	24,8
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>300 044</i>	<i>308 856</i>	<i>314 707</i>	<i>1,9</i>
	Nasjonale minoriteter				
567	Nasjonale minoriteter	21 063	26 200	33 140	26,5
	<i>Sum kategori 13.67</i>	<i>21 063</i>	<i>26 200</i>	<i>33 140</i>	<i>26,5</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
	Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.				
571	Rammetilskudd til kommuner	121 251 582	121 041 280	124 199 250	2,6
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner	29 949 429	31 768 400	32 736 574	3,0
573	Kommunereform			100 000	
575	Ressurskrevende tjenester	7 270 827	8 058 700	9 271 000	15,0
576	Vedlikehold og rehabilitering			500 000	
578	Valgdirektoratet			65 100	
579	Valgutgifter	14 580	62 684	20 462	-67,4
2427	Kommunalbanken AS		1 000 000		-100,0
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>158 486 418</i>	<i>161 931 064</i>	<i>166 892 386</i>	<i>3,1</i>
	Bolig, bomiljø og bygg				
580	Bostøtte	2 963 782	2 810 000	2 763 000	-1,7
581	Bolig- og bomiljøtiltak	1 300 487	1 373 100	1 442 794	5,1
585	Husleietvistutvalget	24 811	23 277	25 758	10,7
587	Direktoratet for byggkvalitet	126 438	148 979	147 280	-1,1
2412	Husbanken	17 887 575	18 635 652	17 220 093	-7,6
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>22 303 093</i>	<i>22 991 008</i>	<i>21 598 925</i>	<i>-6,1</i>
	Planlegging, byutvikling og geodata				
590	Planlegging og byutvikling	145 799	53 150	109 370	105,8
595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	764 373	737 895	855 386	15,9
2465	Statens kartverk	32 572	25 700	26 394	2,7
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>942 744</i>	<i>816 745</i>	<i>991 150</i>	<i>21,4</i>
	<i>Sum programområde 13</i>	<i>191 891 535</i>	<i>195 847 647</i>	<i>201 802 629</i>	<i>3,0</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>192 102 168</i>	<i>196 075 257</i>	<i>202 035 272</i>	<i>3,0</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
	Administrasjon og fellestjenester mv.				
3500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	9 943			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	182 887	99 050	140 223	41,6
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>192 830</i>	<i>99 050</i>	<i>140 223</i>	<i>41,6</i>
	Fylkesmannsembetene				
3525	Fylkesmannsembetene	259 710	164 700	157 903	-4,1
	<i>Sum kategori 13.25</i>	<i>259 710</i>	<i>164 700</i>	<i>157 903</i>	<i>-4,1</i>
	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning				
3531	Eiendommer til kongelige formål	78	150	103	-31,3
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen	4 827	2 950	3 036	2,9
5445	Statsbygg	1 076 572	1 029 976	1 029 976	0,0
5446	Salg av eiendom, Fornebu	8 435	200	200	0,0
	<i>Sum kategori 13.30</i>	<i>1 089 912</i>	<i>1 033 276</i>	<i>1 033 315</i>	<i>0,0</i>
	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
3540	Direktoratet for forvaltning og IKT	13 794	17 400	19 830	14,0
	<i>Sum kategori 13.40</i>	<i>13 794</i>	<i>17 400</i>	<i>19 830</i>	<i>14,0</i>
	Personvern				
3545	Datatilsynet	2 466			
	<i>Sum kategori 13.45</i>	<i>2 466</i>			
	Distrikts- og regionalpolitikk				
3554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	326			
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>326</i>			
	Samiske formål				
3560	Sametinget	75 000			
3562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	3 205	2 000	2 046	2,3
3563	Internasjonalt reindriftssenter	2 445	2 500	2 907	16,3
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>80 650</i>	<i>4 500</i>	<i>4 953</i>	<i>10,1</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
	Nasjonale minoriteter				
3567	Nasjonale minoriteter	75 000			
	<i>Sum kategori 13.67</i>	<i>75 000</i>			
	Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.				
3571	Tilbakeføring av forskudd	6 145			
5616	Kommunalbanken AS	357 000		417 000	
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>363 145</i>		<i>417 000</i>	
	Bolig, bomiljø og bygg				
3585	Husleietvistutvalget	2 036	899	1 094	21,7
3587	Direktoratet for byggkvalitet	34 370	45 269	45 143	-0,3
5312	Husbanken	10 843 527	11 055 037	11 043 693	-0,1
5615	Husbanken	3 606 708	3 516 000	3 093 000	-12,0
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>14 486 641</i>	<i>14 617 205</i>	<i>14 182 930</i>	<i>-3,0</i>
	Planlegging, byutvikling og geodata				
3595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	428 060	371 122	422 457	13,8
5465	Statens kartverk	290			
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>428 350</i>	<i>371 122</i>	<i>422 457</i>	<i>13,8</i>
	<i>Sum programområde 13</i>	<i>16 992 824</i>	<i>16 307 253</i>	<i>16 378 611</i>	<i>0,4</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>16 992 824</i>	<i>16 307 253</i>	<i>16 378 611</i>	<i>0,4</i>

5.2 Utgifter og inntekter fordelt på postgrupper

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-29	Driftsutgifter	5 026 665	4 293 807	5 142 798	19,8
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	3 436 204	4 230 600	5 994 542	41,7
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	509 432	559 650	576 427	3,0
60-69	Overføringer til kommunesektoren	160 244 620	162 398 550	168 132 764	3,5
70-89	Andre overføringer	5 417 553	5 376 650	5 397 741	0,4
90-99	Utlån, avdrag m.v.	17 467 694	19 216 000	16 791 000	-12,6
	Sum under departementet	192 102 168	196 075 257	202 035 272	3,0

Inntekter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
01-29	Salg av varer og tjenester	988 582	723 077	838 435	16,0
30-49	Inntekter i samband med nybygg, anlegg m.v.	1 085 297	1 030 176	1 030 176	0,0
50-89	Skatter, avgifter og andre overføringer	3 963 708	3 516 000	3 510 000	-0,2
90-99	Tilbakebetalinger, avdrag mv.	10 955 237	11 038 000	11 000 000	-0,3
	Sum under departementet	16 992 824	16 307 253	16 378 611	0,4

5.3 Overførbare bevilgninger

Under Kommunal- og moderniseringsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2015	Forslag 2016
500	21	Spesielle driftsutgifter	56 434	105 462
500	22	Forskning		6 839
502	21	Spesielle driftsutgifter	1 936	
502	70	Tilskudd til kompetanseutvikling mv.	17 571	
525	21	Spesielle driftsutgifter	21 787	157 903
532	21	Spesielle driftsutgifter	56	198
540	21	Spesielle driftsutgifter	6 623	44 105
540	23	Elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste	22 200	95 902
540	25	Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter		75 000
541	22	Samordning av IKT-politikken	9 854	7 093
542	70	Tilskudd til internasjonale program	94	36 900
551	61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	36	205 302
552	62	Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling	47 611	
552	72	Nasjonale tiltak for regional utvikling	179 386	444 200
562	21	Spesielle driftsutgifter	384	2 046
563	21	Spesielle driftsutgifter	584	2 557
567	60	Tiltak for rom	40	6 200
571	21	Spesielle driftsutgifter	14 953	37 284
581	74	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling	43 913	
581	76	Tilskudd til utleieboliger	116 504	793 270
581	77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet	15 692	26 100
581	78	Boligsosialt kompetansetilskudd	9	58 400
581	79	Tilskudd til heis og tilstandsvurdering		100 000
585	01	Lønn og godtgjørelser	565	19 831
585	01	Varer og tjenester		5 927
590	61	Bærekraftig byutvikling	2 401	19 088
590	65	Områdesatsing i byer		29 841

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2015	Forslag 2016
590	72	Tilskudd til bolig-, by og områdeutvikling		55 245
590	81	Lokal kompetanse og universell utforming	790	4 476
595	21	Spesielle driftsutgifter	20 870	483 375
2412	01	Lønn og godtgjørelser	215	250 348
2412	01	Varer og tjenester		95 126

5.4 Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform

Regjeringen vil bygge sin politikk på en effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Som i næringslivet er det også i offentlig forvaltning et potensial for å bli mer effektiv. Regjeringen har derfor innført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform, og forutsetter at alle statlige virksomheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Reformen vil gi insentiver til mer effektiv statlig drift og skaper handlingsrom for prioriteringer i statsbud-

sjettet. Virksomhetene har også god anledning til å planlegge og gjennomføre tiltak for å effektivisere driften når reformen er et årlig krav. Deler av gevinsten fra mindre byråkrati og mer effektiv bruk av pengene overføres til fellesskapet i de årlige budsjettene. Den årlige overføringen settes til 0,5 pst. av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet. For Kommunal- og moderniseringsdepartementet innebærer dette at til sammen 27,8 mill. kroner er trukket ut av rammene i 2016.

Del II
Budsjettforslag

6 Oversikt over budsjettforslaget mv.

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner

Programkategori 00.10 Det kongelige hus

Utgifter under programkategori 00.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	184 110	200 215	204 513	2,1
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	26 523	27 395	28 130	2,7
	Sum kategori 00.10	210 633	227 610	232 643	2,2

Allmenn omtale

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for bevilgningene til Kongehuset. Bevilgningene under kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen, post 50 Det kongelige hoff og kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen, post 50 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv. benyttes i hovedsak til drift og offisielle oppgaver for Kongehuset. Kap. 1, post 50 benyttes både til kongeparets og kronprinsparets offisielle oppgaver. I tillegg til bevilgningene under kap. 1 og kap. 2 blir følgende midler foreslått til kongelige formål i 2016:

(i 1000 kroner)

<i>Kommunal- og moderniseringsdepartementet</i>		
Kap. 531	Eiendommer til kongelige formål	57 336
<i>Utenriksdepartementet</i>		
Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	9 576
<i>Forsvarsdepartementet</i>		
	Diverse kapitler (H.M. Kongens adjutantstab)	5 550
Kap. 1732	Sjøforsvaret (Kongeskipet og K/B Stjernen)	45 000
<i>Justis- og beredskapsdepartementet</i>		
Kap. 441	Oslo politidistrikt (eskortetjenesten)	Oppgis ikke

Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Apanasje	10 453	10 829	11 186
50	Det kongelige hoff	164 157	169 386	173 427
51	Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff	9 500	20 000	19 900
	Sum kap. 0001	184 110	200 215	204 513

Post 01 Apanasje

Bevilgningen dekker personlige utgifter for H.M. Kongen og H.M. Dronningen, samt drift og vedlikehold av private eiendommer.

Post 50 Det kongelige hoff

Bevilgningen dekker Kongehusets utgifter til offisielle oppgaver, drift av organisasjonen og mindre vedlikeholdsprosjekter. Bevilgningen skal også dekke utgifter til indre vedlikehold og utvikling av de statlige kongelige eiendommene: Det kongelige slott, Bygdø kongsgård (hovedhuset med sidebygning og park) og Oscarshall slott.

Post 51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har Politidirektoratet utarbeidet en rapport om sikkerheten ved de kongelige eiendommene. Prosjektet ble første gang omtalt i revidert nasjonalbudsjett for 2014. Det kongelige hoff har påtatt seg ansvaret for å gjennomføre anbefalte sikrings tiltak på eiendommene. Det foreslås 19,9 mill. kroner i 2016 til prosjektering og etablering av sikkerhetsinstallasjoner.

Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Apanasje	8 700	9 013	9 310
50	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.	17 823	18 382	18 820
	Sum kap. 0002	26 523	27 395	28 130

Post 01 Apanasje

Bevilgningen skal dekke kronprinparets personlige utgifter, inkludert utgifter til diverse offisielle oppdrag, og til drift og vedlikehold av private eiendommer.

Post 50 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.

Bevilgningen skal dekke utgifter til kronprinparets stab på Det kongelige slott og betjeningen på Skaugum, og utgifter til kronprinparets offisielle oppgaver.

Programområde 13 Kommunal, bolig og modernisering

Programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.

Utgifter under programkategori 13.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
500	Kommunal- og moderniserings- departementet	462 062	528 042	532 896	0,9
502	Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger	9 185	17 500	174 400	896,6
503	Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte	166 230	166 200		-100,0
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	890 264	711 472	804 252	13,0
520	Tilskudd til de politiske partier	405 445	423 340	424 111	0,2
	Sum kategori 13.00	1 933 186	1 846 554	1 935 659	4,8

Inntekter under programkategori 13.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3500	Kommunal- og moderniserings- departementet	9 943			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	182 887	99 050	140 223	41,6
	Sum kategori 13.00	192 830	99 050	140 223	41,6

Ansvarsområder

Programkategorien omfatter drift og administrasjon av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og utgifter til felles forsknings- og utredningsoppgaver innenfor departementets fagområder. I tillegg omfatter programkategorien enkelte fagområder.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for den sentrale arbeidsgiverfunksjonen i staten. Departementet har lovforvaltningen av tjenestemannsloven, tjenestetvistloven og karanteneoven. Videre har departementet kompetanse til å inngå og plikt til å forhandle om tariffavtaler med hovedsammenslutningene i staten (LO Stat, Akademikerne, Unio og YS Stat). Den sentrale overordnede arbeidsgiverpolitikken angir mål og setter rammer for utøvelsen av arbeidsgiveransvaret lokalt.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for felles bygningsmasse, fellesområder og utendørsområder i regjeringskvartalet og i departementsbygninger (samt regjeringens representasjonsanlegg) utenfor kvartalet, inkludert ansvaret for forebyggende objektsikkerhet, med unntak av Forsvarsdepartementet og Statsministerens kontors midlertidige lokaler.

Departementet er ansvarlig for gjennomføringen av arbeidet med nytt regjeringskvartal. Statsbygg har på vegne av departementet fått omfattende oppgaver i gjennomføringen av prosjektet, blant annet med planprosessen og rom- og funksjonsprogram.

Departementet er etatsstyrer for Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS). DSS leverer fellestjenester til departementene og Statsministerens kontor.

Departementet har ansvar for partiloven og forvalter tilskudd til de politiske partiene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Utvikling av et nytt regjeringskvartal er et omfattende og komplisert prosjekt som krever omfattende planlegging. En rekke hensyn skal ivaretas, eksempelvis egnede arbeidsplasser, effektiv samhandling, tilfredsstillende sikkerhet, gode byrom, hensiktsmessige trafikale løsninger og god økonomi i prosjektet. Departementet legger vekt på at beslutningene i planleggingsprosessen bygger på grundige utredninger og balansert avveieing av ulike hensyn som skal ivaretas.

Regjeringen vil fornye, forenkle og forbedre administrasjonen i departementsfellesskapet. Siktemålet er å levere administrative tjenester med god kvalitet til lavest mulig kostnad.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.1 Mål for programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.

Hovedmål	Delmål
1. Statlige virksomheter er moderne og attraktive arbeidsgivere som oppnår gode resultater	1.1. Arbeidsgiverpolitikken er forankret i en helhetlig strategi for staten 1.2. Lønns- og arbeidsvilkårene i staten støtter virksomhetenes arbeid med å rekruttere og beholde kvalifiserte medarbeidere 1.3. Medarbeidere og ledere i staten har riktig kompetanse 1.4. Avtale- og regelverket er tilpasset de statlige virksomhetenes behov
2. Departementenes lokaler er godt egnet og tilfredsstillende sikret	2.1. Lokalene er godt tilpasset, og understøtter departementenes oppgaveløsning 2.2. Sikringen er basert på verdi- og skadevurderinger fra det enkelte departement, samt trussel- og sårbarhetsvurderinger fra relevante fagmiljøer 2.3. Sikringstiltakene er bygget på standardiserte løsninger og avveid mot andre samfunnsinteresser
3. Et nytt, effektivt regjeringskvartal	3.1. Behovet for arbeidsplasser og fellesfunksjoner er kartlagt gjennom rom- og funksjonsprogrammet 3.2. Planleggingen av regjeringskvartalet skjer i en åpen prosess med bred debatt 3.3. Statlig reguleringsplan er fastsatt
4. De administrative fellestjenestene støtter opp under departementenes kjernevirksomhet	4.1. Departementene får relevante fellestjenester til avtalt tid og kvalitet 4.2. Utvikling og effektivisering av fellestjenestene skjer i samsvar med fastsatt strategi
5. De politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver	

Hovedmål 1 Statlige virksomheter er moderne og attraktive arbeidsgivere som oppnår gode resultater. Regjeringens ambisjon er at den sentrale arbeidsgiverpolitikken setter virksomhetene i stand til å drive effektivt, holde høy kvalitet på tjenestene, oppnå resultater og realisere virksomhetsmålene. Virksomhetene er ansvarlige for å føre en aktiv lokal arbeidsgiverpolitikk.

Departementet er i gang med å utarbeide en ny sentral arbeidsgiverstrategi for staten som skal bidra til at staten blir en bedre og mer moderne arbeidsgiver som evner å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere. I arbeidet vurderes også hvordan samhandlingen mellom virksomhetene og den sentrale arbeidsgiverfunk-

sjonen kan styrkes og hvordan virksomhetene kan gis relevant råd og veiledning. Strategien skal iverksettes i 2016.

Rapport

Lønnsoppgjørene i staten er holdt innenfor forsvarlige økonomiske rammer, og medarbeiderne i staten har hatt en lønnsutvikling på linje med andre sektorer de senere årene. Dette bidrar til å trygge arbeidsplasser både i privat og offentlig sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har høy oppmerksomhet på fornying og forenkling i arbeidet med utvikling av avtaleverket, herunder modernisering av hovedtariffavtalen i staten. Departementet har tatt initiativ over-

for hovedsammenslutningene til et felles arbeid om dette. Formidlingen av avtale- og regelverket i staten er forbedret ved at Statens personalhåndbok nå er tilgjengelig på Lovdata.

Departementet har fulgt opp den partssammensatte rapporten om deltidsarbeid i staten. Utviklingen i omfanget av deltidsarbeid gjennomgås av statistikk- og beregningsutvalget i staten og gjengis i utvalgets årlige rapport.

Departementet har i samarbeid med ledere i staten og representanter for academia utviklet et sett med felles forventninger og krav til ledere, *God ledelse i staten*, heretter kalt lederplakaten. Lederplakaten inngår som en del av *Program for bedre styring og ledelse*. Departementet ønsker å utnytte kompetansen til tidligere toppledere bedre. Arbeidet er forsinket, men er tatt opp igjen og vil bli videreført i 2016.

Departementet har igangsatt en satsing på felles digital opplæring i staten. Dette skal bidra til bedre tilgang til opplærings- og kompetanseutviklingstilbud. Målet er å styrke medarbeidernes kompetanse, og dermed bidra til å forbedre de offentlige tjenestene. Det skal i løpet av fireårsperioden etableres en felles læringsplattform for distribusjon og deling av opplæringsprogrammer.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i samarbeid med Kunnskapsdepartementet utarbeidet en strategi for å styrke arbeidet med å øke antall lærlinger i staten. Alle statlige virksomheter forventes å ha lærlinger. Departementet bidrar med informasjonsspredning, kompetanseheving og støtte i rekrutteringsprosessen. I departementene er utviklingen positiv. I 2013 var det totalt åtte lærlinger fordelt på fem departementer, mens i 2014 var antall lærlinger økt til ti fordelt på seks departementer. Høsten 2015 har tolv departementer en eller flere lærlinger og det samlede antall lærlinger er økt til 16.

For å styrke det inkluderende arbeidslivet i staten, har departementet blant annet utarbeidet veiledningsmaterieell og tilgjengeliggjort e-læringsverktøy. Våren 2015 var det oppstart for et nytt kull i traineeprogrammet for personer med nedsett funksjonsevne og høyere utdanning i staten.

Samarbeidet med hovedsammenslutningene om inkluderende arbeidsliv i statlige virksomheter er videreført. Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning har utarbeidet en rapport om tiltak for å få ned det legemeldte sykefraværet i det statlige tariffområdet. Rapporten er fulgt opp på en IA-konferanse for virksomheter og tillitsvalgte i staten, arrangert av departementet, hovedsammenslutningene og Direktoratet for forvaltning og IKT.

Stortinget fattet 5. mai 2015 vedtak om lov om informasjonsplikt, karantene og saksforbud for politikere, embetsmenn og tjenestemenn (karanteneoven).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet oppnevnte i februar 2015 et utvalg som skal vurdere modernisering av tjenestemannsloven. Tjenestemannsloven er fra begynnelsen av 1980-tallet, og arbeidslivet har endret seg mye siden da. Utvalget skal vurdere om tjenestemannsloven understøtter og legger til rette for god arbeidslivs- og personalpolitikk, med mulighet for tilpasning til lokale forhold. I juni 2015 fikk tjenestemannslovutvalget et utvidet mandat. Utvalget skal også foreta en gjennomgang av bruken av midlertidighet i staten, og komme med forslag som kan bidra til å redusere antall midlertidige tilsetninger. Utvalget skal levere sin rapport 18. desember 2015.

Sentrale særavtaler utfyller hovedtariffavtalen og skal sikre behovet for egne lønns- og arbeidsvilkår for spesielle grupper og situasjoner. Hvert år reforhandles flere særavtaler. Ved reforhandling har departementet en målsetting om å forenkle avtalene, tilpasse de til et moderne arbeidsliv samt et klart og tydelig språk. Med virkning fra 1. januar 2015 ble Kommunal- og moderniseringsdepartementet enige med hovedsammenslutningene om en ny *Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost innenlands*. Den nye avtalen innebærer blant annet en sammenslåing av to tidligere avtaler. Videre medfører den nye avtalen en forenkling ved at antallet satser er redusert.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet og hovedsammenslutningene er enig med fire virksomheter om å delta i forsøk om blant annet alternative arbeidstidsordninger og læringsformer. Forsøksarbeidet starter høsten 2015.

Strategier og tiltak

Departementet vil utarbeide en overordnet arbeidsgiverstrategi som skal sikre at staten er en god og moderne arbeidsgiver som evner å rekruttere, beholde og utvikle kompetente medarbeidere.

Den sentrale arbeidsgiverpolitikken vil kommende år ha særlig oppmerksomhet på videreutvikling av lønns- og forhandlingsystemet i staten. Lønnsoppjøret 2016 skal føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjon og innenfor de inntektspolitiske rammene. Lønns- og arbeidsvilkår i staten må gjøre det mulig å rekruttere og beholde medarbeidere med høy kompetanse. Større ansvar bør delegeres til de lokale partene gjennom endringer i avtale- og regelverk.

Departementet vil i samarbeid med Direktoratet for forvaltning og IKT videreføre arbeidet med å styrke det sentrale kompetansetilbudet til virksomhetene, ledere og medarbeiderne i staten. Satsingen på digital opplæring i staten står sentralt i dette.

Departementet har igangsatt et arbeid med å utvikle et strategisk utviklingstilbud til ledergrupper og ledere på ulike nivå i forvaltningen. Kompetansetilbud til toppledergrupper og kompetansetilbud knyttet til strategisk bruk av IKT vil ha prioritet i 2016.

Revidert lederlønsordning i staten legger til rette for at styringskravene og kravene i lederlønskontrakten ses i sammenheng og at oppfølgingen av lederne styrkes. Ambisjonen er at dette skal bidra til utvikling og bedre resultatoppgåelse. Ledernes lønnsutvikling skal over tid være på linje med lønnsutviklingen i samfunnet for øvrig. Retningslinjene for bruk av etterlønn og retrettstillinger strammes inn.

Virksomhetene i staten skal arbeide aktivt og oppnå resultater på alle de tre delmålene i *Intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv*. Kommunal- og moderniseringsdepartementets rolle er å støtte virksomhetene gjennom oppfølging av igangsatte prosjekter, informasjon, læringsoverføring og konferanser. Flere av disse aktivitetene gjennomføres i samarbeid med hovedsammenslutningene. Departementet skal være pådriver for at virksomhetene utvikler egne mangfoldsstrategier.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Direktoratet for forvaltning og IKT starter opp et nytt traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning våren 2016. Dette medfører økt hyppighet i gjennomføringen av traineeprogrammer. Ambisjonen er at antall deltakere samlet kan øke selv om antall deltakere per program er stabil.

Erfaringene fra de fire forsøkene om blant annet alternative arbeidstidsordninger og læringsformer vil bli dokumentert, slik at de kan nyttiggjøres av andre virksomheter.

Departementet arbeider fortsatt for å øke antall lærlinger i staten, herunder følger departementet opp tiltakene i en egen lærlingstrategi. Opplæringskontoret for statlige virksomheter i Oslo og Akershus videreføres som pilot i 2016, og skal etter planen etableres som en fast ordning i 2017.

Departementet har gitt Direktoratet for forvaltning og IKT i oppdrag å utføre en medarbeiderundersøkelse i staten. Resultatene skal dokumenteres i en rapport, som leveres i første halvdel av 2016. Systematiske medarbeiderundersøkel-

ser i staten utgjør et viktig kunnskapsgrunnlag for å videreutvikle statens arbeidsgiverpolitikk og ledelse. Undersøkelsen vil også gi verdifulle bidrag til oppfølgingen av *Program for bedre styring og ledelse i staten 2014-2017*.

Tjenestemannslovutvalget skal levere rapport innen utgangen av 2015. Rapporten vil være et bidrag til departementets arbeid med modernisering av tjenestemannsloven i 2016.

Hovedmål 2 Departementenes lokaler er godt egnet og tilfredsstillende sikret

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal sørge for egnede lokaler for departementene. Det skal særlig legges vekt på at de ansatte får gode arbeidsplasser og at lokalene er tilfredsstillende sikret.

I 2016 skal sikringsarbeidene i departementsbygningene i kvadraturen ferdigstilles. Planen for den permanente områdesikringen er i slutfasen i forhold til foreleggelse for godkjenning i Oslo kommune. Sikringsarbeidene i Nydalen er ferdigstilt. R5, R6 og regjeringens representasjonsanlegg som alle var sikret tilsvarende sikringskravene før 22. juli 2011, har nå blitt evaluert sikkerhetsmessig og tiltak er gjennomført. Det planlegges ytterligere sikringstiltak i deler av fasade og områdesikringene.

Rapport

Vakt- og sikringstjenester har blitt utført i tråd med føringer gitt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet uten vesentlige avvik. Det har vært arbeidet med fasadesikring av samtlige departementsbygg i Kvadraturen og detaljplanleggingen av permanent områdesikring har vært utformet i samarbeid med kommunale myndigheter.

Strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementets strategi for sikring av departementsbygg legges til grunn for sikkerhetstjenestene. Bygningsmessige driftsoppgaver skal samordnes og løses i nært samarbeid med Statsbygg. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon bistår departementet med beredskap, fysisk sikkerhet og informasjonssikkerhet på alle tjenesteområder. Det vises til omtale under kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon og kap. 2445 Statsbygg.

Hovedmål 3 Et nytt, effektivt regjeringskvartal

Arbeidet med nytt regjeringskvartal har stor betydning for både regjeringsarbeidet og Oslo by. Regjeringen legger derfor stor vekt på å sørge for en åpen prosess om det nye regjeringskvartalet. Regjeringskvartalet skal ha gode bymessige kvaliteter, være åpent og inviterende, ha god sikkerhet og være velegnet for regjeringens arbeid.

Rapport

På vegne av Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennomførte Statsbygg vårhalvåret 2015 en idéfase hvor seks tverrfaglige team og studenter fra Arkitekthøgskolen i Oslo utarbeidet forslag til fremtidig utforming av regjeringskvartalet. Forslagene ble stilt ut for å bidra til en bred og god debatt om utformingen av det nye regjeringskvartalet. En evalueringskomité har vurdert forslagene. Oslo kommune, Riksantikvaren og Statens vegvesen har også avgitt uttalelser til forslagene. De samlede forslagene og innspillene fra idéfasen danner grunnlaget for det videre arbeidet med reguleringsplanen.

Statsbygg varslet igangsetting av arbeidet med reguleringsplanen i januar 2015. Samtidig ble utkast til planprogram, det første steget i planprosessen, sendt på høring. I planprogrammet beskrives formål, rammer og premisser for planarbeidet, opplegg for medvirkning og behovet for utredninger.

Departementet har tatt initiativ til en overordnet sikringsrisikoanalyse for det nye regjeringskvartalet. Analysearbeidet involverer eksperter fra politifaglige miljøer og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. I tillegg samarbeider departementet tett med Forsvarsbygg (FB), og med Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS). Målet for arbeidet er å identifisere funksjoner og fysiske objekter og fastsette hvilke sikkerhetsmessige krav som sikringsrisikoanalysen tilsier bør gjøres gjeldende. Funksjonelle behov og krav som fremkommer av dette arbeidet blir et viktig grunnlag for planleggingen av det nye regjeringskvartalet.

Strategier og tiltak

Planprosessen er sentral når det gjelder befolkningens mulighet til å uttale seg. Utviklingen av regjeringskvartalet skal skje med statlig reguleringsplan. Forslag til reguleringsplan med konse-

kvensutredning sendes på høring våren 2016. Det er når reguleringsplanen vedtas – etter høring og offentlig ettersyn – at endelig beslutning om utforming av regjeringskvartalet blir fattet. Dette skjer etter planen ved årsskiftet 2016–2017. Nytt regjeringskvartal er et stort prosjekt av stor nasjonal betydning. I arbeidet med reguleringsplanen ønsker departementet derfor åpenhet, bred debatt og god forankring. Departementet legger stor vekt på tett dialog med Oslo kommune og andre sentrale aktører, blant annet Riksantikvaren, i planleggingen av regjeringskvartalet.

Gode arbeidsplasser er viktig. Departementet vil i 2016 videreføre de prosessene som er etablert for å gi ansatte og deres tillitsvalgte informasjon og innflytelse, blant annet gjennom deltakelse i en rekke grupper og utvalg i arbeidet med rom- og funksjonsprogram og gjennom jevnlig møter med departementet.

Detaljprosjektering av byggene kan skje i tidsrommet 2016 til 2018. Hvis byggestart skjer i 2020 vil regjeringskvartalet kunne stå ferdig rundt 2025. Mulighetene for etappevis innflytting vil bli vurdert. Det vises til omtale under kap. 2445 Statsbygg.

Hovedmål 4 De administrative fellestjenestene støtter opp under departementenes kjernevirksomhet

For å legge til rette for et godt kunnskapsgrunnlag for Regjeringens politikk og for å kunne iverksette politikken på en effektiv måte, må det utvikles og leveres effektive og sikre fellestjenester med riktig kvalitet til departementsfellesskapet.

Rapport

Det ble i 2014 levert effektive og sikre fellestjenester til departementene uten større driftsavbrudd og i tråd med gjeldende tjenesteavtaler og tjenestebeskrivelser. Tjenesteavtalene inngås årlig mellom Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon og det enkelte departement.

I 2014 er det tilrettelagt for stordriftsfordeler gjennom mer sentraliserte tjenester og standardisering av digitale verktøy. Det er utviklet mer tilgjengelige og stabile IKT-løsninger, som understøtter arbeidet i departementene. For de 11 departementene på felles IKT-plattform var det ikke tilfeller av nedetid i 2014 utover det som var avtalt i tjenestebeskrivelsene.

Strategier og tiltak

Det er gjennomført en ekstern utredning av de administrative funksjonene i departementsfellesskapet. Med utgangspunkt i anbefalingene fra utredningen skal det etableres en strategi for utviklingen av de administrative tjenestene. Strategien skal blant annet identifisere tiltak for å effektivisere og øke kvaliteten på tjenestene. Strategien, og tiltakene i den, vil være tilpasset

mulighetene som et nytt, samlet regjeringskvar-
tal gir.

Hovedmål 5 De politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver

Regjeringen vil bidra til at de politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver. Det vises til nærmere omtale av tilskudd til politiske partier under kap. 520.

Kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	366 774	352 738	354 393
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	48 508	109 860	105 462
22	Forskning, <i>kan overføres</i>	17 780	6 679	6 839
50	Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd	29 000	58 765	66 202
	Sum kap. 0500	462 062	528 042	532 896

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 01 redusert med 1,562 mill. kroner til 351,2 mill. kroner og post 21 redusert med 5,499 mill. kroner til 104,4 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Kommunal- og moderniseringsdepartementets administrasjon skal være et utviklingsorientert og effektivt faglig sekretariat for departementets politiske ledelse. Departementet skal bistå både i utviklingen og gjennomføringen av Regjeringens politikk på departementets ansvarsområder. Departementet skal være en tydelig og forutsigbar forvalter av gjeldende lover, regler og tilskuddsordninger.

Administrasjonen skal sikre en effektiv ressursforvaltning på departementets forvaltningsområde. Kunnskapsutvikling, faglig kompetente ansatte, gode rutiner for saksbehandling, samordning med andre departementer, resultatorientert styring av virksomheten i departementet og underliggende etater samt synliggjøring av politikk og regelverk er viktig for å oppnå dette.

Administrasjonen skal fortløpende vurdere forbedringer av styringssystemene, sikre en god internkontroll og ha en hensiktsmessig bruk av ny teknologi.

Departementet er opptatt av et godt arbeidsmiljø og å forebygge sykefravær. Departementet legger stor vekt på å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere. Det er også et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og

kjønns sammensetning og rekruttere personer med innvandrerbakgrunn og personer med ned-satt funksjonsevne.

Informasjonsformidling og dialog med brukere og samarbeidspartnere er en sentral oppgave for å formidle kunnskap om departementets saksfelt samt de politiske målene og resultatene.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker i hovedsak lønn, husleie og andre faste driftsutgifter i Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 3,6 mill. kroner til dekning av departementets andel av utgiftene til utbedring av felles IKT-løsning for 11 departementer.

Direktoratet for byggkvalitet fikk i 2015 et større ansvar for utvikling og forvaltning av forskrift om tekniske krav til byggverk (TEK) og forskrift om omsetning og dokumentasjon av produkter til byggverk (DOK). Det ble overført ressurser til direktoratet tilsvarende en stilling med virkning fra 1. juli 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i*

statsbudsjettet 2015 og Innst. 360 S (2014–2015). Til dekning av helårseffekten i 2016 foreslås det at bevilgningen på posten reduseres med 0,7 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet, post 01 Driftsutgifter, jf. omtale under kap. 587, post 01.

I 2015 ble bevilgningen på posten redusert med 1 mill. kroner som følge av stordriftsfordeler ved sammenslåingen av departementene. Dette ga rom for prioriterte satsinger på departementets ansvarsområde. For å bidra til effektivisering og gi ytterligere rom for andre prioriteringer på departementets område, foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 1,9 mill. kroner i 2016.

Inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønnskompensasjon foreslås bevilgningen økt med til sammen 1,7 mill. kroner. Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen gir incentiver til mer effektiv statlig drift og skaper handlingsrom for prioriteringer ved at det frigjøres midler fra administrasjon til politisk prioriterte satsingsområder. Se nærmere om reformen i Del I Innledende del pkt. 5.4.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3500, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke departementets behov for statistikk, data, utredninger, forskning og formidling av kunnskap. Bevilgningen skal også dekke kostnader knyttet til internasjonale forpliktelser, kjøp av tjenester for forvaltning av *Merkurprogrammet* og investeringsstøtteordningene for utkantbutikker. I tillegg dekker bevilgningen ulike tiltak som skal bidra til å forenkle, effektivisere og digitalisere planprosessene. Prosjektene som finansieres over posten skal bidra til å gi et godt grunnlag for utvikling og gjennomføring av Regjeringens politikk på departementets ansvarsområder.

Bevilgningen i 2016 skal blant annet dekke utgifter til gjennomføring av program for bedre styring og ledelse i staten, videreføring av arbeidet med tidstyver, klart språk i staten og finansiering av Kommunal- og moderniseringsdepartementets andel av kostnader knyttet til forvaltningslovutvalget.

I tillegg vil bevilgningen i 2016 blant annet gå til ulike tiltak for å forenkle og effektivisere planprosessene. Både programmet *Digitalisering og forenkling av plan- og byggesaksbehandling* og for-

søket med samordning av statlige innsigelser og tiltak for å styrke plankompetansen i kommunene og på regionalt nivå videreføres. Videre skal arbeidet med statlige arealplaner styrkes. Midler til drift og utvikling av områdesatsingene videreføres. Tiltak for å følge opp samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, herunder hensynet til tilstrekkelig boligforsyning, videreføres, blant annet gjennom programmet *Plansatsing mot store byer*.

Rapport

Arbeidsgiverpolitikk

På arbeidsgiverpolitikken område er det brukt midler til en felles satsing på digital opplæring, utvikling av tilbud til ledere, gjennomføring av traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne, som gjennomføres av Direktoratet for forvaltning og IKT, samt IA-aktiviteter. Videre er det gjennomført kunnskapsprosjekter om sykefravær og teknologi og samhandling.

Effektivisering, fornying og ledelse

I 2014 ble det tildelt midler til gjennomføring av departementets flerårige program for bedre styring og ledelse og til arbeidet med å redusere og fjerne tidstyver i statlige virksomheter. Tidstyvprosjektet er sentralt i Regjeringens arbeid for en enklere hverdag for folk flest. Det ble videre tildelt midler til prosjektet Klart språk i staten og til Universitetsforlagets utgivelse av *Stat & Styring – tidskrift for politikk og forvaltning*. Det ble også gjennomført en utredning om administrative fellestjenester for IKT i staten. I 2015 er det benyttet midler til program for bedre styring og ledelse i staten og til videreføring av arbeidet med tidstyver og klart språk i staten. I tillegg er det blant annet tildelt midler til Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon knyttet til oppstart av et prosjekt for å oppgradere database for styrer, råd og utvalg.

Videre er det benyttet midler til utredninger, veiledning og formidling innenfor planområdet. Høy kvalitet på det administrative planarbeidet bidrar til mer effektiv oppfølging av folkevalgte vedtak. Både i 2014 og 2015 er det satt av midler til å styrke plankompetansen i kommunene, og til tiltak for å gi bedre tilgang til og dataflyt for plan- og arealdata. Både i 2014 og 2015 er det også benyttet midler til forsøket som gir Fylkesmannen ansvar for å samordne innsigelser fra statlige etater til kommunale planer etter plan- og bygningsloven. Fra 2015 ble forsøket utvidet til å gjelde tolv fylker. Dette skal bidra til raskere plan- og bygge-

prosesser og større kommunalt handlingsrom. Det er også gitt bidrag til forskning og utdanning, blant annet til forskningsbasert evaluering av plan- og bygningsloven.

I 2015 er det videre satt av midler til å gjøre planleggingen enklere og raskere gjennom bedre utnyttelse av IKT-verktøy blant annet gjennom programmet *Digitalisering og forenkling av plan- og byggesaksbehandling*. Det er også igangsatt arbeid med statlig plan for flere prosjekter av nasjonal betydning. Det skal blant annet bidra til effektivisering av store samferdselsprosjekter.

Kommuner og fylkeskommuner

I 2014 ble det nedsatt et ekspertutvalg for kommunereformen. Utvalget leverte en delrapport i mars 2014, og sluttrapporten ble avgitt 1. desember 2014.

Kommunelovutvalget ble nedsatt i 2013, og skal avgi utredning innen utløpet av 2015.

Det er utviklet en integrert søknads- og rapporteringsdatabase (ISORD) som skal bidra til et mer helhetlig system for søknad, behandling og rapportering av skjønnsmidler fylkesmennene deler ut til prosjekter i kommunene.

Fylkesmannsembetene

Høsten 2014 startet Kommunal- og moderniseringsdepartementet opp et tverrdepartementalt utviklingsprosjekt for å gjennomgå mål- og resultatstyringen av fylkesmannsembetene. Utviklingsarbeidet har resultert i et nytt rammeverk for styring av fylkesmannsembetene, der den samlede styringen vrís i retning av mål- og resultatstyring. Det er utformet en tydeligere målstruktur, og det legges opp til styring med vekt på resultater. Rammeverket skal bidra til at de elleve departementene som legger oppgaver til Fylkesmannen, tydeliggjør prioriteringer det enkelte år og gir færre detaljerte føringer. Rammeverket skal legges til grunn i styringen av embetene for 2016. I 2014 ble det gjort innkjøp av konsulent tjenester i form av prosess- og metodeveiledning.

Departementet har satt i gang et prosjekt for utredning av Fylkesmannens fremtidige struktur. I 2014 ble det vedtatt å slå sammen fylkesmannsembetene i Aust-Agder og Vest-Agder med virkning fra 1. januar 2016. I 2015 er det gjennomført en rekke aktiviteter for å sikre en vellykket oppstart av det nye embetet i 2016. Arbeidet med utredningen vil bli videreført og avsluttet i 2016. Dette vil gi et grunnlag for å beslutte eventuelle endringer i embetsstrukturen.

Departementet startet i slutten av 2013 prosjektet *Digital tjenesteutvikling* for å digitalisere Fylkesmannens tjenester på embetenes nettportal. Prosjektet vil bedre kvaliteten på tjenestene og gi tidsbesparelser både for brukerne av tjenestene og for embetene. En rekke tjenester er digitalisert i 2014 og hittil i 2015. Digitalisering av Fylkesmannens tjenester til kommuner, næringsliv og innbyggere er et prioritert område og vil fortsette i 2016.

Personvern

Departementet har igangsatt et prosjekt for å øke kompetansen om personvern blant lærere. Det er inngått avtale med StandUp Norge om utarbeidelse av tre kortfilmer om personvern i skolen. Manus er utarbeidet, og filmene spilles inn høsten 2015. De vil være klare for distribusjon innen utgangen av 2015.

Regional- og bypolitikk

Midlene brukes til analyser, utredninger og evalueringer i forbindelse med politikktutvikling og virkemiddelbruk. Av spesielt viktige tiltak kan nevnes oppstart av evaluering av differensiert arbeidsgiveravgift, to større studier av den næringsrettede og lokalsamfunnsbaserte innsatsen under programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk, sluttevaluering av Lokal samfunnsutvikling i kommunene (LUK) og en omfattende studie av byenes rolle overfor sitt omland og analyse av drivkrefter for byvekst.

Midlene brukes også til drift av elektronisk rapporteringssystem, forvaltning av større programmer som Merkur-programmet og dekning av kostnader knyttet til internasjonale forpliktelser. Tjenester knyttet til informasjon om, og formidling av, regionalpolitisk innsats og regionale utviklings spørsmål finansieres også over denne posten.

I 2014 og 2015 er det blant annet satt av midler til utvikling og drift av programmet *Plansatsing mot store byer*, og til områdesatsingene. I tillegg er det i 2014 og 2015 benyttet midler til utredninger og formidling av kunnskap innenfor bærekraftig byutvikling, herunder midler til drift og avslutning av programmet *Framtidens byer*.

Når det gjelder planlegging utenfor byer, i områder som landbruks-, natur- og friluftsområder og i områder med reindrift, strandsonen langs sjø med videre, er det satt av midler i 2014 og 2015. Midlene er benyttet til evalueringer og formidling av gode eksempler og planpraksis slik at kommunene bedre kan utnytte utviklingspo-

tensialet på en bærekraftig måte. I 2015 er det også satt av midler til arbeidet med stortingsmeldingen om bærekraftige byer og sterke distrikter.

Bolig- og bygningspolitikk

I 2014 og 2015 er det benyttet midler til prosjekter som har gitt kunnskap om juridiske og økonomiske virkemidler i bolig- og bygningspolitikken, og til å arrangere konferanser om forskningsresultater. I 2014 og 2015 er det blant annet gitt midler til en analyse av markeds- og individeffekter av boligsosiale virkemidler, en utredning om tilknytningsplikten for fjernvarme, et prosjekt som samler erfaringer fra forbildeprogrammer for klimavennlige bygg og flere prosjekter som utdyper og konsekvensutreder forslag fra NOU 2014: 6 *Revisjon av eierseksjonsloven*. Flere av prosjektene er under gjennomføring. I tillegg er det inngått en rammeavtale med Statistisk sentralbyrå om statistikkutvikling.

Som en del av programmet *Plansatsing mot store byer* ble det både i 2014 og 2015 tildelt midler til fylkesmennene i Hordaland, Rogaland, Sør-Trøndelag og Oslo og Akershus for deres arbeid med å følge opp at kommunene i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til tilstrekkelig boligbygging.

Departementet tar sikte på å bidra til å finansiere en doktorgrad i rettsvitenskap og har inngått avtale om å finansiere et forprosjekt i rettsinformatikk ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo i 2016. Formålet er å øke kompetansen innenfor bolig- og bygningsrett.

Samer og nasjonale minoriteter

Departementet har videreført arbeidet med oppfølging av NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* i 2014 og 2015. Arbeidet vil bli videreført i 2016.

Utvalget som skulle kartlegge de faktiske forhold når det gjelder politikk og tiltak overfor romanifolket og taterne la sommeren 2015 fram NOU 2015: 7 *Assimilering og motstand*. Rapporten sendes på bred høring høsten 2015.

Departementet arrangerer årlig Kontaktforum for nasjonale minoriteter, hvor representanter fra de nasjonale minoritetenes organisasjoner samles for å diskutere felles problemstillinger. Kontaktforum ble arrangert våren 2014 og vil bli arrangert igjen høsten 2015.

Det ble høsten 2014 nedsatt et offentlig utvalg som skal utrede lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene under ledelse av fylkesmann

Bård Magne Pedersen. Utvalget skal etter planen avgi sin sluttrapport våren 2016.

Departementet har i 2015 igangsatt et arbeid med å utarbeide en handlingsplan mot anti-semittisme. Handlingsplanen skal etter planen framlegges i løpet av 2016.

Arbeidet med Nordisk samekonvensjon har pågått over flere år og vil i 2016 gå inn i en slutfase.

Budsjettforslag

I forbindelse med omprioritering av FOU-midler til utvikling av boligpolitikken foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 1,3 mill. kroner mot en tilsvarende økning på post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd, jf. omtale under post 50.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 1,2 mill. kroner til administrasjon av *Merkur-programmet* mot en tilsvarende reduksjon på kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling.

Som følge av at Opplæringskontoret for statlige virksomheter i Oslo og Akershus (OK stat) videreføres som en prøveordning i 2016, foreslås det at bevilgningen på posten økes med 0,4 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på Kunnskapsdepartementets kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa, post 21 Særskilte driftsutgifter.

I 2015 ble bevilgningen på posten redusert med 4 mill. kroner som følge av stordriftsfordeler ved sammenslåingen av departementene, noe som ga rom for prioriterte satsinger på departementets ansvarsområde. Videre ble det ompriorisert 10 mill. kroner fra posten til blant annet e-handel og styrking av samisk språk. For å bidra til effektivisering og gi ytterligere rom for andre prioriteringer på departementets område, foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 7,4 mill. kroner i 2016.

Samlet foreslås bevilgningen redusert med 4,4 mill. kroner til 105,5 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Post 22 Forskning, kan overføres

Bevilgningen skal dekke langsiktige forskningsoppdrag, som skal underbygge og gi et godt grunnlag for faglige og politiske beslutninger. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har utarbeidet en ny forsknings- og utviklingsstrategi (2015–2020) som gir overordnede føringer for FoU-virksomheten for departementet, underlig-

gende virksomheter og for departementets forskningsmidler til Norges forskningsråd.

Forskning og utredning finansieres over flere budsjettkapitler, jf. omtale under kap. 500, post 21 og 50 og kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 64 Skjønntilskudd til kommunene.

Rapport

Det ble i 2014 tildelt midler til ARENA Senter for europaforskning ved Universitetet i Oslo. Formålet med tilskuddet er å sikre kompetansebygging på EUs forvaltningspolitikk, og hvordan norsk forvaltning er integrert i den fremvoksende flernivåforvaltningen i Europa. I 2014 ble det også tildelt midler til stortingsvalgundersøkelsen. Det ble i 2014 og 2015 tildelt midler til organisasjonsdatabasen, som er en undersøkelse der det hvert fjerde år samles inn data om hvordan kommunene organiserer virksomheten sin. Det ble i tillegg tildelt midler til lokaldemokratiundersøkelsen og forskning på sametingsvalg i 2014 og 2015. Det ble i 2015 gitt tilskudd til Senter for forskningsbasert innovasjon ved Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet (NTNU). Senteret vil i tillegg til forskningsaktiviteter bidra til utdanning av ingeniører og til oppbygning av kunnskap om beskyttelse av bygninger mot terror.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 6,8 mill. kroner i 2016. Midlene skal gå til videreføring av pågående og eventuelt nye langsiktige forskningsoppdrag. Det vil bli tildelt midler til videreføring av lokaldemokratiundersøkelsen og organisasjonsdatabasen til forskning på sametingsvalg. Det vil bli tildelt 1 mill. kroner til Senter for forskningsbasert innovasjon ved NTNU og 1 mill. kroner til ARENA Senter for europaforskning ved Universitetet i Oslo.

Post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd

Bevilgningen skal dekke departementets behov for langsiktig kunnskapsoppbygging i regi av Norges forskningsråd, og skal underbygge og gi et godt grunnlag for faglige og politiske beslutninger.

Regjeringen har fastsatt nye mål for Forskningsrådets virksomhet som gjelder fra 2015. Målene er:

- økt vitenskapelig kvalitet
- økt verdiskaping i næringslivet
- å møte store samfunnsutfordringer
- et velfungerende forskningssystem
- god rådgiving

Kunnskapsdepartementet fortsetter arbeidet med å utvikle styringssystemet for Forskningsrådet i samarbeid med de andre departementene og Forskningsrådet. Styringssystemet er nærmere omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2016.

Rapport

Demokrati, styring og regionalitet (DEMOSREG)

DEMOSREG er et tiårig forskningsprogram som hadde sitt siste år i 2014. Målet var å bidra til økt kunnskap om sentrale strukturendringer, styringsmessige omlegginger og konsekvenser i samspillet mellom sektorer, territorielle enheter og ulike geografiske nivåer. Det er lagt vekt på å belyse betingelser for innovasjon, styring og demokrati. I 2014 ble det utlyst midler til en forskningsbasert evaluering av plan- og bygningsloven, som skal gå over fire år. Det ble også gitt midler til flere arrangement og til et nytt forskernettverk *Demokrati, likeverd og lokalsamfunnet. Velferd og utdanning i ei global verd.* DEMOSREG har vært et handlingsrettet program og en stor del av formidlingen har vært rettet mot offentlige myndigheter. Det har også vært betydelig vitenskapelig publisering fra prosjektene finansiert av programmet. Det er fra 2015 igangsatt et nytt tiårig program med navnet *Demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning (DEMOS)*. Ti av prosjektene fra DEMOSREG videreføres og overføres til det nye programmet DEMOS. Departementets bidrag var 20,7 mill. kroner i 2015.

Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM)

VAM er det største samfunnsvitenskapelige forskningsprogrammet i Norge. Hovedmålet er å gi ny kunnskap om velferdssamfunnets grunnlag, virkemåter og prosesser. Programmet dekker et stort tematisk felt, og har inkludering og eksklusjon som sentrale perspektiver. Blant prioriterte forskningsoppgaver i VAM er temaene sosial ulikhet og fattigdom, helse og funksjonsevne, aldring, arbeidsmarked og yrkesliv og internasjonal migrasjon. Fra 2011 ble programmet utvidet til å omfatte boligspørsmål. Formålet er å synliggjøre at boligpolitikken er en viktig del av velferdspolitikken, og få mer kunnskap om boligens betydning i sammenheng med andre velferdstematisk felt.

Departementet har bidratt med 5 mill. kroner per år til VAM-programmet både i 2014 og 2015. I 2012 ble det tildelt midler til fire større prosjekter som er relevante for departementet. I tillegg ble

det i 2014 tildelt midler til et nytt prosjekt om sosial ulikhet og bolig.

Miljø 2015 – MILJØFORSK

Miljø 2015 er et bredt, tverrfaglig forskningsprogram som skal gi kunnskap om sentrale miljøspørsmål og sikre bred deltakelse i miljøforskningen. Programmet utløper i 2015. Fra 1. januar 2016 igangsettes det nye miljøforskningsprogrammet *MILJØFORSK*.

Fra 2013 ble det, som et ledd i det 5-årige byutviklingsprogrammet *Plansatsing mot store byer* (2013–2017), igangsatt en egen satsing på byforskning under *Miljø 2015*. Satsingen skal belyse forutsetninger og muligheter for planlegging og strategier som bidrar til en bærekraftig utvikling i de største byregionene, jf. nærmere omtale under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata. Det pågår flere prosjekter som har fått midler i henhold til dette. Satsingen vil bli videreført under *MILJØFORSK*. Departementets bidrag var 6 mill. kroner i 2015.

Strategisk instituttsatsing (SIS) ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR)

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) har hatt en strategisk instituttsatsing (SIS) *Styrings- og planleggingsutfordringer i byer og tettsteder* i perioden 2011–2014. I 2015 ble NIBR tildelt 6,6 mill. kroner til igangsetting av en ny strategisk instituttsatsing (SIS), kalt *Bærekraft og livskraft – utfordringer i byregioner og lokalsamfunn nasjonalt og internasjonalt*. Den strategiske instituttsatsingen gjelder fra 2015 til 2018 og inngår i basisbevillingen til NIBR.

Regionaløkonomiske modeller og bostedsvalg

Programmet *Utvikling av regionaløkonomiske modeller og forskning om bostedsvalg* har som målsetting å utvikle forskningsbaserte regionaløkonomiske modeller for analyse og effekter av politiske og næringsmessige beslutninger, større utbyggingsprosjekter med mer. Det pågår blant annet et doktorgradsarbeid innenfor regionaløkonomisk modellering, og det er etablert en årlig møteplass mellom forskere og brukere av regionaløkonomisk modellering. Satsingen skal også framskaffe bedre kunnskap om årsaker til bostedsvalg med sikte på å forklare og framskrive endringer i geografiske bosettingsmønstre. Satsingen som driftes av NIBR i samarbeid med SINTEF har hatt en budsjettramme på 14 mill. kroner

med siste finansieringsår i 2015. På grunn av forsinket oppstart vil satsingen avsluttes i 2017. Satsingen skal evalueres. Departementets bidrag var 2,8 mill. kroner i 2015.

Joint Programming Initiative Urban Europe (JPI Urbant Europa)

JPI Urbant Europa er et initiativ på regjeringsnivå til forsknings- og innovasjonssamarbeid om urbane spørsmål. Samarbeidet startet opp i 2010, og antall medlemsland har variert mellom 12 og 14 land i denne perioden. I tillegg deltar flere land og EU-kommisjonen som observatører. *Urbant Europa* er ett av flere fellesprogrammer som er etablert for å svare på de store samfunnsutfordringene som Europa står overfor. De utgjør komplementære aktiviteter til rammeprogrammet *Horisont 2020*, og midler fra rammeprogrammet kan bli brukt til å medfinansiere aktiviteter innenfor en JPI. Målsettingen med *JPI Urbant Europa* er å utvikle et felles forsknings- og innovasjonsprogram med lang horisont. *JPI Urbant Europa* er bygget opp rundt de fire tematiske søylene økonomi, transport, sosial utjevning og økologisk bærekraft.

Departementet har, i et nært samarbeid med Norges forskningsråd, hovedansvaret for den norske oppfølgingen av *JPI Urbant Europa*. Hovedtyngden av arbeidet i *JPI Urbant Europa* i 2014 og 2015 har vært å etablere en langsiktig forsknings- og innovasjonsagenda som skal utgjøre plattformen for all videre aktivitet under samarbeidet. Det er også fokus på å få gjennomført felles utlysninger av prosjekter, herunder pågår det i 2015 en utlysnings- og tildelingsrunde i samarbeid med det europeiske *Smart City-initiativet*, og med kobling til *Horisont 2020*. Norske forskningsmiljøer er aktive både i utlysningene og forskernettverk. Departementets bidrag var 2,3 mill. kroner i 2015.

IKTPLUSS

IKTPLUSS er Forskningsrådets nye, store program for IKT-forskning og digital innovasjon. Programmets hovedmål er økt kvalitet, dristighet og relevans i norsk IKT-forskning. Dette skal gjøres ved å koble FoU-investeringene med behov for IKT-forskning og innovasjon innenfor områder som er særlig viktige for Norge, både innen næringsliv og offentlig sektor. Programmet er forankret i *Nasjonalt strategi for IKT-forskning og utvikling* fra 2013. Departementets bidrag var 10 mill. kroner i 2015. Programmet har en varighet fra 2015–2024.

Samisk forskning

Programmet *Samisk forskning II* (SAMISK) har som mål å fremme langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold, og skal blant annet bidra til rekruttering til samisk forskning på alle nivåer, rekruttering av samer til forskning og til å utvikle samisk språk som vitenskapsspråk. Programmet har, i tillegg til språkprosjekter, finansiert flere arkeologiprojekter og prosjekter innenfor politikk, valg og naturforvaltning. Programmet har en varighet fra 2007 til 2017, og departementets bidrag var 3,9 mill. kroner i 2015.

Forskning på nasjonale minoriteter

Forskning på nasjonale minoriteter administreres gjennom *Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger* (SAMKUL). På bakgrunn av et lengre samarbeid med Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo ble det igangsatt et doktorgradsstipendiat om romani- og taterspråk. Prosjektet startet opp i september 2013. Departementet bidro med 1,6 mill. kroner i 2015.

Budsjettforslag

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 2,5 mill. kroner mot reduksjoner på 1,25 mill. kroner på kap. 500, post 21 og 1,25 mill. kroner på kap. 2412 Husbanken, post 21 Spesielle driftsutgifter. De omprioriterte FOU-midlene skal benyttes til utlysning av et prosjekt om hvordan det går med

vanskeligstilte i boligmarkedet over tid under programmet Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM).

Videre foreslås det å øke bevilgningen med 4,2 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 21 Spesielle driftsutgifter. *Stortingsvalgundersøkelsen* og en undersøkelse om kommune- og regionreform legges inn under *Program for Demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning* (DEMOS).

For å styrke programmet *Joint Programming Initiative Urban Europe* (JPI Urbant Europa), foreslås det at bevilgningen på posten økes med 0,6 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 590 Planlegging og byutvikling, post 70 Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene.

Videre foreslås det å videreføre 6 mill. kroner til det nye forskningsprogrammet MILJØFORSK 2016–2025, rettet mot forskning på planlegging og strategier som bidrar til en bærekraftig utvikling i de største byregionene. Med økende urbanisering vil forskning på byrettede spørsmål stå sentralt i årene som kommer. Norges forskningsråd legger opp til å ha en tverrfaglig og tverrsektoriell tilnærming til byforskning og utnytte mulighetene for samspill mellom ulike nasjonale programmer og den internasjonale satsingen.

Samlet foreslås bevilgningen økt med 7,4 mill. kroner til 66,2 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering. Forslag til fordeling av bevilgningen på programmer fremgår av tabell 6.2.

Tabell 6.2 Fordeling av bevilgningen på programmer

Program	(i 1 000 kroner)	
	Budsjett 2015	Forslag 2016
DEMOS	20 700	27 900
IKTPLUS	10 000	10 000
VAM	5 000	7 500
MILJØFORSK	6 000	6 000
JPI Urbant Europa	2 300	2 866
Regionaløkonomiske modeller, bostedsvalg	2 800	0
SIS ved NIBR	6 565	6 536
SAMISK	3 850	3 850
SAMKUL	1 550	1 550
Sum	58 765	66 202

Kap. 502 Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	-349		
70	Tilskudd til kompetanseutvikling mv., <i>kan overføres</i>	9 534	17 500	
71	Tilskudd til midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte (OU-midler)			174 400
	Sum kap. 0502	9 185	17 500	174 400

Det foreslås å slå sammen tidligere kap. 502 og kap. 503. For å ivareta begge formål foreslås det å endre navnet på kap. 502 fra *Tilskudd til kompetanseutvikling* til *Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger*.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen er brukt til honorarer og andre driftsutgifter i forbindelse med de sentrale partenes felles satsing på utviklings- og opplæringstiltak i statens regel- og avtaleverk.

Post 70 Tilskudd til kompetanseutvikling mv., kan overføres

Posten dekker tilskudd til kompetanse-, medbestemmelses- og omstillingsarbeid som skal bidra til å utvikle og fornye statlige virksomheter. Videre skal midlene benyttes til regionale konferanser og utvikling av digitale læringsprogrammer i lov- og avtaleverk knyttet til lønns- og arbeidsvilkår i staten.

Staten og hovedsammenslutningene avsatte ved lønnsoppgjøret i 2014 totalt 35 mill. kroner. 17,5 mill. kroner ble bevilget i 2014, jf. Prop. 116 S (2013–2014) *Endringer i statsbudsjettet 2014 under Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Lønsregulering for arbeidstakarar i det statlege tariffområdet 2014 mv.)* og Innst. 296 S (2013–2014). De resterende 17,5 mill. kroner ble bevilget 2015.

Midlene er etter utlysning fordelt til delfinansiering av prosjekter i ulike statlige virksomheter og til felles utviklings- og opplæringstiltak, herunder til forsøk i staten, og til omstillingsarbeid.

Det foreslås ikke ny bevilgning for 2016. Dersom partene foretar en ny avsetning av kompetansemidler ved lønnsoppgjøret per 1. mai 2016, vil forslag til ny bevilgning bli fremmet i en egen proposisjon.

Post 71 (ny) Tilskudd til midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte (OU-midler)

Organisasjonenes utgifter i forbindelse med opplæring og utvikling av tillitsvalgte har tidligere blitt dekket på kap. 503 Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte, post 70 Tilskudd. Det foreslås at bevilgningen på kap. 503, post 70 flyttes til kap. 502, ny post 71 Tilskudd til opplæring og utvikling av tillitsvalgte (OU-midler).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet og hovedsammenslutningene har i *Hovedtariffavtalen i staten 2014–2016* videreført avtale om avsetning av midler til organisasjonenes opplærings- og utviklingstiltak (OU-midler). Midlene disponeres av hovedsammenslutningene i samsvar med avtalen om OU-midler. Avsetningen utgjør totalt 0,24 pst. av årlig utbetalt regulativlønn (A-tabell). Avsetningen av midlene er beregnet og fastsatt sentralt. Arbeidstakernes bidrag til finansieringen er 300 kroner per arbeidstaker per år og utgjør 43 mill. kroner. Arbeidstakere som ikke gjør tjeneste i full stilling betaler en forholdsmessig andel. Statens andel av bevilgningen er beregnet til 131,4 mill. kroner, jf. Prop 128 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Lønsregulering for arbeidstakarar i det statlege tariffområdet 2015 mv.)* og Innst. 373 S (2014–2015).

Det foreslås en bevilgning på 174,4 mill. kroner i 2016.

Kap. 503 Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
70	Tilskudd	166 230	166 200	
	Sum kap. 0503	166 230	166 200	

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 16. juni 2015 ble posten økt med 8,2 mill. kroner til 174,4 mill. kroner, jf. Prop. 128 S og Innst. 373 S (2014–2015).

Post 70 Tilskudd

Det foreslås å flytte bevilgningen på posten til kap. 502 Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avset-

ninger, ny post 71 Tilskudd til midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte (OU-midler), jf. omtale under kap. 502, post 71.

Kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	726 610	568 302	634 407
22	Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor	125 318	124 370	127 337
23	22. juli-senteret			5 200
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	38 336	18 800	19 308
46	Sikringsanlegg og sperresystemer i regjerings- byggene, <i>kan overføres</i>			18 000
	Sum kap. 0510	890 264	711 472	804 252

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 01 økt med 11,866 mill. kroner til 580,188 mill. kroner, det ble bevilget 5,5 mill. kroner på ny post 23, post 45 ble økt med 9,8 mill. kroner til 28,6 mill. kroner og det ble bevilget 8 mill. kroner på ny post 46, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) skal levere administrative tjenester, brukerstyrte fellesløsninger samt bidra med sikkerhetstjenester til departementene og Statsministerens kontor. DSS leverer tjenester innen områdene lønn, regnskap, anskaffelser, bedriftshelsetjeneste, post- og varemottak, resepsjon, kantine, renhold, møteromstjenester, IKT-tjenester, vakthold og sikkerhet.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker i hovedsak lønn og faste driftsutgifter for DSS. I tillegg dekker deler av bevilgningen utgifter til fellestjenestene for departementsfellesskapet og Statsministerens kontor.

Rapport

Levere effektive tjenester tilpasset brukernes behov

DSS gjennomførte i 2013 en brukerundersøkelse og har iverksatt flere tiltak for å følge opp funnene fra undersøkelsen.

Sikre departementene i henhold til overordnede sikkerhetskrav

DSS har levert vakt- og sikringstjenester i tråd med overordnede sikkerhetskrav fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

DSS har bistått i arbeidet med evaluering av etablerte sikkerhetsløsninger for departementsbyggene. DSS har videre bidratt i planleggingen av nye sikringstiltak.

Levere stabile og sikre IKT-løsninger til departementsfellesskapet

Det var ikke tilfeller av nedetid på felles IKT-plattform i 2014, utover det som er avtalt i tjenestebe- skrivelsene eller varslet i forbindelse med nødven- dig vedlikehold.

Håndtering av IKT-sikkerhetshendelser ble gjennomført som planlagt, og sikkerhetsmekanis- mene fungerte som forutsatt. Det var en økning i antall hendelser sammenlignet med tidligere år, og hendelsene er nå mer omfattende og kom- plekse enn tidligere.

Budsjettforslag

Hoveddelen av inntektene fra de brukerfinansi- erte tjenestene i DSS blir ført på kap. 3510, post 03. De siste årene har inntektene vært høyere enn budsjettet. Det foreslås derfor å justere opp både inntektene på kap. 3510, post 03 og utgiftene på kap. 510, post 01 med 50 mill. kroner.

I forbindelse med innføring av nettoordning for merverdiavgift ble bevilgningen justert ned med et for høyt beløp. På bakgrunn av dette fore- slås det å øke bevilgningen med 27,2 mill. kro- ner.

Det foreslås opprettet ny beredskapsordning for IKT i departementsfellesskapet. Posten fore- slås økt med 5,2 mill. kroner for å dekke utgiftene. Midlene er rammeoverført fra departementene på felles IKT-plattform.

Det foreslås å overføre 8 mill. kroner til ny post 46 som skal dekke vedlikehold av sikrings- anlegg og sperresystemer i regjeringsbyggene. Videre foreslås det å redusere bevilgningen med 10 mill. kroner i forbindelse med at midler til utbe-

dring av dagens IKT-løsning var en engangs- bevilgning i 2015.

Avbyråkratiserings- og effektiviseringsrefor- men og lønns- og prisjustering gir en netto økning på 1,7 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen økt med 66,1 mill. kroner til 634,4 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan over- skrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3510, post 02 og 03, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 22 Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor

Bevilgningen dekker deler av fellesutgiftene for departementsfellesskapet, og omfatter husleie for fellesareal, statsforvaltningens avtale med Kopi- nor og drifts- og utviklingskostnader knyttet til regjeringen.no.

Det foreslås en bevilgning på 127,3 mill. kro- ner, en nominell videreføring fra 2015.

Post 23 22. juli-senteret

Bevilgningen dekker drift av 22. juli-senteret som åpnet 22. juli 2015. Senteret inneholder en utstil- ling som forteller historien om terrorangrepene i regjeringkvartalet og på Utøya 22. juli 2011. Utstillingen skal ha en varighet på inntil fem år.

Det foreslås en bevilgning på 5,2 mill. kroner på posten.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til investeringer, vedlikehold og utskifting av utstyr.

Hovedprosjektene i 2014 har vært investerin- ger og reinvesteringer i digitale løsninger og sik- ringsystemer.

Det foreslås en bevilgning på 19,3 mill. kroner i 2016.

Post 46 Sikringsanlegg og sperresystemer i regjeringsbyggene, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til investeringer, vedlikehold og utskifting av elektroniske sikrings- anlegg og vedlikehold av sperresystemer i regje- ringsbyggene. Posten ble opprettet i revidert nasjonalbudsjett for 2015 med en bevilgning på 8 mill. kroner.

For at sikringsanleggene skal kunne tilfreds- stille gjeldende krav til robusthet, tilgjengelighet, integritet og konfidensialitet foreslås det å øke

bevilgningen med 10 mill. kroner til investering av overvåkingsanlegg, adgangskontroll og alarmanlegg. Dette skal øke evnen til å oppdage, verifisere og reagere riktig på uønskede hendelser i og rundt departementsbyggene.

I tillegg foreslås det å overføre 8 mill. kroner fra kap. 510, post 01 for å dekke utgifter til vedlike-

hold av elektroniske sikringsanlegg og sperresystemer i regjeringsbyggene, jf. omtale under kap. 510, post 01.

Samlet foreslås det en bevilgning på 18 mill. kroner i 2016.

Kap. 3510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
02	Ymse inntekter	38 742	21 200	20 915
03	Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene	128 525	77 850	119 308
16	Refusjon av foreldrepenger	4 439		
18	Refusjon av sykepenger	11 181		
	Sum kap. 3510	182 887	99 050	140 223

Post 02 Ymse inntekter

På posten føres blant annet betaling for standard- og tilleggsytelser til Stortinget, Regjeringsadvokaten, Høyesterett og driftsinntekter for Statens sevesenter i Engerdal.

Posten foreslås redusert med 0,9 mill. kroner som følge av innføring av nettoordning for merverdiavgift.

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 20,9 mill. kroner.

Post 03 Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene

På posten føres brukerbetalning for tilleggsytelser til departementene og Statsministerens kontor.

Bevilgningen foreslås økt med 50 mill. kroner som følge av parallell justering av inntekter og utgifter, jf. omtale under kap. 510, post 01.

Videre foreslås en reduksjon på 10,8 mill. kroner som følge av innføring av nettoordning for merverdiavgift. Ved en feil ble ikke denne posten nedjustert da ordningen ble innført i statsbudsjettet for 2015.

Inkludert prisjustering, foreslås bevilgningen samlet sett økt med 41,5 mill. kroner til 119,3 mill. kroner.

Kap. 520 Tilskudd til de politiske partier

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	7 317	8 640	8 599
70	Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner	272 956	282 000	282 000
71	Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner	30 131	32 900	32 900
73	Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner	68 613	71 800	71 800
75	Tilskudd til de politiske partiers fylkes ungdomsorganisasjoner	19 087	20 400	20 992
76	Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner	7 341	7 600	7 820
	Sum kap. 0520	405 445	423 340	424 111

Tilskudd til de politiske partier skal bidra til å nå målet om at de politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver. De administrative oppgavene med partiloven forvaltes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og fylkesmannsembetene. Statistisk sentralbyrå skal hente inn, behandle og offentliggjøre informasjon om partienes finansielle forhold. Partilovnemnda er tillagt det overordnede myndighetsansvaret for enkeltsaker etter loven.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker blant annet utgifter til drift av Partilovnemnda, den elektroniske søknads- og saksbehandlingsordningen (partiportalen) hos Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Statistisk sentralbyrås innrapporteringssystem og Partiregisteret som drives av Registerenheten i Brønnøysund.

Partilovnemnda har i 2014 videreført en streng håndheving av partienes plikt til å innrapportere inntektsregnskaper etter kap. 4 i partiloven. Nemnda har i 126 tilfeller holdt tilbake statlig partistøtte for ett år der rapporteringen ikke har vært i samsvar med loven. Departementet har i samarbeid med Fylkesmannen i Sogn og Fjordane videreutviklet partiportalen til å omfatte alle ledd av politiske partier som omfattes av partiloven. Målsettingen har vært å effektivisere og forenkle administrasjon, både for partiene og det offentlige. Statistisk sentralbyrå og

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har avholdt informasjonsmøter med alle politiske partier om det nye elektroniske innberetningssystemet og om partiportalen. Utvidet regnskaps- og innberetningsplikt inntrådte med virkning fra 1. januar 2014. For å forenkle byrdene for de partiledde som er omfattet, har departementet publisert regnskapsmaler og eksempelregnskap. Departementet har tatt til orde for en myk overgang til nye regler.

Det foreslås en bevilgning på 8,6 mill. kroner på posten i 2016.

Post 70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner

Bevilgningen ytes til registrerte politiske partier på nasjonalt nivå, og fordeles med 90 pst. til stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode.

Stemmestøtte fordeles som en fast sats per stemme beregnet på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående stortingsvalg.

Grunnstøtte utbetales til partiets hovedorganisasjon dersom partiet fikk minst 2,5 pst. oppslutning på landsbasis eller vant minst ett mandat ved siste stortingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Partistøtten i Norge er høy sammenliknet med andre land. Det foreslås en nominell videreføring fra 2015 med en bevilgning på 282 mill. kroner på posten.

Post 71 Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner

Bevilgningen er øremerket partilag under registrerte politiske partier, og fordeles med 90 pst. til stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Det er et krav om at kommunepartiet må ha en organisasjon i den respektive kommunen for å få støtte. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver kommunestyrevalgperiode.

Stemmestøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående kommunestyrevalg.

Grunnstøtte bevilges til partienes kommunale organisasjoner dersom partiet fikk minst 4 pst. oppslutning i kommunen eller vant minst ett mandat ved siste kommunestyrevalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 32,9 mill. kroner på posten, en nominell videreføring fra 2015.

Post 73 Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner

Bevilgningen er øremerket fylkeslag under registrerte politiske parti, og fordeles med 90 pst. til stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Det er et krav om at fylkeslaget må ha en organisasjon i det respektive fylket for å få støtte. Fylkesmannen

utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode.

Stemmestøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående fylkestingsvalg.

Grunnstøtte bevilges til partienes fylkesorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4 pst. oppslutning i fylket eller vant minst ett mandat ved siste fylkestingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 71,8 mill. kroner på posten, en nominell videreføring fra 2015.

Post 75 Tilskudd til de politiske partiers fylkesungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer som gikk til partier med fylkesungdomsorganisasjon. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode.

Det foreslås en bevilgning på 21 mill. kroner på posten.

Post 76 Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer som gikk til partier med sentral ungdomsorganisasjon. Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode.

Det foreslås en bevilgning på 7,8 mill. kroner på posten.

Programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene

Utgifter under programkategori 13.25 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
525	Fylkesmannsembetene	1 791 245	1 670 633	1 698 215	1,7
	Sum kategori 13.25	1 791 245	1 670 633	1 698 215	1,7

Inntekter under programkategori 13.25 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3525	Fylkesmannsembetene	259 710	164 700	157 903	-4,1
	Sum kategori 13.25	259 710	164 700	157 903	-4,1

Ansvarsområder

Fylkesmannen er Kongens og regjeringens representant i fylket og skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer blir fulgt opp. Fylkesmannens ansvar er fastsatt i *Instruks for Fylkesmenn*¹.

Utviklingstrekk og utfordringer

Regjeringen ønsker en offentlig sektor som fremmer demokrati og rettssikkerhet og står for faglig integritet og effektivitet.

Departementets samordningsrolle innebærer å forvalte styringssystemet slik at styringspraksisen harmoniseres i størst mulig grad. Styringssystemets hovedprinsipper om mindre detaljert sty-

ring og økt handlingsrom for Fylkesmannen, skal sammen med tydelige prioriteringer det enkelte år og relevante rapporteringskrav legges til grunn ved utøvelse av samordningsrollen.

Gjennom prosjektet *Bedre styring av Fylkesmannen* er det utviklet et nytt styringssystem som skal legges til grunn i styringen av embetene fra og med 2016, der den samlede styringen vris i retning av mål- og resultatstyring. Rammeverket legger også til rette for at rapporteringskravene skal være relevante og ikke mer omfattende enn nødvendig.

Departementet har startet et arbeid med å utrede fremtidig struktur for Fylkesmannen. Målsettingen er at departementet skal ha et grunnlag for å vurdere hva som er en hensiktsmessig struktur for oppgaveløsingen i fylkesmannsembetene samtidig med at ny kommune- og regionstruktur blir avklart våren 2017.

¹ Gitt ved kgl. res. 7.8.1981, endret ved kgl. res. 10.11.1988 og 6.7.1999.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.3 Mål for programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene

Hovedmål

1. Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket
2. Statlig virksomhet på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger
3. Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene
4. Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk

På neste nivå i målstrukturen er det delmål, som kan være sektorspesifikke eller tverrsektorielle. Det er fagdepartementene som er ansvarlige for utarbeidelse av delmål og styringsparametere innenfor sine ansvarsområder. Delmålene vil stå i tildelingsbrevet til Fylkesmannen for 2016.

Ny målstruktur legger til rette for dialog om både tverrsektoriell og sektorvis måloppnåelse. Rollebaserte hovedmål skal blant annet bidra til at oppdragsgiverne i større grad enn i dag samhandler i styringsdialogen. Strategier og tiltak for 2016 er knyttet til relevant hovedmål for Fylkesmannen.

Hovedmål 1 Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket

Fylkesmannen utfører sektoroppgaver på sentrale samfunnsområder på vegne av flere departement. Departementene har direkte instruksjonsmyndighet overfor fylkesmannen på sitt ansvarsområde. Som sektormyndighet skal Fylkesmannen gjennom veiledning, dialog og tilsyn med kommunene og fylkeskommunene medvirke til å iverksette nasjonal politikk. Fylkesmannen skal også veilede og formidle kunnskap om gjeldende lover og forskrifter på kommunalrettens område.

Strategier og tiltak

Levende lokaldemokrati

Fylkesmannen har en sentral rolle i kommunereformen, som tilrettelegger for gode lokale prosesser. Over hele landet er kommunene i gang med å vurdere og avklare om det er aktuelt å slå seg sammen med nabokommuner. Kommunene må fatte vedtak om eventuelle sammenslåinger senest 1. juli 2016. Fylkesmennene skal gi en egen tilråding om kommunestrukturen i fylket etter at kommunene har gjort sine vedtak, jf. omtale av Stor-

tingets anmodningsvedtak nr. 691 i del III Omtale av særlige temaer.

Fornye, forenkle og forbedre offentlige tjenester

Regjeringen ønsker å bidra til at kommunene kan tenke nytt og at det utvikles innovative løsninger for de utfordringene samfunnet står overfor. I 2016 kan kommuner som ønsker å prøve ut nye løsninger på sine utfordringer, søke Fylkesmannen om skjønnsmidler til innovasjons- og fornyingsprosjekter.

Det er et overordnet nasjonalt mål at kommunene utvikler en bærekraftig og fornuftig økonomiforvaltning. Fylkesmannen skal veilede og formidle kunnskap om regelverk på økonomi, langsiktig planlegging og rapportering til kommunene. Kommuner i register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK) og andre kommuner i økonomisk ubalanse skal følges opp spesielt.

Et velferdsloft

Regjeringen vil gjennomføre et velferdsloft som sikrer at alle som trenger det, får helse- og omsorgstjenester av god kvalitet til rett tid.

Fylkesmannen skal bidra til kompetanse- og kvalitetsutvikling i de kommunale helse- og omsorgstjenestene og til at tiltakene i Omsorg 2020 blir fulgt opp som en helhetlig plan. Gjennom folkehelseloven har Fylkesmannen i oppgave å være pådriver for kunnskapsbasert folkehelsearbeid.

Fylkesmannen skal være en sentral pådriver overfor regionale aktører innenfor rus- og psykisk helsefeltet. Regjeringen styrker innsatsen på dette området, blant annet gjennom en ny opptrappingsplan for rusfeltet og ved å lovfeste krav til psykologkompetanse i kommunen fra 2020. Fylkesmannen har en sentral rolle i gjennomføring av opptrappingsplanen for rusfeltet. Fylkesmannen skal

også bidra til at flere kommuner skaffer seg psykologkompetanse, blant annet gjennom å forvalte rekrutteringstilskuddet under kap. 765 Psykisk helse og rusarbeid, post 60 Kommunale tjenester. Se også Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Regjeringen la i mai 2015 frem for Stortinget Meld. St. 26 (2014–2015) *Fremtidens primærhelse-tjeneste – nærhet og helhet*. Meldingen omhandler forslag til hvordan den kommunale helse- og omsorgstjenesten kan utvikles for å møte dagens og framtidens utfordringer. Forslagene omhandler tiltak som skal legges til rette for en flerfaglig og helhetlig kommunal helse- og omsorgstjeneste, med god kvalitet og økt kompetanse.

Et kunnskapsløft som gir muligheter for alle

Fylkesmannens virkemidler og tiltak skal samlet sett være med på å øke kvaliteten i barnehagene og grunnopplæringen. Kompetanseutvikling er et viktig satsingsområde for barnehager og grunnopplæringen i årene som kommer, og Fylkesmannen har en sentral rolle i å støtte og stimulere kommuner i dette arbeidet. Utsatte barn og ungdom skal gis omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter.

Bygge landet

Fylkesmannen skal følge opp satsingsområdene i *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging*, herunder forenklinger i planprosessen.

Videre er Fylkesmannens oppfølging av *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging* et prioritert område. Det vises også til *Plansatsingen for store byer*, der regionalt plansamarbeid og tilstrekkelig boligbygging er sentralt.

Fylkesmannen skal informere og veilede om tiltak for og krav til universell utforming, jf. blant annet likestillings- og diskrimineringslovgivningen.

Fylkesmannen skal bidra til å nå Regjeringens mål om at den årlige omdisponeringen av dyrket jord ikke skal overstige 6 000 dekar, jf. Nasjonal jordvernstrategi som ble fremlagt for Stortinget våren 2015.

Landbruks- og næringsutvikling

Fylkesmannen har det regionale ansvaret for forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske virkemidler rettet mot primærprodusenter, og for kontroll av tilskuddsforvaltning og juridiske virkemidler.

Fylkesmannen må sikre at etablerte systemer for kontroll og oppfølging på regionalt og kommunalt nivå etterleves.

Fylkesmannen skal arbeide bredt for å styrke verdiskapingen i skognæringen og bidra til å videreutvikle effektive transportårer fra skog til marked.

Klima og miljø

Embetene skal bidra til å redusere samfunnets sårbarhet for klimaendringer. I 2016 skal de prioritere frivillig skogvern, vannforvaltning og ivaretagelse av miljøhensyn i kommunale og regionale planprosesser. Ny forskrift om fremmede organismer vil tre i kraft 1. januar 2016, og embetene får en viktig oppgave i å informere og veilede om forskriften. Fylkesmannen skal også legge vekt på videreutvikling og bruk av kunnskapsgrunnlaget.

Oppfølging av de statlige planretningslinjene om klima- og energiplanlegging i kommunene, klimatilpasning, miljøhensyn i relevante konseptvalgutredninger og arbeidet med bymiljøavtalene vil være prioriterte områder i 2016. Opprydding i forurensede sedimenter, grunnforurensning og nedlagte avfallsdeponier, samt tilsyn og konsesjonsbehandling, er andre viktige oppgaver i 2016.

Som følge av endringer i motorferdselloven i 2015 vil Fylkesmannen være klageinstans for kommunenes vedtak om å fastsette snøscooterløyper for fornøyleseskjøring.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Fylkesmannen skal i 2016 understøtte kommunenes kunnskap og bevissthet om egen risiko og sårbarhet for å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet.

Fylkesmannen skal være en viktig pådriver og veileder i kommunenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, både i oppfølgingen av kommunal beredskapsplikt og i planer etter plan- og bygningsloven. For å møte utfordringene i kommunene vil fylkesmannens veiledning og tilsyn med kommunal beredskapsplikt bli styrket som følge av en økt bevilgning på 10 mill. kroner under kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter. Se også Prop. 1 S (2015–2016) for Justis- og beredskapsdepartementet.

Behovet for å ivareta viktige samfunnsfunksjoner som kommunene ikke administrerer, som for eksempel større private vannverk, må også bli vurdert i denne sammenheng.

Hovedmål 2 Statlig virksomhet på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger

Fylkesmannsembetet er det eneste regionale organet med fullmakt til og forventning om å ta samordningsinitiativ overfor andre statlige etater på samme nivå. Oppgaven er i hovedsak begrunnet ut fra ønsket om en effektiv statsforvaltning, og handler om statens evne til å realisere nasjonale mål på tvers av nivåer og sektorer, og samordning av statens styring av kommunene.

Strategier og tiltak

Levende lokaldemokrati

Detaljert statlig styring reduserer kommunenes muligheter til å tilpasse tjenestene til lokale utfordringer og behov. Fylkesmannen skal ivareta det tverrsektorielle samordningsansvaret i forholdet mellom regional statsforvaltning og kommunene. Gjennom kommunerettet samordning skal Fylkesmannen gjøre den statlige styringen av kommunene mer helhetlig, i tillegg til å synliggjøre det lokale handlingsrommet. Forsøket med samordning og eventuell avskjæring av statlige innsigelser videreføres i 2016, jf. omtale nedenfor. Et viktig hensyn med forsøket er at lokaldemokratiet skal vektlegges sterkere.

Samordning av tilsyn

Med grunnlag i kommuneloven kapittel 10 A skal Fylkesmannen samordne statlig tilsyn med kommunene og innrette eget tilsyn på en måte som bidrar til læring og bedre tjenester. For blant annet å bidra til et mer effektivt tilsynsarbeid og bedre kompetanseoverføring i og mellom embetene, vil tilsynsarbeidet i større grad være samordnet i 2016. Fylkesmannen skal se til at den fagbaserte styringen av kommunene ikke blir sterkere enn det er hjemmel for i lovgivningen eller vedtak og retningslinjer gitt av Storting og regjering. Se også omtale av tilsyn under hovedmål 3.

Bolig for velferd

I mars 2014 la Regjeringen fram en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd – Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014–2020)*. Arbeids- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet er sammen ansvarlige for strategien.

Målet er å samle og målrette den offentlige innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. Regjeringen vil forsterke innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke bor bra. I mai 2015 la Regjeringen fram sin strategi mot barnefattigdom: *Barn som lever i fattigdom, Regjeringens strategi (2015–2017)*. Strategien legger blant annet opp til en bred innsats rettet mot utsatte familier og inkluderer satsing på familierådgiving, bostøtteordninger og yrkesrettede tiltak.

Kommunene har et hovedansvar for å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Strategien skal styrke kommunene i dette arbeidet. Fylkesmannen har ansvar for å sikre at ulike velferdsstatlige satsinger blir koordinert, og at den samlede innsatsen overfor kommunene er mest mulig samordnet.

Bosetting av flyktninger

I 2016 er det anslått behov for å bosette 12 800 flyktninger i kommunene. Ved utgangen av juni 2015 ventet over 5 200 personer i mottak på bosetting i en kommune. I samarbeid med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet skal Fylkesmannen bidra til rask bosetting. I tillegg skal Fylkesmannen i Hordaland og Fylkesmannen i Østfold ha et særskilt ansvar for kontakt med kommunene i sine fylker om antallet bosettingsplasser. Dette som en del av et prøveprosjekt for økt og raskere bosetting av flyktninger i perioden 2015–2016.

Folkehelse

Fylkesmannen har gjennom folkehelseloven som oppgave å ivareta folkehelsehensyn på alle områder der Fylkesmannen har myndighet, herunder gjennom samordning av statlige styringssignaler til kommunene.

Regjeringen viser i Meld. St. 19 (2014–2015) *Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter* til at fylkesmennene skal følge med på hvordan kommunene følger opp folkehelseloven som en del av kommune- og fylkesplanene og annet planverk. Fylkesmannen skal gjennom sine oppgaver etter plan- og bygningsloven og kommuneloven etterse at kommunene har fastsatt mål og strategier som er egnet til å møte kommunenes folkehelseutfordringer.

Reduserte klimautslipp og tilpasning til klimaendringer

Det er viktig at Fylkesmannen følger opp kommunenes arbeid med klima- og energiplaner og kon-

trollerer at målsettingene på klimaområdet gjen-speiles i andre kommunale planer. Dette innebærer blant annet å følge med på at statlige planretningslinjer om klima- og energiplaner og samordnet bolig-, areal og transportplanlegging er fulgt opp.

Oppvekst, barnehager og opplæring

Fylkesmannen skal gi råd og motivere kommunene og fylkeskommunene til samarbeid og samordning mellom tjenester og institusjoner som arbeider for og med barn og unge og deres familier. Embetene skal også tilby opplæring for relevante faggrupper i kommunene.

Planlegging, byggesaker, byutvikling og geodata

Plan- og bygningsloven og geodata er tverrgående virkemidler som bidrar til måloppnåelse innenfor flere sektorer. Dette innebærer at Fylkesmannen gjennom opplæring og formidling skal bidra til at samfunns- og arealplanleggingen er helhetlig, framtidsrettet, effektiv og samordnet.

Et viktig bidrag til dette arbeidet er Fylkesmannens rolle i samordningen av statlige innsigelser, jf. forsøket der Fylkesmannen i tolv fylker er gitt myndighet til å samordne og eventuelt avskjære statlige innsigelser.

Fylkesmannen skal bidra til å klargjøre hva som er nasjonale og viktige regionale interesser i den enkelte sak, og gi veiledning om hvordan interessene kan ivaretas. Fylkesmannen skal vektlegge det lokale selvstyre. Innsigelse fremmes kun når det er nødvendig for å sikre nasjonale og viktige regionale interesser, og når dialog ikke har ført fram.

Fylkesmannen skal i samarbeid med Kartverket fortsette arbeidet med å motivere gjenstående kommuner til å etablere lovpålagt elektronisk planregister og en effektiv elektronisk plandialog med innbyggerne.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Fylkesmannen skal arbeide helhetlig og samordnet med samfunnssikkerhet og beredskap i eget fylke.

Hovedmål 3 Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene

Fylkesmannen er klagemyndighet for kommunale enkeltvedtak og tilsynsmyndighet etter særlovgiv-

ningen. Dette utgjør hovedelementene i Fylkesmannens rettssikkerhetsfunksjon. Det gjelder i forholdet mellom kommunene som offentlige utøvende myndighetsorgan, og innbyggerne og næringslivet som mottakere av kommunale tjenester og vedtak.

Strategier og tiltak

Vergemål

Utviklingen av vergemålsforvaltningen har kommet noe kortere enn forventet, grunnet utfordringer knyttet til saksbehandlingsløsningen. Ny saksbehandlingsløsning forventes å være på plass ved årsskiftet 2015/2016. Fylkesmannen skal i 2016 derfor fortsette arbeidet med å videreutvikle den lokale vergemålsmyndigheten, herunder rekruttere og følge opp verger og representanter for enslige mindreårige asylsøkere, øke tilgjengeligheten for brukerne samt individtilpasse vergemålet. Embetene skal sikre en trygg kapitalforvaltning av de midlene som forvaltes på vegne av personer med verge.

For å ivareta rettssikkerheten til enkeltindivider, skal Fylkesmannen ha en forsvarlig beredskapsordning for hasteoppnevninger og sikre at vedtak som har stor betydning for personer som trenger verge blir behandlet på forsvarlig måte.

Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Fylkesmennene skal i 2016 videreføre det toårige landsomfattende tilsynet med kommunens ansvar for å sikre at NAV-kontoret tilbyr og yter forsvarlige sosiale tjenester til personer mellom 17 og 23 år. Fylkesmennene skal i 2016 innenfor kommunale helse- og omsorgstjenester gjennomføre et landsomfattende tilsyn med kommunenes tjenester til personer med psykisk utviklingshemming. Innenfor spesialisthelsetjenesten skal fylkesmennene i 2016 gjennomføre landsomfattende tilsyn med behandling av uklare, uavklarte medisinske tilstander med fokus på hvordan pasienter med blodforgiftning / alvorlige infeksjoner blir diagnostisert og behandlet.

Tettere kommunikasjon med pasienter, brukere og pårørende styrker tilsynsarbeidet. Fylkesmennene og Statens helsetilsyn jobber med videreutvikling av dette i en toårig satsing. Det gir bedre faktagrunnlag og bedre prioritering av knappe tilsynsressurser. Sluttbrukerne skal oppleve at tilsynsmyndigheten blir mer tilgjengelig og åpen.

Oppvekst, barnehager og opplæring

Embetene må arbeide videre med å styrke kvaliteten på tilsynet på barnehageområdet. Skolens arbeid med elevenes utbytte av opplæringen er temaet for det nasjonale tilsynet 2014–2017 på grunnopplæringsområdet.

På oppvekstområdet skal tilsynet med kommunenes oppfølging av introduksjonsloven og tilsyn med den kommunale barneverntjenesten prioriteres. Det landsomfattende tilsynet med barneverntjenestens arbeid med meldinger og tilbakemelding til melder skal videreføres i 2016 som et toårig tilsyn.

Kommunenes oppfølging av krisesenterlova skal prioriteres.

Fylkesmannen har en viktig rolle i å sørge for at kommuner som har store utfordringer på barnevernområdet får oppfølging og veiledning. I juni 2014 trådte bestemmelse om barns rett til medvirkning og tillitsperson i kraft. Bestemmelsen tydeliggjør barns rett til medvirkning gjennom hele saken.

Hovedmål 4 Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk

Fylkesmannen skal virke til gagn og beste for fylket ved å ta de initiativ som er påkrevd, og fremme forslag til løsning av oppgaver i den utstrekning fylkesmannen finner det nødvendig eller formålstjenlig. Fylkesmannen skal videre holde regjeringen og sentraladministrasjonen orientert om viktige spørsmål i fylket og rapportere til sentralt nivå om kommunenes oppfølging av statlige mål og prioriteringer. Fylkesmannen skal formidle informasjon til kommunale, fylkeskommunale og statlige organ om forhold som antas å berøre deres virksomhet.

Rapport 2014

For utfyllende omtale av resultater for fagdepartementenes sektormål vises det til de respektive fagproposisjonene. Rapporteringen under er sortert etter strukturen under Mål, strategier og tiltak i Prop. 1 S (2013–2014).

Fornyning, utvikling og omstilling i offentlig sektor

Fylkesmannen legger til rette for at kommunerettens styring i størst mulig grad er konsistent.

Embetene har i 2014 nedlagt et viktig arbeid gjennom blant annet samordning og veiledning av kommunene i økonomiforvaltning, forvaltningsrett og kommunalrett. Det er gjennomført tilsyn og kontroll etter kommuneloven. 76 lovlighetskontroller er gjennomført etter klage hvorav elleve vedtak ble opphevet, og 15 lovlighetskontroller er gjennomført på eget initiativ hvorav fire ble opphevet og ett delvis opphevet, jf. kommuneloven § 59. Fylkesmannen har gitt om lag 183 mill. kroner i skjønnsmidler til omstillings- og fornyingsarbeidet i kommunene.

Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Fylkesmannen har lagt ned verdifullt arbeid knyttet til tilsyn, klagebehandling og veiledning. Fylkesmannen har bidratt til gjennomføringen av nasjonal politikk i helse- og omsorgssektoren både regionalt og i kommunene. For rapportering på fylkesmennes tilsynsaktivitet på helse- og omsorgsfeltet og sosiale tjenester i NAV vises det til kap. 721 Statens helsetilsyn i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Vergemål

Ved ikrafttredelse av ny vergemålslov 1. juli 2013 ble Fylkesmannen ny lokal vergemålsmyndighet. På grunn av utfordringer med saksbehandlingssystemet har tiden etter reformstart vært arbeidskrevende for Fylkesmannen. I tillegg til utfordringene med saksbehandlingssystemet er antallet vergemål høyere enn det som ble lagt til grunn. I forprosjektet ble det lagt til grunn at Fylkesmannen skulle ha kapasitet til å håndtere om lag 50 000 aktive vergemål. Ved årsskiftet var det registrert i overkant av 60 000 vergemål på landsbasis. Per første halvår 2015 er det registrert om lag 62 500 aktive vergemål.

Reformen har ført til større grad av likebehandling og rettslikhet etter at oppgavene ble overført fra 428 overformyndier til 18 fylkesmenn. Det forvaltes mer kapital enn tidligere (om lag 17 mrd. kroner) uten at grove saker av mislighold er avdekket. Det ser derfor ut til at reformen har bidratt til økt rettssikkerhet for vergetrengende på dette området. Økningen i antall vergemål er også et tegn på at rettssikkerheten er ivarettatt på en bedre måte sammenlignet med tidligere ordning, ved at flere som har behov for det får verge.

Oppvekst, barnehager og opplæring

Fylkesmannen har i 2014 medvirket til at nasjonale tiltak og nasjonalt regelverk i barnehagen og grunnopplæringen var kjent og fulgt opp lokalt.

I 2014 var det en nedgang i antall klager knyttet til barnehagelovens forskrift om likeverdig behandling av offentlig tilskudd med 27 pst. Antall klagesaker på grunnopplæringsområdet var stabilt fra tidligere år.

Antallet tilsyn på opplæringsområdet ble i 2014 redusert på grunn av omlegging til nytt felles nasjonalt tilsyn (2014–2017), der temaene er skolens arbeid med elevenes utbytte av opplæringen, skolebasert vurdering og saksbehandlingskompetanse. Ny tilsynsmetode med veiledning i forkant av tilsynene har gitt god læringseffekt for kommunene. Dette har ført til færre avvik ved tilsynets slutt. På opplæringsområdet ble det gjennomført til sammen 240 tilsyn i 160 kommuner og fylkeskommuner i 2014. Funnene fra de felles nasjonale tilsynene viser at de fleste skolene gjennomfører tiltak i de tilfellene der elevene ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen. På barnehageområdet ble det gjennomført til sammen 109 tilsyn i til sammen 99 kommuner i 2014. Den rettslige forståelsen av rammene og rollen som barnehagemyndighet og godkjenningmyndighet er ikke god nok.

Fylkesmannen har i 2014 arbeidet med bosetting av flyktninger. Fylkesmannen arrangerte også statsborgerseremonier. Andelen nye statsborgere som deltok på seremoniene økte med 0,1 prosentpoeng.

Embetene har i 2014 arbeidet langsiktig og ut i fra viktigheten av å se de ulike sektorene i sammenheng for å få til en helhetlig innsats på alle områder som berører barn og unge. Embetene har samordnet sin egen innsats overfor kommunene for å styrke kommunenes evne til tverrfaglig samhandling seg imellom. Embetene har vært bevisste på å koble oppgavene på barnehageområdet opp mot opplæringsområdet, og i møte med kommunene har embetene lagt vekt på å se de nasjonale satsingene i sammenheng.

Fylkesmannen gjennomførte landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 med oppfølging av barn i fosterhjem i 151 kommuner. 51 systemrevisjoner ble gjennomført i 2014, hvorav 46 inngikk i det landsomfattende tilsynet. I tilknytning til det landsomfattende tilsynet ble det også gjennomført andre tilsynsaktiviteter i et omfang tilsvarende 2,6 systemrevisjoner. Fylkesmannen har hatt oppfølging av kommuner som har fristbrudd.

Fylkesmannen behandlet 662 klager på bruk av tvang og begrensninger i barnevernsinstitusjoner, en økning på 87 saker. 109 av disse fikk medhold. Fylkesmannen behandlet 146 klager på enkeltvedtak fattet av barneverntjenestene.

Arealdisponering, byggesaker og universell utforming

Antall behandlede klagesaker etter plan- og bygningsloven gikk ned med ca. 0,4 pst. fra 2013 til 2014. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 16 uker.

Fylkesmannen har bidratt til måloppnåelse gjennom tidlig dialog og veiledning overfor kommunene på planleggingsområdet. Høsten 2013 startet departementet et forsøk med samordning av statlige innsigelser til kommunale planer i seks fylker. Målet med forsøket er å få raskere og målrettet behandling av plansaker og et bedre samarbeid mellom kommune og statlige myndigheter. Fylkesmannen har i samarbeid med Kartverket arbeidet for at kommunene skulle få på plass digitale planregistre. Oppfølgingen har vært varierende fra fylke til fylke.

Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Fylkesmannen har ivaretatt utviklings- og forvaltningsoppgaver og bidratt til arbeidet med næringsutvikling og verdiskaping i landbrukets verdikjeder, blant annet innenfor lokalmatproduksjon, økologisk landbruk, grønt reiseliv og skogbruk. Fylkesmannen har hatt utstrakt samarbeid med øvrige regionale aktører, næringsorganisasjoner, KS og Mattilsynet. Embetene har innenfor landbruks- og matområdet bistått kommunene som kompetansesenter. Fylkesmannen har sett til at kommunene følger opp nasjonale mål og retningslinjer ved behandling av saker etter jordloven og konsesjonsloven. De fem nordligste embetene har i 2014 implementert den regionale reindriftsforvaltningen.

Fylkesmannen har gitt et omfattende bidrag til gjennomføring av nasjonal miljøpolitikk, særlig knyttet til ivaretagelse av naturmangfold, i arbeidet med vannforvaltning og miljøgifter og i klimaarbeidet. Strandsonen, fjellområder og sikring av villreinens leveområder har vært prioriterte områder. Arbeidet med klimaspørsmål i fylkene er styrket. Fylkesmannen har ivaretatt rollen som forurensningsmyndighet mot næringsliv og kommunale virksomheter, og har gjennomført opprydding ved utvalgte skipsverftlokaler.

Roviltforliket fra 2011 er fulgt opp. Embetene har hatt en viktig rolle i arbeidet med handlingsplaner for truede arter og utvalgte naturtyper, og har iverksatt tiltak for å bekjempe skadelige fremmede organismer. Det er gitt viktige bidrag til etablering og forvaltning av verneområder.

Samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering

Fylkesmannsembetene ivaretok i 2014 i all hovedsak sitt ansvar for samfunnssikkerhet regionalt og opp mot kommunene. Det er forbedringspotensial knyttet til embetenes enhetlige forståelse av sitt samordningsoppdrag ved håndtering av uønskede hendelser. Dette ses blant annet ved noe ulik tilnærming til koordineringsrollen opp mot kommuner og regionale etater.

Undersøkelser i 2014 viste positive utviklings trekk i kommunenes arbeid med å få på plass de ulike elementene i kommunal beredskapsplikt, men også at det er nødvendig å videreføre og styrke arbeidet for å løfte kommunene opp på for-

ventet nivå i henhold til lov og forskrift. I 2014 hadde 41 pst. av kommunene en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse som oppfylte utvalgte krav, og 60 pst. av kommunene hadde revidert overordnet beredskapsplan.

I 2014 har de aller fleste fylkesmannsembetene vurdert arealplaner og sett til at kommunene følger opp samfunnssikkerhet, herunder klimatilpasning i planer etter plan- og bygningsloven. Ni av embetene har fremmet innsigelse på samfunnssikkerhetsområdet som er tatt hensyn til i kommunene.

Fylkes-ROS skal danne en felles plattform for å forebygge uønskede hendelser og styrke samordningen av det regionale arbeidet med beredskap og krisehåndtering. Ved utgangen av 2014 var det kun ett embete som manglet fylkes-ROS.

Ved uønskede hendelser rapporterte embetene på samordningskanal i henhold til gjeldende retningslinjer.

Prosessen med å få på plass nytt gradert samband hos fylkesmennene er godt i gang. Dette prioriteres videre i 2016.

Kap. 525 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	1 599 079	1 516 409	1 540 312
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	192 166	154 224	157 903
	Sum kap. 0525	1 791 245	1 670 633	1 698 215

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 12. februar 2015 ble post 01 økt med 40,6 mill. kroner til 1 557,009 mill. kroner, jf. Prop. 57 S og Innst. 163 S (2014–2015).

Fylkesmannsembetene utfører fagoppgaver for elleve departementer og ti direktorater/tilsyn. Finansiering av fagoppgavene skjer i hovedsak gjennom overføring av midler fra fagkapitler til kap. 525 i tråd med gjeldende finansieringsordning for Fylkesmannen.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke ordinære lønns- og driftsutgifter for fylkesmannsembetene. Administrative tjenester finansieres også innenfor driftsrammen, og bevilgningen er avgjørende for ansvarlig oppgavegjennomføring i embetene på vegne av elleve departementer.

Rapport

I 2014 ble det igangsatt et tverrdepartementalt arbeid for å bedre styringen av Fylkesmannen, hvor hensikten er færre og tydelige mål, mindre detaljert styring og færre rapporteringskrav. Resultatet av prosjektets arbeid skal implementeres i styringsdokumentene til Fylkesmannen fra og med 2016.

Digitalisering av tjenester er et prioritert område. Det har i 2014 og 2015 vært arbeidet med digitalisering av tjenester som er gjort tilgjengelige på fylkesmannsportalen.

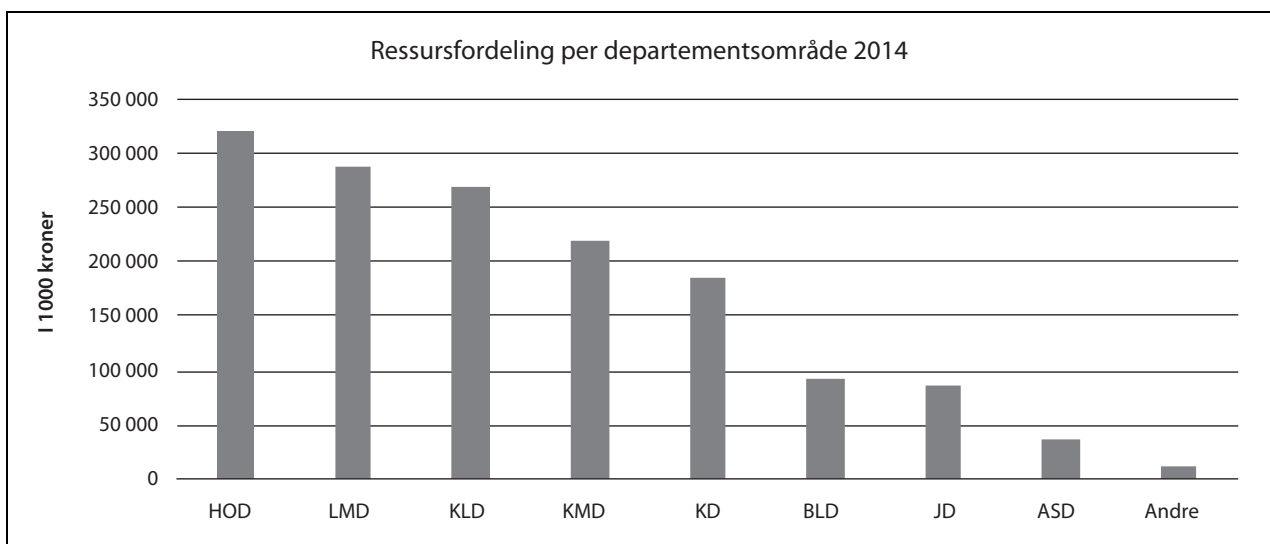
Arbeidet med fornying og effektivisering av det administrative området hos Fylkesmannsembetene for å understøtte de faglige oppgavene, er prioritert. I 2014 og 2015 har det blant annet

vært arbeidet med sentralisering av ePhorte som er fylkesmannsembetenes saks- og arkivsystem. Videre er det gjort en vurdering av ulike modeller for organisering av de administrative tjenestene i embetene.

I 2015 ble det overført 15 mill. kroner fra Klima- og miljødepartementet for vannforvaltning og nasjonalparkforvaltning i Trillemarka, og 60 000 kroner fra Kunnskapsdepartementet for

oppgaver knyttet til Longyearbyen lokalstyre på barnehageområdet. Posten ble i tillegg redusert med 812 000 kroner som følge av en rammeoverføring til Kunnskapsdepartementet knyttet til forvaltning av internasjonale oppgaver.

Figur 6.1 viser fylkesmannsembetenes utgifter på kap. 525 Fylkesmannsembetene, post 01 i 2014 fordelt på departementsområder.

Figur 6.1 Ressursfordeling per departementsområde for 2014

Figuren viser ressursfordeling i fylkesmannsembetene fordelt per departementsområde. Andel administrative utgifter som lønn til fylkesmann, ass.fylkesmann og administrasjonsavdelingen (arkiv, personal, økonomi og IKT) samt utgifter til husleie, IKT, kontor, reiser m.m. er fordelt likt på alle departement etter deres relative størrelse. I kategorien «Andre» inngår Samferdselsdepartementet, Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen på posten økes med 16 mill. kroner som følge av en rammeoverføring fra Helse- og omsorgsdepartementet for oppfølging av endringer i pasient- og brukerrettighetsloven fra 1. januar 2014. Videre foreslås bevilgningen økt med 2,6 mill. kroner som følge av en rammeoverføring fra Klima- og miljødepartementet for oppfølging av Markaloven i Oslo og Akershus og med 1 mill. kroner som følge av en rammeoverføring fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet for overføring av oppgaver med ekte-skapsloven og brudvigjingslova. Samlet foreslås posten økt med 23,9 mill. kroner til 1 540,3 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønns- og prisjustering.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke lønns- og driftsutgifter for tidsbegrensede oppgaver for Fylkesmannen som er finansiert av departement/direktorat/tilsyn og andre virksomheter. Dette gjelder blant annet handlingsplaner og prosjekter av ulik karakter. Midlene blir inntektsført på kap. 3525, post 01, og når midlene brukes, blir de utgiftsført på post 21 i tråd med Bestemmelser om økonomistyring i staten punkt 3.4.2 c).

For rapportering av disse midlene som finansieres av andre departement/direktorater/tilsyn, vises det til de respektive fagdepartementenes fagproposisjoner.

Det foreslås en bevilgning på 157,9 mill. kroner. Økningen på 3,7 mill. kroner skyldes netto endring som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3525, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3525 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Inntekter ved oppdrag	191 735	164 700	157 903
02	Ymse inntekter	13 889		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	1 306		
16	Refusjon av foreldrepenger	18 371		
17	Refusjon lærlinger	688		
18	Refusjon av sykepenger	33 721		
	Sum kap. 3525	259 710	164 700	157 903

Post 01 Inntekter ved oppdrag

Posten inneholder inntekter fra andre som gir oppdrag eller prosjekter til Fylkesmannen. Midlene gis fra departement/direktorat/tilsyn eller andre virksomheter, for eksempel Fylkeskommunen.

Ved innføringen av nøytral merverdiavgift i statlig sektor ble det ikke trukket ut anslått merverdiavgift på inntektsposten, men kun på utgiftsposten. Deler av utgiftene skal viderefaktureres uten merverdiavgift. Som følge av dette foreslås det å redusere bevilgningen med 10,6 mill. kroner.

Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering gir en netto økning på 3,8 mill. kroner. Samlet foreslås posten redusert med 6,8 mill. kroner til 157,9 mill. kroner.

Post 02 Ymse inntekter

Posten brukes til refusjoner av ordinære driftsutgifter på kap. 525, post 01 som kan gjelde andre embeter, andre statlige virksomheter eller andre virksomheter/organisasjoner. Inntektene varierer fra år til år.

Programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning

Utgifter under programkategori 13.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
530	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	899 193	1 266 600	2 074 925	63,8
531	Eiendommer til kongelige formål	46 683	36 675	57 336	56,3
532	Utvikling av Fornebuområdet	2 315	11 200	10 698	-4,5
533	Eiendommer utenfor husleieordningen	35 816	50 180	62 583	24,7
534	Erstatningslokaler for departementene	485 794	618 116	387 019	-37,4
2445	Statsbygg	1 922 424	1 817 007	3 423 986	88,4
	Sum kategori 13.30	3 392 225	3 799 778	6 016 547	58,3

Inntekter under programkategori 13.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3531	Eiendommer til kongelige formål	78	150	103	-31,3
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen	4 827	2 950	3 036	2,9
5445	Statsbygg	1 076 572	1 029 976	1 029 976	0,0
5446	Salg av eiendom, Fornebu	8 435	200	200	0,0
	Sum kategori 13.30	1 089 912	1 033 276	1 033 315	0,0

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for statens bygge- og eiendomspolitikk i sivil sektor. Departementet har ansvar for utforming og oppfølging av retningslinjer for håndtering av statens bygge- og eiendomssaker. Departementet koordinerer arbeidet med statlige byg-

geprosjekter når Statsbygg er statens byggherre, og har ansvar for en samlet budsjettmessig oppfølging av prosjektene. Departementet skal legge til rette for Statsbyggs forvaltning av statlige eiendommer.

Departementet leder arbeidet med gjenoppbygging og rehabilitering av regjeringskvartalet etter angrepet 22. juli 2011. Departementet har

ansvar for sikringstiltak i regjeringens representasjonsanlegg og departementenes lokaler, med unntak av Forsvarsdepartementet og Statsministerens kontor.

Programkategorien gjelder bevilgninger til forvaltningsbedriften Statsbygg.

Utviklingstrekk og utfordringer

Statsbygg er en stor og viktig aktør i det norske bygge- og eiendomsmarkedet. I tillegg til å gjennomføre statlige byggeprosjekter og forvalte egen eiendomsportefølje, skal Statsbygg bidra med råd og fagkunnskap til andre statlige virksomheter i bygge- og eiendomsspørsmål.

Det er avgjørende at statens lokaler understøtter tjenesteproduksjonen, både med tanke på formål og effektivitet. Lokalene skal være mest mulig fleksible for å møte framtidige omstillinger og organisasjonsendringer.

Det eksisterer et betydelig vedlikeholdsetterlep i offentlig infrastruktur. Eiendommene som Statsbygg forvalter i den statlige husleieordningen, er imidlertid godt vedlikeholdt. Et unntak er fengslene, som Statsbygg overtok ansvaret for i 2009. Den dårlige tilstanden i fengselsporteføljen gjør driftssituasjonen på disse eiendommene uforutsigbar, og det er derfor utfordrende å holde driftskostnadene for fengslene under tilfredsstillende kontroll. Fare for stengning av soningsplasser er overhengende, og det fysiske arbeidsmiljøet for en rekke medarbeidere i kriminalomsorgen er lite tilfredsstillende. Statsbygg skal innenfor sine rammer prioritere tiltak i fengselseiendommene høyt, men det er behov for tiltak utover dette. Satsingen på ekstraordinært vedlikehold videreføres i 2016 og forsterkes betydelig gjen-

nom Regjeringens *tiltaksplan for økt sysselsetting*, jf. omtale av strategier og tiltak under hovedmål 2. Det vises for øvrig til Innst. 305 S (2014–2015) Om utviklingsplan for kapasitet i kriminalomsorgen.

Bygg- og eiendomssektoren har vesentlig innvirkning på klimautslippene. Staten må være sitt ansvar bevisst både når det gjelder energibruk, arealeffektivitet, materialvalg og lokalisering. Staten må stille ambisiøse krav både i egne prosjekter og som stor leietaker i markedet. Bruken av fossilt brensel som grunnlast (hovedenergikilde) skal fases ut i bygninger forvaltet av Statsbygg innen utgangen av 2016.

I anbudsprosessene skal staten stille krav som gir de seriøse aktørene gode konkurransevilkår og som gjør det vanskelig å få oppdrag dersom man ikke følger lover og regler. Dette er et krevende og langsiktig arbeid, der alle offentlige instanser må stå sammen med bransjens egne organisasjoner for å hindre at useriøse aktører vinner fram i offentlige anbudsprosesser. Statsbygg skal stille strenge krav til helse, arbeidsmiljø og sikkerhet. Statsbygg skal gjennom sine anbud også stimulere til økt innovasjonskraft i byggebransjen.

Arbeidet med sikkerhet og beredskap er styrket de senere årene. Objektsikkerhetsforskriften med veileder slår fast at det er den virksomhet som har tilhold i bygget og har sin funksjon knyttet til objektet som er objekteier i statlige bygg. Det er altså ikke Statsbygg, men bruker/leietaker som er objekteier. Like fullt er det viktig at Statsbygg har god kompetanse på bygningssikring og tilhørende systemer for dette. Statsbygg vil normalt stå som byggherre for fysiske sikringstiltak i eiendommer de forvalter, mens bruker/leietaker må sørge for finansiering av tiltakene.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.4 Mål for programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning

Hovedmål	Delmål
1. Gode statlige lokalanskaffelser	1.1. Profesjonell rådgivning tilpasset statlige brukeres behov 1.2. Totale sluttkostnader for byggeprosjektene overstiger ikke samlet styringsramme 1.3. Byggeprosjektene ferdigstilles til avtalt tid 1.4. Bærekraftige og energieffektive statlige lokaler
2. En verdibevarende, bærekraftig og effektiv eiendomsforvaltning	2.1. Eiendomsforvaltningen er kostnads-, areal- og energieffektiv 2.2. Et verdibevarende vedlikehold av statlige eiendommer

Hovedmål 1 Gode statlige lokalanskaffelser

Hovedmålet gjelder både statlige byggeprosjekter og statlige virksomheters leie av lokaler i markedet.

Rapport

Byggeprosjekter i regi av Statsbygg er de siste fem årene ferdigstilt til en kostnad tilsvarende 96 pst. av styringsrammene. Dette er vesentlig under de kostnadsrammene Stortinget har godkjent. Av 24 ferdigstilte prosjekter var det forsinkelser i tre byggeprosjekter i 2014.

Statsbygg leverte høsten 2014 sitt største nybygg så langt, Høgskolen i Bergen på 51 000 kvm, til avtalt tid og til en kostnad vesentlig under kostnadsrammen. Flere store byggeprosjekter var i 2014 under planlegging eller bygging, blant annet Livsvitenskapsbygget ved Universitetet i Oslo, Campus Ås ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), nybygg for Nasjonalt folkehelseinstitutt, nytt Nasjonalmuseum på Vestbanen og nytt regjeringskvartal.

Statsbygg hadde i 2014 flere forbildeprosjekter med høye miljøambisjoner under prosjektering eller bygging. Ett av disse er nytt bygg for Statens vegvesen og politiet på Stord. Bygget skal produsere mer energi enn det bruker.

I 2014 har Statsbygg økt rådgivningsaktiviteten. Rådgivning til statlige aktører som skal leie i det private markedet har mer enn doblet seg siste år. Det er et mål at denne rådgivningen kan bidra til å redusere statens samlede kostnader til arealbruk. Rådgivningen omfatter også Statsbyggs arbeid med konseptvalg, som er et viktig verktøy for at staten skal treffe samfunnsøkonomiske riktige beslutninger. Statsbygg arbeidet med fem konseptvalgutredninger i 2014. Statsbygg bistår også departementer og direktorater med strategiske analyser av deres samlede lokalbehov.

Strategier og tiltak

Vellykkede og kostnadseffektive lokalanskaffelser krever grundige behovsavklaringer og utvikling av rom- og funksjonsprogram i forkant. Dette skal redusere risikoen for avvik i gjennomføringsfasen. Kortere gjennomføringstid og økt kostnadseffektivitet i statens byggeprosjekter er et satsingsområde i Statsbygg.

I egne byggeprosjekter skal staten ha høye ambisjoner når det gjelder miljø og energi, universell utforming, arkitektur, kulturminnevern, digitaliserte arbeidsmetoder og tiltak for økt

seriøsitet i bransjen. Som byggherre og eiendomsforvalter har Statsbygg det overordnede ansvaret for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA) både i byggeprosjektene og etter at byggene er tatt i bruk.

Staten er en attraktiv leietaker i det private markedet. Staten må bruke denne posisjonen til å hente ut gevinster, både de samfunnsmessige og de mer rendyrkede økonomiske. Ved å tilby rådgivning til statlige virksomheter som skal leie i markedet, skal Statsbygg sørge for at det stilles krav til lokalenes fleksibilitet, arealeffektivitet, miljøkvaliteter og at beliggenheten minimerer miljøbelastningen fra ansattes og besøkendes reise til og fra lokalene.

Hovedmål 2 En verdibevarende, bærekraftig og effektiv eiendomsforvaltning

Hovedmålet gjelder Statsbyggs eiendomsforvaltning.

Rapport

Departementets krav til drift og forvaltning av Statsbyggs bygningsmasse ble med få unntak nådd i 2014. Statsbygg har som ekstraordinært tiltak hevet vedlikeholdsaktiviteten i 2014 med litt over 30 pst. fra nivået i 2013. Ved utgangen av 2014 hadde Statsbygg en godt vedlikeholdt eiendomsmasse for de eiendommene som over tid har inngått i statens husleieordning.

Fengselseiendommene, som ble overført til Statsbyggs forvaltning i 2009, har imidlertid et stort vedlikeholdsetterslep. Tilstanden i denne porteføljen gjør det utfordrende å holde driftskostnadene under tilfredsstillende kontroll, og den fører til høyt og uforutsigbart energiforbruk. Dette gjør det utfordrende å nå mål for energiforbruk.

Det er også et vedlikeholdsetterslep for flere av eiendommene som ikke inngår i den statlige husleieordningen, men som Statsbygg har forvaltningsansvaret for, jf. kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen. For disse eiendommene er vedlikeholdsetterslepet beregnet til rundt 160 mill. kroner, mens det for fengslene er anslått et vedlikeholdsetterslep på mellom 3,3 og 4,4 mrd. kroner.

Strategier og tiltak

Den statlige husleieordningen er grunnlaget for at Statsbygg kan gjennomføre et verdibevarende vedlikehold av bygningsmassen. Statsbygg prioriterer vedlikeholdstiltak i fengselseiendommene

innenfor eksisterende økonomiske rammer, men det er behov for ytterligere tiltak dersom disse eiendommene skal nå en tilfredsstillende bygningsmessig standard. Regjeringen foreslår derfor å videreføre satsingen på ekstraordinært vedlikehold med 50 mill. kroner i 2016, og i tillegg benytte 120 mill. kroner av Regjeringens *tiltaks-pakke for økt sysselsetting* til dette formålet. Regjeringen foreslår også å etablere nye fengselsplasser ved Ullersmo fengsel og Indre Østfold fengsel, avdeling Eidsberg.

Som del av tiltakspakken foreslås det å bevilge 240 mill. kroner i 2016, hvorav 200 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold og 40 mill. kroner til oppstart av Universitetsmuseet i Bergen, fase 2. Ekstraordinært vedlikehold fordeles med 120 mill. kroner til fengsler, 15 mill. kroner til Bergen-

hus festning, 15 mill. kroner til Høgskolen i Volda, 10 mill. kroner til Gamlehaugen i Bergen, 10 mill. kroner til statens boliger på Svalbard, 10 mill. kroner til Justisbygget i Kristiansand, 10 mill. kroner til Nasjonalt folkehelseinstitutt, 5 mill. kroner til Munkholmen i Trondheim og 5 mill. kroner til Politihøgskolen i Oslo.

Statsbygg jobber systematisk med å holde energibruken på et lavt nivå. Et lavere energiforbruk krever økt samarbeid mellom Statsbygg som utleier og statlige virksomheter som leietakere. Statsbygg tilbyr derfor avtaler som innebærer at sparte energikostnader hos leietaker går til å nedbetale lønnsomme og energieffektive investeringer som Statsbygg finansierer. Det er ønskelig å få etablert flere slike avtaler om energireduserende tiltak i statens bygninger.

Kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	26 520	105 000	130 000
31	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	42 155		40 000
33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	811 464	1 064 600	1 772 925
36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	11 553	19 000	19 000
45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 501	78 000	113 000
	Sum kap. 0530	899 193	1 266 600	2 074 925

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 33 økt med 40 mill. kroner til 1 104,6 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Bevilgningene på kapitlet gjelder byggeprosjekter utenfor den statlige husleieordningen. Statsbygg er byggherre for disse prosjektene, men det er oppdragsgiverne som har ansvaret for eiendomsforvaltningen etter ferdigstillelse.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

Posten inneholder midler til prosjektering av byggesaker.

I 2014 ble bevilgningen i hovedsak benyttet til prosjektering av nytt bygg for livsvitenskap ved Universitetet i Oslo. I tillegg er bevilgningen benyttet til prosjektering av Vikingtidsmuseet på Bygdøy ved Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo og ny turveiforbindelse i Gaustadbekkdalen i Oslo.

I 2016 videreføres blant annet prosjekteringen av nytt bygg for livsvitenskap og Vikingtidsmuseet på Bygdøy, begge ved Universitetet i Oslo.

Bevilgningen foreslås økt med 25 mill. kroner til 130 mill. kroner.

Post 31 Igangsetting av byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder midler til oppstart av nye byggeprosjekter.

I 2014 ble bevilgningen benyttet til oppstart av rehabilitering av Norges Idrettshøgskole i Oslo og nytt medisins- og helsefagbygg ved Universitetet i Tromsø.

I 2016 foreslås det 40 mill. kroner til oppstart av fase 2 ved Universitetsmuseet i Bergen. Pro-

sjektet forventes ferdigstilt andre halvår 2019. Kostnadsrammen foreslås satt til 394 mill. kroner (per 1. juli 2016). Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet.

Post 33 Videreføring av byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder midler til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å starte opp. Bevilgningen skal sikre optimal fremdrift i de prosjektene som pågår.

I 2014 ble det brukt 811,5 mill. kroner på posten til å videreføre prosjekter som Stortinget tidligere har gitt startbevilgning til.

Rehabilitering av sentrumsbygningene ved Universitetet i Oslo, fase 1 og fase 2, ble ferdig-

stilt. Forventet sluttkostnad for fase 1 er 451 mill. kroner og 325,4 mill. kroner for fase 2. Kostnadsrammen for fase 1 og 2 var på henholdsvis 540,2 mill. kroner og 400,3 mill. kroner. Nytt teknologibygg ved Universitetet i Tromsø (UiT) ble ferdigstilt første halvår 2014. Forventet sluttkostnad er 384,8 mill. kroner. Kostnadsrammen var på 437,2 mill. kroner. Rehabilitering av Universitetsmuseet i Bergen fase 1, ble ferdigstilt tidlig høsten 2015, mens rehabilitering av Urbygningen ved NMBU skal ferdigstilles første halvår 2016. Senter for husdyrforsøk, som er en del av totalprosjektet ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), ble ferdigstilt første halvår 2015. Det var avsatt midler på posten til sluttoppgjør og reklamasjon for bygg som ble ferdigstilt i 2013 eller tidligere.

Følgende prosjekter er under arbeid i 2016:

	Oppstart	Avtalt ferdig	Kostnadsramme per 1.7.2016	Forslag 2016 (i mill. kr)
<i>Prosjekter under Kunnskapsdepartementet:</i>				
Norges Idrettshøgskole	2014	2017	874,8	290,0
UiT, Medisin og helsefagbygg inkl. parkeringsanlegg	2014	2018	1 339,7	440,0
NMBU, Nye universitetet og Veterinærinstituttet	2013	2019	6 787,9	920,0
NMBU, rehabilitering av Urbygningen		2015	470,0 ¹	76,0
Prosjekter i reklamasjonsfase				46,9
Samlet forslag post 33				1 772,9

Kostnadsrammene er eksklusive midler til kunstnerisk utsmykking, jf. kap. 530, post 36.

¹ Prisnivå per 1. november 2015.

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av framdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2016.

Rehabilitering av Norges Idrettshøgskole i Oslo omfatter hovedsakelig gymsalbygget, sentralbygget og svømmehallen. Nytt fakultetsbygg for medisin og helsefag ved Universitetet i Tromsø omfatter, i tillegg til nybygget, ombygging og sammenkobling av eksisterende bygningsmasse og bygging av parkeringshus. Prosjektet på Ås vil samle det nye NMBU og omfatter også nytt bygg for Senter for husdyrforsøk.

Bevilgningen foreslås økt med 708,3 mill. kroner til 1 772,9 mill. kroner.

Post 36 Kunstnerisk utsmykking, kan overføres

Posten inneholder midler til kunstnerisk utsmykking i statlige bygg. Kostnader til kunstnerisk utsmykking tas ikke inn i grunnlaget for husleieberegningen. Bevilgningen gjelder også byggeprosjekter som blir finansiert over kap. 2445 Statsbygg.

Bevilgningen for 2014 ble stilt til disposisjon for Utsmykkingsfondet og statens fagorgan Kunst i offentlige rom (KORO), som gjennomfører prosjektene.

Bevilgningen foreslås videreført på samme nivå med 19 mill. kroner til kunstprosjekt i bygg under oppføring.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten gjelder de tilfeller der Statsbygg gis i oppdrag å prosjektere og anskaffe brukerutstyr til byggeprosjekter. Dette gjelder også byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg.

I 2014 ble det benyttet 7,5 mill. kroner på posten til prosjektering av brukerutstyr til nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen i Oslo og NMBU på Ås, samt til sluttoppgjør og avsluttende arbeider med inventar og utstyr i regjeringsbygget R6.

I 2016 foreslås det videreføring av bevilningene til brukerutstyr i nybygg for Nasjonalmuseet

på Vestbanen i Oslo og NMBU på Ås. Anslått behov er 41 mill. kroner til Nasjonalmuseet og 65 mill. kroner til NMBU. Kostnadsrammen for brukerutstyr til Nasjonalmuseet er 568,4 mill. kroner (per 1. juli 2016) og for NMBU 1 105,4 mill. kroner (per 1. juli 2016). Forventet ferdigstilling for prosjektene er henholdsvis første og andre halvår 2019. I tillegg foreslås det videreføring av prosjektering av brukerutstyr til nybygg for livsvitenskap ved Universitetet i Oslo, med anslått behov i 2016 på 7 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås økt med 35 mill. kroner til 113 mill. kroner.

Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	26 058	25 275	25 628
30	Større rehabiliteringsprosjekter, <i>kan overføres</i>	11 088		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	9 537	11 400	31 708
	Sum kap. 0531	46 683	36 675	57 336

H.M. Kongen har disposisjonsrett til Det kongelige slott, hovedhuset på Bygdø kongsgård med sidebygning og park, Oscarshall slott, Stiftsgården i Trondheim og Gamlehaugen i Bergen. Ved Stiftsgården og Gamlehaugen har staten ved Statsbygg ansvaret for bygninger, interiør og utomhusarealer. Ved eiendommene i Oslo har Statsbygg ansvaret for ytre vedlikehold, tekniske installasjoner og større vedlikeholdsarbeider, mens Det kongelige hoff har ansvaret for innvendig vedlikehold og parkanlegg.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke statens kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold av statlige eiendommer som H.M. Kongen har disposisjonsrett til. Vedlikeholdsarbeider skjer i nært samarbeid med Det kongelige hoff.

I 2014 ble det brukt 26,1 mill. kroner på posten til forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene. Prioriterte tiltak var vedlikehold av vinduer, fasader og tekniske anlegg på eiendommene.

Det foreslås en bevilgning på 25,6 mill. kroner i 2016.

Post 30 Større rehabiliteringsprosjekter, kan overføres

Bevilgningen på posten benyttes til rehabilitering av statens kongelige eiendommer.

I 2014 ble det benyttet 11,1 mill. kroner til avsluttende arbeider og sluttoppgjør for rehabilitering av Slottsplassen og taket på Det kongelige slott.

Det foreslås ikke bevilgning på posten i 2016.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke bygningsmessige arbeider av investeringsmessig karakter.

Bevilgningen i 2014 ble blant annet benyttet til brannslokkingsanlegg ved Stiftsgården i Trondheim, ENØK-tiltak samt innvendig restaurering og fast inventar ved Gamlehaugen i Bergen, utbedring av nordre inngang og vinduer samt takreparasjon på Ridehuset og innvendig ombygging av Stallen ved Det kongelige slott.

Stallbygningen ved Det kongelige slott har et omfattende rehabiliteringsbehov. Utvendige arbeider

der er kostnadsberegnet til 30 mill. kroner. Det foreslås bevilget 10 mill. kroner i 2016 for å starte utbedring av tak og fasader. Utbedringen foreslås gjennomført over to år. Som en del av Regjeringens *tiltaksplan for økt sysselsetting* foreslås

10 mill. kroner til rehabilitering av fasader ved Gamlehaugen i Bergen.

Det foreslås en bevilgning på 31,7 mill. kroner på posten.

Kap. 3531 Eiendommer til kongelige formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Ymse inntekter	78	150	103
	Sum kap. 3531	78	150	103

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder publikumsinntekter fra omvisninger på Gamlehaugen. Publikumsinntekter er anslått til 103 000 kroner i 2016.

Kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	267	300	198
30	Investeringer, Fornebu, <i>kan overføres</i>	2 048	10 900	10 500
	Sum kap. 0532	2 315	11 200	10 698

Som stor eiendomsbesitter på den tidligere hovedflyplassen på Fornebu i Bærum kommune, har staten deltatt i utviklingen av området til boligformål, næringsvirksomhet, offentlige formål og rekreasjon. Statens oppgaver er i all hovedsak gjennomført. Utbyggingen av infrastruktur og opparbeidelse av grøntområder på Fornebu skjer i samarbeid mellom staten og Oslo kommune som tidligere grunneiere. Kostnadene fordeles i tråd med inngått avtale mellom partene. I perioden 2016–2019 vil det pågå kompletterende arbeider og opparbeidelse av grøntarealer.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke Statsbyggs driftsutgifter i etterbruksprosjektet på Fornebu. I 2014 ble det brukt 267 080 kroner til å dekke Statsbyggs administrative utgifter i arbeidet med utviklingen av Fornebuområdet.

Det foreslås en bevilgning på 198 000 kroner på posten i 2016.

Post 30 Investeringer, Fornebu, kan overføres

Bevilgningen skal dekke statens del av investeringer i infrastruktur og grøntområder på Fornebu og kostnader ved fradeling av tomter etter regulering.

I 2014 ble det i hovedsak jobbet med ferdigstillelse av grøntområder og slutføring av Storøya pumpestasjon, samt oppstart av forhandlinger med utbyggere om overtagelse av ansvar for gjenværende infrastruktur. Framdriften i infrastrukturutbyggingen på Fornebu er avhengig av de andre utbyggerne samt godkjente planer fra Bærum kommune.

Det foreslås en bevilgning på 10,5 mill. kroner på posten i 2016.

Kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	22 286	20 180	20 083
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	13 530	30 000	42 500
	Sum kap. 0533	35 816	50 180	62 583

Budsjettkapitlet omfatter verdifulle kulturhistoriske eiendommer som forvaltes av Statsbygg, men som ikke inngår i den statlige husleieordningen. Samlet bygningsareal er om lag 31 000 kvm og inkluderer Håkonshallen og Rosenkrantzårnet på Bergenhus festning, Munkholmen, Austråttborgen, Grotten, Bjørgan Prestegård, Blaker Skanse, Villa Stenersen, Stavern Fort på Cita-delløya, Sjømennenes minnehall, fjell- og ødestuer og bygningene på Bygdø kongsgård, med unntak av hovedhuset og Oscarshall.

Statsbygg skal gjennomføre et faglig godt vedlikehold i nært samarbeid med antikvariske myndigheter. Det er gjennomført en grundig analyse av rehabiliterings- og vedlikeholdsbehovet på eiendommene i et tiårsperspektiv fra 2012 til 2022. Det er konstatert betydelig vedlikeholdsetterslep på mange av bygningene. Særlig gjelder dette bygningsmassen på Bygdø kongsgård. Fra og med 2015 er det avsatt midler til ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen. Bygninger på Bygdø kongsgård og Bergenhus vil bli prioritert i 2016.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av bygningsmassen. I 2014 ble det foretatt innvendig rehabilitering av Bjørgan prestegård og oppussing av Jotkajavre fjellstue, samt utbedring av stormskade på taket på Munkholmen.

Det foreslås en bevilgning på 20,1 mill. kroner på posten.

I tråd med forslag til romertallsvedtak II kan posten overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3533, post 02 Ymse inntekter.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke ekstraordinært vedlikehold på eiendommene.

I 2014 ble Håkonshallen i Bergen og statens æresbolig Grotten restaurert. Rehabilitering av Grotten ble som planlagt ferdigstilt i 2014 til en kostnad på 12 mill. kroner. Arbeidene ved Håkonshallen er noe forsinket som følge av arrangementer som avholdes på eiendommen. Håkonshallen er planlagt ferdig restaurert første halvår 2016. I tillegg ble det i 2014 arbeidet med reguleringsplan for etablering av nasjonalt minnsted etter 22. juli i Hole kommune.

Det foreslås 22,5 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen samt nødvendig infrastruktur ved nasjonalt minnsted etter 22. juli på Sørbråten i Hole kommune. Som ledd i Regjeringens *tiltaksplan for økt sysselsetting* foreslås 15 mill. kroner til rehabilitering av Rosenkrantzårnet på Bergenhus festning og 5 mill. kroner til vedlikehold av Munkholmen i Trondheim.

Samlet foreslås en bevilgning på 42,5 mill. kroner på posten i 2016.

Kostnadene for minnstedet etter 22. juli er økt som følge av at ferdigstillingen er utsatt samt at det skal opparbeides skjermingstiltak for naboer. Kostnadsrammen for det nasjonale minnstedet ved Sørbråten i Hole kommune foreslås økt til 20,3 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2016, jf. forslag til romertallsvedtak XV.

Kap. 3533 Eiendommer utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
02	Ymse inntekter	4 827	2 950	3 036
	Sum kap. 3533	4 827	2 950	3 036

Post 02 Ymse inntekter

Bevilgningen gjelder i hovedsak inntekter fra parkering ved Bygdø kongsgård. Det foreslås en bevilgning på 3 mill. kroner på posten i 2016.

Kap. 534 Erstatningslokaler for departementene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	390 599	384 816	387 019
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	95 195	233 300	
	Sum kap. 0534	485 794	618 116	387 019

Etter angrepet på regjeringskvartalet 22. juli 2011 har staten ved Statsbygg leid inn erstatningslokaler i det private markedet til Justis- og beredskapsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Kunnskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet. Videre er det leid inn lokaler til Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) på flere adresser.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker leieforpliktelsene i innleide erstatningslokaler for departementene og DSS. Beregnet husleie inkluderer både grunnleie og tilleggsleie som følge av ombyggings- og omplasseringskostnader, samt felleskostnader. I tillegg dekker bevilgningen Statsbyggs interne kostnader til oppfølging av leieforholdene.

Rapport

Leieavtaler for erstatningslokalene er inngått for perioder fra 10 til 13 år og inneholder opsjoner om

forlengelse. Kostnadene til oppussing og brukertilpasning av lokalene finansieres av utleier, legges til grunnleien og nedbetales over avtalt leieperiode. Tilpasning av innleide lokaler for Justis- og beredskapsdepartementet på Gullhaug torg 4, Klima- og miljødepartementet i Kongens gate 18/Kirkegata 21 og Kunnskapsdepartementet i Kirkegata 18/Tollbugata 12 er i hovedsak ferdig. Fasadesikring av lokalene avsluttes våren 2016.

Det arbeides med å samle hoveddelen av Nærings- og fiskeridepartementet i de innleide lokalene i Kongensgate 8/Kirkegata 9 etter sammenslåingen av departementene. Det leies ytterligere arealer i Kongensgate 8 som tilpasses Nærings- og fiskeridepartementet i løpet av 2015.

Arbeidet med å tilpasse lokalene i Akersgata 64-68 for Arbeids- og sosialdepartementet og DSS er i all hovedsak ferdigstilt. DSS er fortsatt lokalisert på flere adresser. Leieforholdene for DSS og Kunnskapsdepartementet i henholdsvis Hammersborggata 9 og Kirkegata 15 er avsluttet i 2015.

Studentsamskipnadens treningscenter i Oslo sentrum

Det jobbes med å finne erstatningslokaler til studentsamskipnadens treningscenter i Akersgata 68, som holder til i samme bygningskompleks som Arbeids- og sosialdepartementet. I statsbudsjettet for 2013 ble det bevilget 20 mill. kroner på kap. 2445 Statsbygg, post 24 Driftsresultat til å dekke flyttekostnader, jf. Prop. 149 S (2012–2013) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2013*. Midlene ble ikke brukt i 2013 og derfor overført til 2014. Midlene ble i 2014 omdisponert til kap. 534, jf. Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2014*. Heller ikke i 2014 lyktes det å finne nye egnede lokaler for studentsamskipnadens treningscenter og bevilgningen ble ikke utgiftsført. 20 mill. kroner ble derfor tilbakeført statskassen. Regjeringen vil arbeide videre med å finne en hensiktsmessig løsning.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 387 mill. kroner.

Kap. 2445 Statsbygg

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
24	Driftsresultat	-323 949	-762 093	-236 255
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	178 036	155 400	102 613
31	Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	30 144	49 000	372 600
32	Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	356 483	199 100	201 000
33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	862 131	1 447 600	2 107 450
34	Videreføring av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	571 453	450 000	623 290
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	111 148	206 000	179 344
49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>	136 978	72 000	73 944
	Sum kap. 2445	1 922 424	1 817 007	3 423 986

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 30 redusert med 5 mill. kroner til 150,4 mill. kroner og post 31 redusert med 5 mill. kroner til 44 mill. kroner, jf. Dok 8:135 S (2014–2015).

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble kravet til driftsresultat på post 24 redusert med 145,8 mill. kroner til 616,293 mill. kroner, post 30 økt med 22 mill. kroner til 172,4 mill. kroner, post 32 økt med 25 mill. kroner til 224,1 mill. kroner, post 33 redusert med 20 mill. kroner til 1 427,6 mill. kroner og post 34 økt med 200 mill. kroner til 650 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker sikringstiltak i erstatningslokalene for departementene og DSS.

Det stilles sikkerhetskrav til alle departementsbygg i tråd med krav fastsatt i objektsikkerhetsforskriften. Innvendig arbeid i erstatningslokalene er i hovedsak ferdigstilt. Det gjenstår arbeid med områdesikring (perimetersikring) og fasadesikring av de innleide lokalene til Kunnskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet i Kvadraturen. Midlertidige sikkerhetsløsninger skal erstattes av mer permanente løsninger med høyere estetisk kvalitet. Arbeidene koordineres med Oslo kommune.

Til og med 2015 er det bevilget 580 mill. kroner til sikringstiltak i erstatningslokalene. Tiltakene skal slutføres innenfor denne rammen. Det foreslås derfor ikke bevilgning på posten i 2016. Hoveddelen av arbeidene forventes ferdigstilt våren 2016.

Statsbygg er organisert som forvaltningsbedrift og forvalter 2,8 mill. kvadratmeter bygningsmasse, fordelt på 2 350 bygninger. Virksomheten har 852 årsverk, fordelt på hovedkontoret i Oslo, fem regionkontorer og driftspersonale stasjonert på eiendommene.

Kap. 2445 Statsbygg inneholder både drifts- og investeringsbudsjett. Post 24 Driftsresultat er differansen mellom driftsinntekter og driftskostnader, kapitalkostnader og avsetninger til investeringsformål og reguleringsfond. Investeringsbudsjettet, postene 30 til 49, inneholder bevilgninger til prosjektering og bygging, samt kjøp av eiendom.

Byggeprosjektene blir finansiert etter to ulike modeller, ordinære byggeprosjekter og kurant-

prosjekter. Ordinære byggeprosjekter fremmes enkeltvis for Stortinget, med forslag til kostnadsramme for hvert enkelt prosjekt og mulighet for hel eller delvis husleiekompensasjon for leietakeren. Kostnadsrammene for prosjektene blir beregnet med basis i gjennomført forprosjekt, og fastsatt på et nivå som innebærer at man med 85 pst. sannsynlighet skal klare å holde dem.

Kurantprosjektene er prosjekter der husleien må dekkes innenfor leietakerens eksisterende økonomiske ramme. Disse prosjektene blir behandlet etter forenklete prosedyrer i tråd med egen fullmakt fra Stortinget, jf. forslag til romertallsvedtak XIII. Statsbygg har ansvaret for eiendomsforvaltningen etter ferdigstillelse.

Post 24 Driftsresultat

		(i 1 000 kr)		
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
24.1	Driftsinntekter	-4 148 531	-4 281 421	-4 284 000
24.2	Driftsutgifter	1 879 148	1 660 044	1 914 155
24.3	Avskrivninger	1 086 816	839 000	1 033 814
24.4	Renter av statens kapital	65 586	69 700	69 800
24.5	Til investeringsformål	1 076 572	1 029 976	1 029 976
24.6	Til reguleringsfondet	-283 539	-79 392	
	Sum post 24	-323 949	-762 093	-236 255

Statsbygg skal over driftsbudsjettet dekke alle utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene, avskrivninger og renter, og i tillegg avsette midler til nye investeringer.

Resultatregnskapet omfatter bare den delen av driften som faller inn under kap. 2445 Statsbygg i statsregnskapet. Balansen omfatter på samme måte kun de eiendommene som Statsbygg forvalter innenfor den statlige husleieordningen. I 2016 vil Statsbygg over eget driftsbudsjett dekke vel 1 mrd. kroner av de samlede investeringene på om lag 3,7 mrd. kroner, jf. post 24.5 Til investeringsformål.

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Inntektene består i det alt vesentlige av husleie fra leietakerne. Formålet med husleieinntektene er å sikre et verdibevarende vedlikehold og dekke kostnader til forvaltning og drift av eiendommene, jf. omtale under underpost 24.2. I tillegg inne-

holder posten netto inntekter fra salg av eiendom, fakturerte rådgivningstjenester og inntekter fra andre oppdrag.

Underpost 24.2 Driftsutgifter

Driftsutgiftene består i hovedsak av administrasjon og lønn samt forvaltning, drift og vedlikehold av eiendomsmassen. Driftsutgiftene øker betydelig i 2016 blant annet som følge av forslaget om økt innsats på vedlikehold av fengslene, jf. også Regjeringens *tiltaksplan for økt sysselsetting*.

Underpost 24.3 Avskrivninger

Alle eiendeler blir avskrevet lineært. Normal avskrivningstid for nybygg er 60 år. Tekniske anlegg og andre særskilte bygningskomponenter har imidlertid kortere avskrivningstid. Avskrivningene føres som en driftsutgift i Statsbygg og mot-

svares av en tilsvarende inntekt på Finansdepartementets kap. 5491 Avskrivninger på statens kapital i statens forretningsdrift, post 30 Avskrivninger.

Underpost 24.4 Renter av statens kapital

Forslaget til bevilgning er i samsvar med retningslinjer for utregning av renter i statlige forvaltningsbedrifter. Rentene føres som en driftsutgift i Statsbygg og motsvares av en tilsvarende inntekt på Finansdepartementets kap. 5603 Renter av statens kapital i statens forretningsdrift, post 80 Renter av statens faste kapital.

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten gjelder avsetning til investeringsformål, jf. omtale under kap. 5445, post 39 Avsetning til investeringsformål. Avsetningen føres til inntekt i statsbudsjettet på ordinær måte, og utgjør en delfinansiering av byggebevilgningen på kap. 2445 Statsbygg. Gevinst ved salg av eiendom som reinvesteres blir også ført på denne posten. Investeringene blir senere avskrevet, jf. omtale under underpost 24.3.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

Reguleringsfondet brukes til å kompensere eventuelle avvik i driftsinntekter og driftsutgifter. Videre er staten selvvassurandør og må dekke utgifter ved mindre skadetilfeller på eiendommene med midler fra fondet. Fondet skal også dekke effekten av lønnsoppjøret i Statsbygg. Med hjemmel i fullmakt, jf. forslag til romertallsvedtak X, som gir departementet anledning til å overskride årlige bevilgninger, kan departementet bruke midler fra fondet til å utvide rammen for investeringsbudsjettet under kap. 2445 Statsbygg.

I 2016 er det ikke planlagt å bruke av reguleringsfondet til driftsformål.

Rapport

Den statlige husleieordningen skal sikre et verdibevarende vedlikehold av eiendommene som Statsbygg forvalter. Statsbygg gjennomfører for tiden en systematisk kartlegging av tilstanden på store deler av porteføljen, eksklusive fengslene. Basert på 1,32 mill. kvadratmeter bygningsmasse, tilsvarende 49 pst. av samlet bygningsmasse, er det målt en gjennomsnittlig tilstandsgrad på 1,05. Nivået indikerer at porteføljen i snitt er i god teknisk stand. Et verdibevarende vedlikehold har

som målsetting en gjennomsnittlig tilstandsgrad på 1.

Statsbygg prioriterer vedlikehold av fengselsporteføljen, men store og viktige institusjoner som Oslo fengsel, Ullersmo fengsel, Trondheim fengsel og Ila fengsel har fortsatt store utfordringer med gammel og nedslitt bygningsmasse.

Eiendomsforvaltningen skal være kostnadseffektiv. Resultatene måles gjennom antall kvm forvaltningsareal per driftsansatt. Ambisjonsnivået for 2014 var minimum 8 000 kvm. Resultatet ble 8 260 kvm. For fengslene var ambisjonsnivået minimum 6 600 kvm, mens resultatet ble 6 752 kvm. Resultatene viser at ambisjonene ble nådd. Kostnadseffektivitet måles også gjennom nivået på driftskostnadene per kvm. Ambisjonen for 2014 var maksimalt 110 kroner per kvm. Resultatet ble 107 kroner per kvm. For fengslene var ambisjonen maksimalt 100 kroner per kvm, mens resultatet ble 101 kroner per kvm.

Areal- og energieffektivitet måles gjennom klimakorrigert og driftsnormert energiforbruk. Ambisjonsnivået i 2014 var at energiforbruket per kvm ikke skulle overstige 200 kWh for bygningsmassen, med unntak av fengslene der ambisjonsnivået var 280 kWh. Resultatet ble henholdsvis 200 kWh/kvm og 288 kWh/kvm. Dette betyr at ambisjonen for fengslene ikke ble nådd. Årsaken var imidlertid ikke økt energiforbruk. Resultatet skyldes modellen for klimakorrigerings. Uavhengig av dette er det satt i verk tiltak for å redusere energiforbruket i fengslene.

Statsbygg skal innen utgangen av 2016 fase ut oljefyr som grunnlast i bygg de forvalter, som en forsterking av klimaforliket. I januar 2015 gjensto 22 anlegg. 16 anlegg er planlagt skiftet ut i 2015 og seks i 2016. Arbeidet går i henhold til plan. Se nærmere omtale av utfasing av oljefyr i statlige bygg i Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Statsbygg har gjennomgått og utbedret eksisterende bygningsmasse i henhold til plan for universell utforming innen 2025. I 2014 ble 63 bygninger på om lag 273 000 kvadratmeter utbedret.

I 2014 har Statsbygg fornyet og implementert nye IKT-systemer innenfor dokumenthåndtering og samhandling, økonomistyring, prosjektstyring og anskaffelser. Prosjektene er gjennomført innenfor budsjett og til avtalt tid.

De siste to årene er reguleringsfondet vesentlig redusert grunnet blant annet ekstraordinært vedlikehold på fengselseiendommene og utvalgte kulturhistoriske eiendommer. I 2014 ble det solgt i overkant av 20 eiendommer som ga netto inntekt, dvs. salgsinntekt fratrukket bokført verdi og salgsomkostninger, på 105 mill. kroner.

Budsjettforslag

Samlet foreslås kravet til driftsresultat redusert med om lag 526 mill. kroner til 236,3 mill. kroner i 2016. I 2015 ble driftsresultatet økt som følge av salg av eiendommer i Bergen. I 2016 medfører den foreslåtte tiltakspakken for økt sysselsetting at driftsresultatet reduseres. De nevnte forholdene er hovedårsaker til reduksjonen i Statsbyggs driftsresultat.

Det foreslås å innlemme eiendommer som Statsbygg forvalter over Svalbardbudsjettet i husleieordningen. Dette gjelder Sysselmannsgården, Bergmesterboligen, Post- og bankbygget, utleieboliger med mer. Utleieboligene utgjør ca. 14 500 kvm og de øvrige eiendommene 4 300 kvm. Basert på taksering i 2015 settes verdien til 149 mill. kroner. Innlemming i husleieordningen skal profesjonalisere driften og styrke vedlikeholdet. Eiendommene har i dag et vedlikeholdsetterslep. Forslaget om innlemming i husleieordningen innebærer at budsjettmidler flyttes fra Svalbardbudsjettets kap. 0020 og medfører at driftsresultatkravet på kap. 2445, post 24 blir redusert med 6,9 mill. kroner. Det vises også til omtale på kap. 0020 i Svalbardbudsjettet.

Som ledd i Regjeringens *tiltakspakke for økt sysselsetting* foreslås det å styrke bevilgningen til ekstraordinært vedlikehold av fengslene med 120 mill. kroner til totalt 170 mill. kroner i 2016. Av dette prioriteres 50 mill. kroner til Åna fengsel og Bergen fengsel. Midlene skal brukes på tiltak for å hindre svikt i sentrale bygningskomponenter, og kommer som tillegg til vedlikeholdsmidler Statsbygg bruker innenfor sine rammer. Videre foreslås 50 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold ved Nasjonalt folkehelseinstitutt, Høgskolen i Volda, Justisbygget i Kristiansand, Politihøgskolen i Oslo og statens boliger på Svalbard.

Det skal også avsettes 10 mill. kroner for å fase ut fossil fyringsolje som grunnlast innen utgangen av 2016.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til prosjektering av prioriterte byggesaker. Bevilgningen dekker prosjektering av ordinære byggeprosjekter fram til fullført forprosjekt.

I 2014 ble midlene brukt til prosjektering av nye lokaler til Nasjonalt folkehelseinstitutt på Lindern i Oslo, nye lokaler for Brønnøysundregistrene, nytt beredskapssenter for politiet, sikker teknisk infrastruktur i regjeringskvartalet, nye og utvidede sikkerhetstiltak for bygningene som bru-

kes som departementslokaler og regjeringens representasjonsanlegg. I tillegg ble det brukt midler til planarbeid for nytt regjeringskvartal.

Budsjettforslag

Det foreslås å sette av 33,1 mill. kroner til ferdiggjørelse av planarbeidet av nytt regjeringskvartal og 15 mill. kroner til prosjektering av helse- og sosialfagbygg ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Bevilgningen på posten skal også dekke flere andre mindre prosjekteringsoppdrag, anslått til om lag 20 mill. kroner i 2016.

Det foreslås en bevilgning på 35 mill. kroner til planlegging av forprosjekt for nytt regjeringskvartal. Den foreslåtte bevilgningen vil i hovedsak ikke bli disponert før Stortinget har vedtatt en kostnadsramme for forprosjektet, ettersom forprosjektet vil strekke seg over flere år. Regjeringen vil legge fram forslag til kostnadsramme i løpet av våren 2016. Deler av bevilgningen vil kunne bli disponert til helt nødvendige enkelttiltak som ikke forplikter staten til ytterligere utbetalinger eller forutsetter at hele prosjektet blir gjennomført.

Samlet foreslås det en bevilgning på 102,6 mill. kroner i 2016.

Post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder midler til oppstart av nye byggeprosjekter innenfor husleieordningen.

I 2014 ble det bevilget midler til oppstart av ombygging ved Ila fengsel og forvaringsanstalt og sikker teknisk infrastruktur i regjeringskvartalet.

Budsjettforslag

Det foreslås en startbevilgning på 165 mill. kroner til nytt fengselsbygg ved Ullersmo fengsel. Prosjektet forventes ferdigstilt 1. halvår 2017. Kostnadsrammen foreslås satt til 308 mill. kroner (per 1. juli 2016). Videre foreslås en startbevilgning på 147,6 mill. kroner til nytt fengselsbygg ved Indre Østfold fengsel, avdeling Eidsberg. Prosjektet forventes ferdigstilt 1. halvår 2017. Kostnadsrammen foreslås satt til 272 mill. kroner (per 1. juli 2016). Deler av prosjektene gjennomføres som kurantprosjekter, jf. omtale under post 32.

Det foreslås en oppstartsbevilgning på 60 mill. kroner til sikringstiltak i regjeringsbyggene R5, R6 og regjeringens representasjonsanlegg. Den foreslåtte bevilgningen vil i hovedsak ikke bli disponert før Stortinget har vedtatt en kostnads-

ramme for prosjektet, ettersom prosjektet vil strekke seg over flere år. Regjeringen vil legge fram forslag til kostnadsramme i løpet av våren 2016. Deler av bevilgningen vil kunne bli disponert til helt nødvendige enkelttiltak som ikke forplikter staten til ytterligere utbetalinger eller forutsetter at hele prosjektet blir gjennomført.

Det foreslås en bevilgning på 372,6 mill. kroner på posten i 2016.

Post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, kan overføres

Bevilgningen omfatter midler til prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter på oppdrag fra departementene. Departementet har i eget rundskriv utarbeidet retningslinjer for gjennomføring av kurantprosjekter.

I 2014 ble det benyttet 356 mill. kroner til prosjektering av 40 kurantprosjekter og igangsetting av 22 kurantprosjekter.

Det foreslås 30 mill. kroner til tilleggsfunksjoner ved Ullersmo fengsel og 30 mill. kroner til tilleggsfunksjoner ved Indre Østfold fengsel, avdeling Eidsberg, jf. omtale under post 31. Kostnads-

rammer for prosjektene forventes å foreligge høsten 2015. Samlet foreslås en bevilgning på 201 mill. kroner til prosjektering og oppstart av kurantprosjekter i 2016. Stortinget gir årlig en egen fullmakt til gjennomføring av disse prosjektene, jf. romertallsvedtak XIII.

Post 33 Videreføring av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Posten omfatter midler til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å starte opp. Midlene skal sikre optimal framdrift i de prosjektene som pågår.

I 2014 ble det brukt 862 mill. kroner til videreføring av byggeprosjekter.

Eidsvollbygningen ble ferdigstilt første halvår 2014 i henhold til plan. Forventet sluttkostnad er 276,2 mill. kroner, mens kostnadsrammen var på 322,4 mill. kroner. I tillegg ble samlokaliseringprosjektet ved Høgskolen i Bergen ferdigstilt andre halvår 2014 som planlagt. Forventet sluttkostnad er på 2 133,7 mill. kroner, mens kostnadsrammen var på 2 581,5 mill. kroner.

Budsjettforslag

Følgende prosjekter på kap. 2445 er under arbeid i 2016:

	Oppstart	Avtalt ferdig- stilling	Kostnads- ramme per 1.7.2016	Forslag 2016 (i mill. kr)
<i>Bygg under Kulturdepartementet:</i>				
Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, nybygg	2013	2019	5 716,2	670,0
<i>Bygg under Kunnskapsdepartementet:</i>				
Høgskolen i Sør-Trøndelag, nytt teknologibyg	2013	2016	728,2	206,0
Kunst- og designhøgskolen i Bergen, nybygg for samlokalisering	2013	2017	1 070,5	380,0
<i>Bygg under Justis- og beredskapsdepartementet:</i>				
Ila fengsel og forvaringsanstalt	2014	2016	113,1	36,4
Politiets utlendingsinternat på Trandum, kapasitetsutvidelse	2015	2016	141,4	80,0
<i>Prosjekt under Kommunal- og moderniseringsdepartementet</i>				
Sikker teknisk infrastruktur i regjeringskvartalet	2014	2018	2 549,6	680,0
Prosjekter i reklamasjonsfasen				55,1
Samlet forslag post 33				2 107,5

Kostnadsrammene er eksklusive midler til kunstnerisk utsmykking, jf. kap. 530, post 36.

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av framdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2016.

Målet med nybygg for Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design på Vestbanen i Oslo er å skape et vitalt, nasjonalt forsknings- og formidlingssenter for de visuelle kunstartene. Det vises også til Prop. 108 S (2012–2013) *Nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen* og Innst. 337 S (2012–2013). Nytt teknologibyg ved Høgskolen i Sør-Trøndelag skal samle teknologimiljøene på Kalvskinn i Trondheim. Prosjektet består av et nybygg og rehabilitering av noe eksisterende bygningsmasse. Nybygg for samlokalisering av Kunst- og designhøgskolen i Bergen skal samle høgskolens virksomhet som i dag drives på flere ulike adresser. Prosjektet Ila fengsel og forvaringsbygg har som målsetting å styrke sikkerheten ved fengselet. I tillegg pågår det arbeider med sikker teknisk infrastruktur i regjeringskvartalet.

Ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2014–2015) ble det vedtatt en oppstartsbevilgning på 49 mill. kroner til utvidelse av kapasiteten ved Politiets utlendingsinternat på Trandum. For 2016 foreslås en bevilgning på 80 mill. kroner til videreføring av prosjektet.

Samlet foreslås det en bevilgningsøkning på 660 mill. kroner til 2 107,5 mill. kroner i 2016.

Post 34 Videreføring av kurantprosjekter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke estimert behov for midler til videreføring av kurante byggeprosjekter.

I 2014 ble det brukt 572 mill. kroner til videreføring av kurantprosjekter. 63 prosjekter var i bygge- og reklamasjonsfase. Av disse ble 16 prosjekter ferdigstilt i 2014. Ett prosjekt ble ferdigstilt med en forventet sluttkostnad over styringsrammen, og i tillegg ble to prosjekter forsinket i forhold til ferdigstillestidspunkt. I kurantprosjek-

tene er det Statsbygg som må dekke eventuelle avvik fra avtalt styringsramme i prosjektene.

Sikringstiltak i regjeringsbygningene og regjeringens representasjonsanlegg pågår.

Budsjettforslag

De største prosjektene i 2016 er Framsenteret, Arendal politistasjon, Kongsvinger fengsel, byggetrinn 6 ved Universitetet i Nordland, kontorsted for Statens vegvesen i Steinkjer, Trondheim trafikkstasjon og nytt ambassadeanlegg i New Delhi.

Bevilgningen foreslås økt med 173,3 mill. kroner til 623,3 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utstyr på eiendommene, påkostninger, utskiftinger og installering av tekniske anlegg på eiendommer som Statsbygg forvalter.

Bevilgningen for 2014 ble i hovedsak brukt til innkjøp som skal aktiveres og avskrives. Dette gjelder investeringer i IKT og større utstyr til Statsbyggs administrasjon og til drift av eiendommene. I tillegg ble det brukt midler til mindre ombygginger på bygg innenfor husleieordningen. Utbedring av strømforsyningen i regjeringskvartalet ble ferdigstilt første kvartal 2014.

Budsjettforslag

I 2016 foreslås det å avsette 79,3 mill. kroner til innkjøp av utstyr og installering av tekniske anlegg på eiendommer som Statsbygg forvalter. I tillegg foreslås det 100 mill. kroner til bygningsmessige utskiftinger og påkostninger.

Samlet foreslås bevilgningen redusert med 26,7 mill. kroner til 179,3 mill. kroner i 2016.

Post 49 Kjøp av eiendommer, kan overføres

Bevilgningen skal dekke kjøp av eiendommer og tomter til bruk i aktuelle byggeprosjekter.

I 2014 ble det kjøpt eiendom for 137 mill. kroner. Det ble bevilget 90 mill. kroner. Merforbruket ble finansiert i tråd med fullmakter gitt av Stortinget. Det ble kjøpt tre mindre tomter til nytt Nasjonalmuseum på Vestbanen, eiendom til Høgskolen i Sogn og Fjordane i Sogndal, samt tomter til Kunst- og designhøgskolen i Bergen og til Bergen fengsel.

Det foreslås en bevilgning på 73,9 mill. kroner på posten i 2016.

Tabell 6.5 Statsbyggs balanse

	(i 1 000 kroner)			
	Regnskap 2013	Regnskap 2014	Overslag 2015	Overslag 2016
Eiendeler:				
Omløpsmidler	614 796	331 916	473 356	402 636
<i>Sum omløpsmidler</i>	<i>614 796</i>	<i>331 916</i>	<i>473 356</i>	<i>402 636</i>
<i>Inntektsgivende eiendommer:</i>				
Bygg under arbeid	3 488 983	2 485 426	3 766 863	5 535 703
Ferdigstilte bygg/eiendommer	31 730 632	34 020 012	34 716 012	34 843 212
<i>Sum inntektsgivende eiendommer</i>	<i>35 219 615</i>	<i>36 505 438</i>	<i>38 482 875</i>	<i>40 378 915</i>
<i>Ikke-inntektsgivende eiendommer:</i>				
Bygg under arbeid	0	0	0	0
Ferdigstilte bygg/eiendommer	0	0	0	0
Obligasjoner/leieboerinnskudd	19 184	17 329	17 329	17 329
<i>Sum ikke-inntektsgivende eiendommer</i>	<i>19 184</i>	<i>17 329</i>	<i>17 329</i>	<i>17 329</i>
Inventar og utstyr	177 476	235 810	329 840	364 840
<i>Sum anleggsmidler</i>	<i>35 416 275</i>	<i>36 758 577</i>	<i>38 830 044</i>	<i>40 761 084</i>
<i>Sum eiendeler</i>	<i>36 031 071</i>	<i>37 090 493</i>	<i>39 303 400</i>	<i>41 163 720</i>

Tabell 6.5 Statsbyggs balanse

	(i 1 000 kroner)			
	Regnskap 2013	Regnskap 2014	Overslag 2015	Overslag 2016
Gjeld og egenkapital:				
Kortsiktig gjeld	107 218	107 876	107 547	107 712
Rentebærende gjeld staten	2 569 428	2 669 537	3 574 728	4 475 778
Ikke rentebærende gjeld staten	19 184	17 222	17 222	17 222
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>2 588 612</i>	<i>2 686 759</i>	<i>3 591 950</i>	<i>4 493 000</i>
Reguleringsfond	507 579	224 040	89 682	66 434
Egenkapital ellers	32 827 662	34 071 817	35 514 221	36 495 575
<i>Sum egenkapital</i>	<i>33 335 241</i>	<i>34 295 857</i>	<i>35 603 903</i>	<i>36 563 009</i>
<i>Sum gjeld og egenkapital</i>	<i>36 031 071</i>	<i>37 090 492</i>	<i>39 303 400</i>	<i>41 163 720</i>

Kap. 5445 Statsbygg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
39	Avsetning til investeringsformål	1 076 572	1 029 976	1 029 976
	Sum kap. 5445	1 076 572	1 029 976	1 029 976

Post 39 Avsetning til investeringsformål

Under posten føres midler fra driftsregnskapet som avsettes til investeringsformål. Midlene blir

ført til inntekt i statsregnskapet, jf. omtale under kap. 2445 Statsbygg, post 24 Driftsresultat, underpost 24.5 Til investeringsformål.

Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
40	Salgsinntekter, Fornebu	8 435	200	200
	Sum kap. 5446	8 435	200	200

Post 40 Salgsinntekter, Fornebu

Under posten føres inntekter fra salg av gjenstående statlige arealer på Fornebu, se omtale under

kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet. Det foreslås budsjettert med uendrede salgsinntekter i 2016.

Programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk

Utgifter under programkategori 13.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
540	Direktoratet for forvaltning og IKT	391 299	343 541	439 607	28,0
541	IKT-politikk	15 039	13 440	12 989	-3,4
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	28 805	42 946	42 546	-0,9
	Sum kategori 13.40	435 143	399 927	495 142	23,8

Inntekter under programkategori 13.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3540	Direktoratet for forvaltning og IKT	13 794	17 400	19 830	14,0
	Sum kategori 13.40	13 794	17 400	19 830	14,0

Ansvarsområder

Forvaltningspolitikken handler om styring, organisering, ledelse og kompetanseutvikling i staten. Forvaltningspolitikken fastsetter felles rammer for hvordan forvaltningen bør arbeide og være organisert. Hver enkelt sektor, departement og underliggende virksomhet har et selvstendig ansvar for å organisere seg og arbeide slik at de politiske målene blir nådd. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har koordineringsansvaret for forvaltningspolitikken.

Departementet har ansvaret for koordinering av regjeringens IKT-politikk. Ansvarer innebærer å identifisere sektorovergrepene utfordringer, og å initiere, koordinere og følge opp tverrgående tiltak. IKT-politikken griper på tvers av alle samfunnssektorer, og er en viktig forutsetning for forenkling og effektivisering i offentlig sektor. IKT-politikken bidrar også til å fremme innovasjon og verdiskaping i næringslivet, og sikre en bærekraftig og inkluderende samfunnsutvikling.

Arbeidet med digitalisering av offentlig sektor er både en del av forvaltningspolitikken og en del av den generelle IKT-politikken. Departementet har også et særskilt ansvar for å arbeide for en styrket og mer helhetlig tilnærming til informasjonssikkerhet i statsforvaltningen.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi)

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) er departementets fagorgan for forvaltnings- og IKT-politikken i offentlig sektor. Difi skal arbeide for at forvaltningen, gjennom god organisering, ledelse og kompetanseutvikling, kjennetegnes av kvalitet, effektivitet, brukerretting, åpenhet og medvirkning. Difi har en sentral rolle i arbeidet med å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Dette omfatter blant annet arbeid med omstilling, innovasjon, tidstyver, program for bedre styring og ledelse og klart språk.

Difi skal samordne arbeidet med digitalisering i statsforvaltningen. Det innebærer blant annet å

ha oppdatert kunnskap om status for digitaliseringen i sektorene, å ta initiativ til tverrgående tiltak og å være en pådriver for virksomhetenes arbeid med digitalisering av arbeidsprosesser og tjenester.

Direktoratet er fagorgan for forebyggende IKT-sikkerhet i statsforvaltningen. Direktoratet har også ansvar for tilsyn med offentlige og private virksomheter etter forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjons-teknologiske (IKT)-løsninger.

Difi har ansvar for å legge til rette for at offentlige virksomheter har god kompetanse og organiserer sine anskaffelser på en formålstjenlig og effektiv måte. Nærings- og fiskeridepartementet har det overordnede faglige ansvaret for offentlige anskaffelser. For nærmere omtale av anskaffelsesområdet vises det til Prop. 1 S (2015–2016) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Difi forvalter de nasjonale felleskomponentene Digital postkasse til innbyggerne, ID-porten og Kontakt- og reservasjonsregisteret. Difi forvalter også Offentlig elektronisk postjournal (OEP), den nasjonale kunngjøringsdatabasen for offentlige anskaffelser (Doffin), Norge.no og registeret over åpne, offentlige data (data.norge.no).

Utviklingstrekk og utfordringer

Norge har en stor og velfungerende offentlig sektor. Innbyggerundersøkelsen for 2015 er den tredje i rekken så langt. Difi har regnet om svarene fra undersøkelsen til en gjennomsnittsskår på en skala fra 0 til 100. Det er framgang på mange områder siden 2013. Blant annet gikk inntrykket av hvor gode politiet er opp syv poeng fra 2013 til 2015, og totalt ni poeng fra 2010. Også andre forhold knyttet til politiet har gått fram fra 2013. Det er også vesentlig framgang for Statens vegvesen og sykehusene fra 2013 til 2015.

Innbyggerundersøkelsen viser at innbyggerne gjennomgående er tilfredse med det offentlige tjenestetilbudet, og at innbyggerne generelt har tillit til offentlig sektor selv om det er betydelige variasjoner mellom tjenesteområdene. Undersøkelsen viser også at tilfredshet og tillit har økt siden 2013.

Norsk forvaltning skårer høyt på internasjonale rangeringer når det gjelder tema som effektivitet, retts- og forvaltningskultur og kontroll med korrupsjon. Likevel har forvaltningen utfordringer. Utfordringene er dels knyttet til å utvikle en forvaltning som i større grad skaper resultater innen hver sektor, og dels å få forvaltningen til å arbeide bedre på tvers av fag- og ansvarsområder.

Det er stor variasjon i effektivitet innenfor de ulike sektorene. Statlige virksomheter må kontinuerlig arbeide for å sikre at organisering, tjenester og myndighetsutøvelse er tilpasset endringer i samfunnet, og de krav innbyggere og næringsliv stiller til virksomhetene. Et redusert finanspolitisk handlingsrom gjør det stadig viktigere at statsforvaltningen bruker ressursene effektivt.

Produktivitetskommisjonen peker i sin første rapport på at mer og bedre bruk av teknologi vil være avgjørende for økt produktivitet både i offentlig sektor og i næringslivet (NOU 2015: 1). Det er et stort uutnyttet potensial for effektivisering gjennom bruk av IKT. Teknologiutviklingen åpner for nye måter å organisere forvaltningen på, og muliggjør helt nye typer offentlige tjenester. Dette forutsetter omstillingsevne og nært samarbeid med innovasjons- og teknologikompetanse i privat næringsliv. IKT-politikken skal bidra til å løse utfordringer knyttet til produktivitet, omstilling og effektivisering i offentlig sektor og i næringslivet.

Forvaltningen må bli bedre til å styre IKT-prosjektene slik at de i større grad gjennomføres som planlagt, og gir resultater. Lover og regler må tillate digital kommunikasjon med innbyggere og næringsliv, gjøre det mulig å gjenbruke informasjon og legge til rette for automatisk saksbehandling. Forvaltningens IKT-løsninger må være trygge. Et skiftende trusselbilde gjør det nødvendig å følge nøye med på IKT-sikkerheten i offentlig sektor.

Norge har lyktes på mange områder i arbeidet med å digitalisere offentlige tjenester. Etablerte fellesløsninger som ID-porten og Altinn brukes nå i stort omfang, både når det gjelder antall transaksjoner og antall tjenesteeiere som benytter løsningene. ID-porten hadde over 52 mill. transaksjoner i 2014, en økning på over 12 mill. fra 2013. Ved utgangen av 2014 var 571 tjenester tilgjengelig via ID-porten, en økning på 134 fra 2013. I 2014 ble det gjennomført 36,1 mill. transaksjoner i Altinn. Dette er en økning fra 29,3 mill. transaksjoner i 2013. Bruk av fellesløsninger er en viktig forutsetning for økt digitalisering av offentlige tjenester. A-ordningen, eSøknad for bostøtte og eResept er eksempler på andre sentrale digitale tjenester som representerer en positiv utvikling i digitaliseringen av offentlige tjenester.

Utviklingstakten i Norge har likevel stagnert noe i forhold til land det er naturlig å sammenligne oss med. I *United Nations e-Government survey 2014*, en sammenlikning av de enkeltes landenes e-forvaltning, rangeres Norge som nummer 13. Dette er en nedgang fra 2012, da Norge var

rangert som nummer 8. Lav utbredelse av avanserte digitale tjenester bidrar til at norsk forvaltning skårer relativt lavt. Avanserte tjenester innebærer toveis digital kommunikasjon i forvaltningens kontakt med brukerne og tjenester som er tilpasset den enkelte brukergruppes behov, også på tvers av sektorer.

I EU-kommisjonens *eGovernment Benchmark Report* blir Norge rangert i gruppen for «modne» land, sammen med Danmark, Finland, Island, Nederland og Sverige. Norge ligger også langt framme internasjonalt når det gjelder befolkningens tilgang til IKT og internett. *Digital Agenda for Europe* viser blant annet at 89,2 pst. av innbyggerne i Norge var hyppige brukere av internett i 2014. Denne målingen viser videre at 84,7 pst. av innbyggerne har hatt digital kontakt med offentlige myndigheter de siste 12 månedene. Likevel viser innbyggerundersøkelsen for 2015 at kun ca. 50 pst. av innbyggerne mener de største offentlige selvbetjeningsløsningene over nett er gode eller svært gode. Dette tilsier at det er et stort potensial for ytterligere digitalisering og brukerretting av offentlige tjenester.

For å kunne hente ut gevinstene av digitaliseringen i offentlig og privat sektor må befolkningen ha mulighet til å ta i bruk de digitale tjenestene. Befolkningen må blant annet ha den nødvendige digitale basiskompetansen. Selv om store deler av den norske befolkningen er aktive internettbrukere, er det fortsatt ulikheter i digital kompetanse og deltakelse. Ulikhetene er primært knyttet til demografiske faktorer som alder, utdanning, etnisitet og yrkesdeltakelse. Den første målingen av universell utforming av nettsider som tilsynet i Difi har gjennomført, viser at norske virksom-

heter har en utfordring med å nå målene for universell utforming. Dette gjelder både i privat og offentlig sektor.

De som forvalter IKT-løsninger, må ta hensyn til innbyggernes digitale kompetanse. Tjenestene må være enkle, brukervennlige og tilgjengelige for alle. Og de som ikke deltar digitalt, må ha gode alternativer.

Avansert bruk av IKT kan styrke næringslivets konkurransevne, fremme innovasjon og øke samfunnets totale produktivitet. Det forutsetter tilstrekkelig tilgang på avansert IKT-kompetanse og høy kvalitet innen forskning og utvikling på feltet. En særskilt utfordring i den sammenheng er mangelfull tilgang på personer med høy kompetanse på IKT-sikkerhet.

Tilgang til åpne, offentlige data er viktig for verdiskaping og innovasjon. Det kan bidra til at private aktører kan utvikle nye tjenester, produkter og forretningsmodeller basert på disse dataene. Selv om det har skjedd en positiv utvikling de senere årene, er det fortsatt mulig å øke mengden av tilgjengelige offentlige data for viderebruk.

Den raske utviklingen innen såkalte stordata gir store muligheter og utfordringer, ikke minst innen personvernet. Næringsliv og offentlig sektor vil ha behov for innsikt og kompetanse for å utnytte potensialet i stordata på en samfunnsnyttig måte.

Deleøkonomi er en ny trend som gjør seg stadig mer gjeldende og utfordrer flere etablerte næringer i for eksempel transport og hotellbransjene. Det er behov for mer kunnskap om hvordan denne utviklingen vil påvirke norsk samfunn og økonomi i årene framover.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.6 Mål for programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk

Hovedmål	Delmål
1. Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen	1.1. Være en pådriver for en mer brukerrettet og effektiv forvaltning 1.2. God informasjon om ressursbruk og resultatoppnåelse i forvaltningen er lett tilgjengelig 1.3. Styrket samordning av IKT-utviklingen i offentlig sektor 1.4. Robust drift og hensiktsmessig videreutvikling av felles IKT-løsninger 1.5. Styrket arbeid med informasjonssikkerheten i statsforvaltningen 1.6. Bedre offentlige anskaffelser som strategisk virkemiddel for forvaltningsutvikling og økt innovasjon
2. En IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle	2.1. Utvikle, sammenfatte og følge opp en helhetlig, overordnet IKT-politikk 2.2. Styrket digital deltakelse og kompetanse for grupper med størst behov 2.3. Legge til rette for trygg bruk av skytjenester i forvaltningen og samfunnet 2.4. Økt tilgjengeliggjøring og viderebruk av offentlige data i sentrale sektorer 2.5. Arbeide for internasjonal forankring av norsk IKT-politikk

Hovedmål 1 Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen

Forvaltningen skal ha høy tillit i befolkningen, og tilby gode offentlige tjenester. Departementet vil arbeide for å styrke kvalitet, effektivitet, brukerretting, åpenhet og medvirkning i forvaltningen. Enklere regler, mindre byråkrati og mer aktiv bruk av IKT vil skape større frihet i hverdagen, og et bedre møte mellom offentlig sektor og innbyggerne. Arbeidet skal forankres i sentrale forvaltningsverdier som demokrati, rettsikkerhet, faglig integritet og effektivitet. Arbeidet med å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor, herunder jakten på tidstyver i staten, og digitalisering og IKT for produktivitet og bedre tjenester, er også omtalt i del I under pkt. 2.4 En enklere hverdag for folk flest.

Rapport

Innbyggerundersøkelsen 2015 viser at 70 pst. av befolkningen mener det offentlige følger lover og regler, og at innbyggerne behandles med respekt. Mange gir uttrykk for at det offentlige tilbyr tje-

nester av god kvalitet, gir innbyggerne stor valgfrihet og lytter til innbyggerne. Et flertall (52 pst.) er enige i at det offentlige behandler alle grupper rettferdig. For disse forholdene er innbyggerne mer fornøyde i 2015 enn de var i 2013. Samtidig viser undersøkelsen at andelen innbyggerne som mener det er mye plunder og heft i møte med det offentlige, har økt fra 2013 til 2015 (47 pst.). Kun 43 pst. mener at det offentlige er åpent for innbyggernes innsyn i saker og 30 pst. mener det offentlige bruker ressursene på en effektiv måte. Undersøkelsen viser også at det gjenstår arbeid med klart språk i det offentlige, og at brukerrettingsarbeidet ikke er godt nok.

Et viktig stikkord i fornyingsarbeidet er økt valgfrihet. Som innbyggere bør vi få flere muligheter, både til å delta og til å motta ulike tjenester tilpasset den enkelte ønsker og behov. Private og frivillige skal i større grad kunne levere velferdstjenester innenfor rammen av et offentlig finansiert tilbud. Køer og ventetider skal reduseres ved at brukerne skal få bedre mulighet til å benytte private tilbud for det offentliges regning. Departementet har utarbeidet veilederen *Brukervalg i*

kommunal tjenesteyting for kommuner som vurderer å innføre brukervalg.

Å redusere og fjerne tidstyver dreier seg om å gjøre møtet med offentlig forvaltning enklere for enkeltpersoner, organisasjoner og næringsliv. Færre tidstyver vil spare tid for ansatte, som dermed kan gi bedre tjenester til innbyggere og næringsliv. Oppdraget med å fjerne tidstyver fortsetter i 2015. Dette året har statlige virksomheter fått i oppdrag å jakte på tidstyver som stjeler tid fra brukerne, såkalt «brukerrettede» tidstyver. Statens brukere er både innbyggere, næringsliv, ideelle organisasjoner og kommuner. En klart brukerrettet reform som allerede er innført og som sparer tid og ressurser, er A-ordningen, som gir enklere rapportering for arbeidsgivere.

Regjeringens program for bedre styring og ledelse i forvaltningen, som løper fra april 2014 til april 2017, er godt i gang. Programmet skal gjennom tiltak på fem områder bidra til bedre resultatorientering og gjennomføringskraft i statsforvaltningen. Hovedmålgruppen for programmet er toppledere i departementene og underliggende statlige virksomheter, jf. nærmere omtale i programkategori 13.00. I 2014 og 2015 ble det iverksatt tiltak for å redusere antallet mål i styringen av statlige virksomheter. Departementene og virksomhetene har fått hjelp til å prioritere, både gjennom rådgivning og tiltak knyttet til økt kompetanse. Departementet har tydeliggjort hvilke krav som stilles til statlige ledere. Samtidig har departementet etablert ordninger som skal bidra til lederutvikling for toppledere, økt strategisk IKT-kompetanse og bedre gjennomføring av IKT-prosjekter. Ett av disse tiltakene er tilbud om videreutdanning i etatsstyring ved Universitetet i Oslo.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Finansdepartementet arbeider i fellesskap med å utarbeide en revidert utredning av beslutningsgrunnlag for statlige tiltak (utredningsinstruksen). Arbeidet er del av program for bedre styring og ledelse, og formålet er å skaffe forvaltningen et best mulig beslutningsgrunnlag for statlige tiltak. En revidert og forenklet utredningsinstruks med tilhørende veileder skal etter planen foreligge i løpet av 2015. Instruksen skal bli enklere og mer konkret enn tidligere, og det er fastsatt minstekrav til utredning. Det blir videre stilt tydelige krav til at utredningen skal stå i forhold til hvor omfattende tiltaket er, og hvor mange som blir berørt. Samfunnsøkonomisk analyse skal bli brukt i flere saker enn tidligere.

I 2014 ble det gjennomført en ekstern evaluering av Difi. Evalueringen viser at Difi gjennomgå-

ende har levert i henhold til konkrete bestillinger og oppgaver i tildelingsbrev og styringsdialog. Evalueringen stiller videre spørsmål ved hvorvidt Difi i tilstrekkelig grad har levert i henhold til departementets mål, og omgivelsenes forventninger om at Difi skal være en strategisk pådriver for endring og fornyelse i forvaltningen og samordning når det gjelder digitalisering i offentlig sektor. Departementet arbeider med oppfølging av evalueringen.

Undersøkelser viser at offentlige oppgaver ikke løses med utgangspunkt i brukernes behov, men i stedet tar utgangspunkt i virksomhetenes behov. Tjenstedesign er en metodikk som har vist seg å være et nyttig verktøy for å styrke innovasjonsarbeidet både i offentlig og privat sektor. Metodikken hjelper virksomhetene med å designe effektive, brukerrettede tjenester. I tjenstedesign er utgangspunktet brukerens behov og opplevelse av tjenesten. Dette gir helt andre løsninger enn dersom man tar utgangspunkt i forvaltningens behov. I 2014 ga departementet tilskudd til Norsk design- og arkitektursenter til Designdrevet Innovasjonsprogram (DIP). Formålet med tilskuddet var å bidra til å øke kompetansen i offentlig sektor om bruk av designbaserte metoder i utformingen av offentlige tjenester og politikk.

Norge utarbeider i løpet av 2015 sin tredje handlingsplan i Open Government Partnership (OGP). Det er opprettet et OGP-råd fra det sivile samfunn som skal gi innspill og være med på å iverksette planen.

Digital postkasse til innbyggerne ble lansert av Difi i slutten av 2014. Prosjektet ble gjennomført som planlagt. I løpet av første halvår av 2015 har NAV, Statens innkrevingsentral, Krefregistret og Husbanken tatt løsningen i bruk.

Samarbeidsrådet for styring og koordinering av digitaliseringsarbeidet i offentlig sektor (Skate) arbeidet i 2014 videre med å etablere felles rammer for de nasjonale felleskomponentene. Under ledelse av Difi har virksomhetene som er representert i Skate utarbeidet et veikart som avklarer behov for fellesløsninger og beskriver hvordan disse behovene kan løses. Skate har fortsatt dette arbeidet i 2015 med konkretisering av målbilder og krav til utvikling av alle fellesløsninger i offentlig sektor.

På informasjonssikkerhetsområdet har Difi utviklet et praktisk rettet veiledningsmateriale i tett dialog med brukerne og andre veiledningsaktører. Felles opplæringstiltak i form av et e-læringsprogram har også vært under utvikling.

Strategier og tiltak

Innenfor Regjeringens program for bedre styring og ledelse vil det i 2016 bli startet opp et utvidet og systematisk opplegg for kompetanseutvikling for ledere i staten. I første omgang vil opplegget rette seg inn mot å styrke IKT-kompetanse for ledergruppene i departementene med virksomhetsledere i deres underliggende virksomheter, og et mer generelt lederutviklingsprogram for toppledergrupper i departementer og statlige virksomheter.

På styringsområdet arbeides det videre med bedre målstyring med færre mål, mindre detaljstyring og tydeligere overordnede prioriteringer blant annet med rådgivning overfor departementer og virksomheter. Et annet tiltak er å vurdere etablering og innretning av systematiske sektoranalyser. I programmet arbeides det også med tiltak for å bedre forvaltningens evne til samordning gjennom læring av god praksis blant annet på styrings- og ledelsesområdet.

Norge vil gjeninntrre som medlem av European Institute of Public Administration (EIPA) fra 2016. Formålet med deltakelsen er blant annet bedre samarbeid og mer effektiv bruk av kompetanseutviklings tiltak for å øke EU/EØS-kompetansen i norsk forvaltning.

Data om resultater og effektivitet i offentlig tjenesteproduksjon, og hvor effektivt staten drives, må forbedres. På departementets fagområder vil et helhetlig system med statistikk og indikatorer som viser utviklingen innenfor organisering, ledelse og kompetanse, oversikt over Norges digitale tilstand og digitalisering og brukerretting i offentlig sektor bli etablert i 2016.

For å øke tempoet i digitaliseringen og fornyingen av offentlig sektor vil Regjeringen foreslå flere tiltak. Det vil også bli gjennomført tiltak for bedre samordning av felles infrastruktur, tjenester for digitalisering og fornying av offentlig forvaltning.

En helhetlig og forutsigbar finansieringsordning for små til mellomstore digitaliseringsprosjekter (medfinansieringsordningen) skal gi mer effektiv bruk av fellesskapets ressurser og bedre tjenester til befolkningen. Medfinansieringsordningen skal forvaltes av Difi, og innebærer at statlige virksomheter kan søke Difi om støtte til deler av prosjektenes investeringskostnader. Ordningen skal prioritere digitaliseringsprosjekter som er lønnsomme og gir mer effektiv bruk av samfunnets ressurser. I vurderingen av søkerne vil Difi vektlegge virksomhetens plan for realisering av gevinster. Virksomheter med virksomhetsinterne

gevinster må tilbakebetale gevinster i tråd med på forhånd vedtatt gevinstrealiseringsplan.

Departementet vil fra 1. januar 2016 etablere et IKT-prosjektråd (Digitaliseringsrådet) som skal gi råd og sikre bedre og mer profesjonell gjennomføring av IKT-prosjekter i staten. Digitaliseringsrådet skal bidra til at færre prosjekter overskrider sine budsjetter, og at gevinster av IKT-prosjekter blir realisert i form av kvalitet for brukerne og effektiv ressursbruk for staten.

Rådet skal gjennomgå beslutningsgrunnlag og styringsdokumenter for planlagte statlige IKT-prosjekter som koster mellom 10 og 750 mill. kroner. Det vil si prosjekter som ikke er pålagt å benytte Finansdepartementets kvalitetssikringsordning. Tiltaket skal bidra til bedre styring og gjennomføring av IKT-prosjekter ved å etablere et rammeverk for systematisk læring og dokumentasjon på tvers i staten. Rådet skal bestå av erfarne prosjektledere fra privat og offentlig sektor samt statlige IKT-direktører og virksomhetsledere. Difi skal være sekretariat for prosjektrådet. Det er frivillig for statlige virksomheter å bruke rådet.

Departementet vil vurdere flere tiltak for å få mer systematisk arbeid med og større oppmerksomhet på gevinstrealisering knyttet til digitaliseringsprosjekter. Det kan kreves særlig innsats for å få til realisering av gevinster ved prosjekter som går på tvers av offentlige virksomheter og sektorer.

Statlige forvaltningsorganer som i dag sender post på papir til innbyggerne, skal ta i bruk Digital postkasse til innbyggere innen første kvartal 2016. Også i 2016 vil det være en prioritert oppgave for Difi å jobbe for at Digital postkasse til innbyggere tas i bruk, både av tjenesteeiere og innbyggere.

Departementet vil arbeide videre med en helhetlig og langsiktig forvaltning av de nasjonale felleskomponentene. Styring, organisering og finansiering av fellesløsninger må bli mer effektiv og forutsigbar. Der det er hensiktsmessig, bør felles behov i stat og kommune løses sammen. Bedre IKT-løsninger i kommunal sektor er en forutsetning for å skape gode tjenester til innbyggere og næringsliv. Bedre informasjonsforvaltning kan øke kvaliteten på offentlige tjenester, styrke sikkerheten og bedre personvernet. I 2016 vil departementet prioritere arbeidet med en helhetlig politikk for informasjonsforvaltning.

Offentlig elektronisk postjournal (OEP) er en felles publiseringstjeneste på internett for statlige virksomheter som utarbeider elektroniske postjournaler. OEP er et viktig tiltak for å bidra til økt åpenhet og gjennomføring av offentlighetsprinsippet i forvaltningen. OEP sikrer at alle innbyggere har like muligheter til å be om innsyn i offent-

lige dokumenter. Det er behov for å utvikle en ny OEP-løsning for å ivareta nye krav til informasjonssikkerhet og effektivisere ytterligere arbeidsprosesser og innsynsbehandling i forvaltningen.

Regjeringens ambisjoner for digitalisering av forvaltningen skal gjennomføres innenfor rammene av kravene for informasjonssikkerhet. Arbeidet koordineres gjennom en egen handlingsplan.

Anskaffelsesregelverket er under revisjon, og nye regler ventes vedtatt våren 2016. Det vil derfor være en prioritert oppgave for Difi i 2016 å oppdatere veiledningsmateriell, verktøy og maler slik at det er i tråd med de nye reglene, og slik at handlingsrommet i det nye regelverket synliggjøres. De nye reglene vil stille økte krav til elektronisk kommunikasjon i anskaffelsesprosessene. Det vil være en prioritert oppgave for direktoratet å fortsette arbeidet med digitalisering av anskaffelsesprosessen. Digitalisering skal bidra til bedre regeletterlevelse og forenkling for oppdragsgivere og leverandører.

Det nye regelverket vil også legge bedre til rette for strategisk bruk av offentlige anskaffelser. Difi skal bidra til at oppdragsgivere har nødvendig kunnskap om og verktøy for å kunne ivareta miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser, og for å motvirke arbeidslivskriminalitet og sosial dumping.

Gode anskaffelser forutsetter både en profesjonell bestiller- og leverandørside. Offentlige oppdragsgivere må øke sin kompetanse, utvikle gode prosesser og organisere og følge opp sine innkjøp med sikte på leverandørutvikling og innovasjon. Offentlig sektor trenger god kunnskap om markedet. Samhandling med privat næringsliv er viktig. Det kan bidra til økt konkurranse og at markedet kan levere nye og bedre løsninger til offentlige virksomheters utfordringer.

I løpet av 2016 vil Difi få som oppgave å inngå og forvalte sentrale rammeavtaler på vegne av statlige forvaltningsorganer i sivil sektor. Målet er mer profesjonelle, effektive og enkle innkjøpsprosesser samt bedre og mer gunstige kjøp. Mer kostnadseffektive innkjøp kan oppnås ved at en sentral enhet forhandler vilkårene ved kjøp av standardiserte produkter, i stedet for at en rekke ulike etater gjør den samme jobben hver for seg. Gjennomføringen av anskaffelser er tid- og ressurskrevende, og felles rammeavtaler kan frigjøre ressurser til andre prioriterte oppgaver. Slike avtaler vil innebære en administrativ forenkling, og er et konkret tiltak for å profesjonalisere og effektivisere de offentlige innkjøpsprosessene.

Rammeavtalene skal være obligatoriske for statlige forvaltningsorganer i sivil sektor, men

virksomhetene skal ha adgang til fravalg i enkeltkonkurranser. På den måten kan en virksomhet velge ikke å delta i en enkelt avtale hvis den anser denne som ufordelaktig. For å unngå uheldige markedsvirkninger skal det jevnlig utføres markedsanalyser.

Departementet vil fortsette å støtte Nasjonalt program for leverandørutvikling med særlig vekt på innovative og effektive IKT-anskaffelser.

Hovedmål 2 En IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle

Regjeringen vil legge til rette for at Norge utnytter mulighetene bruk av IKT gir for verdiskaping og innovasjon. En viktig del av dette er å sikre digital deltakelse og øke den digitale kompetansen i befolkningen slik at alle kan nyttiggjøre seg mulighetene den økende digitaliseringen av samfunnet skaper for innbyggere og næringsliv.

Rapport

For å bedre kunnskapsgrunnlaget for IKT-politikken har departementet har blant annet sammenstilt et sett med indikatorer – *Det Digitale Norge* – som skal gi et bilde av utviklingen over tid. Dette skal også gi et bedre grunnlag for kunnskapsbaserte beslutninger og i utforming av IKT-politikken.

I dialog med Kunnskapsdepartementet har departementet fulgt opp en samfunnsøkonomisk analyse knyttet til behovet for og tilgangen til avansert IKT-kompetanse i Norge i framtiden². Analysen viser at det er en betydelig økning i behovet for IKT-utdannede fram mot 2030. I offentlig sektor gjelder dette særlig innenfor sikkerhet, helse og utdanning. Departementet har også tildelt midler til Norgesuniversitetets satsing på IKT-kompetanse innen høyere utdanning.

Som forvalter av forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger har departementet fulgt opp eksterne utredninger vedrørende forskriftens virkeområde for opplærings- og utdanningssektoren. Departementet har også startet et samarbeid med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet om utarbeidelse av ny handlingsplan for universell utforming hvor IKT er et prioritert område.

Departementet følger opp arbeidet med viderebruk av offentlige data i samarbeid med Difi. Arbeidet har blant annet omfattet implementering

² Dimensjonering av avansert IKT-kompetanse, DAMVAD Norge, 2013

av revisjoner i EU-direktivet om viderebruk av offentlig informasjon i norsk rett. Selv om direktivet har blitt forsinket i den offisielle EFTA-prosessen, har departementet i 2014 gjennomført en offentlig høring om forslag til endringer i offentliglova, basert på det vedtatte direktivet. I viderebruksarbeidet har departementet rettet spesiell oppmerksomhet mot fem samfunnsområder som antas å gi store samfunnsøkonomiske gevinster. I perioden har det vært en vesentlig utvikling når det gjelder tilgjengeliggjøring av offentlige geodata og transportdata.

For å identifisere juridiske hindringer mot bruk av skytjenester har departementet identifisert lover og regelverk hvor det kan være behov for tilpasning for bruk av skytjenester. I 2015 har departementet startet arbeidet med å utvikle en nasjonal strategi for bruk av skytjenester. Den juridiske gjennomgangen har her vært et viktig underlag for utviklingen av strategien.

Strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementet utarbeider nå en melding til Stortinget om Regjeringens helhetlige IKT-politikk. Dette skjer i nær dialog med berørte fagdepartementer. Meldingen skal synliggjøre Regjeringens prioriteringer og ambisjonsnivå for hvordan IKT kan støtte forenkling og effektivisering, bidra til økt produktivitet og styrke deltakelse og inkludering. Meldingen vil legge særlig vekt på IKTs rolle i en brukerrettet og effektiv forvaltning. Meldingen skal legges fram for Stortinget i 2016. Meldingen vil også vise til relevante problemstillinger fra produktivitetskommisjonens første rapport.

Norsk mediebarometer 2014 fra SSB viser at stadig flere nordmenn er digitale. Undersøkelsen viser samtidig at 12 pst. av befolkningen mellom 9 og 79 år ikke bruker internett på en gjennomsnittsdag. Undersøkelsen har ikke kartlagt befolkningens digitale kompetanse, men erfaring fra drift av digitale tjenester i offentlig og privat sektor tilsier at flere innbyggere trenger hjelp til å tilegne seg grunnleggende IKT-kompetanse. Regjeringen vil derfor bidra til at alle som ønsker å bruke internett, skal få muligheten til det. Innsatsen skal kanaliseres via det toårige programmet for økt digital deltakelse og kompetanse (*Digidel 2017*). *Digidel 2017* er et tverrsektorielt samarbeid mellom aktører i offentlig sektor, markedsaktører og frivillig sektor. Programmets målgrupper vil være eldre, førstegenerasjons innvandrere, hjemmeværende og de som står utenfor arbeidslivet. Når programmet avsluttes i 2017, skal det ha

skjedd en betydelig nedgang i antallet ikkebrukere/svake IKT- og internettbrukere slik det måles i offisiell statistikk fra SSB og ledende fagmiljøer på området.

I samarbeid med Difi vil departementet overvåke teknologisk og internasjonal utvikling innen universell utforming av IKT. Departementet vil vurdere å revidere forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger, blant annet i lys av utredningen om universell utforming av IKT i utdanningssektoren.

Departementets oppmerksomhet på tilgjengeliggjøring og bruk av prioriterte datasett innenfor utvalgte sektorer fortsetter i 2016. Revidert EU-direktiv om viderebruk av offentlige data vil dessuten bli fulgt opp. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil også gjøre lisensieringen av offentlige datasett mer tilpasningsdyktig for de forskjellige behov som finnes i offentlig forvaltning.

Departementet vil legge fram nasjonal strategi for bruk av skytjenester primo 2016. Strategien skal ha med vurderinger av sårbarhet og sikkerhet slik det framkommer av IKT-sårbarhetsutvalgets (Lysne-utvalget) kommende utredning. Med utgangspunkt i strategien vil departementet tilrettelegge for at næringsliv og offentlige aktører i større grad kan ta i bruk skytjenester. Viktige tiltak vil være etablering av et miljø og en nettressurs for veiledning ved anskaffelse av skytjenester. Departementet vil også vurdere ulike modeller for offentlig innkjøp av skytjenester.

Departementet har iverksatt en studie for å kartlegge bruken av stordata og de muligheter og utfordringer som følger med denne bruken. Departementet vil vurdere behovet for en strategi på området, med vekt på offentlig sektor.

Prioriteringer i den nasjonale IKT-politikken blir påvirket av utviklingen internasjonalt. Et eksempel er EUs satsing for å fremme et digitalt indre marked i Europa, herunder å legge til rette for enkel elektronisk kommunikasjon over landegrensene. Norge bidrar i det internasjonale arbeidet på IKT-området, og innsatsen er særlig rettet mot EU og OECD. Norge tar sikte på å delta i EU-fora som vil følge opp EU-kommisjonens strategi for et digitalt indre marked.³ Norge deltar i ulike internasjonale fora og EU-program, blant annet Connecting Europe Facility (CEF), se også omtale under kap. 542 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram.

³ European Commission: A Digital Single Market Strategy for Europe (http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/docs/dsm-communication_en.pdf)

Kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	201 991	190 011	209 413
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	57 750	28 246	44 105
22	Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste	9 349	18 300	14 415
23	Elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste, <i>kan overføres</i>	122 209	106 984	95 902
25	Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter, <i>kan overføres</i>			75 000
71	Tilskudd til IKT-standardisering			772
	Sum kap. 0540	391 299	343 541	439 607

Direktoratet for forvaltning og IKT skal bidra til å nå målene om at forvaltningen er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter for direktoratet. Difi er lokalisert i Oslo og Leikanger.

Rapport

Program for bedre styring og ledelse har vært styrende for mye av Difis arbeid med utvikling av offentlig sektor i 2014. Samtidig har Difi gitt viktige bidrag til arbeidet med klart språk, fjerning av tidstyver, innovasjon i offentlig sektor og digital læring. Difi har hatt stor pågang om å gi bistand til andre departementer i deres utviklingsarbeid. Også i 2014 har Difi prioritert direktoratsnivået og spørsmål knyttet til hvordan dette nivået kan tilføre merverdi, og ikke bli et unødig byråkratiserende mellomledd. Et annet sentralt tema for Difis utredninger og rådgivning har vært forvaltningens evne til samhandling og samordning. Gjennom kunnskapsbygging og formidling har Difi identifisert og satt søkelys på sektorovergrepene utviklingstrekk og problemstillinger, og foreslått forbedringstiltak. Slik har Difi bidratt til kunnskapsoverføring på tvers i forvaltningen.

Difi forvalter av tre av de nasjonale felleskomponentene. I 2014 utarbeidet Difi en strategi for videre utvikling og forvaltning av ID-porten, i samarbeid med interessenter og brukere. Digital postkasse til innbyggere ble produksjonssatt i november 2014. I september 2015 hadde over en halv million innbyggere opprettet en digital postkasse.

I 2014 utredet Difi mulige løsninger for meldingsutveksling i offentlig sektor. I 2015 startet Difi arbeidet med en pilotordning for slik meldingsutveksling, i samarbeid med Brønnøysundregistrene og KS. Pilotordningen gjennomføres i tråd med utredningens anbefalinger. Formålet er å prøve ut hvordan eksisterende versjoner av sak/arkivsystem kan tas i bruk for å oppnå rask utbredelse av digital meldingsutveksling, til en lav kostnad.

Difi vurderte for første gang kvaliteten på 52 utvalgte offentlige digitale tjenester i 2014. I undersøkelsen la Difi særlig vekt på gode brukeropplevelser. Resultatet viser at det er behov for å arbeide videre med brukskvaliteten på tjenestene.

I 2014 har direktoratet prioritert å gi virksomhetene veiledning i styring og kontroll med informasjonssikkerhet, jf. krav i eForvaltningsforskriften om at alle virksomheter skal ha internkontroll på informasjonssikkerhetsområdet fra 2014.

Tilsynet for universell utforming av IKT-løsninger startet tilsynsgjennomføringen i 2014 med tre prøvetilsyn. Dette dannet grunnlaget for utarbeidelse av videre tilsynsstrategi og gjennomføring av ordinære tilsyn i 2015.

Antall aktive offentlige virksomheter på e-handelsplattformen økte med 55 pst. i løpet av 2014. Omsetningen økte fra 7,8 til 10,6 mrd. kroner, og kom både som resultat av nye brukere og økt bruk av eksisterende kunder. Tallene for utvikling i bruk av elektronisk faktura er også gode. Veksten i antall brukere, og vekst i antallet transaksjoner, har vært på omkring 300 pst. i 2014, til mer enn 32 000 mottakere og nærmere 10 millioner fakturatransaksjoner.

Difis veiledning er et viktig virkemiddel for å styrke forvaltningens faglige kompetanse om anskaffelser. Difis hovedkanal ut mot innkjøperne er anskaffelser.no. Portalen hadde i 2014 om lag 130 000 unike besøkende. Tilbudet utvikles kontinuerlig basert på behovene innkjøperne i Norge har.

Difis arbeid med leverandørutvikling og innovasjon er et prioritert område. I 2014 ble det lagt særskilt vekt på å jobbe videre med å utvikle sta-

tistikk og styringsdata på anskaffelsesområdet. Dette vil gi ledere nødvendig styringsinformasjon for effektivt å kunne sette mål og styre anskaffelsesområdet i den enkelte virksomhet.

Budsjettforslag

For å effektivisere innkjøp får Difi i 2016 i oppgave å inngå og forvalte sentrale rammeavtaler på vegne av statlige forvaltningsorganer i sivil sektor. Sentrale rammeavtaler kan være aktuelle for kjøp av standard IKT-utstyr og IKT-støttefunksjoner, kontorutstyr og -rekvisita, visse typer konsulenttjenester, men også for nye produkter som for eksempel skytjenester. Enheten opprettes for fire år, og skal evalueres før det tas stilling til videre drift, form og finansiering. Ordningen finansieres gjennom rammeoverføringer fra departementene. Det legges til grunn følgende utgiftsfordeling:

Departement	Beløp
Utenriksdepartementet	515 000
Kunnskapsdepartementet	1 425 000
Kulturdepartementet	287 000
Justis- og beredskapsdepartementet	2 845 000
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	423 000
Arbeids- og sosialdepartementet	1 294 000
Helse- og omsorgsdepartementet	455 000
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	744 000
Nærings- og fiskeridepartementet	345 000
Landbruks- og matdepartementet	148 000
Samferdselsdepartementet	1 954 000
Klima- og miljødepartementet	236 000
Finansdepartementet	1 323 000
Forsvarsdepartementet	370 000
Olje- og energidepartementet	136 000
Sum	12 500 000

På denne bakgrunn foreslås det å øke bevilgningen på posten med 12,5 mill. kroner, hvorav 12,1 mill. kroner overføres fra andre departementers budsjettkapitler.

E-fakturaområdet har vært igjennom en etableringsfase for teknisk infrastruktur og etablering av

nasjonalt elektronisk handelsformat (EHF) for faktureringsprosesser, og er nå over i en driftsfase med jevnlig oppfølging. Det foreslås derfor å øke posten med 4,5 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på post 21, jf. omtale på post 21.

Difi gjennomfører en rekke utviklingsoppgaver av ulik karakter og varighet. Difi ser et behov for å kunne styrke sin evne til å kunne håndtere dette mer helhetlig og effektivt ved bruk av egne ansatte. Skillet mellom faste oppgaver og utviklingsoppgaver er ikke entydig i en virksomhet som Difi. Det foreslås derfor å øke posten med 2 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon på post 21, jf. omtale på post 21.

Videre foreslås det en økning på 2,5 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 64 for arbeidet Difi gjør som kompetansemiljø for innovasjon, rettet mot kommunene, jf. omtale under kap. 571, post 64.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,5 mill. kroner som følge av at Difis innsats knyttet til internasjonale oppdrag er redusert i forhold til tidligere år, jf. omtale under kap. 3540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 04.

Samlet foreslås det en bevilgning på 209,4 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3540, postene 03 og 04, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker utgifter til Difis utviklingsoppgaver og IKT-prosjekter. Bevilgningen dekker i tillegg deltakelse i det europeiske prosjektet e-SENS (Electronic Simple European Networked Services). Deltakelsen i prosjektet er delvis finansiert ved refusjoner fra EU, jf. omtale under kap. 3540, post 03.

Budsjettforslag

Difi skal innenfor gjeldende rammer forvalte en ordning på 5 mill. kroner i 2016, som har som formål å øke statlige virksomheters innovasjonsevne, blant annet ved hjelp av tjenstedesign som metode. Ordningen skal bidra til mer effektive og brukerrettede tjenester. Gevinster skal kunne dokumenteres i de konkrete prosjektene. Ordningen skal også bidra til økt erfaring med metodikk for å effektivisere og brukerrette offentlige tjenester. Målgruppen er statlige virksomheter. Det tas sikte på en toårig ordning, som deretter evalueres. Konkrete mål skal defineres ved starten, og måles mot slutten av 2017.

Kostnadene for utvikling av ny løsning for Offentlig elektronisk postjournal (OEP) er anslått

til totalt 19,5 mill. kroner, fordelt med 2/3 i 2016 og 1/3 i 2017. Det foreslås at bevilgningen på posten økes med 13 mill. kroner i 2016 til ny OEP.

Posten foreslås økt med 7 mill. kroner til å etablere et sentralt strategisk kompetanseutviklings-tilbud til ledere i staten, jf. omtale under programkategori 13.00.

Posten foreslås videre økt med 2,5 mill. kroner til etableringen av Digitaliseringsrådet.

Posten foreslås redusert med 6,5 mill. kroner mot tilsvarende økninger på post 01, jf. omtale på post 01.

Samlet foreslås det en bevilgning på 44,1 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 03, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 22 Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste

Bevilgningen på posten dekker utgifter for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører. På vegne av offentlige virksomheter har Difi inngått avtale med BankID, Bypass og Commfides. Hver gang en innbygger bruker en elektronisk ID utstedt av disse til en offentlig tjeneste, vil det utløse et betalingskrav. Bevilgningsforslaget er basert på forventet volum for den enkelte virksomhet. Kostnadene vil den enkelte virksomhet bli fakturert for, jf. omtale under kap. 3540, post 05.

Posten dekker også utgifter for bruk av Sikker digital posttjeneste til innbyggere, det vil si digital postkasse til innbyggere og kontakt- og reservasjonsregisteret, hvor det er inngått avtale med Digipost og e-Boks, samt kostnader for innlogging til postkassene via ID-porten. Disse kostnadene vil den enkelte virksomhet bli fakturert for, jf. kap. 3540, post 05. Det er mange usikre faktorer som påvirker brukskostnadene for denne tjenesten, og estimatene som bevilgningsforslaget bygger på er derfor usikre.

Budsjettforslag

På bakgrunn av forventede kostnader for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå, og for bruk av Sikker digital posttjeneste i 2016, foreslås det en bevilgning på 14,4 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 05, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 23 Elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker drift og videreutvikling av ID-porten og MinID, samt forvaltning av Sikker digital posttjeneste. Bevilgningen skal også dekke arbeidet med å styrke samordningen av de nasjonale felleskomponentene slik at de forvaltes og videreutvikles på en helhetlig måte.

Som en del av oppgavene med å drifte, forvalte og utvikle ID-porten og Sikker digital posttjeneste kan det i noen grad være aktuelt å utføre arbeid for andre offentlige virksomheters regning. Dette gjelder oppgaver knyttet til utvikling av særskilt funksjonalitet etterspurt av en offentlig virksomhet i forbindelse med lansering av en konkret tjeneste og spesifiserte tilleggstjenester som virksomhetene kan bestille etter behov. Denne typen utgifter vil den virksomheten det gjelder bli fakturert for, jf. omtale under kap. 3540, post 06.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 95,9 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 06, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 25 (ny) Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter, kan overføres

Posten er ny. Formålet med bevilgningen er å etablere en ordning som skal delfinansiere små til mellomstore digitaliseringsprosjekter som er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Ordningen innebærer at statlige virksomheter kan søke Difi om midler til å dekke deler av de totale invest-

ringskostnadene. Ordningen skal bidra til økt gjennomføring av lønnsomme digitaliseringsprosjekter. Dette vil bidra til en mer effektiv bruk av fellesskapets ressurser, og at en større del av de potensielle gevinstene knyttet til digitalisering blir realisert. I vurderingen av søknadene vil Difi vektlegge virksomhetens plan for realisering av gevinster, og virksomheter med virksomhetsinterne gevinster må tilbakebetale gevinster i tråd med på forhånd vedtatt gevinstrealiseringsplan.

Det foreslås en bevilgning på 75 mill. kroner på posten. Det foreslås at stikkordet «kan overføres» tilføyes posten.

Post 71 (ny) Tilskudd til IKT-standardisering

Posten er ny. Tilskudd til IKT-standardisering ble tidligere postert på kap. 541 IKT-politikk, post 74 Tilskudd til IKT-standardisering. Ettersom Difi har fagansvar både for standardisering og informasjonssikkerhet i forvaltningen, vil ansvaret for oppfølgingen av tilskuddet bli overført til Difi.

Standard Norge har ansvar for standardiseringsoppgaver på alle områder unntatt elektro-, post- og telestandardisering. Standard Norge har enerett på å fastsette og utgi Norsk Standard. Formålet med bevilgningen er å støtte Standard Norge i sitt arbeid med IKT-standardisering generelt og oppfølgingsarbeid innenfor IT-sikkerhetsstandardisering, samt å bidra til kompetanseoverføring på området mellom Standard Norge og forvaltningen.

Standard Norge rapporterer årlig på bruk av tildelte midler, jf. omtale under kap. 541, post 74.

Det foreslås en bevilgning på 772 000 kroner på posten mot en tilsvarende reduksjon under kap. 541, post 74.

Kap. 3540 Direktoratet for forvaltning og IKT

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
03	Diverse inntekter	6 000	3 050	3 050
04	Internasjonale oppdrag	1 140	2 300	667
05	Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste	1 511	10 400	14 415
06	Betaling for tilleggstjenester knyttet til elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste	249	1 650	1 698
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	18		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 213		
17	Refusjon lærlinger	70		
18	Refusjon av sykepenger	2 593		
	Sum kap. 3540	13 794	17 400	19 830

Post 03 Diverse inntekter

På posten budsjetteres inntekter knyttet til delvis refusjon fra EU for deltakelse i det internasjonale prosjektet Electronic Simple European Network Services (e-SENS).

Det foreslås en bevilgning på 3,1 mill. kroner på posten.

Post 04 Internasjonale oppdrag

På posten budsjetteres inntekter for dekning av utgifter Difi har ved å bistå departementer og direktorater i forvaltningsutvikling og institusjonsbygging i andre land. Samlede utgifter på kap. 540, post 01 til dette arbeidet skal ikke overstige inntektene under denne posten.

Difis innsats knyttet til internasjonale oppdrag er fra og med 2015 redusert sammenlignet med tidligere år. Det foreslås en bevilgning på 667 000 kroner på posten.

Post 05 Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste

På posten budsjetteres inntekter knyttet til betaling fra offentlige virksomheter for bruk av Sikker

digital posttjeneste til innbyggere, kostnader for innlogging til postkassene via ID-porten og betaling for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører, jf. omtale under kap. 540, post 22.

På bakgrunn av forventede kostnader for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå, og for bruk av sikker digital posttjeneste, foreslås det en bevilgning på 14,4 mill. kroner på posten.

Post 06 Betaling for tilleggstjenester knyttet til elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste

På posten budsjetteres inntekter knyttet til utviklingsoppdrag og tilleggstjenester Difi gjør på vegne av virksomhetene som benytter ID-porten eller Sikker digital posttjeneste, og hvor utgiftene skal belastes tjenesteeier, jf. omtale under kap. 540, post 23.

Det foreslås en bevilgning på 1,7 mill. kroner på posten.

Kap. 541 IKT-politikk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
22	Samordning av IKT-politikken, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 541, post 70</i>	6 632	9 390	7 093
70	Tilskudd til samordning av IKT-politikken, <i>kan nyttes under kap. 541, post 22</i>			5 896
71	Tilskudd til fri programvare	4 500		
73	Tilskudd til digital kompetanse	3 182	3 300	
74	Tilskudd til IKT-standardisering	725	750	
	Sum kap. 0541	15 039	13 440	12 989

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 22 redusert med 1,15 mill. kroner til 8,24 mill. kroner og det ble bevilget 0,55 mill. kroner på ny post 70, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 22 Samordning av IKT- politikken, kan overføres, kan nyttes under kap. 541, post 70

Bevilgningen på posten skal bidra til å nå hovedmålene om at forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle. Bevilgningen skal benyttes til gjennomføring av Program for digital deltakelse og kompetanse og videre til oppfølging av den nye stortingsmeldingen om IKT-politikken. Dette vil blant annet omfatte tiltak for styrket samordning av digitaliseringen i offentlig sektor, bedre tilgang på IKT-kompetanse og økt tilgang på offentlige data, samt en bedre informasjonsforvaltning i offentlig sektor. Bevilgningen vil benyttes til politikkutvikling og gjennomføring, med vekt på tverrsektorielle tiltak.

Rapport

Bevilgningen på posten er i 2014 benyttet til blant annet tiltak og utredninger som er forankret i *Digital agenda for Norge* og arbeidet med digitalisering av offentlig sektor. Av disse kan nevnes kartlegging av behovet for avansert IKT-kompetanse fram mot 2030, samfunnsøkonomisk analyse av tilgangen til geodata, utredning av universell utforming av IKT-løsninger i utdanningssektoren og evaluering av norsk lisens for offentlige data.

Bevilgningen er videre benyttet til bidrag til Medietilsynet knyttet til tiltaksplan for å sikre trygg bruk av internett for barn og unge, som er et spleiselag mellom flere departementer. Det er

videre gitt bidrag til SSB til utarbeidelse av IKT-statistikk samt tiltak for å overvåke IKT-utvikling og teknologitrender. Difi fikk tildelt midler for oppfølging av tverrgående digitaliseringstiltak.

Budsjettforslag

Posten foreslås redusert med 2,3 mill. kroner mot en økning på kap. 541, post 70 med 250 000 kroner til Nasjonalt program for leverandørutvikling og 2 mill. kroner til tilskudd til digital deltakelse og kompetanse.

Samlet foreslås det en bevilgning på 7,1 mill. kroner på posten.

Det foreslås at stikkordet «kan nyttes under» tilføyes kap. 541, post 22 og post 70.

Post 70 (ny) Tilskudd til samordning av IKT-politikken, kan nyttes under kap. 541, post 22

Posten er ny. Bevilgningen skal bidra til å nå hovedmålene om at forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle.

Tilskudd til digital deltakelse og kompetanse

Formålet med tilskudd til digital deltakelse og kompetanse er å legge til rette for en ekstra innsats knyttet til opplæring i digitale ferdigheter og kompetanse blant de deler av befolkningen som har størst behov.

Driftstilskudd til Seniornett Norge

Det foreslås et driftstilskudd på 3,4 mill. kroner til Seniornett Norge. Med driftstilskuddet til Seniornett Norge ønsker departementet å rette oppmerksomheten mot målgruppen over 65 år. Seniornett Norge er en uavhengig, ideell organisasjon som arbeider for å styrke den digitale kompetansen gjennom opplærings- og informasjonstiltak. Arbeidet med å få flere over 55 år på nett gjøres både lokalt og nasjonalt, og i samarbeid med andre aktører.

Tilskuddsordning digital deltagelse og kompetanse

De foreslås etablert en ny tilskuddsordning på 2 mill. kroner i forbindelse med gjennomføringen av *Digidel 2017*.

Tilskuddsordningen skal bidra til at eksterne aktører gir opplæring og bidrar til kunnskapsheving hos innbyggere med lav digital deltagelse og digital kompetanse. Aktuelle målgrupper er offentlige og frivillige virksomheter, organisasjoner, bibliotek og andre som ønsker å holde kurs i digital kompetanse for ulike målgrupper.

Kriterier for måloppnåelse vil være en reduksjon i antallet svake brukere og ikke-brukere av digitale verktøy blant de over 65 år, og andre grupper i samfunnet som har lav digital kompetanse. Kriteriene for tildeling av tilskudd skal bidra til å understøtte hovedmål og målindikator slik dette er definert i programbeskrivelsen for *Digidel 2017*.

Kravene til bruk av tilskuddet vil framkomme i tilskuddsbrevene. Tilskuddsmottakerne skal levere rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Tilskudd til Program for leverandørutvikling (NHO)

Formålet med tilskuddet er å støtte opp om leverandørprogrammets formål, som blant annet er å gi praktisk bistand til å gjennomføre samfunnsøkonomisk lønnsomme anskaffelser med bedre tjenester, effektivisering av offentlig sektor og lønnsom næringsutvikling som resultat. Det foreslås et tilskudd på 0,5 mill. kroner.

Det er et mål at innovative offentlige anskaffelsesprosesser blir innarbeidet som varig praksis i både kommuner, regioner, statlige etater og i

næringslivet. Programmet kan vise til svært gode resultater, og en læringsoverføring i innovative anskaffelser fra dem som har tatt det i bruk.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 5,9 mill. kroner på posten mot en reduksjon på 2,3 mill. kroner på post 22, en reduksjon på 3,4 mill. kroner på post 73 og en reduksjon på 250 000 kroner under kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling, post 72.

Det foreslås at stikkordet «kan nyttes under» tilføyes kap. 541, post 22 og post 70.

Post 71 Tilskudd til fri programvare

Bevilgningen på posten ble gitt som driftstilskudd til Nasjonalt kompetansesenter for fri programvare. Midlene ble benyttet til senterets drift, samt gjennomføring av tiltak og aktiviteter for å fremme bruk av og kompetanse om fri programvare i offentlig sektor og privat næringsliv. Driftstilskuddet ble ikke videreført i 2015, og eierne har besluttet å avvikle senteret.

Post 73 Tilskudd til digital kompetanse

Bevilgningen på posten foreslås flyttet til kap. 541, post 70.

Bevilgningen ble i 2014 tildelt Seniornett Norge for å styrke eldres kompetanse og deltagelse på nett. Seniornett rapporterer på bruk av midlene gjennom årsrapport og revisorgodkjent regnskap. Foreningen har nå ca. 9 000 medlemmer, og over 200 lokallag. Seniornett har gjennomført opplæringstiltak for ca. 25 000 seniorer i 2014.

Post 74 Tilskudd til IKT-standardisering

Bevilgningen på posten foreslås flyttet til kap. 540, post 71.

I 2014 har Standard Norge bidratt i Difis standardiseringsarbeid, blant annet i standardiseringsrådet, og fulgt opp arbeidet med grunnlagsstandarder for IKT. Standard Norge har særlig arbeidet med informasjonssikkerhet, blant annet knyttet til personidentifisering, styringssystem for informasjonssikring og *Cyber Security*.

Kap. 542 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	4 099	4 596	5 646
70	Tilskudd til internasjonale program, <i>kan overføres</i>	24 706	38 350	36 900
	Sum kap. 0542	28 805	42 946	42 546

Bevilgningene på postene under kapitlet skal bidra til å nå hovedmålene om at forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle.

Det er et mål at norsk næringsliv og norske fagmiljøer drar nytte av den norske deltakelsen i EU-programmer, jf. Regjeringens strategi for samarbeidet med EU 2014–2017 *Norge i Europa*. Dette krever at Norge deltar aktivt, koordinert og målrettet.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til lønn og drift for fire nasjonale eksperter til EU-kommisjonen som del av deltakelse i EU-programmene. De norske nasjonale ekspertene innenfor IKT-politikken er knyttet til arbeidet med digitalisering av offentlig forvaltning og arbeidet med utforming og samordning av IKT-politikken i EU.

Budsjettforslag

Posten foreslås økt med 1,1 mill. kroner til 5,6 mill. kroner som følge av at Kommunal- og moderniseringsdepartementet overtar ansvaret for en nasjonal ekspert for Safer Internet under CEF Digital.

Post 70 Tilskudd til internasjonale program, kan overføres

Forslaget til bevilgning gjelder EU-programmer som Norge tar del i etter EØS-avtalen og som er knyttet til utviklingen av informasjonssamfunnet og elektronisk forvaltning. Bevilgningsforslaget dekker programkontingenter og andre utgifter til EU-program samt etterslep fra avsluttede EU-programmer. Beløpet er basert på budsjettanslag fra EU-kommisjonen og EFTA.

Programmet Interoperability Solutions for European Public Administrations (2010–2015)

(ISA) har bidratt til at elektroniske løsninger understøtter samhandling mellom europeiske forvaltningsorganer.

Programmet Connecting Europe Facility (CEF) løper fra 2014–2020 og har tre deler. Norges deltakelse er begrenset til områdene bredbånd og digitale tjenester, samlet i programdelen CEF Digital. Programmet gir finansiell støtte til prosjekter som bidrar til utviklingen av grenseoverskridende digital infrastruktur for utveksling av data, informasjon og tjenester. CEF Digital gir støtte til utvikling og drift av felleskomponenter på europeisk nivå og til nasjonale oppkoplinger mot slik infrastruktur.

Rapport

Norge har deltatt i programmet CEF Digital siden juni 2014. Programmet implementerer og sørger for drift av en rekke grensekryssende digitale tjenester. Tjenestene forenkler og effektiviserer trygg utveksling av data mellom myndigheter, næringsliv og privatpersoner i Europa. Programmet har også en mindre komponent som bidrar til bredbåndsutbygging. Difi er nasjonalt kontaktpunkt for programmet og driver profilerings- og mobiliseringsarbeid samt koordinerer og fremmer norske interesser i programmet. ISA-programmet har i 2014 understøttet fellesløsninger for samarbeid mellom europeiske land, herunder et nettverk (sTesta) for sikker utveksling av informasjon mellom administrasjoner i EØS-området.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 18,8 mill. kroner til å dekke kontingenten til CEF Digital i 2016. Det foreslås videre en bevilgning på 18,1 mill. kroner til etterslep etter avsluttede programmer som CIP IKT og ISA. Bevilgningsforslaget er basert på foreløpige anslag fra EU-kommisjonen, og det

er knyttet stor usikkerhet til beløpene. De endelige kontingentkravene fra Kommisjonen kan avvike fra den fordelingen som er angitt.

Samlet foreslås en bevilgning på 36,9 mill. kroner på posten.

Programkategori 13.45 Personvern

Utgifter under programkategori 13.45 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
545	Datatilsynet	41 279	37 262	45 661	22,5
546	Personvernemnda	1 728	1 898	1 891	-0,4
	Sum kategori 13.45	43 007	39 160	47 552	21,4

Inntekter under programkategori 13.45 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3545	Datatilsynet	2 466			
	Sum kategori 13.45	2 466			

Ansvarsområder

Programkategorien omfatter bevilgninger til Datatilsynet og Personvernemnda. Personopplysningsvern, som personopplysningsloven søker å ivareta, og vern av den personlige integritet, privatliv og familieliv, er grunnleggende og nødvendige verdier i et demokratisk samfunn. Noen prinsipper står sentralt i oppbyggingen og etterlevelsen av personvernlovgivningen:

- Personopplysninger kan bare samles inn og brukes til klart definerte formål som er saklig begrunnet i den behandlingsansvarliges virksomhet.
- Registrering av personopplysninger skal i størst mulig grad være basert på frivillig og informert samtykke. Pliktig registrering av personopplysninger i offentlige registre skal ha hjemmel i lov.
- Alle har rett til å få opplyst om det er frivillig eller obligatorisk å gi fra seg personopplysninger, hvilket formål opplysningene skal brukes til og om de vil bli utlevert til andre.

- Den som behandler personopplysninger, skal informere og bistå de registrerte i å få innsyn i opplysningene som er lagret, hva de brukes til og hvor de er hentet fra.
- Registrerte personopplysninger skal være korrekte. Uriktige opplysninger skal rettes, slettes eller sperres. Overskuddsinformasjon og opplysninger som ikke lenger er nødvendige for formålet med registreringen, skal slettes.
- Informasjonssikkerhet skal ivaretas. Systemer og rutiner for ivaretagelse av personvernregelverket skal dokumenteres (internkontroll).
- Når nye teknologiske løsninger utvikles og tas i bruk, skal det legges vekt på personvernvennlige alternativer og innebygd personvern.

Utviklingstrekk og utfordringer

Innbyggernes aktiviteter genererer enorme datamengder, omtalt som *big data*, eller *stordata*. Informasjonen kan sammenstilles og analyseres og gi verdifull kunnskap. Enkel og rimelig tilgang til store mengder data kan utfordre personvernet og innbyggernes tillit til ivaretagelsen av personver-

net. Derfor er det viktig å drøfte personvernsspørsmål tidlig i utrednings- og planprosesser. Ny teknologi gir samtidig muligheter for å ivareta personvern hensyn på nye måter. Denne teknologien kan brukes for å håndtere de utfordringene registrering og behandling av personopplysninger kan by på. Innebygd personvern innebærer at løsninger designes slik at personvern hensyn ivaretas.

Forvaltningens kommunikasjon med innbyggerne foregår i økende grad elektronisk. Stadig flere avgjørelser fattes av elektroniske systemer. Systemene må være stabile, pålitelige og personvernvennlige, slik at innbyggerne kan ha tillit til dem. Uten tillit vil innbyggerne kunne vegre seg mot elektronisk samhandling med forvaltningen og næringslivet.

Internasjonal informasjonsutveksling øker kraftig. Grenseoverskridende personvernutfordringer må løses i samarbeid mellom landene. Internasjonalt personvernregelverk er i endring. Regjeringen deltar aktivt i denne regelmoderniseringen. Det viktigste arbeidet på området er revi-

sjonen av EUs personvernregelverk. Det gjeldende personverndirektivet erstattes i løpet av noen få år av en forordning om behandling av personopplysninger. Forordningen skal bidra til et mer harmonisert personvernregelverk i EU- og EØS-området, og vil få stor betydning for utviklingen av personvernet internasjonalt.

Siden personopplysningsloven ble vedtatt i 2000 har den teknologiske utviklingen vært enorm. Dette byr på utfordringer når regelverket skal anvendes. Loven er fortsatt et godt verktøy for ivaretagelse av grunnleggende personvernrettigheter. Samtidig avdekker Datatilsynets tilsynsvirksomhet betydelige avvik fra reglene. Dette skyldes trolig dels manglende kjennskap til reglene og dels manglende kunnskap om hvordan reglene kan etterleves. I påvente av en revisjon av personopplysningsloven, vil Regjeringen utnytte potensialet som ligger i gjeldende regelverk, og medvirke til at Datatilsynet settes i stand til å ivareta sine oppgaver på en god måte.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.7 Mål for programkategori 13.45 Personvern

Hovedmål	Delmål
1. Et godt personvern for alle	1.1. Virksomheter og borgere kjenner og anvender personvernregelverket 1.2. Innebygd personvern ivaretas i utvikling av nytt regelverk og nye tekniske løsninger 1.3. God kjennskap til rettigheter og plikter i EUs personvernforordning 1.4. Datatilsynet er ombud for personvern nasjonalt og et effektivt talerør for personvern internasjonalt

Hovedmål 1 Et godt personvern for alle

Personvern hensyn gjør seg gjeldende på alle områder der personopplysninger samles inn og behandles. Personopplysningsreglene, som finnes både i personopplysningsloven med forskrifter og i særlovgivning, skal beskytte den enkelte mot at personvernet blir krenket ved behandling av personopplysninger, og ivareta enkeltindividets personlige integritet. Kjennskap til og forståelse for reglene er derfor svært viktig. Departementets arbeid skal støtte opp om Datatilsynets målrettede aktiviteter.

Rapport

Personvern stilles i mange sammenhenger opp mot behovet for trygghet og sikkerhet i samfunnet. Slik polarisering er lite heldig. Oppmerksomhet om personvernsspørsmål er likevel positivt, fordi det bidrar til å sette spørsmålene på dagsorden, og gir grunnlag for refleksjon og debatt. Det er imidlertid vanskelig å måle den generelle utviklingen for personvernet over tid.

For å skape bevissthet om personvern og sikre at reglene etterleves i offentlig sektor, har departementet utgitt en veileder om etterlevelse av personopplysningsregelverkets regler om innsyn og informasjon. Departementet har også publisert et

sett retningslinjer om logging av oppslag i større offentlige og private registre og innsyn for de registrerte i slike logger.

Strategier og tiltak

Et oppdatert regelverk, Datatilsynets virksomhet og Personvernemnda som uavhengig overprøvingsinstans skal sikre at personvernet ivaretas på en forsvarlig måte. Både offentlige og private virksomheter har ansvar for å handle i samsvar med gjeldende personvernlovgivning. Hensynet til effektivitet og informasjonsutveksling må balanseres med hensynet til personvern. Jo tidligere personvernhensyn identifiseres og veies mot andre hensyn, jo enklere er det å finne en god

balanse mellom ulike interesser. Departementet vil fortsette å arbeide for at personvern skal være et relevant tema tidlig i utredningsprosesser, og for at offentlige virksomheter skal legge prinsippet om innebygd personvern til grunn i arbeider der dette er relevant.

Departementet deltar i nasjonalt og internasjonalt arbeid for å legge til rette for et oppdatert regelverk som på en god måte ivaretar den enkeltes personvern ved behandling av personopplysninger.

For å nå hovedmålet, har departementet pekt ut fire delmål for 2016. Delmålene gir på ulikt vis uttrykk for Datatilsynets lovpålagte oppgaver, og tilsynet vil ta i bruk en rekke ulike virkemidler for å nå målene.

Kap. 545 Datatilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	41 279	37 262	45 661
	Sum kap. 0545	41 279	37 262	45 661

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 01 økt med 2,83 mill. kroner til 40,092 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Datatilsynet fører tilsyn etter personopplysningsloven, pasientjournalloven, helseregisterloven, helseforskningsloven, politiregisterloven og lov om Schengen informasjonssystem (SIS-loven). Gjennom tilsyn, saksbehandling og andre tiltak skal Datatilsynet kontrollere at regelverket blir fulgt og at feil og mangler rettes. Datatilsynet skal informere om utviklingen for personvernet i samfunnet og om aktuelle personvernrelaterte problemstillinger, bidra med kunnskap til en opplyst debatt om sentrale personvernspørsmål og gi råd til befolkningen, private virksomheter og offentlig forvaltning. Datatilsynet er både forvaltnings- og tilsynsorgan, samtidig som det har en ombudsrolle. Forvaltnings- og tilsynsrollen krever medarbeidere som opptrer med objektivitet. Ombudsrollen krever at det tas tydelig stilling i personvernspørsmål.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter for Datatilsynet.

Rapport

Oppmerksomheten om personvern er stor, og stadig flere gir uttrykk for at personvern er en viktig verdi. Datatilsynet har som målsetting å gjøre personvern mer kjent og forståelig.

I samsvar med tildelingsbrevet har Datatilsynet prioritert arbeid med personvern i helsesektoren, skole- og utdanningssektoren og justissektoren. Kommunikasjon har vært det dominerende virkemiddelet for å øke kjennskap til lovfestede plikter og rettigheter og ved utøvelse av virksomhetens ombudsrolle. Datatilsynet besvarte dessuten over 9 000 henvendelser om personvern fra borgere og virksomheter.

Datatilsynet har arbeidet aktivt for å fremme innebygd personvern. I 2014 har det vært stor interesse for å inkludere personvernvurderinger tidlig i nye teknologiske løsninger. Dette er kostnadseffektivt og gir bedre personvern for alle.

Datatilsynet har benyttet tilsyn strategisk for å avklare praksis og skape oppmerksomhet om kravene i regelverket. Tilsyn hos enkeltaktører bidrar til oppmerksomhet om personvern i store deler av den sektoren tilsynsobjektet tilhører. I

2014 ble det gjennomført 68 tilsyn. I tillegg kommer bruk av kontrollfullmaktene i annen saksbehandling, til sammen 246 saker, og enkelte etterkontroller. Datatilsynet ser systematiske avvik i offentlig sektor og utdanningssektoren knyttet til internkontroll, informasjonssikkerhet og etablering av databehandleravtaler.

Datatilsynet har i 2014 deltatt aktivt i internasjonalt personvernarbeid. Blant annet ble Datatilsynets rapport om temaet «Big Data og personvern» lagt til grunn da den internasjonale personvernkonferansen vedtok en resolusjon om temaet.

I arbeidet med å digitalisere offentlig sektor er det igangsatt en rekke prosjekter, fra digital postkasse til borgerkort. Det er viktig å ivareta personvernet i disse prosessene. Erfaringen fra 2014

er at det er et betydelig ønske om å rådføre seg med Datatilsynet, og tilsynet har prioritert å delta i slikt arbeid.

Budsjettforslag

Det foreslås at posten økes med 7,5 mill. kroner for å dekke Datatilsynets arbeid med å forberede gjennomføring av nytt personvernregelverk. Videre foreslås posten økt med 1 mill. kroner for å kompensere for et for høyt uttrekk av merverdiavgift i 2015. Inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønnskompensasjon foreslås bevilgningen økt med til sammen 8,4 mill. kroner til 45,7 mill. kroner.

Kap. 546 Personvernemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	1 728	1 898	1 891
	Sum kap. 0546	1 728	1 898	1 891

Personvernemnda er klageorgan for vedtak fattet av Datatilsynet. Nemnda har sju medlemmer som er oppnevnt for fire år. Leder og nestleder oppnevnes av Stortinget, mens de øvrige medlemmer oppnevnes av Kongen i statsråd. Medlemmer for perioden 2013–2016 ble oppnevnt høsten 2012. Nemnda er sammensatt med variert kompetanse og er godt rustet til å foreta krevende avveininger mellom personvern og andre viktige samfunns hensyn.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til nemndas sekretariat, som har én stilling, og godtgjørelse til medlemmene.

I 2014 mottok Personvernemnda 25 klagesaker, hvorav 12 ble ferdigbehandlet i 2014. I tillegg avgjorde nemnda 14 saker som kom inn i 2013. Klager fikk helt eller delvis medhold i 11 av de 26

ferdigbehandlede sakene. Dette er en høyere omgjøringsandel enn året før, men må likevel sies å være lavt sett i forhold til at Datatilsynet fattet 525 vedtak i 2014. Alle Personvernemndas vedtak publiseres på nemndas nettsider og på Lovdata.

Et økende antall klagesaker gjelder Datatilsynets prioritering av saker. Nemnda har også behandlet flere krevende saker om plassering av behandlingsansvar, spørsmål som er helt grunnleggende for praktisering av personvernregelverket. I meldingsåret har dessuten kameraovervåking i ulike former igjen har vært tema i flere klagesaker. Nemnda peker på at den voksende oppmerksomheten om personvern i samfunnet medfører økt press på både Datatilsynets og Personvernemndas ressurser.

Det foreslås en bevilgning på 1,9 mill. kroner på posten, en nominell videreføring fra 2015.

Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

Utgifter under programkategori 13.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
551	Regional utvikling og nyskaping	1 671 754	1 505 300	1 308 095	-13,1
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	541 728	486 650	444 200	-8,7
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	29 885	25 772	26 911	4,4
	Sum kategori 13.50	2 243 367	2 017 722	1 779 206	-11,8

Regjeringen vil legge grunnlaget for å styrke vekstkraften og sikre gode levekår i alle deler av landet. Regjeringen fornyer regionalpolitikken gjennom en bredere tilnærming, hvor utvikling av samspillet mellom byene og regionene omkring og bedring av næringslivets generelle rammebetingelser prioriteres. Videre målrettes den distriktpolitiske innsatsen ved å prioritere nærings- og bedriftsrettede tiltak.

Regjeringen har økt satsingen på en rekke tiltak som styrker næringsliv og arbeidsplasser i alle deler av landet. Satsingen på infrastruktur, forskning og vekstfremmende skattelettelse er økt. Om lag 240 mill. kroner fra programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk er omprioritert for å gi rom for blant annet en økt satsing på 200 mill. kroner til fylkesveier, se omtale under kapittel 3. Samlet bidrar dette til å styrke rammebetingelsene for bedrifter og arbeidsplasser innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for utvikling og oppfølging av de regional- og distriktpolitiske målene: opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret, nytte de menneskelige og naturgitte ressursene i hele landet for størst mulig nasjonal verdiskaping, sikre likeverdige levekår og å gi alle reell frihet til å bosette seg der de vil. Departementet har et sær-

lig ansvar for å bidra til å utløse verdiskapingspotensialet i områder der geografiske og demografiske forutsetninger gir utfordringer for vekst og utvikling.

Hoveddelen av midlene under programkategori 13.50 blir overført til fylkeskommunene, som har ansvar for å fremme verdiskaping og regional utvikling i sine fylker. Utfordringer og muligheter varierer, og fylkeskommunene prioriterer innsatsen ut fra regionale mål og strategier innenfor nasjonale føringer. Regionale mål og strategier skal utvikles i forpliktende partnerskap med næringslivet og regionale og lokale aktører. Bedrifts- og næringsrettede tiltak skal prioriteres. Alle fylkeskommunene mottar regionale utviklingsmidler. Fylkeskommunene har også et stort engasjement i internasjonalt samarbeid, for eksempel via *Interreg* (EUs territoriale samarbeid). Kommunene har en viktig rolle i arbeidet med å utvikle attraktive lokalsamfunn og å legge til rette for næringsliv og arbeidsplasser.

De nasjonale virkemiddelaktørene har en sentral rolle i arbeidet med å realisere målene i regional- og distriktpolitikken. Med regional tilstedeværelse og innsikt skal Innovasjon Norge utløse samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling basert på regioners næringsmessige muligheter. Innovasjon Norge skal delta aktivt i utviklingen av regionale strategier med særlig sikte på å få fram flere gode gründere, vekstkraftige bedrifter og innovative næringsmiljøer. Siva skal gjennom

fysisk og organisatorisk infrastruktur utvikle oppstartsmiljø og bedriftsfellesskap. Norges forskningsråd (Forskningsrådet) skal arbeide for økt forskningsbasert verdiskaping i næringslivet. Forskningsrådet skal styrke de regionale innovasjonssystemene og stimulere til økt bruk av forskning i bredden av norsk næringsliv. Kompetansesenter for distriktsutvikling (Distriktssentret) skal bidra til å nå regional- og distriktpolitiske mål gjennom å hente inn, systematisere og formidle erfarings- og forskningsbasert kunnskap om lokal samfunnsutvikling.

En vellykket regional- og distriktpolitikk forutsetter innsats på en rekke politikkområder og sektorer. Et forutsigbart skattesystem som fremmer vekst, god infrastruktur, tilgang på arbeidskraft med relevant kompetanse og kapital som styrker konkurransekraften i norsk næringsliv er viktige eksempler. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har en viktig samordningsrolle, som innebærer å påvirke og sørge for at de ulike sektorenes prioriteringer og tiltak gir best mulig vilkår for regional utvikling. De respektive fagdepartementene er ansvarlige for utvikling og gjennomføring av politikken innen sin sektor, mens kommunene har ansvar for å sikre gode levekår og et likeverdig tjenestetilbud lokalt. Vedlegg 1.1 gir en oversikt over virkemidler under andre politikkområder som enten er begrunnet i regional- og distriktpolitiske mål eller som har stor betydning for regional utvikling. Departementet har også det overordnede ansvaret for å følge opp den statlige lokaliseringspolitikken. Et formål med lokaliseringspolitikken er at statlige arbeidsplasser skal bidra til utvikling av robuste arbeidsmarkeder i alle deler av landet.

Utviklingstrekk

Sterk befolkningsvekst

Norge har i flere år hatt sterk befolkningsvekst. Dette skyldes i stor grad høy arbeidsinnvandring. Innvandringen har vært viktig for verdiskapingen over hele landet. Veksten i folketallet er sterkest i storbyregionene og fører til press på boligbygging, transport og offentlige tjenester. Befolkningsøkningen skyldes også høye fødselstall. Flytting innenlands har begrenset betydning for folketallsutviklingen på tvers av regioner.

Omstilling og økende ledighet

I dag kan vi se nye omstillingsutfordringer i næringslivet blant annet som følge av redusert

oljepris. Oljenæringen vil fortsatt være en viktig næring for Norge. Men omstillingen skaper også muligheter for å fremskynde det grønne skiftet, og overgang til lavutslippssamfunnet. Lavere aktivitet i petroleumbasert næringsvirksomhet, inkludert leverandørindustrien, har gitt økende ledighetstall på Sør-Vestlandet og i Trøndelag. I august 2015 varierte andelen helt ledige og på arbeidsmarkedstiltak fra 2,1 pst. i Sogn og Fjordane til 4,6 pst. i Aust-Agder. Samtidig pågår en rekke strukturendringer i offentlig sektor for å trygge viktige velferdstjenester for fremtiden.

Utfordringer

Regionale forskjeller i utfordringer og forutsetninger for vekst

Hvilke muligheter regionene har og hvor verdiskapingspotensialet ligger, varierer mellom bransjer og fra sted til sted. Større arbeidsmarkeder har vanligvis bedre tilgang på personer med ulike og høyere utdanninger, de fleste forsknings- og utdanningsinstitusjonene er lokalisert her og kapital- og finansieringsmiljøer er sterkere representert. Samtidig befinner store deler av vårt globaliserte og eksportorienterte næringsliv seg utenfor de store arbeidsmarkedene. Dette næringslivet er viktig for utviklingen av nærliggende byer fordi sektorer som for eksempel forretningsmessig tjenesteyting leverer tjenester til slike bedrifter. I distriktsområder kan potensialet for ny lønnsom forretning ofte være stort, men terskelen for å etablere ny virksomhet kan være høyere enn i mer sentrale områder. Slike forskjeller kan forklares med næringsstruktur, små miljøer, store avstander og mindre markeder. Hovedmål 1 og 2, og i noe grad hovedmål 3, retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.8.

Tilgang på kapital

Det er svakere tilgang på risikokapital i distriktsområder på grunn av lange avstander til investorer og banker med riktig kompetanse til å vurdere risikoen i prosjektene (Menon, 2015). Opplevd risiko er særlig stor der annenhåndsverdien på pant (som eiendom, bygg og maskiner) er lav. I de delene av landet der kapitalmarkedene ikke fungerer godt, vil en kombinasjon av generelle vekstfremmende skattelettelser og målrettede låne- og tilskuddsordninger utløse gode innovasjons- og investeringsprosjekter. Hovedmål 1 retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.8.

Tilgang på relevant kunnskap og kompetanse i regionale arbeidsmarkeder

Arbeidskraft med relevant kompetanse er avgjørende for å sikre verdiskaping og vekst i næringslivet i alle deler av landet. For næringsliv og offentlig tjenesteproduksjon i distriktsområder er det ofte en utfordring å rekruttere personer med relevant kompetanse. Mer sentrumsnære, kunnskapsintensive bedrifter investerer mer i kompetanseutvikling enn andre private virksomheter. Geografisk avstand mellom bedrifter og relevante utdanningsinstitusjoner kan gjøre det ekstra krevende å heve kompetansenivået til de ansatte. Kompetansen til innvandrere anvendes ikke godt nok (NIBR, 2015). Da utfordringene varierer, må politikken og virkemidlene tilpasses og baseres på regionale strategier. OECD peker i Skills Strategy for Norge (2014) på at det er behov for bedre koordinering mellom ulike sektorer og forvaltningsnivå. Hovedmål 1 og 2 retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.8.

Manglende samhandling mellom byer og omland hemmer utvikling av hele regioner

Regioner med vekst har som regel både et sterkt regionsenter (by) og et sterkt næringsliv i omlandet. Samhandlingen mellom by og omland er sentral for å utnytte potensialet for økonomisk vekst i hele regionen. I mange regioner er fravær av slik samhandling til hinder for verdiskaping og vekst. Samhandling kan skje på flere måter. Eksempler fra regioner som lykkes er å knytte sammen arbeidsmarkedet gjennom samarbeid om arealdisponering, felles planer for privat og offentlig transport og å styrke nettverk og samarbeid i næringslivet. Hovedmål 1 og 2 retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.8.

Attraktive lokalsamfunn

Mange lokalsamfunn opplever utfordringer med å skaffe kompetent arbeidskraft. Attraktive lokalsamfunn er avgjørende for å sikre næringslivet tilgang på kompetanse. Bo- og flyttemotivundersøkelsen (NIBR, 2008) viser at tilgangen til arbeid betyr mindre enn tidligere for folks bo- og flyttevalg. Stedstilhørighet, sosialt miljø og fysisk miljø har fått økt betydning. Mange distriktskommuner er avhengige av innvandring for å sikre tjenester for befolkningen og et aktivt næringsliv. Ressursene og kompetansen til innvandrere kan gi viktige impulser til utvikling av små arbeidsmarkeder med mangel på arbeidskraft og entreprenører. Få kommuner jobber aktivt med å gjøre kommunen sin attraktiv som bosted for arbeidsinnvandrere (Møreforskning, 2014). Hovedmål 3, og i noe grad hovedmål 2, retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.8.

Lav ressursutnyttelse i utmark og fjellområder

Utmarksbaserte næringer er viktige i mange norske distriktskommuner, og næringsgrunnlaget er i stor grad knyttet til primærnæringer. Lange avstander og spredt bosetting gjør at potensialet for verdiskaping basert på naturressurser i utmark og fjellområder ikke blir godt nok utnyttet. Store arealer i fjellområdene er vernet etter Naturmangfoldsloven. Utmarksforvaltningen er kompleks. Mange sektorer er involvert i nasjonal og lokal forvaltning av utmarksområder. Regjeringen vil derfor forenkle utmarksforvaltningen. Avveininger mellom ulike sektorinteresser kan være vanskelige, spesielt i randområder til verneområder og hensynssoner for vern. Hovedmål 3, og i noe grad hovedmål 2, retter seg mot disse problemstillingene, jf. tabell 6.8.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.8 Mål for programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

Hovedmål	Delmål
1. Økt verdiskaping, sysselsetting og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv	1.1. Styrke konkurransekraften for etablerte bedrifter 1.2. Utvikle lokale og regionale næringsmiljøer 1.3. Øke antall lønnsomme etableringer 1.4. Sikre at EØS-regelverket gir handlingsrom for nasjonal nærings- og regionalpolitisk innsats
2. Forbedre lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning	2.1. Bedre samhandling i byregioner og tilgang på relevant kompetanse i arbeidsmarkedsområder 2.2. Forbedre fysisk infrastruktur og redusere avstandsulemper i områder med få innbyggere og små markeder
3. Utvikle attraktive regioner og senter for befolkning og næringsliv	3.1. Styrke tilgangen til tjenester for befolkningen i områder med få innbyggere og små markeder 3.2. Gjøre tettsteder og små og mellomstore byer mer attraktive som bosted og som lokaliseringssted for bedrifter

Delmål 1.1. og delmål 1.2. endret rekkefølge i 2015 for å synliggjøre departementets prioriteringer. Rapporteringen under forholder seg til den nye rekkefølgen i tabell 6.8.

Bruk av midler under programkategorien skal være geografisk differensiert og i hovedsak brukes innenfor det distriktpolitiske virkeområdet⁴. Midlene skal være utløsende for gode prosjekter og for finansiering fra andre private og offentlige aktører.

Nord-Norge er et prioritert område. Den samlede regionalpolitiske innsatsen i landsdelen skal utløse verdiskapingspotensialet og er en viktig del av Regjeringens nordområdepolitikk.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet legger vekt på at søknader vurderes ut ifra kvaliteten på de prosjektene det søkes støtte til. Innen disse rammene har departementet en målsetting om at minst 40 pst. av de direkte bedriftsrettede virkemidlene skal nå frem til kvinner.

⁴ Det distriktpolitiske virkeområdet angir hvor offentlige myndigheter kan gi støtte til næringsvirksomhet for å fremme utviklingen i områder med særskilte utfordringer. Virkeområdet er delt inn i to soner, sone II og III. Sone I er utenfor virkeområdet. Innenfor sonene II og III kan det benyttes midler til kommunale grunnlagsinvesteringer, som tilrettelegging for næringsvirksomhet, stedsutvikling og utbygging av vannverk. Innenfor sone III kan det i tillegg gis midler til bedrifter via de distriktsrettede støtteordningene forvaltet av Innovasjon Norge. Generelt skal distriktpolitiske virkemidler prioriteres innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Sone III er fastsatt av departementet og godkjent av ESA, og sone II er fastsatt av departementet.

Hovedmål 1 Økt verdiskaping, sysselsetting og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv

Departementet vil styrke konkurransekraften for etablerte bedrifter, utvikle lokale og regionale næringsmiljøer, øke antall lønnsomme etableringer og sikre at EØS-regelverket gir handlingsrom for nasjonal nærings- og regionalpolitisk innsats.

Rapport

I 2014 ble det gitt tilsagn om 1 329 mill. kroner til tiltak under hovedmål 1, det vil si 55,4 pst. av programkategori 13.50. Av dette ble 80 pst. gitt over kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. De resterende 20 pst. ble gitt over kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling og post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling. Se vedlegg 1.

Fylkeskommunene har i 2014 prioritert midler til nasjonale virkemiddelaktører som forvalter sentrale bedrifts- og næringsrettet virkemidler. Hovedmål 1 ble andelsmessig prioritert høyere blant virkemiddelaktørene i 2014 sammenliknet med 2013.

Henholdsvis 39, 34 og 27 pst. ble benyttet til tiltak som skal bidra til å nå delmål 1.1, 1.2 og 1.3. Fordelingen mellom delmålene er stabil over tid. Til sammen 80 pst. av midlene ble brukt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Om lag 37 pst. ble benyttet i småsenterregioner og spredtbygde områder, og 50 pst. av midlene ble benyttet i små og mellomstore byregioner. Videre ble 10 pst. av midlene benyttet i storbyregioner, mens 3 pst. var geografisk ufordelt.

Innovasjon Norge forvaltet totalt 761 mill. kroner, tilsvarende 57 pst. av alle midlene som gikk til hovedmål 1 i 2014. Av dette var 90 pst. direkte bedriftsstøtte, blant annet i form av bedriftsutviklings- og investeringstilskudd og etablerertilskudd. Fylkeskommunene forvaltet 310 mill. kroner (23 pst.) av midlene til hovedmål 1 i 2014. Resten av midlene ble forvaltet av kommuner og regionråd (11 pst.), og Siva, Forskningsrådet og departementet (til sammen 9 pst.).

Et eksempel på innsats innenfor hovedmål 1 er Hedmark fylkeskommunes arbeid med å støtte opp om de tradisjonelle næringene i fylket. Midlene har bidratt til å utvikle og videreutvikle nettverk/klynger innenfor trenæringene, bioteknologi og industrinettverk, etablererkurs og tilgang på inkubatortilbud gjennom Hedmark Kunnskapspark.

Innovasjon Norges årsrapport for 2014 viser gode resultater og effekter av innsatsen på departementets område. Analyser fra SSB viser at bedriftene som har fått et tilskudd eller en tjeneste av Innovasjon Norge finansiert av regionale utviklingsmidler, har gjennomsnittlig 5,3 prosentpoeng høyere vekst i verdiskapingen sammenliknet med tilsvarende bedrifter som ikke har mottatt støtte. Analysene viser også at midlene som Innovasjon Norge forvalter utløser om lag det firedobbelte i annen kapital til prosjektene.

Innovasjon Norge rapporterer at andelen kvinneverrettede prosjekter har gått ned fra 40 til 35 pst.

Årsrapporten fra Siva for 2014 viser at bedriftene i både inkubasjons- og næringshageprogrammet har hatt en vekst i omsetning og verdiskaping fra 2013 til 2014. Nesten ni av ti bedrifter i *Næringshageprogrammet* hadde en positiv vekst i verdiskaping og seks av ti hadde vekst i omsetningen. For inkubasjonsbedriftene hadde seks av ti bedrifter økning i verdiskapingen og nesten sju av ti bedrifter hadde økning i omsetningen. Siva har i 2015 fått anledning til å omdisponere inntil 30 mill. kroner til en ekstra satsing på *Næringshageprogrammet*.

I 2014 satte Forskningsrådet i gang tredje periode av *Virkemidler for regional FoU og innovasjon*

(VRI 2014 til 2016). VRI er en satsing på FoU-basert innovasjon, gjennom samhandling mellom ulike kunnskapsmiljø, næringsliv og offentlige myndigheter regionalt. Det ble satt i gang 15 regionale samhandlingsprosjekter i 2014 der alle fylkene deltar, samt 6 innovasjonsfaglige forskningsprosjekter. Mobilitetsordninger, kompetanseglere og bedriftsprosjektstøtte har involvert over 1 000 bedrifter i 2014. Forskningsrådet rapporterer at VRI stimulerer til samhandling og økt kunnskapsflyt mellom bedrifter, forskningsmiljøer og offentlige aktører.

Strategier og tiltak

Regjeringen ønsker å legge til rette for at hver region på tvers av politikkområder skal fremme omstilling i næringslivet og utvikling av nye lønnsomme forretningsområder, særlig på områder som løser samfunnsutfordringer. Utvikling av nye forretningsområder er risikofylt. En vesentlig del av den regionale innsatsen skal gå til risikoavlastning i nye og eksisterende bedrifter. Både gründere og bedrifter stiller sterkere når de er tilknyttet nettverk eller næringsmiljøer. Slik tilknytning kan være spesielt krevende i distriktsområder. Departementet vil derfor prioritere å styrke regionale næringsmiljøer, enten de er organisert som klynger med FoU-samarbeid, som verdikjeder eller på annen måte som fremmer nyskaping. Departementet vil bygge opp under Forskningsrådets *regionale policy*, der mobilisering av nye bedrifter til regionalt, nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid står sentralt.

Aktiviteter under hovedmålet vil i 2016 kunne omfatte utviklings- og investeringstilskudd, kunnskapshevende tiltak, lån, etablerertilskudd, støtte til klynger og verdikjeder, støtte til næringshager og inkubasjonsmiljøer samt kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer.

Hovedmål 2 Forbedre lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning

Departementet vil fremme gode lokale og regionale rammebetingelser som styrker tilgangen på relevant kompetanse i arbeidsmarkedsområdene, bedrer samhandlingen i byregioner, forbedrer fysisk infrastruktur og reduserer avstandssulemper i områder med få innbyggere og små markeder.

Rapport

I 2014 ble det gitt tilsagn om 448 mill. kroner til tiltak under hovedmål 2, dvs. 18,7 pst. av program-

kategori 13.50. Av dette ble 85 pst. gitt over kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. De resterende 15 pst. ble gitt over kap. 552, post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling og post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling.

Delmål 2.2 var høyest prioritert, og 60 pst. av midlene ble brukt til tiltak for å bidra til dette målet. Til sammen 95 pst. av midlene ble brukt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Om lag 36 pst. av midlene ble benyttet i småsenterregioner og spredtbygde områder, 62 pst. av midlene ble benyttet i små og mellomstore byregioner, mens 2 pst. av midlene ble benyttet i storbyregioner.

Fylkeskommunene forvaltet til sammen 256 mill. kroner av midlene i 2014, tilsvarende 57 pst. Midlene ble benyttet til kompetansehevingstiltak (38 pst.), forskjellige infrastrukturtiltak, herunder bredbånd/IKT (31 pst.), fysisk kommunal næringsrettet infrastruktur (28 pst.) og vannforsyning (4 pst.). I tillegg forvaltet Nasjonal kommunikasjonsmyndighet en belastningsfullmakt på 57,8 mill. kroner innenfor tilskuddsordningen for utbygging av bredbånd, over kap. 551, post 61. Resten av midlene ble forvaltet av kommuner og regionråd (16 pst.), og Forskningsrådet og departementet (til sammen 14 pst.).

Utviklingsprogrammet for byregioner ble startet i 2014 og skal vare ut 2017. Programmet skal gi økt kunnskap om sammenhengen mellom økonomisk aktivitet og vilkår for vekst mellom byene og omlandet. Det skal også utvikles tiltak for å utnytte regionens næringsmessige potensial. 33 byregioner med til sammen 187 kommuner deltok i fase 1 i programmet i 2014. Alle deltakende regioner har deltatt i et nettverk drevet av Distriktsenteret, og har gjennomført samfunnsanalyser som synliggjør muligheter og hindre for regional økonomisk vekst. Disse analysene har dannet grunnlag for søknad om deltakelse i fase 2 i programmet fra 2015 til 2017. I fase 2 skal strategier og tiltak med utgangspunkt i samhandling mellom by og omland utvikles. Våren 2015 fikk 37 byregioner med over 220 kommuner tilsagn om midler for en treårig fase 2.

For å styrke næringsrelevant forskning i Nord-Norge, ble det i 2014 under delmål 2.1 bevilget 40 mill. kroner til *Forskningsløft i Nord* i regi av Forskningsrådet.

Strategier og tiltak

Regjeringens satsing på infrastruktur vil ha betydning for utviklingen i hele landet. Under hovedmål 2 vil departementet prioritere næringsrettet infrastruktur og næringsrettet kompetanse.

Departementet vil videreføre *Utviklingsprogrammet for byregioner* i tråd med intensjonene, gjennom tilskudd til strategi- og nettverksarbeidet i de 37 byregionene som er med i fase 2 i programmet.

Forskningsløft i nord (2009–2016) inngår i en bred kunnskapssatsing innenfor regjeringens arbeid med nordområdene. Programmet vil i slutfasen vektlegge koblingen til virkemiddelaktørenes øvrige arbeid med innovasjon i næringslivet.

Departementet vil bidra til å styrke samarbeidet mellom regionale aktører med ansvar for utdanning, næringsliv og arbeidsmarked for å møte kompetansebehovene i regionale arbeidsmarkeder. Departementet samarbeider med Arbeids- og sosialdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet i dette arbeidet, og om utvikling av en nasjonal kompetansepolitisk strategi i 2016.

Ytterligere aktivitet under hovedmål 2 vil i 2016 blant annet kunne omfatte utvikling av kompetanse og utdanningstilbud, kommunal næringsrettet infrastruktur som for eksempel tilrettelegging av næringsområder, samt andre lokale infrastrukturtiltak, for eksempel stedsutvikling og utbygging av bredbånd. Dette vil avhenge av fylkeskommunenes prioriteringer.

Hovedmål 3 Utvikle attraktive regioner og senter for befolkning og næringsliv

Departementet vil bidra til å gjøre tettsteder og små og mellomstore byer mer attraktive som bosted og som lokaliseringssted for bedrifter. Departementet vil også styrke tilgangen til tjenester for befolkningen i områder med få innbyggere og små markeder.

Rapport

I 2014 gikk 17,6 pst. av den totale rammen på programkategori 13.50 til tiltak under hovedmål 3. Det utgjorde 423 mill. kroner. 83 pst. av midlene ble gitt over kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. De resterende 17 pst. av midlene ble gitt over kap. 552, post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsut-

vikling og post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling.

Delmål 3.2 var høyest prioritert. 82 pst. av midlene ble brukt til tiltak for å bidra til dette delmålet. Totalt ble 91 pst. av midlene under hovedmålet brukt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. 54 pst. av midlene ble benyttet i småsenterregioner og spredtbygde områder, mens 40 pst. av midlene ble brukt i små og mellomstore byregioner. Om lag 4 pst. av midlene ble benyttet i storbyregioner og 2 pst. var ikke geografisk fordelt.

Fylkeskommunene forvaltet til sammen 242 mill. kroner av midlene i 2014, tilsvarende 57 pst. Av dette ble 92 pst. benyttet til stedsutviklings- og profileringstiltak, mens 8 pst. gikk til tiltak for å styrke tilgangen til tjenester. De resterende midlene ble i all hovedsak forvaltet av departementet, kommuner og regionråd. Departementets andel omfattet støtte til prosjekter innenfor *Merkur-programmet, investerings- og utviklingsstøtten til utkantbutikker og investeringsstøtten for drivstoffanlegg, og Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker.*

Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker var et treårig program (2012–2014) med mål om å øke verdiskaping og næringsutvikling i landskapsområder med særegne natur- eller kulturverdier. Distriktsenteret utarbeidet i 2014 en rapport om samarbeid og resultater i seks regionalparker. Et hovedfunn i rapporten var at regionalparkene styrker samarbeidet mellom offentlige og private aktører og på tvers av etablerte sektorgrenser. Rapporten pekte også på at parkarbeidet kan bidra til å bygge ned konfliktene mellom bruk

og vern. 23 prosjekter fikk til sammen 30 mill. kroner i støtte i programperioden.

Strategier og tiltak

Departementet skal i 2016 blant annet legge vekt på tiltak for å opprettholde og videreutvikle tilbudet av dagligvarebutikker i områder med små markeder, og å støtte utviklingen av tjenestetilbud. Dette skjer hovedsakelig gjennom *Merkur-programmet*. For å følge opp evalueringen av programmet (Møreforsking, 2014), vil Merkur vektlegge arbeidet med tilleggstjenester som øker lønnsomheten for den enkelte dagligvarebutikk. Merkur skal fokusere sterkere på butikker i de mest perifere områdene, og vektlegge det som kan defineres som grunnleggende tjenester innenfor Merkur. Som en konsekvens av dette vil arbeidet med MerkurBok fases ut.

Departementet legger vekt på at fylkeskommunene, kommunene og andre regionale aktører samarbeider om gode utviklingstiltak. For å bidra til utvikling av attraktive lokalsamfunn for bedrifter og folk, er det viktig å se bedrifts- og næringsrettede tiltak i sammenheng med stedsutvikling, integrering av innflyttere og profilering rettet mot potensielle innflyttere.

Departementet jobber sammen med Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet for å forenkle utmarksforvaltningen. Arbeidet tar utgangspunkt i regjeringserklæringen fra Sundvolden, punkt 8 «Levende lokaldemokrati». Overordnede mål for arbeidet er: i) styrking av lokaldemokratiet, ii) forenkling og mindre byråkrati i utmarksforvaltningen og iii) tilrettelegging for mer verdiskaping basert på naturressurser.

Kap. 551 Regional utvikling og nyskaping

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 166 307	1 144 600	1 102 793
61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, kan overføres	505 447	360 700	205 302
	Sum kap. 0551	1 671 754	1 505 300	1 308 095

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 60 økt med 15 mill. kroner til 1 159,6 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Departementet har desentralisert forvaltningen av midlene til fylkeskommunene, som tildeles tilskudd uten krav om tilbakebetaling (rundsumtilskudd). Fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår, og kan delegere forvaltningsansvar til andre aktører, som kommuner, regionråd, Innovasjon Norge, Siva og Forskningsrådet. Forskrift og retningslinjer for bruken av midlene er felles for kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. Disse er bestemmende for fylkeskommunenes forvaltning, oppfølging og kontroll med midlene, også i de tilfeller hvor hele eller deler av forvaltningen er delegert til andre aktører.

Fylkeskommunene rapporterer årlig til departementet og gir sine vurderinger av egne prioriteringer i lys av hovedmålene, nasjonale føringer, regionale utfordringer samt forventede og oppnådde resultater. Rapporteringen beskriver utfordringer, mål, tiltak og resultater, og gir oversikt over alle tiltak og prosjekter som mottar støtte. Det er utviklet et elektronisk rapporteringssystem, som også fungerer som et søknads- og saksbehandlingssystem for fylkeskommunene og kommuner i deres forvaltning av midlene. Fra dette systemet kan det hentes ut informasjon om prosjekter som blir støttet; mottaker, beløp, geografisk fordeling, type aktivitet og hvilke regional- og distriktpolitiske målsettinger som skal nås. Departementet bestiller supplerende analyser og utredninger for å få fram informasjon om resultater og samfunns effekter av midlene.

Fylkeskommunene skal ha internkontroll knyttet til tilskuddsforvaltningen, også der forvaltningsansvaret er delegert til andre aktører. Fylkeskommunene skal årlig rapportere til departementet om eventuelle merknader som fylkesrevisjonen har til forvaltningen av midlene, og om hvordan disse følges opp.

Post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling

Mål

Bevilgningen skal bidra til å realisere nasjonale mål, jf. tabell 6.8, og fylkenes egne mål for regional utvikling, tilpasset regionale utfordringer og forutsetninger. Innsatsen skal utløse det næringsmessige potensialet i hver region. Nærings- og bedriftsrettede tiltak skal prioriteres.

Kriterier for måloppnåelse

Se omtale under innledningen for kap. 551 Regional utvikling og nyskaping.

Tildelingskriterier

Fordelingen av rammen til fylkeskommunene skal sikre økonomiske ressurser til områder med særskilte utfordringer, i form av svak befolkningsutvikling, store avstander og utfordringer knyttet til sysselsetting, arbeidsmarked og levekår. Distriktsindeksen⁵ brukes ved fordeling av midler mellom fylkeskommunene innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Kommuner i Nord-Norge og Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms, samt de kommunene som ligger lavt på distriktsindeksen, vektet ekstra i fordelingsmodellen. Dette kalles den distriktpolitiske komponenten. I tillegg tildeles alle fylkeskommuner midler etter en regionalpolitisk komponent. Dette skal støtte opp om muligheten til å drive regionalt utviklingsarbeid i alle deler av landet.

En del av rammen blir etter skjønn satt av til omstillingsarbeid og til deltakelse i *Interreg* (EUs territoriale samarbeid). Midler til omstillingsarbeid fastsettes etter innspill fra fylkeskommunene om kommuner og regioner som opplever stor reduksjon i antall sysselsatte i hjørnesteinsbedrifter/-næringer. I særskilte situasjoner kan det være behov for en statlig ekstrainsats. Kriteriene er sysselsettingsnedgang, arbeidsmarkedsregionens størrelse og mulighetene for pendling. Midlene til *Interreg* skal dekke den norske statlige andelen i programmene, og skal i utgangspunktet tilsvare det samarbeidslandene mottar i EU-støtte. Post 60 utgjør den statlige norske finansieringsandelen og er godkjent av EU-kommisjonen gjennom programdokumentene.

Oppfølging og kontroll

Se omtale under innledningen for kap. 551 Regional utvikling og nyskaping.

Rapport

I 2014 ble det bevilget 1 166 mill. kroner over posten. Totalt ble det i 2014 gitt tilsagn om 1 308 mill.

⁵ Distriktsindeksen er sammensatt av et sett indikatorer som gjenspeiler forutsetninger for utvikling og den faktiske utviklingen i kommunene. Indeksen er særlig knyttet til geografi, demografi, arbeidsmarked og levekår. De strukturelle forholdene er vektet høyere enn den faktiske utviklingen.

kroner. Av dette ga Innovasjon Norge tilsagn om totalt 595 mill. kroner, primært i form av bedrifts- og investeringstilskudd, etablerertilskudd og distriktsrettede risikolån. Tilsagnsbeløpene avviker fra bevilgningen på posten, fordi forvalterne kan disponere midlene over flere år. For den fylkesvise fordelingen av midlene de siste tre årene og nærmere rapportering på bruken av midlene i 2014, se vedlegg 1 og fylkesrapporteringen på departementets nettsider.

I 2015 er det bevilget 1 144 mill. kroner på posten, hvorav 66 mill. kroner til omstilling, 71 mill. kroner til *Interreg* og 10 mill. kroner til *Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene*. Endelig fordeling av midler på tiltak og forvaltere er avhengig av fylkeskommunenes prioritering. I tillegg ble posten økt med 15 mill. kroner til ekstraordinært omstillingsarbeid i Lierne kommune, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015). Halvårsrapporteringen viser at fylkeskommunene så langt har delegert 407 mill. kroner til Innovasjon Norge. Totalt 125 mill. kroner er delegert til kommunale og regionale næringsfond. Av midlene som fylkeskommunene forvalter er det satt av 93 mill. kroner til omstilling.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 1 102,8 mill. kroner i 2016. Nærings- og bedriftsrettede tiltak skal prioriteres.

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke administrasjons- og gjennomføringskostnader knyttet til Innovasjon Norges ordninger, samt rollen som nasjonalt kompetanseorgan på omstilling. Det foreslås en tildeling på 10 mill. kroner til det femårige programmet *Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene* (2013–2017). Oppland fylkeskommune forvalter midlene i samarbeid med andre fylkeskommuner og relevante aktører. Det foreslås en tildeling på 15 mill. kroner til Nord-Trøndelag fylkeskommune, for ekstraordinært omstillingsarbeid i Lierne kommune.

Programmene for en ny *Interreg*-periode (2014–2020) ble godkjent av EU høsten 2014. Alle *Interreg*-programmene som finansieres over posten har mål om forskning, teknisk utvikling og innovasjon. Andre tematiske mål som prioriteres er økt konkurransekraft hos små og mellomstore bedrifter, miljø og bærekraftig bruk av ressurser, bærekraftig transport, sysselsetting og arbeidskraftmobilitet med tanke på næringsutvikling og lokal vekst. Midler til *Interreg* foreslås videreført på samme nivå som i 2015, med 71,3 mill. kroner.

Post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, kan overføres

Mål

Midlene skal bidra til å nå de samme målene som for kap. 551, post 60. Det legges vekt på utvikling av næringsliv og arbeidsplasser i områder som ikke fikk gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift i 2007, eller som fikk gjeninnført ordningen med en høyere sats enn 2003 og tidligere.

Kriterier for måloppnåelse

Se omtale under innledningen for kap. 551 Regional utvikling og nyskaping.

Tildelingskriterier

Bevilgningen skal dekke kompensasjon til de kommunene som har fått økt arbeidsgiveravgift sammenliknet med 2003. Den fylkesvise fordelingen av kompensasjonsmidlene tar utgangspunkt i avgiftsøkningen for privat sektor i det berørte fylket.

Oppfølging og kontroll

Se omtale under innledningen for kap. 551 Regional utvikling og nyskaping.

Rapport

I 2014 ble det bevilget 505,4 mill. kroner over posten. I tillegg ga Stortinget en fullmakt til å gi tilsagn om 100 mill. kroner som kom til utbetaling i 2015. Det såkalte restbeløpet⁶ var i 2014 57,8 mill. kroner. Det ble gitt tilsagn om 596,2 mill. kroner i 2014, og om lag 46 pst. av tilsagnene var knyttet til tiltak under hovedmål 2. Tilsagnsbeløpene avviker fra bevilgningen på posten, fordi forvalterne kan disponere midlene over flere år. Restbeløpet har fra 2007 blitt benyttet til økt bredbåndsdekning. I 2014 inngikk restbeløpet i tilskuddsordningen for utbygging av bredbånd som forvaltes av Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. For nærmere omtale, se kap. 1380, post 71 Tilskudd til bredbåndsutbygging over Samferdselsdepartementets budsjett.

⁶ Restbeløpet var differansen som framkom ved at beregningsgrunnlaget for differensiert arbeidsgiveravgift i 2007 ble endret fra å følge arbeidstakers adresse til å følge virksomhetens adresse. Restbeløpet ble fram til 2015 benyttet til bredbåndsutbygging. Restbeløpet ble avviklet i 2015, etter at ansvaret for bredbåndsutbygging ble overført til Samferdselsdepartementet.

I 2015 er det bevilget 360,7 mill. kroner over posten. I tillegg ga Stortinget en fullmakt til å gi tilsagn om 88 mill. kroner som kommer til utbetaling i 2016.

Kompensasjonsbeløpet for økt arbeidsgiveravgift ble redusert i 2015 med 144,6 mill. kroner sammenliknet med 2014. Halvårsrapporteringen for 2015 viser at fylkeskommunene har delegert 38 mill. kroner til Innovasjon Norge, 77 mill. kroner til kommuner og regionråd, 15 mill. kroner til andre aktører og forvalter 218 mill. kroner selv.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 205,3 mill. kroner i 2016. Av dette kan 117,3 mill. kroner brukes til tilsagn som gis i 2016 og 88 mill. kroner er knyttet til tilsagn som ble gitt i 2015. Det foreslås i tillegg en tilsagnsfullmakt på 50 mill. kroner i 2016, jf. for-

slag til romertallsvedtak VIII. Disse midlene kommer til utbetaling i 2017. Budsjettforslaget innebærer at departementet disponerer en ramme på 167,3 mill. kroner til nye tilsagn i 2016. Kompensasjonsordningen foreslås avvirket etter 2018. Næringslivet vil med en avvikling etter 2018 være indirekte kompensert gjennom en periode på 15 år. Dette er lang tid for en kompensasjonsordning, og næringslivet har hatt god tid til å tilpasse seg avgiftsnivået. Kompensasjonsordningen treffer ikke bedriftene direkte, men gjennom indirekte tiltak knyttet til å forbedre lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning. Som en nedtrapping, foreslås posten redusert med 155,4 mill. kroner i 2016. Reduksjonen i kompensasjonsbeløpet vil bli fordelt forholdsmessig likt mellom alle fylkeskommunene som tildeles midler fra posten.

Kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
21	Kunnskapsutvikling, informasjon, mv., <i>kan overføres</i>	13 814		
62	Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling, <i>kan overføres</i>	31 000		
72	Nasjonale tiltak for regional utvikling, <i>kan overføres</i>	496 914	486 650	444 200
	Sum kap. 0552	541 728	486 650	444 200

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 72 redusert med 6,5 mill. kroner til 480,15 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 21 Kunnskapsutvikling, informasjon mv., kan overføres

Bevilgningen på posten ble i 2015 flyttet til kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling, kan overføres

Satsingen *Lokal samfunnsutvikling i kommunene* (LUK) ble gjennomført i perioden 2010 til 2014. Posten ble avvirket fra og med 2015. Telemarksforskning har evaluert LUK i 2015. Evalueringen

viser blant annet at flere kommuner har blitt sterkere utviklingsaktører og arbeider kontinuerlig med å bygge opp attraktive lokalsamfunn. Initiativ fra innbyggere, bedrifter, entreprenører, ildsjeler og frivillige organisasjoner er godt integrerte i utviklingsarbeidet. Evalueringen viser også til områder hvor arbeidet kan bli bedre. Blant annet har fylkeskommunene bedre kompetanse, men ikke bedre kapasitet til å styrke arbeidet med lokal samfunnsutvikling i kommunene. Det er fortsatt potensial for bedre samarbeid mellom kommunene og fylkeskommunene.

Post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling, kan overføres

I denne posten inngår en rekke ordninger forvaltet av flere aktører, se vedlegg 1.4. Midlene skal nyttes på områder der det er formålstjenlig med nasjonal koordinering og samarbeid om regional utvikling.

Mål

Bevilgningen skal bidra til å realisere nasjonale mål for regionalpolitikken og er primært knyttet til hovedmål 1, samt deler av hovedmål 2 og 3. Midlene skal i første rekke rettes mot næringsliv, kommuner og kompetansetilbud. Midlene skal benyttes til gjennomføring av større nasjonale satsinger for regional utvikling og programmer og prosjekter som bidrar til ny kunnskap om regional utvikling.

Kriterier for måloppnåelse

Posten benyttes til en rekke ordninger, og midler delegeres til flere aktører (se tildelingskriterier og vedlegg 1.4). Det blir utarbeidet kriterier for måloppnåelse for hver ordning (program, tiltak, mv.).

Tildelingskriterier

Retningslinjer og tildelingskriterier utarbeides enkeltvis for de ulike ordningene under posten. Forvaltningen av hoveddelen av midlene er delegert til Innovasjon Norge, Siva og Forskningsrådet. Mentor AS forvalter *Merkur-programmet og investerings- og utviklingsstøtten til utkantbutikker* på vegne av departementet.

Departementet forvalter selv enkelte tiltak og tilskuddsordninger. Norge har inngått avtaler med EU om deltakelse i *Interreg*-programmer. Deler av kostnadene til de norske sekretariatene og kontaktpunktene for de ulike *Interreg*-programmene, finansieres over posten. Kontaktpunktene brukes i forvaltningen av programmene, og er regulert i avtalene som er inngått mellom departementet og de ulike programmene.

Oppfølging og kontroll

Departementet, Innovasjon Norge, Siva og Forskningsrådet skal følge felles rapporteringskrav for innsats finansiert over programkategori 13.50. Departementet følger opp aktørene gjennom egne oppdragsbrev, rapportering og sty-

ringsmøter. Innovasjon Norge og Siva har utarbeidet mål- og resultatstyringssystem som de rapporterer etter. Forskningsrådet er også i gang med å utvikle bedre underlagsmateriale for styringen. Mentor AS følges opp gjennom oppdragsbrev, halvårsmøter og rapportering.

Rapport

I 2014 ble det bevilget 502,3 mill. kroner på posten. I 2014 styrket Innovasjon Norge arbeidet med nasjonalt og internasjonalt orienterte vekstbedrifter i distriktene ved å identifisere, mobilisere og prioritere kunder med stort vekstpotensial. Innovasjon Norge har også gjort flere endringer i ordningen med etablerertilskudd. Blant annet får gründerne mer rådgiving, og søknadene om etablerertilskudd blir behandlet raskere. For å bli mer tilgjengelig for gründerne som trenger råd og veiledning, introduserte Innovasjon Norge *Gründertelefonen* ved inngangen til 2014. Siva styrket satsingen på *Næringshageprogrammet* og *Inkubasjon*. Under Forskningsrådet ble *Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI)* og *Forskningsløft i nord* videreført. Bevilgningen til øvrige virkemidler ble videreført på om lag samme nivå som tidligere. *Utviklingsprogrammet for byregioner* ble startet opp i 2014, med midler fra budsjettet for 2014 og overførte midler fra budsjettet for 2013.

For 2015 ble det bevilget 486,7 mill. kroner. Rammen til Innovasjon Norge ble noe redusert, mens rammene til Siva og Forskningsrådet økte. Økningen til Forskningsrådet går til arbeidet med nytt program for kunnskapsgrunnlaget for innovasjonspolitikken og å starte arbeidet med å utvikle nye programmer etter avslutningen av VRI og *Forskningsløft i Nord* i 2016. Videre ble posten redusert med 6,5 mill. kroner jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

EUs territoriale samarbeid Interreg: I 2014 ble *Interreg IV* avsluttet og ny *Interreg V* programperiode (2014–2020) startet. Norge har inngått avtaler om deltakelse for til sammen 706 mill. kroner, med forbehold om Stortingets årlige bevilgninger. Alle *Interreg*-programmer har prioriteringer og mål om innovasjon, næringsutvikling og lokal vekst, og er en del av innsatsen for å nå hovedmål 1. I tillegg blir det brukt midler til klima- og klimatilpasningstiltak og bærekraftig transport. De første utlysningene viser et stort engasjement gjennom mange gode søknader med norske partnere. Flere av prosjektene er innvilget støtte.

Departementet vil i 2015 avslutte deltakelsen i VASAB, et samarbeid i Østersjøregionen om territoriell og regional utvikling og planlegging.

Departementet vil fortsatt være involvert i utviklingsarbeid i regionen, gjennom *Interreg-samarbeidet Østersjøprogrammet* og i arbeidet med EUs Østersjøstrategi.

Se vedlegg 1.4 for en nærmere omtale av tiltak som finansieres på posten.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 444,2 mill. kroner i 2016. Hoveddelen av midlene brukes til nærings- og bedriftsrettede tiltak.

Departementet foreslår en tildeling på 178,7 mill. kroner til Innovasjon Norge. Midlene skal blant annet bidra til at flere gode gründerbedrifter overlever, til å bygge og utvikle nyskapende bedriftsnettverk og til risikoavlastning. *Norwegian Innovation Clusters* skal prioriteres. Departementet foreslår en tildeling på 85,5 mill. kroner til Siva, som skal bidra til økt innovasjon og næringsutvikling gjennom utvikling av sterke regionale innovasjons- og verdiskapingsmiljøer i alle deler av landet. Siva vil i tillegg få anledning til å omdisponere inntil 10 mill. kroner til etablering av inntil fem piloter for å teste produksjonsprosesser, produksjonsmåter mv. i fullskala produksjon. Departementet foreslår en tildeling på 74,7 mill. kroner til Forskningsrådet. Forskningsrådet skal fortsette å styrke den regionale vekstkraften gjennom mobilisering og økt nytteverdi av samarbeid mellom FoU-miljøer, regionale næringsmiljøer og bedrifter. Programmene *VRI* og *Forskningsløft i Nord* avsluttes i 2016 og vil fokusere på å ivareta læring og resultater gjennom økt samarbeid mellom virkemiddelaktørene og øvrige regionale aktører.

Departementet foreslår en tildeling på 37,3 mill. kroner til *Merkur-programmet, investerings- og utviklingsstøtten til dagligvarebutikker og investeringsstøtten til drivstoffanlegg*. Videre foreslås det å overføre 1,2 mill. kroner til kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter på grunn av økte administra-

sjonskostnader knyttet til *Merkur-programmet*, jf. omtale under kap. 500, post 21.

Tildeling til *Interreg*-programmene, og tilrettelegging for internasjonalt regionalpolitisk samarbeid og samarbeid i nærområdene, foreslås til 37,3 mill. kroner. Hoveddelen av midlene går til norsk deltakelse i transnasjonale *Interreg*-program i programperioden 2014–2020. I den foreslåtte tildelingen inngår driftstilskudd (500 000 danske kroner) til Nordisk Atlantsamarbejde (NORA), en organisasjon under Nordisk Ministerråds regionalpolitiske samarbeidsprogram, og nasjonal kontingent for deltakelse i *OECD LEED Programme* (250 000 kroner). Det foreslås videre å tildele 0,7 mill. kroner til videre arbeid med etablering av et arktisk nettverk med en base i Tromsø. Nettverket skal styrke utvikling av arktisk regionalpolitikk, og bidra til mer synergi, koordinering og samarbeid på tvers av nasjonale og internasjonale programmer, prosjekter og aktører i nordområdene.

Det foreslås en tildeling på 27,7 mill. kroner til *Utviklingsprogrammet for byregioner*, som er planlagt å vare ut 2017.

Tilskuddet til *Nasjonalt program for leverandørutvikling* (NHO) på 250 000 kroner foreslås overført til kap. 541 IKT-politikk post 70 Tilskudd til samordning av IKT-politikken.

Departementet foreslår å sette i gang en forsøksordning for kommunene, der ulike forenklingstiltak innen utmarksforvaltningen skal prøves ut i praksis. Målet er å skaffe erfaringer som gir grunnlag for å iverksette varige forenklingstiltak. Gjennom forsøksordningen skal kommuner kunne gjennomføre konkrete tiltak med mål om økt verdiskaping basert på utmarkas ressursgrunnlag. I utvelgelsen av prosjekter vil departementet legge vekt på potensialet for forenkling og bredde i problemstillingene. Valg av prosjekter vil ses i sammenheng med det øvrige arbeidet med å forenkle utmarksforvaltningen. Tiltaket foreslås tildelt 3 mill. kroner årlig i fem år. Erfaringene med arbeidet vil bli oppsummert og vurdert.

Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	29 885	25 772	26 911
	Sum kap. 0554	29 885	25 772	26 911

Post 01 Driftsutgifter

Kompetansesenter for distriktsutvikling (Distriktssenteret) skal bidra til å nå regional- og distriktpolitiske mål gjennom å hente inn, systematisere og formidle erfarings- og forskningsbasert kunnskap om lokal samfunnsutvikling. Distriktssenterets arbeid er i all hovedsak knyttet til hovedmål 3, men senteret bidrar også med kompetanse og ressurser knyttet til kommunereformen og drift av *Utviklingsprogrammet for byregioner*. Bevilgningen skal dekke lønn og øvrige driftsutgifter samt utvikling av ny kunnskap, kompetanseoppbygging og informasjonstiltak.

Rapport

I 2014 og 2015 har Distriktssenteret hatt en rolle som ressurscenter for kommunesammenslåinger. Blant annet utviklet Distriktssenteret en lokaldemokrativeileder i 2015. Veilederen gir råd og tips til kommuner som vil slå seg sammen om hvordan de skal kunne utvikle et godt lokaldemokrati i en større kommune. Distriktssenteret har også en sentral rolle i arbeidet med *Utviklingsprogrammet for byregioner*, gjennom etablering og drift av et nasjonalt læringsnettverk mellom deltakerne i programmet.

I 2014 er det blant annet bygget opp en tett dialog med mange av fylkesmennene, hvor Distriktssenteret bidrar med kunnskap og innspill til prosesser i kommunereformen.

Distriktssenteret har i 2014 lagt vekt på arbeid som styrker senterets kompetanse på analyse og kunnskapsleveranser gjennom bevisst rekruttering og organisering av arbeidet.

Som et ledd i kunnskapsutviklingen fikk Distriktssenteret gjennomført flere utredninger i 2014 og 2015. Blant annet er det gjennomført stu-

dier av utviklingskapasitet i 41 småkommuner, innvandrernes betydning for regionale arbeidsmarkeder, samarbeidsformer mellom byer og deres omland for å fremme vekst, sammenstilling av kunnskap og erfaringer fra kommunesammenslåingsprosesser og gode eksempler på boligstrategiske tiltak. En fullstendig oversikt over bestilte og gjennomførte utredninger finnes på www.distriktssenteret.no.

Som en del av arbeidet med formidling av erfaringer fra lokalt utviklingsarbeid var Distriktssenteret i 2014 og våren 2015 medarrangør av konferanser, for eksempel ved den nasjonale erfaringskonferansen om boligetablering i distriktene og Vestlandsk vidsyn.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 26,9 mill. kroner i 2016, en økning på 1 mill. kroner som skyldes korrigerende av uttrekk i forbindelse med innføring av ordning med nøytral merverdiavgift.

Bevilgningen skal dekke alle driftsoppgaver, herunder innkjøp av forskning og utredninger. Distriktssenteret skal etablere og drive faglige nettverksarenaer for kommuner, fylkeskommuner og andre aktører om lokalt utviklingsarbeid. I tillegg skal Distriktssenteret fortsatt drive det nasjonale læringsnettverket i *Utviklingsprogrammet for byregioner*, og være et ressurscenter for kommunesammenslåinger.

Lokal samfunnsutvikling vil være en viktig oppgave også i 2016. Distriktssenteret skal være et knutepunkt for kunnskapsutvikling og formidling om lokal samfunnsutvikling i bred forstand.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekt på kap. 3554, post 1, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Programkategori 13.60 Samiske formål

Utgifter under programkategori 13.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
560	Sametinget	270 540	281 829	285 578	1,3
561	Tilskudd til samiske formål	16 729	15 188	15 500	2,1
562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	6 348	5 095	5 210	2,3
563	Internasjonalt reindriftssenter	6 427	6 744	8 419	24,8
Sum kategori 13.60		300 044	308 856	314 707	1,9

Inntekter under programkategori 13.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3560	Sametinget	75 000			
3562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	3 205	2 000	2 046	2,3
3563	Internasjonalt reindriftssenter	2 445	2 500	2 907	16,3
Sum kategori 13.60		80 650	4 500	4 953	10,1

Ansvarsområder

Samene er anerkjent som urfolk i Norge, og Grunnloven § 108 og sameloven er de nasjonale rettsgrunnlagene for samepolitikken. Regjeringen har som mål at samene skal få utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Norge har også en rekke folkerettslige forpliktelser som legger føringer for samepolitikken. ILO-konvensjon nr. 169 Om urfolk og stammefolk i selvstendige stater og konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 er sentrale i denne sammenheng.

Sametinget er samenes folkevalgte organ og regjeringens viktigste dialogpartner i samepolitiske spørsmål. Regjeringen bygger videre på de

institusjonelle og rettslige rammene som allerede er lagt for samepolitikken.

Alle departementer har ansvar for å følge opp den statlige politikken overfor samene innenfor sin sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for samordning av statlig politikk som berører samene i Norge, og skal arbeide for helhet og sammenheng i politikken, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Det er statens ansvar å sikre at hensynet til samene blir ivaretatt. Samtidig legger staten til grunn at kommuner og fylkeskommuner på eget initiativ, og som en del av lokaldemokratiet, også følger opp aktuelle forpliktelser overfor de samiske innbyggerne.

Utviklingstrekk og utfordringer

Regjeringen er opptatt av å ta vare på samisk språk og vil vektlegge at samiske språkbrukere ikke kommer dårligere ut som følge av endringer i kommuneinndelingene. For å yte gode helse- og omsorgstjenester til alle er det viktig med fagpersoner med kompetanse i samisk språk og kultur. Arbeidet med å skape større og mer robuste kommuner kan aktualisere problemstillinger knyttet til forvaltningsområdet for samisk språk.⁷ Det er gjort nærmere rede for dette i Prop. 95 S (2013–2014) *Kommuneproposisjonen 2015*.

De samiske språkene er små og sårbare, særlig sørsamisk og lulesamisk. De siste årene har vi

sett en utvikling med økende tilflytting fra bygdene til byer og større tettsteder. Det fører dermed til befolkningsnedgang i en rekke samiske områder. Endringene i hvor samer bor byr på nye utfordringer, både for den enkelte som flytter til en større by, og for bykommunene, som får et større ansvar for å imøtekomme den samiske befolkningens behov.

⁷ Forvaltningsområdet for samisk språk består av Karasjøk, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana kommuner i Finnmark, Kåfjord og Lavangen kommuner i Troms, Tysfjord kommune i Nordland, og Snåsa og Røyrvik kommuner i Nord-Trøndelag.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.9 Mål for programkategori 13.60 Samiske formål

Hovedmål	Delmål
1. Samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv	1.1. Et samfunn der samiske språk er levende i bruk 1.2. Bidra til gode og likeverdige tjenester for samiske brukere 1.3. Bidra til å bevare og utvikle samisk næringsliv
2. Samene deltar i offentlige beslutningsprosesser	2.1. Konsultasjonsordningen gjennomføres på en effektiv måte og i tråd med ordningens formål 2.2. Økt kunnskap i forvaltningen og i samfunnet om samiske rettigheter, samisk kultur og samisk samfunnsliv

Hovedmål 1 Samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv

Flere og flere barn vokser i dag opp med en selvfølgelig samisk identitet, og det samiske har blitt en mer synlig del av det offisielle Norge. Mye tyder på at styrking av samiske språk og samiske institusjoner er viktig for å bekrefte og støtte samisk identitet og tilstedeværelse. Økt kunnskap om samer og samiske forhold i samfunnet kan motvirke diskriminering, stereotyper og negative holdninger. Det er derfor viktig å støtte opp om tiltak som kan gi kunnskap om samiske forhold.

Rapport

Handlingsplan for samiske språk har satt fokus på de samiske språkene på ulike samfunnsområder, særlig innenfor opplæring og utdanning, offentlig tjeneste- og omsorgsyting og bruk og synliggjø-

ring av samiske språk i offentlig sammenheng. Handlingsplanens virketid er forlenget til ut 2016, og det vil bli laget en sluttrapport ved periodens utløp.

I utviklingen av en helhetlig samepolitikk er det viktig å se samiske spørsmål i et felles nordisk perspektiv. Forhandlinger mellom delegasjoner fra Finland, Norge og Sverige om en nordisk samekonvensjon startet opp i mars 2011. Sametinget og departementene kom våren 2014 til enighet om mandatet for de videre forhandlingene, og Sverige overtok formannskapet for forhandlingene i 2015.

Strategier og tiltak

I september 2014 satte regjeringen, i samarbeid med Sametinget, ned et utvalg som skal se på lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene i Norge. Aktuelle løsninger skal vurderes i lys av arbeidet med kommunereformen. Utvalget skal

levere sin rapport til Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016.

I innstillingen om kommuneproposisjonen 2016 ber kommunal- og forvaltningskomiteen om at regjeringen i statsbudsjettet for 2016 legger frem en oversikt over merkostnadene til tospråklighet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det foreligger per i dag ingen statistikk eller kartlegging som kan gi eksakte svar på de faktiske utgiftene kommunene har til tospråklighet. Regjeringen vil avvente tilrådingene fra språkutvalget og Sametingets evaluering av tospråklighetstilskuddet før det blir tatt stilling til om det vil være behov for ytterligere kartlegging av kommunenes merkostnader til tospråklighet i forvaltningsområdet.

Hovedmål 2 Samene deltar i offentlige beslutningsprosesser

Det er et sentralt samepolitisk mål at urfolk skal ha reell innflytelse på beslutninger som gjelder dem selv. Når det gjelder forhold som bare berører samene, er det naturlig å overlate til Sametinget å fatte avgjørelsene. I saker der det kreves at statlige myndigheter må stå for avveining av interesser og ta en endelig beslutning, er det viktig å sørge for en reell involvering av samer og samiske interesser i forkant av beslutningen.

Gjennom *Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget* er statlige

myndigheter forpliktet til å konsultere Sametinget når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interessert direkte. Formålet er å oppnå enighet. Konsultasjonsprosedyrene har bidratt til å styrke dialogen og samarbeidet mellom regjeringen og Sametinget. Ikke alle konsultasjoner resulterer i enighet, men prosedyrene sikrer at de statlige myndighetene må vurdere Sametingets synspunkter.

Rapport

I 2015 arrangerte Kommunal- og moderniseringsdepartementet i samarbeid med Sametinget et seminar om konsultasjoner for statsforvaltningen. Målet med seminaret var å øke kunnskapen om konsultasjonsordningen og bidra til konstruktive og effektive konsultasjonsprosesser.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil bevare konsultasjonsordningen og er opptatt av at konsultasjonsprosedyrene skal fungere konstruktivt og effektivt. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil som en del av oppfølgingen av Samerettsutvalgets utredning (NOU 2007:13), se på mulighetene til å forbedre konsultasjonsordningen, herunder at konsultasjonene blir mer effektive for alle parter. Sametinget blir konsultert i arbeidet.

Kap. 560 Sametinget

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
50	Sametinget	265 540	276 634	280 233
54	Samefolkets fond	5 000	5 195	5 345
	Sum kap. 0560	270 540	281 829	285 578

Sametinget er et folkevalgt organ. Regjeringen er derfor ikke ansvarlig for Sametingets politiske virksomhet eller vedtakene som Sametinget gjør som politisk organ. Hver enkelt statsråd har imidlertid et konstitusjonelt ansvar for bevilgninger gitt over budsjettet til vedkommende departement.

For en samlet oversikt over bevilgninger til Sametinget vises det til publikasjonen *Bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet 2016*.

Post 50 Sametinget

Grunnbevilgningen skal blant annet dekke driften av det politiske arbeidet og administrasjonen i Sametinget, i tillegg til kommunenes og fylkeskommunenes merkostnader ved oppfølging av samelovens språkregler.

Regjeringen legger fram en stortingsmelding om Sametingets virksomhet for Stortinget hvert år. Sametingets egen årsmelding legges ved stortingsmeldingen. Meldingen om Sametingets virk-

somhet i 2014 rapporterer om Sametingets bruk av midler bevilget over statsbudsjettet.

Budsjettforslag

I forbindelse med stortingsbehandlingen av Prop. 1 S (2014–2015) ble det besluttet å øke bevilgningen på posten med 2 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 2412 Husbanken, post 01 Driftsutgifter. Komiteens flertall forutsatte at økningen gjaldt for 2015, jf. Innst. 16 S (2014–2015) s. 53. På denne bakgrunn foreslås bevilgningen på posten redusert med 2 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 2412, post 01, jf. omtale under kap. 2412, post 01.

Samlet foreslås bevilgningen økt med 3,6 mill. kroner til 280,2 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 54 Samefolkets fond

Fondet i Norges Bank ble avvirket i 2014, og avkastningsmodellen ble fra samme år erstattet med ordinære, årlige bevilgninger. Formålet med bevilgningen er uendret.

Tilskuddet skal gå til ulike tiltak som styrker og bidrar til revitalisering av samiske språk og samisk kultur. Midlene skal ikke brukes til individuelle erstatninger. Kriterier for måloppnåelse er om samiske språk og samisk kultur er levende i bruk i samfunnet og i fortsatt utvikling.

Det er Sametinget som forvalter bevilgningen og fastsetter nærmere retningslinjer og prioriteringer for forvaltningen av tilskuddsmidlene i samsvar med overordnet mål for ordningen. Sametinget kan beslutte at ubrukte midler ett år, helt eller delvis, overføres til neste års budsjett.

Vedtak om tilskudd under ordningen kan påklages i samsvar med forvaltningslovens bestemmelser og behandles i samsvar med same-lovens § 2-12 femte ledd. Sametinget rapporterer om bruken av midlene i Sametingets årsmelding.

Bevilgningen i 2014 utgjorde 5 mill. kroner. Nærmere redegjørelse for bruken av midlene vil bli gitt i meldingen om Sametingets virksomhet 2014.

Det foreslås en bevilgning på 5,3 mill. kroner i 2016 inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Kap. 3560 Sametinget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
95	Fondskapital Samefolkets fond	75 000		
	Sum kap. 3560	75 000		

Posten ble avvirket i 2015.

Kap. 561 Tilskudd til samiske formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
50	Samisk høgskole	6 403	5 494	5 600
51	Divvun	5 609	5 794	6 900
72	Samisk språk, informasjon m.m.	4 717	3 900	3 000
	Sum kap. 0561	16 729	15 188	15 500

Post 50 Samisk høgskole

Bevilgningen går til drift av Faglig analysegruppe for samisk statistikk, Samiske veivisere og Arbeidiehtu-prosjektet.

Samisk høgskole utfører flere oppgaver på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Høgskolen fungerer som sekretariat for Faglig analysegruppe for samisk statistikk og for ordningen med Samiske veivisere. Høgskolen har også et oppdrag innen dokumentasjon og formidling av samisk tradisjonell kunnskap, Arbeidiehtu-prosjektet.

Det foreslås en bevilgning på 5,6 mill. kroner i 2016 inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 51 Divvun

Bevilgningen skal benyttes til drift av Divvun, språkteknologisenteret ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. Moderne språkteknologi er en forutsetning for at samiske språk skal kunne overleve som bruksspråk i dagens samfunn.

Divvun har i 2014 utviklet og lansert samiske tastaturapper for iPhone, iPad og Android-telefoner. Den sørsamiske språkopplæringsappen Gielese og web-appen Sátni.org (som gjør ordbøker og terminologi tilgjengelig for brukeren) ble også lansert i 2014. I tillegg har Divvun videreført arbeidet med stavekontroll, grammatikkontroll og talesyntese (tekst til tale på web-sider).

Divvun ønsker å utvikle et program for grammatikkontroll på nordsamisk. Grammatikkprogrammet vil gjøre det enklere for samiske språkbrukere å skrive på samisk og dermed gi samisk-språklige de samme teknologiske muligheter som norske språkbrukere har. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på posten med 1 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap.561, post 72, jf. omtale under post 72.

Samlet foreslås bevilgningen økt med 1,1 mill. kroner til 6,9 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 72 Samisk språk, informasjon m.m.

Formålet med tilskuddsordningen er å styrke bruken av samiske språk ved å legge bedre til rette for bruk av samisk i det offentlige, øke antallet samiske språkbrukere, gi mer informasjon til samer på samisk og å øke informasjon om samiske forhold til befolkningen i Norge. Kriterier for måloppnåelse er om samiske språk og samisk kultur er levende i bruk i samfunnet, og om samiske innbyggere får gode og likeverdige tjenester.

Forvaltningen av en del av tilskuddsmidlene blir delegert til Fylkesmannen i Nordland, som har ansvar for flere tiltak i Handlingsplanen for samiske språk. Tilskuddsmidlene gis til språktiltak, med særlig vekt på sør- og lulesamisk språk.

Østsamisk museum vil også motta tilskudd over denne posten til prosjektet Skoltesamisk språk over grenser.

Kravene til bruk av tilskuddet framkommer i tilskuddsbrevene. Tilskuddsmottakerne leverer rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

I fordelingen av midlene for 2014 ble tiltak for sør- og lulesamisk språk prioritert med 2,65 mill. kroner. I tillegg ble det gitt midler til utvikling av en samisk forvaltningsordbok ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, til Østsamisk museums prosjekt Skoltesamisk språk over grenser, til avslutning av Fylkesmannen i Nordlands prosjekt Arbeid med samiske saker i fylkesmannsembetet og til å sikre videre arbeid med å legge til rette for bruk av samiske språk i offentlig forvaltning.

Det foreslås at bevilgningen på posten reduseres med 1 mill. kroner mot en tilsvarende økning av kap. 561, post 51, jf. omtale under post 51. Samlet foreslås en bevilgning på 3 mill. kroner i 2016 inkludert prisjustering.

Kap. 562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	4 204	3 097	3 164
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 144	1 998	2 046
	Sum kap. 0562	6 348	5 095	5 210

Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter har som målsetting å øke kunnskapen om, og forståelsen for, samiske rettigheter og urfolksrettigheter. Gáldu er en faglig selvstendig institusjon som vedtar egne mål og resultatkrav innenfor de rammene som Kommunal- og moderniseringsdepartementet fastsetter, og styret er senterets øverste organ. I forbindelse med opprettelsen av Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter vil det være en prosess med å se nærmere på tilknytningen og samarbeidet med Gáldu for å ivareta kompetansen på urfolksrettigheter, jf. Innst. 216 L (2014–2015) *Innstilling fra Stortingets presidentskap om lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter*.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke driften av Gáldu i 2016.

Gáldu arbeider med fornyelse av sin nettportal for informasjon om urfolksrettigheter, galdu.org, for å nå ut til ulike målgrupper. Gáldu gir ut tidskriftserien Gáldu Čála – et tidsskrift som er et referanseverk for forskere, studenter og andre som arbeider med aktuelle samerettslige eller urfolksrettslige problemstillinger. Gáldu deltar aktivt i internasjonale mekanismer, herunder FNs

Permanente Forum for urfolksspørsmål (UNPFII) og Ekspertmekanismen for urfolksrettigheter (EMRIP). Forøvrig arrangerer Gáldu seminarer, holder foredrag og deltar i nettverk for å samle inn og systematisere kunnskap på feltet urfolksrettigheter.

Det foreslås en bevilgning på 3,2 mill. kroner i 2016 inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønns- og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3562, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten dekker utgifter knyttet til eksternt finansierte prosjekter som finansieres fra kap. 3562, post 02.

Det foreslås en bevilgning på 2 mill. kroner i 2016 inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3562, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
02	Diverse inntekter	2 528	2 000	2 046
16	Refusjon av foreldrepenger	346		
18	Refusjon av sykepenger	331		
	Sum kap. 3562	3 205	2 000	2 046

Post 02 Diverse inntekter

Posten omfatter blant annet tilskudd fra Utenriksdepartementet og eksternt finansierte prosjekter.

Tilhørende utgifter føres på kap. 562, post 21. Det foreslås en bevilgning på 2 mill. kroner i 2016.

Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter	4 640	4 246	5 862
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	1 787	2 498	2 557
	Sum kap. 0563	6 427	6 744	8 419

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 01 økt med 0,928 mill. kroner til 5,174 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Internasjonalt reindriftssenter i Kautokeino er en faglig selvstendig institusjon som vedtar egne mål og resultatkrav innenfor de rammene som Kommunal- og moderniseringsdepartementet fastsetter. Arbeidet skal være rettet mot næringsutøvere, offentlige myndigheter, forskningsmiljøer og andre fagmiljøer og internasjonale organisasjoner og samarbeidsorganer. Styret er senterets øverste organ.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke driften av Internasjonalt reindriftssenter i 2016. Senteret mottar i tillegg prosjekttilskudd fra andre bidragsytere fra inn- og utland.

Internasjonalt reindriftssenter videreutviklet i 2014 sitt urfolkssamarbeid med institusjoner, organisasjoner og reindriftsfolk i Russland, Kina, Mongolia, Finland, Sverige og Norge. Gjennom folk-til-folk-samarbeid i nordområdene har senteret sammen med Verdensforbundet for reindriftsfolk, initiert prosjekter som vektlegger lokal kompetansebygging, blant annet gjennom Arktisk råd og UNEP. Senteret rapporterer om store endringer i urfolkssamfunn i Arktis på grunn av klimaendringer og industriell utbygging.

Budsjettforslag

Som følge av omorganiseringen av Norges veterinærhøgskole, som er slått sammen med Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), ble et professorat overført fra NMBU til Internasjonalt reindriftssenter (80 pst.) og Samisk høgskole (20 pst.) i 2015. For den delen av stillingen

som ble lagt til Internasjonalt reindriftssenter, ble 578 000 kroner overført fra Kunnskapsdepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, jf. Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015* og Innst. 360 S (2014–2015). Til dekning av helårsvirkningen i 2016 foreslås det at 1,19 mill. kroner overføres fra Kunnskapsdepartementets kap. 260 Universiteter og høyskoler, post 50 Statlige universiteter og høyskoler til kap. 563, post 01.

Bevilgningen foreslås videre økt med 350 000 kroner til å dekke husleie knyttet til framleide lokaler. Utgiftene motsvares av tilsvarende økte inntekter på kap. 3563, ny post 03, jf. omtale under kap. 3563, post 03.

Samlet foreslås bevilgningen økt med 1,6 mill. kroner til 5,9 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønns- og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3563, post 03, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten dekker utgifter knyttet til eksternt finansierte prosjekter. Bevilgningen foreslås på samme nivå som inntektsbevilgningen under kap. 3563, post 02. Det foreslås en bevilgning på 2,6 mill. kroner i 2016 inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3563, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
02	Diverse inntekter	2 371	2 500	2 557
03	Leieinntekter			350
18	Refusjon av sykepenger	74		
	Sum kap. 3563	2 445	2 500	2 907

Post 02 Diverse inntekter

Inntektsposten gjelder ekstern finansiering av prosjekter i regi av Internasjonalt reindriftssenter, jf. omtale under kap. 563, post 21. Tilhørende utgifter føres på kap. 563, post 21. Det foreslås en bevilgning på 2,6 mill. kroner i 2016.

Post 03 (ny) Leieinntekter

Som følge av at Internasjonalt reindriftssenter leier ut ledige kontorarealer ved det samiske vitenskapsbygget Diehtosiida i Kautokeino, ble det i 2015 opprettet en inntektspost 03 Leieinntekter under kap 3563 Internasjonalt reindriftssenter for bruttobudsjettering av leieinntekter.

Det foreslås at posten videreføres for 2016 med en bevilgning på 350 000 kroner, jf. omtale under kap. 563, post 01.

Programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter

Utgifter under programkategori 13.67 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
567	Nasjonale minoriteter	21 063	26 200	33 140	26,5
	Sum kategori 13.67	21 063	26 200	33 140	26,5

Inntekter under programkategori 13.67 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3567	Nasjonale minoriteter	75 000			
	Sum kategori 13.67	75 000			

Ansvarsområder

Etniske minoriteter med langvarig tilknytning til Norge defineres som nasjonale minoriteter. Både jøder, kvener/norskfinner, rom (sigøynere), romanifolk/tatere og skogfinner har en historie i landet fra 1800-tallet eller tidligere. Disse gruppene er anerkjent som nasjonale minoriteter. Kommunal- og moderniseringsdepartementet legger avgjørende vekt på den enkeltes selvidentifisering når det gjelder spørsmålet om hvem som tilhører en minoritet.

Norges politikk overfor nasjonale minoriteter er forankret i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, som Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter, den europeiske pakten for regions- eller minoritetspråk og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Politikken bygger på prinsippet om likeverd og ikke-diskriminering.

Fagdepartementene har ansvar for å følge opp den statlige politikken overfor de nasjonale minoritetene innenfor sin sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for samordningen av statlig politikk som berører nasjonale minoriteter i Norge, og gir råd og veiled-

ning til andre departementer. Departementet skal arbeide for helhet og sammenheng i politikken, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Det er statens ansvar å sikre at hensynet til nasjonale minoriteter blir ivaretatt. Samtidig legger staten til grunn at kommuner og fylkeskommuner, på eget initiativ, og som en del av lokaldemokratiet, også følger opp aktuelle forpliktelser overfor de nasjonale minoritetene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Minoritetsgrupper kan være i en utsatt situasjon i et demokrati der avgjørelser fattes ved flertallsvedtak. For å fremme reell likestilling er det i noen tilfeller nødvendig å gjennomføre særskilte tiltak, for å styrke minoriteters stilling på ulike samfunnsområder. Målet er at nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet, på lik linje med majoritetsbefolkningen. Det kan være store forskjeller innad i de enkelte nasjonale minoritetene. Blant annet kan kulturuttrykk være forskjellige, og framstillinger av historien kan være ulike.

Hovedmålsettingen for *Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo* var å bekjempe diskriminering av rom i det norske samfunnet og

sikre gruppen bedre levekår. Evalueringen av handlingsplanen konkluderer med at norske rom fortsatt har betydelige levekårsutfordringer, og at flere av tiltakene ikke har ført til vesentlig forbedring. Mange voksne mangler arbeid og fast bolig. En del barn får ikke gjennomført obligatorisk grunnskole. Flere familier er preget av fattigdom.

Europarådets menneskerettskommisær har uttrykt sterk bekymring for norske roms menneskerettighetssituasjon, blant annet knyttet til rombarns manglende skolegang. Tilsvarende bekymringer og anbefalinger har tidligere blitt fremsatt av Europarådets ministerkomité i forbindelse med rapporteringer under Rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Departementet har dialog med Oslo kommune om hvordan tiltak for rom kan videreutvikles. Arbeidet skal skje i

dialog med representanter for rom. I første omgang legges det vekt på å styrke tiltak som kommer godt ut i evalueringen.

Antisemittisme og negative holdninger til jøder har dessverre fått ny aktualitet også i Norge, blant annet etter angrep mot jødiske mål i Europa. Det er behov for en samordnet innsats for å bekjempe antisemittiske myter og forestillinger, og regjeringen har startet arbeidet med en handlingsplan mot antisemittisme.

Situasjonen for kvensk språk er utfordrende. Mange morsmålsbrukere av kvensk har høy alder, og tallet på personer som bruker kvensk aktivt i det daglige, går nedover. Samtidig skjer det en positiv utvikling, ved at mange velger å gå på språkkurs og delta i andre aktiviteter for å ta det kvenske språket tilbake.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.10 Mål for programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter

Hovedmål	Delmål
1. Nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet og kan uttrykke og videreutvikle sin kultur	1.1. Økt kunnskap om nasjonale minoriteter i samfunnet og hos offentlige myndigheter 1.2. Bidra i arbeidet med å forebygge diskriminering og hatefulle ytringer 1.3. Nasjonale minoriteter kan delta i offentlige beslutningsprosesser som angår dem selv 1.4. Nasjonale minoriteters språk og kultur blir ivaretatt 1.5. Bidra til gode og likeverdige tjenester for nasjonale minoriteter

Hovedmål 1 Nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet og kan uttrykke og videreutvikle sin kultur

Det er et mål at de nasjonale minoritetene, i dialog med offentlige myndigheter, selv skal kunne ta aktivt del i arbeidet med å bevare og utvikle eget språk og egen kultur. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er opptatt av å legge til rette for dette.

Økt kunnskap om nasjonale minoriteter og deres kulturuttrykk kan motvirke diskriminering, stereotyper og negative holdninger overfor nasjonale minoriteter. Det er derfor viktig å støtte opp om tiltak som kan gi allmennheten større innsikt i nasjonale minoriteters situasjon.

Rapport

Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo ble evaluert av FAFO i 2014. FAFO konkluderer med at tiltakene i handlingsplanen ikke har ført til vesentlig forbedring av levekårene for norske rom.

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) la fram rapporten *Å bli dem kvit* i februar 2015. Rapporten dokumenterer hvordan norske myndigheter førte en rasistisk og ekskluderende politikk overfor norske rom før og etter andre verdenskrig, og de følgene denne politikken fikk for mange norske rom under Holocaust. På den internasjonale romdagen 8. april 2015 beklaget statsminister Erna Solberg, på vegne av den norske stat, den politikken som ble ført mot norske rom på 1900-tallet. Regjeringen vil på denne bakgrunn gi en form for kollektiv oppreisning til norske rom, og departementet har startet dialogen med representanter for norske

rom om hvordan en slik oppreisning kan utformes.

Et regjeringsoppnevnt utvalg har kartlagt de faktiske forholdene når det gjelder politikk og tiltak overfor romanifolket/taterne fra norske myndigheter, institusjoner, organisasjoner og virksomheter siden midten av 1800-tallet og fram til i dag. Utvalget avleverte sin rapport 1. juni 2015 (NOU 2015:7). Rapporten dokumenterer den assimileringspolitikken som ble ført og den diskrimineringen som folkegruppen har blitt utsatt for. Utvalget konkluderer med at en rekke tiltak var i strid med menneskerettighetene, som omsorgsovertakelse av barn, tvungen bosetning og sterilisering av kvinner. Departementet tar sikte på å sende rapporten på høring høsten 2015. Departementet vil legge spesielt vekt på å innhente innspill fra romanifolket/taterne.

Strategier og tiltak

På bakgrunn av FAFOs evaluering av *Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo*, vil departementet og Oslo kommune i skoleåret 2015/2016 videreutvikle og videreføre et utvalg av de mest vellykkede tiltakene fra handlingsplanen. Dialog med rom blir sentralt i det videre arbeidet.

Kvensk språk er truet, og regjeringen ønsker å videreføre og styrke arbeidet med kvensk språk. Tiltak for å øke bruken av kvensk språk blant barn og unge vil bli prioritert.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for å koordinere regjeringens arbeid med en handlingsplan mot antisemittisme. Representanter for den jødiske minoriteten i Norge er involvert i arbeidet. Departementet tar sikte på å legge fram planen høsten 2016.

Kap. 567 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
22	Kollektiv oppreisning til norske rom mv.			3 000
60	Tiltak for rom, <i>kan overføres</i>	5 850	6 000	6 200
70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	9 213	6 900	7 100
71	Tilskudd til Romanifolkets/taternes kulturfond	5 000	5 200	5 300
72	Det Mosaiske Trossamfund	1 000	4 500	6 840
73	Tilskudd til kvensk språk og kultur		3 600	4 700
	Sum kap. 0567	21 063	26 200	33 140

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 72 økt med 1,7 mill. kroner til 6,2 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 22 (ny) Kollektiv oppreisning til norske rom mv.

Statsministeren ga en offisiell beklagelse til norske rom 8. april 2015 for den rasistiske ekskluderingspolitikken som ble ført i tiårene før og etter andre verdenskrig, og de fatale følgene denne politikken fikk for rom under Holocaust. Statsministeren uttalte samtidig at beklagelsen skulle følges av en kollektiv oppreisning til norske rom. Utformingen av oppreisningen skal utarbeides i dialog med rom selv. Bevilgningen på posten skal brukes til dette formålet.

Det foreslås en bevilgning på 3 mill. kroner i 2016.

Post 60 Tiltak for rom, kan overføres

Målet for tiltaket er å bedre levekårene til norske rom gjennom ulike tiltak. Midlene på posten går i sin helhet til Oslo kommune som har ansvaret for gjennomføringen av tiltakene. Kriterier for måloppnåelse er at norske roms levekår er forbedret.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Oslo kommune leverer rapport og regnskap innen 31.mars påfølgende år.

Oslo kommune har etablert et eget tiltak for norske rom ved Oslo Voksenopplæring Skullerud. Romtiltaket fungerer blant annet som en brobygger mellom foreldre, grunnskoler og elever. Det tilbys også voksenopplæring og veiledning for rom i møter med offentlige instanser.

For 2016 foreslås det en bevilgning på 6,2 mill. kroner inkludert prisjustering.

Post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter

For minoriteter i det norske samfunnet kan det være en utfordring å få plass i samfunnsdebatten. Gjennom blant annet tilskuddsordningen til nasjonale minoriteter forsøker myndighetene å legge til rette for dialog med de ulike gruppene. Tilskuddet skal bidra til aktiv samfunnsdeltakelse gjennom frivillige organisasjoner, med basis i en nasjonal minoritet, og tiltak som kan styrke og ivareta nasjonale minoriteters språk og kultur. Kriterier for måloppnåelse er at nasjonale minoriteter deltar mer aktivt i samfunnet, og deres språk og kultur er ivaretatt.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet kunngjør midlene via sine nettsider, der målsettinger og kriterier blir beskrevet. Det gis både driftsstøtte og prosjektstøtte over posten.

Organisasjonene som mottar driftsstøtte, skal blant annet ha som formål å fremme interessene og ivareta rettighetene til nasjonale minoriteter i Norge, ha basis i en nasjonal minoritet og være representative for hele eller en del av en nasjonal minoritet. Prosjektstøtte gis til tiltak som formidler kunnskap, dokumenterer diskriminering, fremmer holdningsskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet og samarbeid mellom de nasjonale minoritetene.

Kravene til bruken av tilskuddet fremgår av tilskuddsbrevet. Tilskuddsmottakerne leverer rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Av en total ramme på 9,213 mill. kroner ble det i 2014 gitt om lag 5,3 mill. kroner i driftsstøtte til ni organisasjoner og om lag 3,95 mill. kroner i prosjektstøtte. Driftsstøtte til avisen Ruijan Kaiku, Storfjord språksenter og Halti kvenkultursenter var inkludert i prosjektstøtten over denne posten i 2014.

Arbeidet med å legge til rette for oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner vil videreføres i 2016. Det foreslås en bevilgning på 7,1 mill. kroner inkludert prisjustering.

Post 71 Tilskudd til Romanifolkets/taternes kulturfond

Formålet med bevilgningen er å bidra til å gjenreise, utvikle og synliggjøre romanifolkets/taternes kultur og historie. Kriterier for måloppnåelse er at romanifolkets/taternes kulturarv er ivaretatt og synliggjort i det norske samfunnet.

Stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond (også kjent som RT-fondet) mottar og fordeler tilskuddsmidlene gjennom en søknadsprosess. Stiftelsens styre tildeler midler til prosjekter og tiltak som bidrar til å gjenreise, utvikle og synliggjøre romanifolkets/taternes kultur og historie.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond leverer rapport og regnskap påfølgende år.

I perioden 2008 til 2014 har totalt ca. 150 forskjellige prosjekter fått tildelt ca. 9,3 mill. kroner fra Stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond. Ved årsskiftet 2014/2015 hadde stiftelsen en egenkapital på ca. 11,6 mill. kroner. Stiftelsen opprettet i 2014 et kompetansesenter som det året fikk tildelt 3,1 mill. kroner.

Departementet har på ordinær måte fulgt opp at bevilgningen til stiftelsen blir forvaltet i tråd med Stortingets forutsetninger og de alminnelige kravene i bevilgningsreglementet mv. Det har blant annet vært nødvendig å etterlyse nødvendig dokumentasjon, og midlene for 2015 var derfor ikke utbetalt per 31. august 2015. Departementet er kjent med at Stiftelsestilsynet følger opp forvaltningen av Stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond.

Det regjeringsoppnevnte utvalget som kartla politikk og tiltak overfor romanifolket/taterne, og som la fram sin rapport i juni (NOU 2015:7), har anbefalt at «informasjonen om og forvaltningen av RT-fondet bør styrkes, slik at fondet når ut til flest mulig i tater-/romanimiljøer». Departementet vil, i dialog med stiftelsen, vurdere hvordan denne anbefalingen kan følges opp.

Det foreslås en bevilgning på 5,3 mill. kroner inkludert prisjustering i 2016.

Post 72 Det Mosaiske Trossamfund

Målet for tilskuddet er både å sørge for sikkerhet rundt lokalene til Det Mosaiske Trossamfund (DMT) i Oslo, og å bidra til reduksjon av antisemittisme gjennom informasjonstiltak.

Det har blitt rettet trusler mot norske jøder, og synagogen i Oslo har tidligere også blitt beskyttet. Bevilgningen skal dekke særlige sikkerhetstiltak hos DMT i Oslo, for å gi medlemmene en opplevelse av økt trygghet.

DMT startet i 2015 opp et arbeid med opplysningsstiltak for å øke kunnskapen om jøder og jødedom og på sikt redusere antisemittisme i Norge. Tiltakene utvikles av DMT i dialog med departementet. DMT har etablert en referansegruppe med medlemmer fra departementer og sivilsamfunnet.

Det ble brukt 1 mill. kroner i 2014 til sikkerhetstiltak. DMT ble tildelt 3,5 mill. kroner til opplysningstiltak i 2015. Arbeidet har startet opp. DMT leverer regnskap og rapport innen 31. mars påfølgende år.

I 2015 ble bevilgningen økt med 1,7 mill. kroner til styrket sikkerhet ved synagogen i Oslo, jf. Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015* og Innst. 360 S (2014–2015). Det er behov for å videreføre styrket sikkerhet ved synagogen også i 2016. Det foreslås derfor å øke bevilgningen med 2,2 mill. kroner til sikkerhetstiltak.

Samlet foreslås bevilgningen økt med 2,3 mill. kroner til 6,8 mill. kroner inkludert prisjustering i 2016.

Post 73 Tilskudd til kvensk språk og kultur

Tilskuddsordningen skal bidra til revitalisering av kvensk språk og å fremme kvensk/norskfinsk kultur. Det er et særlig mål å fremme kvensk språk og identitet hos barn og unge. Kriterier for

måloppnåelse er at kvensk/norskfinsk kultur er ivarettatt og at flere, særlig blant barn og unge, får opplæring i kvensk språk.

Tilskudd skal blant annet gå til drift av Storfjord språksenter og Halti kvenkultursenter. Sentrene arrangerer blant annet kurs og aktiviteter for barn, unge og voksne. Det blir også gitt driftsmidler til den kvenske avisen Ruijan Kaiku over tilskuddsposten. I tillegg vil det bli gitt prosjektstøtte til språk- og kulturformål etter søknad. Tilskuddsordningen utlyses på Kommunal- og moderniseringsdepartementets nettsider.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Tilskuddsmottakerne leverer rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Tilskuddsposten ble opprettet i 2015. Midler til kvensk språk og kultur ble tidligere gitt over kap. 567, post 70.

Det foreslås å øke bevilgningen med 1 mill. kroner for å styrke arbeidet med kvensk språk og kultur. Samlet foreslås det en bevilgning på 4,7 mill. kroner inkludert prisjustering i 2016.

Kap. 3567 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	
95	Fondskapital Romanifolket/taternes kulturfond	75 000		
	Sum kap. 3567	75 000		

Posten ble avviklet i 2015.

Programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Utgifter under programkategori 13.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
571	Rammetilskudd til kommuner	121 251 582	121 041 280	124 199 250	2,6
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner	29 949 429	31 768 400	32 736 574	3,0
573	Kommunereform			100 000	
575	Ressurskrevende tjenester	7 270 827	8 058 700	9 271 000	15,0
576	Vedlikehold og rehabilitering			500 000	
578	Valgdirektoratet			65 100	
579	Valgutgifter	14 580	62 684	20 462	-67,4
2427	Kommunalbanken AS		1 000 000		-100,0
	Sum kategori 13.70	158 486 418	161 931 064	166 892 386	3,1

Inntekter under programkategori 13.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3571	Tilbakeføring av forskudd	6 145			
5616	Kommunalbanken AS	357 000		417 000	
	Sum kategori 13.70	363 145		417 000	

Ansvarsområder

Kommuner og fylkeskommuner er selvstendige, folkevalgte forvaltningsnivåer som har ansvaret for grunnleggende velferdstjenester som blant annet skole, barnevern og helse- og omsorgstjenester. Kommuner og fylkeskommuner skal også ivareta sine roller knyttet til samfunnsutvikling, myndighetsutøvelse og som demokratisk arena for sine innbyggere.

De enkelte fagdepartementene har sektoransvar for sine områder av kommunesektorens tjenestetilbud, blant annet når det gjelder lov- og regelverk og finansiering av reformer og tiltak.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal bidra til at statens styring av kommunesektoren er samordnet, helhetlig og konsistent. Departementet har også ansvaret for å bidra til at kommunesektoren har et godt og framtidsrettet lov- og regelverk, og kommuneloven står her i en særstilling.

Videre har departementet ansvaret for inntektsfordelingen mellom kommuner og mellom fylkeskommuner gjennom utvikling og drift av inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner. Departementet har også ansvaret for Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA) og for forvaltningen av statens eierskap i Kommunalbanken.

Departementet har det overordnede ansvaret for å sikre en korrekt gjennomføring av valg på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå. Departementet forvalter og utvikler regelverket på valgområdet.

Utviklingstrekk og utfordringer

Kommunesektoren forvalter en betydelig del av ressursene i norsk økonomi. Den samlede inntektsrammen anslås til om lag 463 mrd. kroner i

2016, tilsvarende 18 pst. av bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge. Én av fem sysselsatte i landet er ansatt i kommunal sektor.

Kommunene står overfor viktige utfordringer i tiden framover. Endringer i befolkningssammensetning, innbyggertall og forventninger fra innbyggerne stiller krav til at kommunene arbeider med å fornye, forenkle og forbedre tjenestene. For en nærmere omtale av utfordringer i kommunesektoren vises det til kapittel 1 i Kommuneproposisjonen 2016 (Prop. 121 S (2014–2015)).

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.11 Mål for programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Hovedmål	Delmål
1. Et levende lokaldemokrati	1.1. Legge til rette for et styrket kommunalt selvstyre og lokaldemokrati med bred deltakelse fra innbyggerne 1.2. Legge til rette for en kommunereform som gir kommuner som er rustet for fremtiden, økt lokal handlefrihet og en hensiktsmessig oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene 1.3. Bidra til lokalt handlingsrom i lys av internasjonale rammer og oppfølging av EU/EØS-saker
2. En åpen, effektiv og nyskapende kommunal forvaltning	2.1. Bidra til å fornye, forenkle og forbedre kommunale tjenester 2.2. Bidra til effektiv ressursbruk slik at kommunene kan gi bedre tjenester og større valgfrihet til sine innbyggere 2.3. Støtte opp om en tillitsskapende forvaltning i kommunesektoren
3. Statlig rammestyring som gir lokal frihet	3.1. Bidra til juridisk og økonomisk rammestyring av kommunesektoren 3.2. Bærekraftige og forutsigbare økonomiske rammer 3.3. Et inntektssystem som setter kommunene og fylkeskommunene i stand til å gi likeverdige tjenester til sine innbyggere 3.4. Bidra til en samordnet statlig styring
4. Frie, direkte og hemmelige valg	4.1. En valgordning som har tillit i befolkningen 4.2. En valggjennomføring i samsvar med lovgivningen 4.3. God tilgjengelighet for velgerne 4.4. At velgerne gis nødvendig informasjon om valg

Hovedmål 1 Et levende lokaldemokrati

Kommuner og fylkeskommuner er viktige demokratiske arenaer. Nærhet til kommunale beslutninger gir innbyggerne mulighet til å påvirke prio-

riteringene, både gjennom valg og mellom valg. Regjeringen vil spre makt, begrense statlig detaljstyring og bygge samfunnet nedenfra gjennom å gi mer handlingsrom til enkeltmennesker, familier, lokalsamfunn og bedrifter. Regjeringen vil

gjennomføre en kommunereform som gir kommuner som er rustet for å levere gode tjenester til innbyggerne også i framtiden. Kommunereformen skal gi økt lokal handlefrihet og en hensiktsmessig oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene. Målet er kommuner som kan sikre et levende lokaldemokrati, gode likeverdige velferdstjenester over hele landet samt bidra til verdiskaping og trivsel for innbyggerne.

Rapport

For å sikre et godt faglig grunnlag for kommunereformen, ble det satt ned et ekspertutvalg som 1. desember 2014 leverte sin sluttrapport *Kriterier for god kommunestruktur* om kriterier kommunene bør oppfylle for å ivareta mulige nye oppgaver.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet la 20. mars 2015 fram Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner* med forslag til oppgaver som kan overføres til kommunene. Meldingen varsler også tiltak for redusert statlig detaljstyring og skisserer hvilke perspektiver departementet vil legge til grunn for det videre arbeidet med vurdering av oppgaver og roller for det regionale folkevalgte nivået. Gjennom behandlingen av meldingen 9. juni 2015 sluttet Stortinget seg til meldingens forslag om oppgaveoverføring, med noen unntak. Stortinget ba videre om at noen ytterligere oppgaver blir vurdert, jf. Innst. 333 S (2014–2015).

I kommuneproposisjonen for 2016 avklarte departementet flere spørsmål som skal gjøre prosessene i kommunene mer forutsigbare. Dette gjelder spørsmål om differensiert arbeidsgiveravgift, det distriktpolitiske virkeområdet, landbruksstøtte og kraftinntekter. Departementet ga også noen presiseringer om inndelingstilskudd og de øvrige økonomiske virkemidlene i kommunereformen.

Det er også utarbeidet forslag til midlertidige løsninger som kan legges til grunn ved sammenslåinger mellom kommuner innenfor og utenfor det samiske forvaltningsområdet. Forslaget er oversendt Sametinget som grunnlag for konsultasjoner.

Forslag om å oppheve samkommunemodellen har vært på høring. Det er Regjeringens syn at dersom en kommune trenger å samarbeide på så mange tjenesteområder som modellen gir anledning til, vil sammenslåing være et bedre alternativ. Departementet vurderer nå høringsinnspillene og tar sikte på å fremme en lovproposisjon for Stortinget høsten 2015.

Departementet sendte i juni 2015 forslag til enkelte endringer i kommuneloven og inndelingslova på høring. Bakgrunn for endringsforslagene er å avklare rettslige uklårheter, samt å gi regler som gjør inndelingslova fleksibel og som bidrar til smidige inndelingsprosesser. Det tas sikte på å fremme forslag for Stortinget i løpet av våren 2016.

Sommeren 2013 stilte ESA spørsmål om det generelle skattefritaket for stat, helseforetak og (fylkes-)kommuner, herunder deres økonomiske aktivitet, er i strid med EØS-avtalens regler om offentlig støtte. ESA har senere foreløpig vurdert at det generelle skattefritaket innebærer at offentlig støtte er i strid med EØS-avtalen. Som en følge av ESAs henvendelse er det satt i gang et arbeid med å vurdere det generelle skattefritaket for kommuner og fylkeskommuner og ESAs forslag til løsning. Det pågår en dialog med ESA om hvilket handlingsrom som ligger i EØS-avtalen.

Høsten 2014 sendte departementet et forslag til endringer i lov om interkommunale selskaper (IKS-loven) på høring. Bakgrunnen for endringsforslagene er å sikre at IKS-loven er i overensstemmelse med våre forpliktelser gjennom EØS-avtalen. Departementet har mottatt mange innspill i høringen, og arbeider nå videre med de ulike forslagene til løsning. Det tas sikte på å fremme forslag for Stortinget i løpet av 2016.

Strategier og tiltak

Kommunene skal innen 1. juli 2016 ha gjennomført en prosess med sikte på å vurdere og avklare om de vil slå seg sammen med andre kommuner. Vedtakene kommunestyrene fatter skal sendes fylkesmannen som oppsummerer og gir en vurdering av de samlede kommunestyrevedtakene der helheten i regionen og fylket legges til grunn. Fylkesmennene melder tilbake til departementet om vedtakene er i tråd med ekspertutvalgets kriterier og målene i reformen.

Det tas sikte på å legge fram en samlet lovproposisjon om nye oppgaver til kommunene våren 2017, samtidig med forslag om ny kommunestruktur og nytt folkevalgt regionalt nivå. I tråd med Stortingets behandling 9. juni 2015 av Innst. 333 S (2014–2015) vil Kommunal- og moderniseringsdepartementet våren 2016 legge fram en stortingsmelding om oppgaver og ansvar til et nytt regionalt folkevalgt nivå.

I forbindelse med kommunereformen utreder departementet en generell hjemmel i kommuneloven for å pålegge interkommunalt samarbeid. Regelen skal bidra til å sikre kvalitet og likeverdighet i tjenestene til innbyggerne i hele landet,

og vil være aktuell å anvende der kommuner på grunn av store geografiske avstander eller andre forhold ikke har tilstrekkelige ressurser til å utføre tjenestene alene.

Regjeringen utreder et tvisteløsningsorgan som kan håndtere konflikter mellom stat og kommune. Regjeringen utreder også hvordan statlig klageinstans' myndighet til å overprøve kommunens frie skjønnsutøvelse kan begrenses. Departementet vil sende på høring et lovforslag om disse problemstillingene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet forbereder i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet et høringsnotat om særlige medvirkningsordninger i kommunene. Forslaget går ut på at kommuneloven skal få en ny generell bestemmelse om særlige medvirkningsordninger for bestemte grupper i kommunene. Eldre og personer med nedsatt funksjonsevne skal fortsatt ha en lovpålagt rett til medvirkning. En tilsvarende lovfestet ordning for ungdom skal være frivillig for kommunene. Detaljerte regler for de enkelte ordningene fastsettes i forskrift.

Hovedmål 2 En åpen, effektiv og nyskapende kommunal forvaltning

Regjeringen vil bidra til å forenkle, fornye og forbedre offentlige tjenester. Kommunesektoren forvalter på vegne av innbyggerne en stor del av fellesskapets ressurser og har betydelig offentlig myndighet. Åpenhet, rolleklarhet og god egenkontroll er viktig for å sikre innbyggernes tillit til kommunesektoren og en riktig bruk av ressursene. Effektivitet i oppgaveløsningen, god økonomistyring, lokal tilpasning og innovative løsninger må til for at kommuner og fylkeskommuner skal gi et godt tilbud til innbyggerne.

Rapport

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i 2015 gitt økonomisk tilskudd til et pilotprosjekt om klart språk i kommunesektoren i regi av KS. Hensikten med pilotprosjektet har vært å samle erfaringer og resultater fra kommunalt klarspråkarbeid. Pilotprosjektet har også lagt grunnlaget for et hovedprosjekt som skal være tilgjengelig for hele kommunal sektor. Kommunene har utstrakt kontakt med innbyggere og næringsliv, og tilbyr i stor grad de samme tjenestene over hele landet. Godt språk i kommunikasjonen med innbyggerne vil kunne bety færre henvendelser fra innbyggere, og dermed frigjøre

ressurser i den kommunale forvaltningen. Godt språk vil også kunne bidra til å øke rettssikkerheten ved at innbyggerne lettere kan forstå sine rettigheter og plikter. Departementet har gitt tilsgitt om inntil 1,8 mill. kroner i 2015 i støtte til KS' program for klart språk i kommunesektoren. Programmet skal vare i fem år.

Digitalisering av kommunale tjenester vil kunne gi en enklere hverdag for innbyggere og næringsliv, samtidig som det vil kunne bidra til at tjenestene kan løses mer effektivt. For å støtte opp om digitalisering og samordning av IKT i kommunesektoren, har departementet også i 2015 gitt økonomisk tilskudd til KS til *Program for IKT-samordning i kommunesektoren* (KommIT). Programmet avsluttes i 2015. Se for øvrig omtale av digitaliseringspolitikken under programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk.

Departementet publiserte i september 2015 et inspirasjonshefte om samarbeid mellom kommuner og frivillig sektor. Inspirasjonsheftet skal inspirere og veilede kommuner som ønsker å inngå samarbeid med frivillig sektor. Heftet inneholder blant annet eksempler på samarbeid fra flere kommuner og på samarbeidsavtaler. I tillegg gir det noen overordnede betraktninger rundt samarbeid med frivillig sektor og veiledning om aktuelt regelverk.

Departementet samarbeider med KS, LO Kommune, YS Kommune, UNIO og Akademikerne om utviklingsprogrammet *Sammen om en bedre kommune*. Programmet støtter lokale prosjekter innenfor temaene sykefravær/nærvær, heltid/deltid, kompetanse/rekruttering og omdømme. Programmet startet opp høsten 2011 og vil gå ut 2015. I 2015 gis det støtte til 91 kommuner. Kommunene har rapportert årlig fra de lokale prosjektene. I desember 2015 kommer en digital sluttrapport fra programmet. Det er også lyst ut en evaluering av programmet.

Departementet publiserte i mai 2015 *Brukervalg i kommunal tjenesteyting*, en veileder for kommuner som vurderer å innføre brukervalg i sine tjenester. Veilederen viser muligheter for brukervalg innenfor egen organisasjon, og gir råd om hvordan innføring av valg av tjenesteyter kan gjennomføres. Veilederen bygger på en kunnskapsoppdatering utført av Deloitte på oppdrag fra departementet.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) mottar 2,5 mill. kroner i 2015 knyttet til at departementet har gitt Difi i oppdrag å bli forvaltningens kompetansemiljø for innovasjon i stat og kommune.

Videre ble det i juni kåret en vinner av Kommunal- og moderniseringsdepartementets innovasjonspris 2015. Prisen på 500 000 kroner gikk til Sandnes kommune, og ble tildelt på grunnlag av kommunens innovative satsing på nye undervisningsmetoder i matematikk, samt kommunens helhetlige og langsiktige arbeid med innovasjon.

Fylkesmannen kan gi tilskudd til fornyings- og omstillingsprosjekter innenfor sin skjønnsramme.

Departementet har i 2015 gitt 250 000 kroner i økonomisk støtte til KS for drift av nettstedet *Etikkportalen*. Portalen gir kommunene informasjon og erfaringer som kan understøtte det lokale arbeidet med å holde en høy etisk standard i kommunal virksomhet. Støtten dekker også utgifter til det tilknyttede registeret over rapporter fra forvaltningsrevisjoner i kommunesektoren. Registeret er et verktøy for kunnskapsspredning, og et sted hvor blant annet kontrollutvalgene, revisjonsenhetene og statlige tilsynsetater kan hente informasjon. Registeret kan dermed bidra til bedre samspill mellom statlig tilsyn og den kommunale egenkontrollen.

Strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil i 2016 videreføre arbeidet med innovasjon og fornying i kommunesektoren og se dette i sammenheng med det øvrige arbeidet knyttet til forenkling, fornying og forbedring i offentlig sektor.

Departementet har dialog med partene i arbeidslivet om nye tiltak for utviklingsarbeid i kommunesektoren som oppfølging av arbeidet i *Sammen om en bedre kommune*.

Departementet og Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) vil utarbeide en egen veiledning som kommunene kan bruke i sitt arbeid med å fjerne tidstyver. Veiledningen vil ta utgangspunkt i statens erfaringer, men være tilpasset kommunenes egenart. Den vil bli ferdigstilt våren 2016.

Departementet har satt av midler til å støtte opp om klarspråk i kommunesektoren i 2016. KS startet høsten 2015 opp et hovedprogram med sikte på å øke bevisstheten om klart språk i kommuneforvaltningen. Dette skal legge til rette for at kommuner og fylkeskommuner forbedrer den skriftlige kommunikasjonen med sine målgrupper. I perioden høsten 2015 og våren 2016 skal det utvikles og gjennomføres «grunnkurs i klarspråkarbeid» for dem som skal ha ansvar for å drive språkarbeid i egen kommune. I tillegg etableres det et tilbud om språk- og prosjektstøtte til enkeltkommuner og fylkeskommuner.

Hovedmål 3 Statlig rammestyring som gir lokal frihet

Prinsippene for statlig styring av kommunesektoren legger til grunn økonomisk og juridisk rammestyring og dialog mellom forvaltningsnivåene. Statens styring må balanseres mellom nasjonale hensyn til et likeverdig tjenestetilbud og rettssikkerhet og hensynet til kommunal handlefrihet. Kommuner og fylkeskommuner skal ha frihet til å organisere sitt arbeid på en måte som er tilpasset lokale forhold og utfordringer.

Rammefinansiering gjennom rammetilskudd og skatteinntekter gir rom for lokale prioriteringer og bidrar til effektiv bruk av offentlige ressurser. Det innebærer at kommunene kan levere gode tjenester som innbyggerne etterspør. Kommunesektoren skal ha inntektsrammer som står i forhold til de oppgaver sektoren er satt til å løse. En rettferdig fordeling av inntektsrammene er en forutsetning for et likeverdig tjenestetilbud i alle deler av landet.

Rapport

I Kommuneproposisjonen 2015 la Regjeringen fram forslag til nytt inntektssystem for fylkeskommunene. I forkant av analysearbeidet som lå til grunn for forslaget til nytt inntektssystem hadde Kommunal- og moderniseringsdepartementet i samarbeid med KS samlet inn et stort datamateriale fra fylkeskommunene for både hurtigbåter og ferjer. Datasettet var ufullstendig og kvaliteten på datamaterialet var varierende. Det var derfor ikke faglig forsvarlig å bruke materialet i arbeidet med delkostnadsnøklene for båt og ferje. På bakgrunn av dette sendte departementet i desember 2014 ut en detaljert veileder til fylkeskommunene for hvordan de skulle gå fram for å kvalitetssikre tallene og sørge for enhetlig rapportering.

Departementet har gjort omfattende analyser av det innsamlede datamaterialet, og har i tillegg supplert med KOSTRA-tall og andre relevante data, uten å komme fram til bedre delkostnadsnøkler for båt og ferje enn de som ble innført i 2015. Som varslet i Kommuneproposisjonen 2016 vil departementet komme tilbake med en ny vurdering av kostnadsnøklene for båt og ferje i kommuneproposisjonen for 2017.

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2015 ba Stortinget Regjeringen om å vurdere en ferjeavløsningsordning for fylkesveggerferjer i inntektssystemet for fylkeskommunene. I Kommuneproposisjonen 2016 ble det lagt fram forslag til ferjeavløsningsordning for fylkesveggerferjer. Det ble lagt

opp til at ferjeavløsningsmidler utbetales i inntil 30 år, som tilsvarer gjeldende ferjeavløsningsordning for riksveiferjer. Ved behandlingen av kommune-proposisjonen vedtok Stortinget en anmodning til Regjeringen om å legge til grunn inntil 40 år med ferjeavløsning for fylkesveiferjene, jf. Innst. 375 S (2014–2015). Regjeringen følger opp Stortingets anmodning, og legger til grunn inntil 40 år med ferjeavløsning i inntektssystemet for fylkeskommunene.

Samferdselsdepartementet administrerer ferjeavløsningsordningen for prosjekt som avløser fylkesveiferjesamband, basert på søknader fra fylkeskommunene. Den enkelte fylkeskommune vedtar utbygging og utarbeider finansieringsplan. Samferdselsdepartementet kvalitetssikrer finansieringsplanen og fastsetter i samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet summen av ferjeavløsningsmidler. Selv om ordningen kan gjelde for inntil 40 år, er det likevel slik at det ikke skal kompenseres for mer enn totalkostnaden for prosjektet.

I tråd med vanlig praksis for midler med særskilt fordeling (tabell C) vil ferjeavløsningsmidlene prisjusteres.

I kommuneproposisjonen for 2015 ble det varslet at Regjeringen fram mot kommuneproposisjonen for 2016 skulle vurdere ulike modeller for tilbakeføring av deler av selskapsskatten til kommunene. Regjeringen foreslår å innføre en ny inntekt fra lokal verdiskaping i 2016, med virkning fra 2017. Ny inntekt fra verdiskaping i 2017 baseres på vekst i lønnssum over en periode på tre år. Samlet størrelse på ny inntekt foreslås for 2017 å utgjøre ett prosentpoeng av skattesatsen på inntekt og formue for selskaper.

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2015 ba Stortinget Regjeringen sørge for at kommuner som tidligere har mottatt kompensasjon for endringer i differensiert arbeidsgiveravgift i 2004 og 2007 gjennom skjønnet, ikke får for stor nedgang i denne kompensasjonen. Departementet besluttet som følge av dette å øke skjønnsrammen i 2015 til Fylkesmannen i Telemark og Fylkesmannen i Møre og Romsdal med et engangsbeløp på 7 mill. kroner hver. Midlene ble fordelt til kommuner som i vesentlig grad fikk redusert tidligere kompensasjon for endringer i differensiert arbeidsgiveravgift.

I retningslinjene for skjønnsfordeling fra fylkesmannen for 2016 er det åpnet for en gradvis nedtrapping av tidligere kompensasjon for endringer i differensiert arbeidsgiveravgift, samtidig som det presiseres at reduksjonen skal fordeles over flere

år. Videre ble det i kommuneproposisjonen for 2016 varslet at trekket som 31 kommuner fikk i 2015 grunnet reduserte arbeidsgiveravgiftssatser, skal trappes ned over en periode på fem år fra og med 2016.

I regjeringsplattformen står det at Regjeringen vil: «Utrede de økonomiske konsekvensene for hytte- og studentkommuner som i store perioder av året tilbyr helsetjenester til innbyggere som er bosatt i andre kommuner, og i den forbindelse hvordan økt valgfrihet kan sikres på tvers av kommunegrensene.» Telemarksforskning, Senter for økonomisk forskning (SØF) og Agderforskning leverte i januar 2015 rapporten *Inntekter og utgifter i hyttekommuner* (TF-rapport 349 2015).

Departementets vurdering av rapporten er gjengitt i Kommuneproposisjonen 2016. Departementet anbefalte at det ikke gjøres endringer i inntektssystemet knyttet til hytte- og studentkommuner. Ved behandlingen av proposisjonen ga flertallet i kommunal- og forvaltningskomiteen sin tilslutning til dette, jf. Innst. 375 S (2014–2015).

Departementet har foretatt en gjennomgang av gjeldssituasjonen i kommunesektoren. Departementets vurdering er omtalt i Prop. 121 S (2014–2015) *Kommuneproposisjonen 2016*, kapittel 13.

Strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har et nært samarbeid med fagdepartementene for å bidra til at staten legger rammestyring av kommunene til grunn. Detaljert styring gjennom lovverk eller øremerking skal bare benyttes når det er nødvendig for å sikre nasjonale hensyn. Prinsippet om rammestyring skal også ligge til grunn ved overføring av nye oppgaver til kommunene som del av kommunereformen, jf. Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*.

Departementet foretar en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene. Forslag til nytt inntektssystem for kommunene blir sendt på høring i løpet av november 2015 og vil bli lagt fram i kommuneproposisjonen for 2017.

Regjeringen har satt i gang et arbeid med en generell gjennomgang av den statlige styringen av kommunene, med sikte på redusert detaljstyring av større kommuner. Blant annet er det behov for bedre koordinering og effektivisering av det statlige tilsynet med kommunene. Større kommuner gir også grunnlag for redusert omfang av landsomfattende statlige tilsyn. Resultatet av gjennomgangen presenteres for Stortinget våren 2017.

Hovedmål 4 Frie, direkte og hemmelige valg

Valgordningen og gjennomføring av valg skal legge til rette for frie, direkte og hemmelige valg. Det er et mål at tilliten til valgordningen og valg-gjennomføringen opprettholdes. Nasjonale og internasjonale krav forutsetter et ensartet regelverk og rutiner rundt valgavviklingen.

Rapport

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har med bakgrunn i evalueringene som ble gjennomført etter stortings- og sametingsvalget 2013 foretatt noen mindre endringer i valgloven og valgforskriften. Dette innebærer blant annet at ansvaret for produksjon og utsendelse av valgkort overføres fra kommunene til departementet. Videre har det blitt fastsatt enkelte forskriftsbestemmelser som setter strengere krav til forsendelse av forhåndsstemmer, noe som skal bidra til at færre forhåndsstemmer kommer for sent frem til å telle med i valgoppgjøret.

Elektronisk valgadministrasjonssystem (EVA) ble for første gang benyttet av alle kommuner og fylkeskommuner i 2013. Basert på tilbakemeldinger fra kommunene og fylkeskommunene har EVA blitt videreutviklet og forbedret. Systemet har også blitt underlagt et mer avansert og fastlagt testopplegg. Løsningen for å skanne stemmesedler er nytvirket. EVA ble i 2015 for første gang benyttet av alle ved et lokalvalg.

Det har blitt utarbeidet og gjennomført et omfattende opplæringsprogram for bruk av EVA i alle kommuner og fylkeskommuner. Departementet har selv stått for opplæringen.

Forsøk med elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen ble videreført ved valget i 2015. Forsøket ble videreført i de 15 kommunene som var med i forsøket i 2013. I tillegg har 12 nye kommuner takket ja til å delta i forsøket. Forsøket skal evalueres særskilt med tanke på en eventuell innføring som en permanent ordning for hele landet.

Forsøket med stemmerett for 16- og 17-åringer som ble gjennomført ved kommunestyrevalget i 2011, ble videreført ved valget i 2015 i 20 kommuner. Av kommunene som var med i forsøket i 2015, var 10 av kommunene også med i forsøket i 2011. Forsøket evalueres.

Informasjonsbehovet er stort både hos velgere og valgmedarbeidere i kommunene og fylkeskommunene foran hvert valg. Implementeringen av EVA har ført til at departementet sprer informasjon til ansvarlige valgmedarbeidere i kommu-

nene og fylkeskommunene via en egen valgmedarbeiderportal. Portalen er videreutviklet og forbedret. Det er også gjennomført en informasjonskampanje mot velgerne i forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalget.

Gjennom departementets tilskuddsordning til informasjonstiltak ved valg har 27 ulike organisasjoner mottatt til sammen om lag 5 mill. kroner i tilskudd til ulike informasjonstiltak. Målgruppen for tilskuddsordningen er særlig ungdom, velgere med innvandrerbakgrunn og velgere med behov for særlig tilrettelagt informasjon.

Strategier og tiltak

Regjeringen har besluttet at det operative ansvaret på statlig nivå for gjennomføringen av stortings-, kommunestyre- og fylkestingsvalg skal flyttes ut av Kommunal- og moderniseringsdepartementet til et nytt valgdirektorat fra 2016. Hensikten med endringen i oppgave- og ansvarsfordeling er å sikre åpenhet og uavhengighet i valgarbeidet, samt å flytte driftsoppgaver knyttet til gjennomføring av valg fra et politisk ledet departement. Opprettelsen av et eget valgdirektorat er i tråd med en internasjonal utvikling for å sikre og markere integriteten i valgarbeidet. Departementet vil fortsatt ha et overordnet ansvar for valgordningen og valggjennomføringen.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet inviterte internasjonale observatører til å følge kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2015. Uavhengig observasjon og vurdering av valggjennomføringen bidrar til å skape tillit til valgordningen og er nyttig i arbeidet med å stadig forbedre valgordningen og valggjennomføringen.

Departementet vil selv evaluere valget i 2015 for å se om det er elementer som kan gjøres bedre og/eller om det er behov for endringer i lovverket. EVA vil bli grundig evaluert. Det vil også bli gjennomført en evaluering av alle løsninger og tjenester departementet tilbyr kommunene i forbindelse med gjennomføring av valg. Resultatet av disse evalueringene vil kunne medføre forbedringer og videreutvikling av systemene.

Stortinget har bedt Regjeringen vurdere endringer i personvalgordningen ved stortingsvalg. Departementet har sendt ut et høringsnotat der det foreslås å endre regelverket.

Valgmyndighetene skal sikre god tilgjengelighet for alle, både til og inne i valglokale, uavhengig av funksjonsevne. En presisering av kravene til tilrettelegging er lovfestet. Som en del av dette arbeidet har departementet standardiserte stem-

mesedler. Målet med endringene er at stemmesedlene skal bli lettere å forstå for velgerne, og at stemmesedler ved ulike valg skal bli mer gjenkjennelige.

Bruken av valgmedarbeiderportalen vil bli evaluert med sikte på å forbedre kommunikasjonen med kommuner og fylkeskommuner. Den mobiltilpassede nettsiden vil bli videreutviklet.

Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	19 910	33 680	37 284
60	Innbyggertilskudd	115 788 247	115 236 851	118 428 306
61	Distriktstilskudd Sør-Norge	378 317	396 917	408 811
62	Nord-Norge- og Namdalstilskudd	1 503 297	1 560 813	1 611 747
63	Småkommunetilskudd	946 140	963 501	963 501
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572, post 64</i>	2 134 106	2 016 000	1 849 000
66	Veksttilskudd	61 198	393 386	440 616
67	Storbytilskudd	420 280	440 132	459 985
90	Forskudd på rammetilskudd	87		
	Sum kap. 0571	121 251 582	121 041 280	124 199 250

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 28. april 2015 ble post 64 økt med 150 mill. kroner, jf. Prop. 63 S og Innst. 228 S (2014–2015). Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 60 redusert med 7,097 mill. kroner, jf. Dok 8:135 S (2014–2015). Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 60 økt med 1 100,5 mill. kroner til 116 330,254 mill. kroner og post 64 redusert med 3 mill. kroner til 2 163 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Kommunesektorens frie inntekter anslås til 342,6 mrd. kroner i 2016. Det er inntekter som kommuner og fylkeskommuner kan disponere fritt, uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. De frie inntektene består av rammetilskudd og skatteinntekter, og utgjør hoveddelen av kommunesektorens samlede inntekter.

Rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner fordeles gjennom inntektssystemet. En nærmere gjennomgang av inntektssystemet for 2016 er presentert i særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2015–2016) Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S Grønt hefte (H-2352).

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen går til forskning og utredning om kommuneøkonomi, kommuneloven og øvrig juridisk rammeverk for kommunesektoren, lokaldemokrati og statlige tiltak overfor kommunesektoren. Bevilgningen omfatter også drift og utvikling av inntektssystemet, drift av Det tekniske bereg-

ningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU), og drift og medlemskontingent i Foreningen for god kommunal regnskapsskikk (GKRS). Bevilgningen kan videre finansiere større utviklingsprosjekter, herunder utredningsstillinger i departementet knyttet til tidsbegrensede prosjekter.

Rapport

I 2014 og 2015 har det vært utredninger og evalueringer blant annet innenfor temaene friere brukervalg, inntekter og utgifter i hyttekommuner, statlig tilsyn i kommunene, følgeevaluering av kontrollutvalg, opptrykking av kontrollutvalgsboken og forsøk med nedsatt stemmerettsalder. Noen av midlene har også gått til sekretariatsutgifter for prosjektet *Sammen om en bedre kommune* og utviklingen av en internettløsning for innbyggerinitiativ.

I 2013 ble det nedsatt et lovutvalg som skal vurdere behov for revidering av kommuneloven. Utvalgsarbeidet pågår fremdeles og finansieres delvis over posten.

I forbindelse med kommunereformen ble det overført 16,2 mill. kroner fra kap. 571, post 64 til kap. 571, post 21 i 2015 til å dekke helårskostnadene knyttet til prosessveiledere i fylkesmannsembetene. Andre prosjekter knyttet til kommunereformen er også finansiert på denne posten, blant annet rammeavtale for høring av innbyggerne, utvikling av kommunedata.no og utredning om kommunenes rolle i lokalt næringsliv.

Budsjettforslag

For å dekke ekstrakostnader knyttet til prosessveilederne i fylkesmannsembetene, foreslås det å øke bevilgningen med 7 mill. kroner i 2016, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd. Det foreslås videre å overføre i alt 4,2 mill. kroner fra post 21 til kap. 500, post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd. Av dette er 1,2 mill. kroner knyttet til delfinansiering av forskning på kommunereformprosessen gjennom DEMOS-programmet. Videre er 3 mill. kroner knyttet til finansiering av stortingsvalgundersøkelsen. Som følge av prisjustering og reformen for avbyråkratisering og effektivisering økes bevilgningen med 0,8 mill. kroner.

Samlet sett foreslås det en bevilgningsøkning på 3,6 mill. kroner, til 37,3 mill. kroner.

Post 60 Innbyggertilskudd

Hoveddelen av rammetilskuddet fordeles gjennom innbyggertilskuddet. For en nærmere omtale av innbyggertilskuddet, utgiftsutjevnin-gen og kostnadsnøkkelen for kommunene vises det til Grønt hefte.

Det foreslås en bevilgning på 118,4 mrd. kroner, som er en økning i forhold til saldert budsjett 2015 på 3,2 mrd. kroner.

Kostnadsnøkkelen for kommunene 2016

Kostnadsnøkkelen for kommunene er sammensatt av sju ulike delkostnadsnøkler. Vektingen mellom de ulike sektornøkklene er bestemt ut fra sektorens andel av kommunenes netto driftsutgifter (eksklusive avskrivninger) i 2008, korrigert for endringer etter 2008.

I 2016 korrigeres sektorvektene til administrasjon, landbruk og miljø, grunnskole, pleie- og omsorgstjenester, sosialhjelp og barnehage på grunn av endringer i rammetilskuddet knyttet til disse sektorene. Sektorvektene er korrigert for endringer vedtatt av Stortinget ved behandlingen av statsbudsjettet for 2015, revidert nasjonalbudsjett for 2015 og Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2016. I tabell 6.19 er det gitt en oversikt over korreksjonssakene.

Tabell 6.12 viser nye sektorandeler i 2016 og hvilket beløp det er korrigert for. Andelen er beregnet ut fra beregnet utgiftsbehov i 2015, om lag 238,9 mrd. kroner, og alle korreksjoner er i 2015-kroner. Departementets forslag til kostnadsnøkkel for kommunene i 2016 er vist i tabell 6.13.

Tabell 6.12 Delkostnadsnøkklens vekt i samlet kostnadsnøkkel 2016

	Nøkkelandel 2015	Korreksjon 2016 (1 000 kr)	Nøkkelandel 2016
Administrasjon, landbruk og miljø	0,0967	-613 437	0,0934
Grunnskole	0,2904	80 317	0,2882
Pleie og omsorg	0,3274	1 374 878	0,3303
Sosialhjelp	0,0484	389 484	0,0496
Barnevern	0,0324	0	0,0321
Helse	0,0425	0	0,0422
Barnehage	0,1621	828 018	0,1642
Sum	1,0000	2 059 260	1,0000

Tabell 6.13 Kostnadsnøkkel for kommunene 2016

Kriterier	Vekt
Innbyggere 0-1 år	0,0055
Innbyggere 2-5 år	0,1268
Innbyggere 6-15 år	0,2880
Innbyggere 16-22 år	0,0210
Innbyggere 23-66 år	0,0938
Innbyggere 67-79 år	0,0453
Innbyggere 80-89 år	0,0693
Innbyggere 90 år og over	0,0464
Landbrukskriteriet	0,0029
Sonekriteriet	0,0132
Nabokriteriet	0,0132
Basiskriteriet	0,0226
Innvandrere 6-15 år, ekskl. Skandinavia	0,0083
Norskfødte 6-15 år med innvandrerforeldre, ekskl. Skandinavia	0,0009
Dødelighetskriteriet	0,0460
Barn 0-15 år med enslig forsørger	0,0115
Lavinntektskriteriet	0,0062
Uføre 18-49 år	0,0046
Flyktninger uten integreringstilskudd	0,0047
Opphopningsindeks	0,0139
Urbanitetskriteriet	0,0177
Psykisk utviklingshemmede 16 år og over	0,0461
Ikke-gifte 67 år og over	0,0437
Andel barn 1 år uten kontantstøtte	0,0296
Innbyggere med høyere utdanning	0,0188
Sum	1,0000

Post 61 Distriktstilskudd Sør-Norge

Distriktstilskudd Sør-Norge tildeles kommuner i Sør-Norge med distriktsmessige utfordringer målt ved en distriktindeks. Kommuner som har en gjennomsnittlig skatteinntekt de siste tre år over 120 pst. av landsgjennomsnittet, og som mot-

tar Nord-Norge- og Namdalstilskudd eller småkommunetilskudd, kvalifiserer ikke til tilskuddet.

Distriktstilskudd Sør-Norge fordeles med én sats per kommune og én sats per innbygger. Tilskuddet beregnes ut fra folketallet per 1. januar 2015. Satsene for distriktstilskudd Sør-Norge er prisjustert.

Tabell 6.14 Satser for distriktstilskudd Sør-Norge 2016

Distriktsindeks	Per kommune (1 000 kr)	Per innbygger (kroner)
Indeks 0–35	3 487	693
Indeks 36–38	2 366	556
Indeks 39–41	1 777	416
Indeks 42–44	1 185	279
Indeks 45–46	593	140

Budsjettforslag

Samlet sett foreslås det en bevilgningsøkning på 11,9 mill. kroner, til 408,8 mill. kroner.

Post 62 Nord-Norge- og Namdalstilskudd

Nord-Norge- og Namdalstilskuddet tildeles kommuner i de tre nordligste fylkene og i Namdalen. Satsene for Nord-Norge- og Namdalstilskudd for 2016 er prisjustert, og beregnes med utgangspunkt i folketallet per 1. januar 2015.

Tabell 6.15 Satser for Nord-Norge- og Namdalstilskudd

Kommuner i:	Kroner per innbygger
Nordland og Namdalen	1 689
Troms (utenfor tiltakssonen)	3 239
Tiltakssonen i Troms	3 816
Finnmark	7 909

Budsjettforslag

Samlet sett foreslås det en bevilgningsøkning på 50,9 mill. kroner, til 1 611,7 mill. kroner.

Post 63 Småkommunetilskudd

Småkommunetilskuddet blir gitt til kommuner som har færre enn 3 200 innbyggere og som har en gjennomsnittlig skatteinntekt de tre siste år som er lavere enn 120 pst. av landsgjennomsnittet. Kommuner i tiltakssonen (alle kommuner i Finnmark og sju kommuner i Nord-Troms) får tilskudd etter forhøyet sats. Tilskuddet beregnes med utgangspunkt i folketallet per 1. januar 2015.

Satsene for småkommunetilskuddet er nominelt uendret fra budsjett for 2015.

Tabell 6.16 Satser for småkommunetilskuddet 2016

Område	Sats per kommune (1 000 kroner)
Kommuner i tiltakssonen (Finnmark og Nord-Troms)	11 857
Øvrige kommuner	5 475

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 963,5 mill. kroner, som er samme bevilgning som i 2015.

Post 64 Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 572, post 64

Ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2016 vedtok Stortinget en skjønnsramme til kommuner og fylkeskommuner på 2 547 mill. kroner, dvs. en reduksjon på 93 mill. kroner ift. saldert budsjett 2015, jf. Innst. 375 S (2014–2015).

Regjeringen foreslår nå enkelte justeringer i skjønnsrammen. Det foreslås en samlet skjønnsramme på 2 468 mill. kroner. Dette er en reduksjon på om lag 79 mill. kroner sammenliknet med det som ble vedtatt i forbindelse med behandlingen av kommuneproposisjonen. Bakgrunnen for dette er følgende:

- I forbindelse med opprettelsen av et nytt valgdirktorat foreslås det å omdisponere vel 69 mill. kroner til kap. 578 Valgdirktoratet og kap. 579 Valgutgifter.
- Det foreslås å omdisponere 2,5 mill. kroner til kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi), post 01 Driftsutgifter. Midlene skal gå til det kommunerettede arbeidet Difi gjør som kompetansemiljø for innovasjon.
- I forbindelse med kommunereformen er det ansatt en prosessveileder i hvert fylkesmannsembete. Støtten til prosessveilederne foreslås økt i 2016. Som følge av dette foreslås det å omdisponere 7 mill. kroner til kap. 571, post 21 Spesielle driftsutgifter.
- Fra og med 2015 overføres ansvaret for prisen «Årets nynorskkommune» fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Kulturdepartementet. For 2015 er Kulturdepartementet gitt en belastningsfullmakt på 100 000 kroner på kap. 571, post 64. For 2016 foreslås det å omdisponere 100 000 kroner til kap. 326 Språk-, litte-

ratur- og bibliotekformål, post 78 Ymse faste tiltak på Kulturdepartementets budsjett.

Fordeling av skjønnsrammen til kommuner og fylkeskommuner

Skjønnsrammen fordeles med 1 849 mill. kroner til kommunene og 619 mill. kroner til fylkeskommunene. Skjønnsstilskudd bevilges på hhv. kap. 571, post 64 (kommunene) og kap. 572, post 64 (fylkeskommunene).

Basisrammen utgjør hoveddelen av skjønnsstilskuddet. Som varslet i kommuneproposisjonen foreslås basisrammen til kommunene satt til 1 291 mill. kroner, som er en nominell videreføring i forhold til 2015.

I forbindelse med endringene i inntektssystemet i 2011 fordeles det 400 mill. kroner til kommuner som tapte mer enn 100 kroner per innbygger på summen av endringene. Fordelingen vil ligge fast med samme kronebeløp inntil neste revisjon av kostnadsnøkklene.

I Kommuneproposisjonen 2016 ble det varslet at det settes av 125 mill. kroner på reservepotten for kommunene. Innenfor skjønnsrammen til kommunene settes det også av tilskudd til utviklings- og fornyingsprosjekter (prosjekt-skjønnet) som fordeles av departementet. Prosjekt-skjønnet ble i kommuneproposisjonen for 2016 foreslått satt til 112 mill. kroner i 2016.

I forbindelse med kommunereformen er det satt av 100 000 kroner per kommune til informasjon og folkehøringer i kommunene. Det foreslås også at hver fylkeskommune som vurderer sammenslåing får inntil 200 000 kroner til informasjon og folkehøring. På grunn av omposteringer reduseres prosjektskjønnet i 2016 til 43 mill. kroner og reservepotten til 115 mill. kroner.

I Innst. 375 S (2014–2015) fra kommunal- og forvaltningskomiteen ble det gitt denne merknaden: «Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at enkelte kommuner kan møte store utfordringer knyttet til barnevernstiltak i barnerike enkeltfamilier. Bostedskommunene bærer det økonomiske ansvaret selv om tiltakene gjennomføres i andre kommuner og uten at kommunen nødvendigvis får innbyggertilskudd for disse. Flertallet vil understreke at slike utgifter må tas hensyn til når fylkesmennene utmåler skjønnsstilskudd til kommunene, for å avhjelpe situasjonen noe. Utmålingen av skjønnsstilskudd må baseres på en helhetlig vurdering av kommunenes økonomiske situasjon». Merknaden er fulgt opp ved at fylkesmen-

nene er bedt om å følge opp denne saken i sin tilde-ling av skjønnsmidler.

For fylkeskommunene settes basisrammen til 518 mill. kroner. Som følge av de nye retningslinjene for transportstøtte fra 2014 ble fylkeskommunene kompensert med 139 mill. kroner i 2015. Kompensasjonen vil bli videreført i 2016 på samme nivå som i 2015, og er inkludert i basisrammen. Basisrammen er samlet sett redusert med 9 mill. kroner i forhold til 2015. Reduksjonen skyldes at Oppland fylkeskommune får redusert skjønnsrammen med 9 mill. kroner. Oppland fylkeskommune fikk en sterk økning i skjønnsrammen i perioden 2001 til 2005. Økningen skyldes blant annet kompensasjon for sykehusreformen i 2003. Oppland fylkeskommune har per i dag en betydelig høyere skjønnsramme enn sammenliknbare fylkeskommuner uten at dette lenger har en faglig begrunnelse. Oppland fylkeskommune vil derfor få redusert sin skjønnsramme med totalt 44 mill. kroner over 5 år, dvs. et trekk på om lag 9 mill. kroner per år. Dette medfører at skjønnsrammen til Oppland fylkeskommune over tid reduseres til et nivå som tilsvarer skjønnsrammen til sammenliknbare fylkeskommuner. Trekket fra Oppland fylkeskommune motregnes med en tilsvarende økning i innbyggertilskuddet, som fordeles på alle fylkeskommuner.

Innenfor skjønnsrammen til fylkeskommunene settes det av en reservepott på 101 mill. kroner.

For nærmere omtale av prosjektskjønnet og fordeling av skjønnsrammen for 2016, samt rapportering av disponering av skjønnsmidler i 2014, vises det til kommuneproposisjonen for 2016.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning til skjønnsstilskudd til kommunene på 1 849 mill. kroner i 2016. Dette er en reduksjon i forhold til saldert budsjett 2015 på 167 mill. kroner.

Post 66 Veksttilskudd

Det foreslås at veksttilskuddet i 2016 gis til kommuner som gjennom den siste treårsperioden har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst som er høyere enn 1,5 pst. Grensen for å motta tilskudd er foreslått redusert med 0,1 prosentpoeng fra 1,6 pst. i 2015. I tillegg må kommunene ha skatteinntekter under 140 pst. av landsgjennomsnittet. Satsene for veksttilskuddet er prisjustert og utgjør 56 485 kroner per innbygger ut over vekstgrensen.

Samlet sett foreslås det en bevilgningsøkning på 47,2 mill. kroner, til 440,6 mill. kroner.

Post 67 Storbytilskudd

Storbytilskuddet tildeles Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Tilskuddet fordeles med et likt beløp per innbygger. Satsen er prisjustert og fastsatt til 371 kroner per innbygger i 2016.

Samlet sett foreslås det en bevilgningsøkning på 19,9 mill. kroner, til 460 mill. kroner.

Post 90 Forskudd på rammetilskudd

Skatteutjevningen i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskuddet og blir avregnet fortløpende basert på siste opplysninger om skatteinngangen. Siden endelig skatteinngang for 2016 ikke er kjent før i februar 2017, kan departementet i den løpende skatteutjevningen ha behov for å utbetale forskudd på rammetilskuddet for 2017 i 2016. I forslag til romertallsvedtak III bes det om Stortingets samtykke til at det kan utbetales inntil 350 mill. kroner i 2016 som forskudd på rammetilskudd til kommunene i 2017.

Kap. 3571 Tilbakeføring av forskudd

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	Saldert budsjett 2015	2016
90	Tilbakeføring av forskudd	6 145		
	Sum kap. 3571	6 145		

Post 90 Tilbakeføring av forskudd

Ved behandling av Prop. 1 S (2014–2015) fikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet fullmakt til å gi inntil 350 mill. kroner i forskudd på rammetilskudd for 2016 til kommuner i 2015.

På grunn av usikkerhet knyttet til skatteinngangen og skatteutjevningen for siste utbetalingstermin i 2015 er det på nåværende tidspunkt ikke mulig med sikkerhet å angi størrelsen på utbetalt forskudd på rammetilskudd i 2015. Det fremmes derfor ikke bevilgningsforslag på denne posten.

Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	Saldert budsjett 2015	2016
60	Innbyggertilskudd	28 776 999	30 522 308	31 475 175
62	Nord-Norge-tilskudd	599 430	622 092	642 399
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571, post 64</i>	573 000	624 000	619 000
	Sum kap. 0572	29 949 429	31 768 400	32 736 574

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 60 økt med 241,55 mill. kroner til 30 763,858 mill. kroner og post 64 økt med 3 mill. kroner til 627 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 60 Innbyggertilskudd

Hoveddelen av rammetilskuddet fordeles gjennom innbyggertilskuddet. For en nærmere omtale av innbyggertilskuddet vises det til Grønt hefte.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 952,9 mill. kroner, til 31 475,2 mill. kroner.

Post 62 Nord-Norge-tilskudd

Nord-Norge-tilskuddet tildeles de tre nordligste fylkene. Tilskuddet blir utbetalt med én sats per innbygger for hver fylkeskommune i Nord-Norge. Satsen er prisjustert for 2016.

Tabell 6.17 Satser for Nord-Norge-tilskudd for fylkeskommunene i 2016

Fylkeskommuner	Kroner per innbygger
Nordland	1 178
Troms	1 341
Finnmark	1 832

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 20,3 mill. kroner til 642,4 mill. kroner.

Post 64 Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 571, post 64

Den samlede fordelingen av skjønnstilskudd til kommuner og fylkeskommuner er beskrevet under kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd.

Budsjettforslag

Samlet foreslås det en bevilgning til skjønnstilskudd til fylkeskommunene på 619 mill. kroner, som er en reduksjon i forhold til saldert budsjett 2015 på 5 mill. kroner.

Post 90 Forskudd på rammetilskudd

Skatteutjevningen i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskuddet, og avregnes fortløpende basert på siste opplysninger om skatteinngangen. Siden endelig skatteinngang for 2016 ikke er kjent før i februar 2017, kan departementet i den løpende skatteutjevningen ha behov for å utbetale forskudd på rammetilskuddet for 2017 i 2016. I forslag til romertallsvedtak III bes det om Stortingets samtykke til at det kan utbetales inntil 50 mill. kroner i 2016 som forskudd på rammetilskudd til fylkeskommunene i 2017.

Andre saker

Tapskompensasjon til fylkeskommunene i forbindelse med nytt inntektssystem fra 2015

I innstillingen til Kommuneproposisjonen 2016 (Innst. 375 S (2014–2015)) uttalte et flertall bestå-

ende av representantene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre følgende:

«Dette fleirtallet viser til tapskompensasjonsordninga som er forutsett vidareført i perioden. Dette fleirtallet ber regjeringa fram mot framlegget av statsbudsjettet for 2016 om å vurdere nivået på tapskompensasjonen i lys av fylkas økonomiske situasjon.»

Departementet viser til at fylkeskommunene fra 2015 har fått et bedre og mer rettferdig inntektssystem. Endringene i systemet medfører omfordeling av inntekter mellom fylkeskommunene. Endringene fases derfor inn gjennom en overgangsordning på 5 år. I tillegg er det etablert en tapskompensasjonsordning for fylkeskommuner som taper på omleggingen av systemet. Kompensasjonen utgjør 195 mill. kroner.

Etter departementets vurdering kan en for omfattende tapskompensasjon undergrave de endringene som er gjort. Overgangsordningen og tapskompensasjonen er gode ordninger som gir fylkeskommunene tid til å tilpasse seg et nytt inntektsnivå. En realvekst i fylkeskommunenes frie inntekter på 500 mill. kroner i 2016 vil også lette effekten av at overgangsordningen trappes ned neste år. Departementet vil derfor ikke foreslå endring i tapskompensasjonen.

Kap. 3572 Tilbakeføring av forskudd

Post 90 Tilbakeføring av rammetilskudd

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2014–2015) fikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet fullmakt til å gi inntil 50 mill. kroner i forskudd på rammetilskudd for 2016 til fylkeskommuner i statsbudsjettet for 2015. Fram til oktober 2015 er det ikke utbetalt forskudd på rammetilskuddet for 2015. Det fremmes derfor ikke forslag om tilbakeføring av forskudd i 2016.

Tilskudd gjennom inntektssystemet for 2015 og 2016

Tabell 6.18 gir en oversikt over tilskudd på kapittel og post gjennom inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner i 2015 og 2016.

Tabell 6.18 Tilskudd gjennom inntektssystemet for 2015 og 2016

Kap.	Post		Nominelle priser i 1 000 kroner				
			Anslag på regnskap 2015	Korrigert 2015	Forslag 2016	Faktisk vekst 2015–2016 (pst.)	Korrigert vekst 2015–2016 (pst.)
571	21	Spesielle driftsutgifter	33 680	33 680	37 284	10,7	10,7
571	60	Innbyggertilskudd	116 330 254	117 188 848	118 428 306	1,8	1,1
571	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	369 917	369 917	408 811	3,0	3,0
571	62	Nord-Norge- og Namdalstilskudd	1 560 813	1 560 813	1 611 747	3,3	3,3
571	63	Småkommune-tilskudd	963 501	963 501	963 501	0,0	0,0
571	64	Skjønnstilskudd	2 163 000	2 095 504	1 849 000	-14,5	-11,8
571	66	Veksttilskudd	393 386	393 386	440 616	12,0	12,0
571	67	Storbytilskudd	440 132	440 132	459 985	4,5	4,5
<i>571</i>		<i>Sum kommuner</i>	<i>122 281 683</i>	<i>123 072 781</i>	<i>124 199 250</i>	<i>1,6</i>	<i>0,9</i>
572	60	Innbyggertilskudd	30 763 858	31 014 150	31 475 175	2,3	1,5
572	62	Nord-Norge-tilskudd	622 092	622 092	642 399	3,3	3,3
572	64	Skjønnstilskudd	627 000	627 000	619 000	-1,3	-1,3
<i>572</i>		<i>Sum fylkeskommuner</i>	<i>32 012 950</i>	<i>32 263 242</i>	<i>32 736 574</i>	<i>2,3</i>	<i>1,5</i>
		<i>Sum kommunesektor</i>	<i>154 294 633</i>	<i>155 336 023</i>	<i>156 935 824</i>	<i>1,7</i>	<i>1,0</i>

Endringer i oppgavefordelingen mellom ulike forvaltningsnivåer, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv.

I budsjettet for 2016 vil det som i tidligere år bli gjort en rekke korrigeringer i rammetilskuddet for endringer i oppgavefordelingen mellom for-

valtningsnivåer, regelendringer, innlemminger av øremerkede tilskudd med videre. Tabell 6.19 gir en oversikt over innlemminger og korreksjoner i 2016. For nærmere omtale av korreksjonene vises det til Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2015–2016) (Grønt hefte).

Tabell 6.19 Endringer i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner som følge av korreksjoner og innlemminger

	(i 1 000 2016-kr)	
	Kommuner	Fylkeskommuner
<i>Innlemminger</i>		
Øyeblikkelig hjelp, døgnopphold	1 206 600	0
<i>Korreksjoner</i>		
Valgkort	9 243	0
Maksimal foreldrebetaling i barnehage, helårseffekt	-134 640	0
Nasjonalt minstekrav til foreldrebetaling i barnehage, helårseffekt	160 220	0
Adopsjonsutredning i barnevernet, helårseffekt	-514	0
Brukerstyrt personlig assistanse, helårseffekt	205 400	0
Gratis kjernetid i barnehage, helårseffekt	54 000	0
Adm. utgifter, innføring nasj. minstekrav foreldrebet.	-42 834	0
Representantforslag – krisen i Syria	7 300	0
Likeverdig behandling, kommunale/ikke-kommunale barnehager	180 000	0
Endring finansieringsordning, ikke-kommunale barnehager	-338 000	0
Ny naturfagstime	77 600	0
Overføring skatteoppkreverfunksjon	-630 000	0
Omdisponering til valgarbeidet	-66 719	0
Nynorskprisen	-100	0
Innovasjon – Difi	-2 500	0
Husbanken (SIKT)	-11 200	0
Forsøk med ny oppgavefordeling i barnevernet	247 600	0
Statlige og private skoler, økning i elevtall	-109 000	-50 400
Kompensasjon for avgiftsøkning på CO ₂ , helårseffekt	0	1 000
Lærlingtilskudd, helårseffekt	0	24 450
Lærlingtilskudd, økning i 2016	0	50 000
Økt mva. transportsektoren (2 prosentpoeng)	0	142 000
Veibruksavgift på gass	0	90 000
<i>Sum innlemminger og korreksjoner</i>	<i>812 457</i>	<i>257 050</i>

Innlemming/uttrekk og korreksjoner i rammetilskuddet til kommunene (alle tall i 2016-kroner)

Innlemming av tilskudd til øyeblikkelig hjelp

Kommunene har fra 1. januar 2016 en plikt til å sørge for øyeblikkelig hjelp døgnopphold for pasienter med somatiske sykdommer. Som følge av dette foreslås det å overføre 1 206,6 mill. kroner fra Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene.

Valgkort – helårseffekt av endring i 2015

Fra og med 2015 dekkes kostnader ved produksjon og utsendelse av valgkort av Kommunal- og moderniseringsdepartementet i stedet for kommunene. Som følge av dette er det i 2015 overført 18 mill. kroner fra rammetilskuddet til kommunene til departementets valgbevilgning (kap. 579). Siden dette er utgifter som kun inntreffer i valgår, utgjør den gjennomsnittlige besparelsen for kommunene 9 mill. 2015-kroner. For å unngå årlige korreksjoner for en oppgave som kommunene har mistet på permanent basis, foreslås det å øke rammetilskuddet til kommunene med 9,2 mill. kroner i 2016.

Maksimal foreldrebetaling i barnehage – helårseffekt av endring i 2015

I statsbudsjettet for 2015 ble rammetilskuddet til kommunene redusert med 204 mill. kroner som følge av at maksimalprisen i barnehage økte med 100 kroner fra 1. mai 2015. Tiltaket får helårseffekt i 2016, og det foreslås derfor å redusere rammetilskuddet med ytterligere 134,6 mill. kroner.

Nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling – helårseffekt av endring i 2015

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2015 ble rammetilskuddet til kommunene økt med 235 mill. kroner som kompensasjon for innføring av et nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling i barnehage fra 1. mai 2015. I 2016 foreslås det å kompensere kommunene for helårseffekten gjennom en økning i rammetilskuddet på ytterligere 160,2 mill. kroner.

Adopsjonsutredning i barnevernet – helårseffekt av endring i 2015

Barne-, ungdoms- og familieetaten overtok 1. februar 2015 ansvaret for utredning av adoptivso-

kere fra kommunene. Som følge av dette ble rammetilskuddet til kommunene redusert med 4,5 mill. kroner i 2015. Endringen får helårseffekt i 2016, og det foreslås en ytterligere reduksjon i rammetilskuddet på 0,5 mill. kroner.

Brukerstyrt personlig assistanse – helårseffekt av endring i 2015

Rammetilskuddet til kommunene ble i 2015 økt med 300 mill. kroner som kompensasjon for endringer i bruker- og pasientrettighetsloven som innebærer en rett til å få enkelte tjenester organisert som personlig brukerstyrt assistanse. Som varslet i kommuneproposisjonen for 2016 foreslås det at rammetilskuddet til kommunene økes med ytterligere 205,4 mill. kroner i 2016 som kompensasjon for økte kostnader.

Gratis kjernetid i barnehage – helårseffekt av endring i 2015

Fra 1. august 2015 er det innført gratis kjernetid i barnehagen for alle 4- og 5-åringer i familier med en inntekt under en grense fastsatt av Stortinget. Midlene til ordningen ble i statsbudsjettet for 2015 bevilget over Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets budsjett. Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble 51 mill. kroner overført fra kap. 821, post 62 til rammetilskuddet til kommunene. Det foreslås å overføre ytterligere 54 mill. kroner fra kap. 821, post 62 til rammetilskuddet i 2016.

Administrative utgifter ved innføring av nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling

Det ble fra 1. mai 2015 innført en ny ordning med nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling i barnehagen. Siden ordningen ble innført underveis i barnehageåret, ble rammetilskuddet til kommunene ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2015 økt med 41,7 mill. kroner som en engangskompensasjon for økte administrative utgifter. Dette utgjør 42,8 mill. kroner i 2016, og rammetilskuddet foreslås redusert tilsvarende.

Representantforslag om økt norsk innsats i forbindelse med den humanitære krisen i Syria og nørømrådene

Ved behandling av Dok. 8:135 S (2014–2015) vedtok Stortinget en engangsreduksjon i rammetilskuddet til kommunene på 7,1 mill. kroner. I 2016

utgjør dette 7,3 mill. kroner, og rammetilskuddet foreslås økt tilsvarende.

Likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2016 å øke tilskuddet til ikke-kommunale barnehager fra 98 til 100 pst. av det de kommunale barnehagene i gjennomsnitt får i offentlig finansiering. Forslaget må ses i sammenheng med endringene i finansieringsordningen for ikke-kommunale barnehager. Kommunene foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 180 mill. kroner.

Endringer i finansieringsordningen for ikke-kommunale barnehager

Høsten 2015 er det fastsatt endringer i finansieringsordningen for ikke-kommunale barnehager med virkning fra 1. januar 2016. Blant annet blir det innført et påslag for pensjonsutgifter på 13 pst. av lønnsutgiftene i de kommunale barnehagene og et differensiert kapitaltilskudd basert på nasjonale satser. Endringene er beregnet å redusere kommunenes utgifter med 338 mill. kroner, og det foreslås en tilsvarende reduksjon i rammetilskuddet.

Ny naturfagstime

Regjeringen foreslår å øke timetallet i grunnskolen med én uketime fra høsten 2016, noe som skal gi én ekstra time undervisning i naturfag. Kommunenes merutgifter i 2016 som følge av forslaget er beregnet til 77,6 mill. kroner som foreslås kompensert med en tilsvarende økning i rammetilskuddet.

Overføring av skatteoppkreverfunksjonen til staten

Regjeringen foreslår i Prop. 1 LS (2015–2016) å overføre skatteoppkreverfunksjonen fra kommunene til Skatteetaten med virkning fra 1. juli 2016. Oppgaveoverføringen er anslått å gi en innsparing for kommunene på 630 mill. kroner i 2016, og rammetilskuddet til kommunene foreslås redusert tilsvarende.

Omdisponering av skjønnsmidler til valgarbeidet

I forbindelse med opprettelsen av et valgdirektorat i Tønsberg foreslås det en omdisponering av

66,7 mill. kroner fra skjønnsmidlene (kap. 571, post 64) som fordeles på bevilgningen til Valgdirektoratet og departementets valgbevilgning. Se nærmere omtale under kap. 578 Valgdirektoratet.

«Nynorsksprisen»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har delt ut prisen «Årets nynorskkommune» siden 2009. Prisen er på 100 000 kroner og skal gå til kommuner som utmerker seg som nynorskkommuner. Ansvaret for prisen overføres til Kulturdepartementet. Fra og med 2016 foreslås det å overføre 100 000 kroner fra kap. 571, post 64 til Kulturdepartementets budsjett.

Innovasjon – Difi

Difi mottar i 2015 2,5 mill. kroner fra rammetilskuddet til kommunene for å fungere som kompetansemiljø for innovasjon rettet mot kommunene. Det foreslås at midlene til dette formålet fra og med 2016 overføres fra kap. 571, post 64 til Difis driftsbevilgning (kap. 540, post 01).

IKT-modernisering i Husbanken (SIKT)

Innføring av eSøknad for startlån i Husbanken med tilhørende saksbehandlingssystem vil gi en innsparing for kommunene. Som følge av dette foreslås rammetilskuddet redusert med 11,2 mill. kroner i 2016 som et engangstiltak.

Forsøk med ny oppgave- og ansvarsdeling i barnevernet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil i 2016 iverksette forsøk med ny oppgave- og ansvarsdeling mellom kommunalt og statlig barnevern. Forsøkskommunene foreslås kompensert for økt oppgave- og finansieringsansvar gjennom en økning i rammetilskuddet på 247,6 mill. kroner som vil bli fordelt særskilt (tabell C).

Økt antall elever i statlige og private skoler

Som følge av økt antall elever i statlige og private skoler foreslås det å redusere rammetilskuddet til kommunene med 109 mill. kroner i 2016. Se Grønt hefte for nærmere omtale av korreksjonsordningen for statlige og private skoler.

Innlemming/uttrekk og korreksjoner i rammetilskuddet til fylkeskommunene (alle tall i 2016-kroner)

Økt antall elever i statlige og private skoler

Som følge av økt antall elever i statlige og private skoler foreslås det å redusere rammetilskuddet til fylkeskommunene med 50,4 mill. kroner i 2016. Se Grønt hefte for nærmere omtale av korreksjonsordningen for statlige og private skoler.

CO₂-avgift på naturgass – helårseffekt av endring i 2015

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble CO₂-avgiften på naturgass økt fra 1. juli 2015, noe som vil kunne medføre økte kostnader for fylkeskommunene knyttet til kjøp av persontransporttjenester. Som kompensasjon ble rammetilskuddet til fylkeskommunen økt med 1 mill. kroner. Endringen får helårseffekt i 2016, og det foreslås derfor å øke rammetilskuddet med ytterligere 1 mill. kroner

Økt lærlingtilskudd – helårseffekt av endring i 2015

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble det lagt inn 24,4 mill. kroner i rammetilskuddet til fylkeskommune som kompensasjon for økning i satsen for lærlingtilskudd med 2 500 kroner fra 1. juli. I 2016 foreslås det å øke rammetil-

skuddet med ytterligere 24,5 mill. kroner for å kompensere fylkeskommunene for helårseffekten.

Økt lærlingtilskudd i 2016

Utover økningen i 2015 foreslås det i statsbudsjettet for 2016 å øke lærlingtilskuddet med ytterligere 2 500 kroner per lærling. Som kompensasjon foreslås det å øke rammetilskuddet til fylkeskommunene med 50 mill. kroner.

Økt lav sats for merverdiavgift

Det foreslås i statsbudsjettet for 2016 å øke den lave satsen for merverdiavgift på transport, overnatting mv. fra 8 til 10 pst. Forslaget innebærer økte kostnader for fylkeskommunene knyttet til inngåtte avtaler om lokal kollektivtrafikk. Dette foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 142 mill. kroner.

Veibruksavgift på gass

Det foreslås i statsbudsjettet for 2016 å innføre en veibruksavgift på naturgass, propan og butan. Dette medfører en økning i fylkeskommunenes utgifter i tilknytning til inngåtte avtaler om persontransport. Fylkeskommunene foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 90 mill. kroner.

Kap. 573 Kommunereform

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
60	Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing			100 000
	Sum kap. 0573			100 000

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble det bevilget 40 mill. kroner på post 60, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 60 Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing

Regjeringen ønsker å benytte positive økonomiske virkemidler som kan stimulere til kommunesammenslåinger i reformperioden. I kommuneproposisjonen for 2015 presenterte Regjeringen forslag til økonomiske virkemidler i kommunereformen, jf. Prop. 95 S (2013–2014).

Basert på erfaringer med tidligere kommunesammenslåinger ble det utarbeidet en standardisert modell for dekning av engangskostnader. Dette vil gjøre prosessene enklere og mer forutsigbare for kommunene. Ved en kommunesammenslåing vil den nye kommunen motta mellom 20 og 65 mill. kroner, avhengig av antall kommuner og antall innbyggere som er berørt av sammenslåingen, jf. tabell 6.20.

Tabell 6.20 Kompensasjon for engangskostnader ved kommunesammenslåing i reformperioden

Antall kommuner og innbyggere i sammenslåingen	(mill. kroner)			
	0–19 999 innbyggere	20 000–49 999 innbyggere	50 000–99 999 innbyggere	100 000 innbyggere eller mer
2 kommuner	20	25	30	35
3 kommuner	30	35	40	45
4 kommuner	40	45	50	55
5 eller flere kommuner	50	55	60	65

Det gis også reformstøtte til sammenslåtte kommuner. Støtten er ikke knyttet til noe særskilt kommunalt ansvarsområde og kan benyttes der den nye kommunen selv anser det som mest hensiktsmessig. Det er lagt opp til en standardisert ordning hvor størrelsen på støtten avhenger av antall innbyggere i den nye kommunen. Beløpet varierer fra 5 til 30 mill. kroner, jf. tabell 6.21.

Tabell 6.21 Reformstøtte i reformperioden

Antall innbyggere i sammenslåingen	(mill. kroner)	
		Reformstøtte
0–14 999 innbyggere		5
15 000–29 999 innbyggere		20
30 000–49 999 innbyggere		25
50 000 innbyggere eller mer		30

Rapport

I 2015 har Stortinget bevilget 40 mill. kroner til dekning av engangskostnader ved sammenslåing av kommunene Stokke, Andebu og Sandefjord, jf. Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015*, jf. Innst. 360 S (2014–2015).

Budsjettforslag

Engangskostnader vil bli utbetalt når det er gjort nasjonale vedtak om sammenslåing. Det er lagt opp til to ulike tidsløp i kommunereformen. Løp 1 er lokale vedtak høsten 2015 og nasjonale vedtak gjennom kongelig resolusjon våren 2016. I hovedløpet er det lagt opp til lokale vedtak våren 2016 og nasjonalt vedtak av Stortinget våren 2017. Prosessene i reformen gjør det vanskelig å forutsi bevilgningsbehovet for engangskostnader. Dette gjelder spesielt for 2016. Regjeringen foreslår en bevilgning på 100 mill. kroner til dekning av engangskostnader i 2016. Det er sannsynlig at behovet i 2017 vil kunne bli betydelig større.

Reformstøtte utbetales til den nye sammenslåtte kommunen. Utgiftsbehovet vil dermed være kjent om lag 1½ år før utbetaling. Kommuner som blir vedtatt slått sammen i løp 1, vil få utbetalt reformstøtte tidlig 2018. I hovedløpet er det forventet at de fleste sammenslåingene trer i kraft fra 1. januar 2020, men det er også åpnet for at kommuner som er kommet lenger i prosessene kan slå seg sammen fra 1. januar 2019. På bakgrunn av dette foreslås det ikke bevilgning til reformstøtte i 2016.

Kap. 575 Ressurskrevende tjenester

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
60	Toppfinansieringsordning, <i>overslagsbevilgning</i>	7 270 827	8 058 700	9 271 000
	Sum kap. 0575	7 270 827	8 058 700	9 271 000

Post 60 Toppfinansieringsordning, overslagsbevilgning

Mål for ordningen

Formålet med ordningen er å sikre at tjenestemottakere som krever stor ressursinnsats fra det kommunale tjenesteapparatet, får et best mulig tilbud uavhengig av kommunens økonomiske situasjon.

Ordningen sikrer gode tjenester til mennesker med ulike hjelpebehov som mottar omfattende helse- og omsorgstjenester fra kommunen. Dette kan blant annet gjelde personer med psykisk utviklingshemming, nedsatt funksjonsevne, personer med rusmiddelproblemer og mennesker med psykiske lidelser.

Kommunene har ansvaret for å gi helse- og omsorgstjenester til dem som har krav på dette i henhold til helse- og omsorgstjenesteloven. Tjenestene finansieres i hovedsak gjennom kommunenes frie inntekter (skatteinntekter og rammetilskudd). Behovet for ressurskrevende tjenester varierer betydelig mellom kommuner. Det har foreløpig vært vanskelig å finne objektive kriterier i inntektssystemet som kan fange opp denne kostnadsvariasjonen. Det er derfor behov for en egen tilskuddsordning for ressurskrevende tjenester, som et supplement til kommunenes frie inntekter.

Tildelingskriterier

I 2015 får kommunene kompensert 80 pst. av egne netto lønnsutgifter til helse- og omsorgstjenester ut over et innslagspunkt på 1 043 000 kroner. Netto lønnskostnader er lønn til ansatte og tilhørende sosiale kostnader, fratrukket øremerkede tilskudd og tilskudd gjennom inntektssystemet. Tilskuddsordningen gjelder for tjenestemottakere til og med det året de fyller 67 år.

Fylkesmennene er i retningslinjene for fordeling av skjønntilskuddet for 2016 bedt om å ta hensyn til utgiftskrevende forhold av betydning som kommunene ikke kan påvirke selv, og som ikke er fanget opp i inntektssystemet eller andre faste tilskuddsordninger.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal oversende innrapporterings-skjema med dokumentasjon til kommunens revisor.

Kommunens revisor avgir en revisjonsuttalelse til kommunens krav. Kommunen skal deretter sende endelig innrapporterings-skjema og revisjonsuttalelse til Helsedirektoratet gjennom Altinn. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Helsedirektoratet og Riksrevisjonen kan iverksette kontroll med kommunenes innrapportering innenfor gjeldende lovbestemmelser.

Rapport

Toppfinansieringstilskuddet for 2015 til de kommunene som tilfredsstilte kriteriene for tilskudd, ble fordelt av Helsedirektoratet i juni 2015. Det ble utbetalt 8 262,6 mill. kroner. Av dette utgjorde 8 207,5 mill. kroner ordinært tilskudd for refusjonsåret 2014, mens 55,2 mill. kroner gjaldt krav for 2013. Utbetalingene i 2015 ble 203,9 mill. kroner, eller 2,5 pst., høyere enn saldert budsjett for 2015.

Det samlede tilskuddet for 2015 representerer en nominell økning på 992 mill. kroner sammenliknet med tilskuddet for 2014. Tallene fra Helsedirektoratet for 2015 viser at 7 517 ressurskrevende tjenestemottakere var omfattet av ordningen. Dette er en økning på 392 tjenestemottakere, eller 5,5 pst., i forhold til 2014. Ordinært tilskudd per mottaker økte fra 1 005 000 kroner i 2014 til 1 092 000 kroner i 2015, noe som er en nominell økning på 8,6 pst.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 9 271 mill. kroner i 2016. Dette er en økning på 1 212 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2015. Forslaget til bevilgning for 2016 tar utgangspunkt i faktisk utbetaling av ordinære krav i 2015 på 8 207 mill. kroner. På bakgrunn av gjennomsnittlig vekst fra 2012 til 2015 er det lagt til grunn en økning i antall tjenestemottakere på 7 pst. og en reell vekst i utgifter per tjenestemottaker på 3,5 pst. fra 2015 til 2016.

Innslagspunktet foreslås økt til 1 081 000 kroner. Dette er en økning ut over det som følger av anslått lønnsvekst for 2015 på 10 000 kroner. Dette må ses i sammenheng med at tilskuddet samlet sett øker med vel 1,2 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett 2015. Kompensasjonen for kommunens utgifter ut over innslagspunktet beholdes uendret på 80 pst.

Kap. 576 Vedlikehold og rehabilitering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
60	Tilskudd til vedlikehold og rehabilitering i kommuner			500 000
	Sum kap. 0576			500 000

Post 60 Tilskudd til vedlikehold og rehabilitering i kommuner

Regjeringen foreslår et engangstilskudd til vedlikehold og rehabilitering av skoler og omsorgsbygg i kommunene på 500 mill. kroner. Midlene er en del av Regjeringens særskilte tiltakspakke for økt sysselsetting, jf. nærmere omtale i pkt. 2.2. Midlene kommer i tillegg til inntektsrammen som kommunesektoren får i statsbudsjettet for 2016.

Tilskuddet fordeles til samtlige kommuner med likt beløp per innbygger uten søknad. Tilskuddet er forbeholdt vedlikehold og rehabilitering av skoler og omsorgsbygg som er eid av kommunen eller kommunale foretak (KF). Prosjektene som finansieres av tilskuddet skal være ferdigstilt i løpet av 2016. Det legges opp til en enkel rapportering om bruken av midlene. Midler som ikke er brukt i tråd med formålet, må tilbakebetales.

Kap. 578 Valgdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
01	Driftsutgifter			65 100
	Sum kap. 0578			65 100

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble det bevilget 3 mill. kroner på post 01, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter i Valgdirektoratet, herunder etableringskostnader i nye lokaler, lønnskostnader, årlige driftskostnader, samt drift og forvaltning av valgsystemet EVA.

Regjeringen har besluttet at det operative ansvaret på statlig nivå for gjennomføringen av stortings-, kommunestyre- og fylkestingsvalg skal flyttes ut av Kommunal- og moderniseringsdepartementet til et valgdirektorat. Nytt valgdirektorat skal lokaliseres i Tønsberg fra 2016. Det foreslås opprettet nytt budsjettkapittel 578 til finansiering av direktoratets virksomhet.

I en overgangsperiode fram til stortings- og sametingsvalget i 2017 vil ansvaret for valgarbeidet være delt mellom Valgdirektoratet og departementet. Hittil har utgifter til valgarbeidet vært finansiert under kap. 579 og over skjønnsrammen på kap. 571, post 64. Det foreslås at bevilgningen

til Valgdirektoratet finansieres ved omdisponering fra skjønnsrammen. Siden 2008 har midler fra skjønnsrammen vært benyttet til å finansiere utviklings- og forsøksarbeid i departementet knyttet til valg. Begrunnelsen har vært at dette arbeidet har kommet kommunene til gode. Dette gjelder bl.a. utvikling av det elektroniske valgadministrasjonssystemet EVA. Disponering av skjønnsmidlene til dette formålet har vært synliggjort i de årlige budsjettproposisjonene.

Det legges ikke opp til at de samlede utgiftene knyttet til valg skal øke. I overgangsperioden vil imidlertid utgiftene til valgarbeidet samlet sett være noe høyere enn det som forventes senere når ansvarsdelingen mellom direktoratet og departementet er gjennomført. De fleste oppgavene knyttet til valggjennomføring som i dag ligger i departementet, er på sikt tiltenkt det nye valgdirektoratet. I tillegg skal Valgdirektoratet ha noe utredningskapasitet for å kunne bidra til

utvikling av lovverket, selv om hovedansvaret på dette området fortsatt vil ligge i departementet.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 65,1 mill. kroner.

Kap. 579 Valgutmifter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	14 580	57 684	20 462
70	Informasjonstiltak i forbindelse med valg		5 000	
	Sum kap. 0579	14 580	62 684	20 462

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker de direkte utgiftene staten har ved valg til Storting, kommunestyre og fylkesting. I tillegg dekkes enkelte utgifter til gjennomføringen av sametingsvalg. Ansvar og utgiftene knyttet til gjennomføringen av stortings- og sametingsvalget i 2017 vil deles mellom Kommunal- og moderniseringsdepartementet og det nye valgdirektoratet, jf. omtale under kap. 578.

Bevilgningen i 2016 vil blant annet dekke evalueringen av forsøksvirksomhet, andre evalueringer av lokalvalget i 2015 og utredninger. Videreutviklingen av valgadministrasjonssystemet EVA vil innebære sentrale informasjons- og opplæringstiltak av brukergrupper i kommuner og fylkeskommuner. Valgmedarbeiderportalen skal forbedres frem mot Stortings- og sametingsvalget 2017 med oppdaterte rutiner til valgmedarbeiderne. Bevilgningen vil også dekke etterslep av utgifter for kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2015.

Rapport

Det ble ikke avviklet valg i 2014. Utgiftene var knyttet til informasjonstiltak, herunder blant

annet utvikling av portal med praktisk informasjon rundt valggjennomføring til bruk for valgmedarbeidere. Videre var det utgifter knyttet til stortingsvalget i 2013, herunder blant annet knyttet til evaluering. Øvrige utgifter knyttet til utvikling og innføring av EVA og Valgnatt ble dekket over prosjektskjønnet på kap. 571, post 64.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 20,5 mill. kroner i 2016. Dette er en reduksjon fra 2015 siden det ikke skal gjennomføres valg i 2016. Om lag 5 mill. kroner av bevilgningen er finansiert med omdisponering fra prosjektskjønnet over kap. 571, post 64.

Post 70 Informasjonstiltak i forbindelse med valg

For å gi velgerne nødvendig informasjon om valg, kan organisasjoner og andre aktører søke om støtte til tiltak som skal bidra til å øke kunnskapen om valg og å øke valgdeltakelsen. Siden det ikke avholdes valg i 2016, foreslås det ingen bevilgning.

Kap. 5616 Kommunalbanken AS

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
85	Aksjeutbytte	357 000		417 000
	Sum kap. 5616	357 000		417 000

Innledning

Kommunalbanken AS ble stiftet 1. november 1999. Selskapet er en videreføring av virksomheten til statsbanken Norges Kommunalbank som ble etablert i 1927. Kommunalbanken er heleid av staten.

Kommunalbanken gir lån til investeringsformål til kommuner, fylkeskommuner, kommunale foretak, interkommunale selskap og andre selskap som utfører kommunale oppgaver. Lånene gis mot kommunal eller statlig garanti eller annen betryggende sikkerhet. Selskapet opererer i markedet for utlån til kommunesektoren og drives på forretningsmessig grunnlag.

Målet med statens eierskap i Kommunalbanken AS er å legge til rette for finansiering for kommunesektoren, samtidig som selskapet skal gi staten tilfredsstillende avkastning på innskutt kapital. For nærmere informasjon om Kommunalbankens virksomhet vises det til selskapets årsrapport for 2014 og Statens eierberetning for 2014.

Post 85 Aksjeutbytte

Aksjeutbytte settes til en gitt andel av Kommunalbankens verdijusterte egenkapital, maksimalt 75 pst. av årsresultatet etter skatt. Procentsatsen bør utgjøre om lag halvparten av avkastningskravet. Det vises til nærmere omtale av fastsettelse av avkastningskravet nedenfor.

For at Kommunalbanken skulle kunne møte nye regulatoriske krav til egenkapital, ble det ikke utbetalt utbytte i 2015. For 2016 foreslås utbyttet satt til 417 mill. kroner. Forslaget bygger på gjeldende avkastningskrav og retningslinjer for aksjeutbytte.

Avkastningskrav

Avkastningskravet for Kommunalbanken fastsettes for en periode på tre år. For perioden 2013–2015 er avkastningskravet 10 pst. av verdijustert egenkapital. Avkastningskrav defineres normalt som den forventede avkastningen staten kunne ha oppnådd ved en alternativ plassering med tilsvarende risiko. I staten er det praksis for at den såkalte kapitalverdimodellen benyttes for å beregne hvilken avkastning som statistisk kan forventes for en gitt risiko. Kravet på 10 pst. er imidlertid stilt i forhold til den historiske avkastningen selskapet har hatt på egenkapitalen etter skatt.

For perioden 2016–2018 foreslås det at avkastningskravet settes til 8 pst. av verdijustert egenkapital, og at det for perioden budsjetteres med et utbytte som svarer til halvparten av avkastningskravet. Nedjusteringen har sammenheng med at økt egenkapitalandel i kombinasjon med uendret risikoprofil bidrar til redusert risiko, samt at den risikofrie renten har vært fallende de siste årene. Nytt avkastningskrav fra og med 2016 vil ha betydning for forventet utbytte fra og med budsjettåret 2017.

Kap. 2427 Kommunalbanken AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	Saldert budsjett 2015	
90	Aksjekapital		1 000 000	
	Sum kap. 2427		1 000 000	

Post 90 Aksjekapital

For at Kommunalbanken skulle kunne møte nye regulatoriske krav om økt egenkapital, ble egenkapitalen i Kommunalbanken styrket med 1,4

mrd. kroner i 2015. Kommunalbanken ble tilført et egenkapitaltilskudd på 1 mrd. kroner. I tillegg utbetalte ikke banken utbytte, noe som medførte en styrking av egenkapitalen på knapt 400 mill. kroner.

Programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg

Utgifter under programkategori 13.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
580	Bostøtte	2 963 782	2 810 000	2 763 000	-1,7
581	Bolig- og bomiljøtiltak	1 300 487	1 373 100	1 442 794	5,1
585	Husleietvistutvalget	24 811	23 277	25 758	10,7
587	Direktoratet for byggkvalitet	126 438	148 979	147 280	-1,1
2412	Husbanken	17 887 575	18 635 652	17 220 093	-7,6
	Sum kategori 13.80	22 303 093	22 991 008	21 598 925	-6,1

Inntekter under programkategori 13.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3585	Husleietvistutvalget	2 036	899	1 094	21,7
3587	Direktoratet for byggkvalitet	34 370	45 269	45 143	-0,3
5312	Husbanken	10 843 527	11 055 037	11 043 693	-0,1
5615	Husbanken	3 606 708	3 516 000	3 093 000	-12,0
	Sum kategori 13.80	14 486 641	14 617 205	14 182 930	-3,0

Ansvarsområder

Staten bidrar til gode rammer for bolig- og bygningssektoren gjennom forvaltning og utvikling av regelverk, økonomiske ordninger og kunnskapsbygging. Kommunene har ansvaret for å iverksette bolig- og bygningspolitikken lokalt. Det er private aktører som i hovedsak prosjekterer og bygger, står for finansiering og salg, og som forvalter og vedlikeholder bolig- og bygningsmassen.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal legge til rette for boligbygging og bidra til at vanskeligstilte på boligmarkedet kan skaffe seg en bolig og beholde den. Regelverk og andre virkemidler skal fremme god byggkvalitet og proses-

sen i byggesaker skal være effektiv. Departementet er ansvarlig for plan- og bygningsloven. Lovens plandel er omtalt under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata.

I utformingen av bolig- og bygningspolitikken samarbeider Kommunal- og moderniseringsdepartementet med andre departementer for å sikre en helhetlig politikk. Departementet har tre underliggende virksomheter som forvalter økonomiske og juridiske virkemidler, og som er faginstanser på sine områder: Husbanken, Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) og Husleietvistutvalget (HTU).

Husbanken er viktig for å gjennomføre Regjeringens boligpolitikk og forvalter økonomiske vir-

kemidler som bostøtte, tilskudd og lån. Etaten legger til rette for kunnskapsutvikling, forskning, rådgiving og kompetanseoverføring til kommuner, frivillig sektor, byggsektoren og andre. Husbanken støtter kommunene faglig og økonomisk i deres arbeid med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet, og stimulerer til bærekraftige kvaliteter i boliger, bomiljø og bygg.

DiBK er et nasjonalt kompetansesenter på bygningsområdet og sentral myndighet på flere områder innenfor bygningsdelen av plan- og bygningsloven. Direktoratets arbeid er rettet mot kommunene, aktørene i byggeprosessen og byggevaremarkedet. DiBK skal ha oversikt over hvordan regelverket virker. En viktig oppgave er å øke kunnskapen i samfunnet, spesielt i byggenæringen og kommunene, om byggeregler, byggkvalitet og byggesaksprosess.

HTU er et tvisteløsningsorgan som kan behandle alle typer tvister om leie av bolig etter husleielovene i Oslo, Akershus, Hordaland, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. Forliksrådet behandler ikke slike saker i områder HTU dekker. HTU bistår med informasjon og veiledning om husleielovene, og besvarer spørsmål fra utleiere og leiere i hele landet.

Utviklingstrekk og utfordringer

Utviklingen i boligmarkedet

Prisene på bolig har økt betydelig de siste årene. Dette skyldes i hovedsak høy inntekts- og befolkningsvekst, lave renter, god tilgang på kreditt, gunstige skatteregler på bolig og forventninger om fortsatt prisvekst. I løpet av 2014 økte prisene på bruktboliger med 5,8 pst. mot 1,1 pst. i 2013.

Det er stor geografisk variasjon i utviklingen av boligpriser, leiepriser og boligbygging. I likhet med andre land har befolkningsøkningen i Norge de siste tiårene særlig kommet i sentrale strøk. Det har gitt økt etterspørsel etter boliger i byer og bynære strøk, og har trolig bidratt til å presse opp prisene på boliger i disse områdene. Samtidig kan også andre forhold enn urbanisering, som inntektsvekst og tomtetilgang, ha bidratt til regionale forskjeller i boligprisutviklingen. I 2014 økte gjennomsnittlige boligpriser i Oslo, Bergen og Trondheim med henholdsvis 2,8 pst. 4,4 pst. og 3,2 pst. Det var lavest prisvekst i Stavanger med -1,9 pst.

I 2014 ble det igangsatt bygging av 27 250 boliger. Dette er en nedgang på 10,5 pst. sammenlignet med året før. I første halvår 2015 ble det igangsatt bygging av 15 069 boliger. Dette var 9,7 pst. høyere enn i første halvår 2014.

I Regjeringens *Strategi for boligmarkedet*, som ble offentliggjort i juni 2015, er det en nærmere omtale av utviklingen i boligmarkedet, og en gjennomgang av hvordan Regjeringen vil bidra til at det blir enklere, raskere og billigere å bygge nye boliger.

Komplekst regelverk og lav produktivitet i byggsektoren

Reglene om krav til byggverk og byggeprosess er komplekse. Det er behov for å forenkle og forbedre regelverket for å legge til rette for raskere og rimeligere bygging av boliger og bygg.

Både i byggenæringen og i kommunene finnes det betydelig kunnskap om tekniske løsninger og effektive byggeprosesser. Kunnskapen blir imidlertid ikke utnyttet godt nok og den deles i for liten grad. Kompetansen er spredt på mange, og ofte små, virksomheter. Ulike bransjeaktører, arbeidsprosesser og IKT-løsninger kommuniserer ikke godt sammen.

Det er store forskjeller i effektivitet innad i bygge- og anleggsnæringen, jf. NOU 2015:1 *Produktivitet – grunnlag for vekst og velferd – Produktivitetskommissjonens første rapport*. Kommisjonen viser til at potensialet for en mer effektiv produksjon er betydelig, og at gode løsninger forutsetter at informasjon utveksles på en effektiv måte.

Effektivisering i byggenæringen krever at det satses mer på bærekraftige løsninger, bedre samhandling, godt samspill og gjennomgående bruk av IKT. Næringen har ansvaret for egen utvikling, men er avhengig av godt samspill med myndighetene og FoU-sektoren. Samfunnet kan spare store beløp dersom man får til et godt samspill, jf. *Sammen bygger vi framtiden (Bygg21 2014)*.

Det må bli enklere å være en seriøs aktør i byggenæringen

Svart arbeid, ulovlige lønns- og arbeidsbetingelser, hvitvasking av penger og skatte- og avgiftsunndragelser er utfordringer for byggenæringen, innbyggerne og samfunnet. Det er usikkert hvor stort omfanget av denne useriøse virksomheten er. De som bryter lover, regler og forskrifter gjør det vanskelig for seriøse aktører. Regjeringen er bekymret for at mange bruker svart arbeidskraft i byggeprosjekter, og at det forekommer mange brudd på bestemmelser om helse, miljø og sikkerhet (HMS) i disse prosjektene.

Vanskeligstilte må få hjelp til å skaffe seg en bolig og bli boende

Selv om de fleste bor godt i Norge i dag, gjelder ikke dette alle. Vanskeligstilte på boligmarkedet er personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egenhånd. Disse kan være uten egen bolig, stå i fare for å miste boligen sin og/eller bo i uegnet bolig eller bomiljø.

Dårlige boforhold, eller å være bostedsløs, kan ha store negative konsekvenser for den enkeltes livskvalitet og for samfunnet. Det blir vanskeligere for den enkelte å ta imot og ha nytte av helse-, omsorgs- og velferdstjenester, ta utdanning og delta i arbeidslivet. En utrygg bosituasjon kan vanskeliggjøre integrering, og veien til kriminalitet, rusproblemer og psykiske vansker kan bli kortere.

Statistisk sentralbyrå (SSB) anslår at rundt 2,5 pst. av befolkningen kan regnes som vanskeligstilte på boligmarkedet, noe som vil si rundt 122 000 personer (*Folke- og boligtellingsen 2011*). Av disse er 45 pst. under 20 år. I tillegg kartla Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) 6 250 bostedsløse personer i 2012, jf. NIBR-rapport 2013:15 *Bostedsløse i Norge 2012 – en kartlegging*.

Mange kommuner melder at mangel på egnede boliger er et hinder i arbeidet med å bosette flere flyktninger. Ved utgangen av juli 2015 var det 5 364 flyktninger i asylmottak som ventet på en kommune å bosette seg i.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Hovedmål og delmål for programkategori 13.80 er gjengitt i tabell 6.22 under. Målene er noe endret fra målene i Prop. 1 S (2014–2015).

Tabell 6.22 Mål for programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg

Hovedmål	Delmål
1. Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter	1.1. Effektive byggeprosesser og godt kvalifiserte aktører 1.2. Byggregler skal ivareta sikkerhet, miljø og tilgjengelighet i boliger og bygg 1.3. Fremme innovasjon og produktivitet
2. Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig	2.1. Fremme eierskapslinjen ved å bidra til at vanskeligstilte skal kunne eie egen bolig 2.2. God tilgang på egnede utleieboliger
3. Forvaltningen av bolig- og bygningssektoren skal være effektiv og brukerrettet	3.1. Brukervennlige og digitale tjenester 3.2. Rask og forutsigbar byggesaksbehandling 3.3. Rask, rimelig og kompetent behandling av husleietvister

Hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter

Regjeringen vil legge forholdene til rette for raskere, enklere og rimeligere boligbygging. Dette skal bidra til at det bygges flere boliger, slik at flere kan få mulighet for å skaffe seg en egnet bolig. Enkelt og tilgjengelig regelverk, økt kompetanse, kontroll og offentlig tilsyn skal bidra til at omfanget av useriøsitet i byggenæringen og byggfeil reduseres.

Regelverket skal samtidig sørge for at boliger og bygg er sikre, energieffektive og miljøvennlige, og at de har god tilgjengelighet og er universelt utformet. Dette er viktig for å imøtekomme framtidige behov som følger av demografiske endringer, miljøutfordringer og klimaendringer.

Innovasjon kan legge til rette for bedre oppgaveløsning og høyere ressursutnyttelse. Gjennom formidling av kunnskap og erfaringer i byggenæringen kan produktiviteten økes og kvaliteten på det som bygges bli bedre.

Innenfor rammene som det offentlige setter, er det likevel først og fremst private aktørers innsats som bidrar til at målet om raskere boligbygging og gode byggkvaliteter blir nådd.

Rapport

Under følger rapportering på følgende mål i Prop. 1 S (2014–2015): Hovedmål 1 Mer forenkling og innovasjon i bolig- og byggsektoren og hovedmål 3 Flere boliger og bygg som møter framtidens behov. Virkemidlene som understøtter disse

målene, er i stor grad sortert under nytt hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter. Modernisering av IKT-systemene i Husbanken og digitalisering av byggeprosesser blir rapportert under nytt hovedmål 3 Forvaltningen av bolig- og bygningssektoren skal være effektiv og brukerrettet.

Våren 2014 vedtok Stortinget en rekke forenklinger i bygningsdelen av plan- og bygningsloven, jf. Prop. 99 L (2013–2014) *Endringer i plan- og bygningsloven (forenklinger i byggesaksdelen og oppheving av krav om lokal godkjenning av foretak)* og Innst. 270 L (2013–2014). I etterkant har forslag til nye forskrifter vært på høring, og forskriftsendringene er vedtatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Forenklingene i bygningsdelen av plan- og bygningsloven og byggesaksforskriften (SAK) trådte i kraft 1. juli 2015.

Målet med endringene er å effektivisere byggesaksprosessene gjennom mindre byråkrati og færre omkamper. Det blir enklere å utføre mindre byggetiltak på egen eiendom uten å måtte søke, som for eksempel å bygge garasje. Kommunen kan spare ressurser ved at de ikke må behandle slike byggesaker. Samtidig er det innført flere tidsfrister for kommunene og statlige høringsinstanser slik at innbyggerne får behandlet sakene raskere.

Departementet har våren 2015 hatt på høring forslag til endringer i byggesaksforskriften (SAK10) og byggteknisk forskrift (TEK10). Forslagene vil gjøre det enklere og rimeligere for folk flest å tilpasse eksisterende boliger til egne behov. Boligeiere vil kunne ta i bruk kjeller og loft til soverom og stue, og også tilrettelegge for å leie ut deler av boligen sin, uten at samtlige av dagens byggetekniske krav må oppfylles. Gjeldende krav til sikkerhet og rømningsveier opprettholdes. Endringene vil tidligst tre i kraft 1. januar 2016.

Sentral godkjenning er en frivillig, gebyrfinansiert ordning for foretak som skal ha ansvar i byggesaker. Ordningen er et virkemiddel for å sikre kvalitet i bygg. Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) har ansvaret for ordningen og fører tilsyn med foretakene. Per 31. desember 2014 var det registrert 14 920 godkjente foretak, herunder 2 268 foretak med sentral godkjenning for ansvarsrett for funksjonen uavhengig kontroll. Tilsynsaktiviteten med foretakene har økt med 50 pst. fra 2012, til om lag 750 tilsyn i 2014.

Som følge av et pålegg fra ESA, EFTAs overvåkingsorgan, oppheves den obligatoriske lokale godkjenningsordningen for ansvarlige foretak i byggesak 1. januar 2016. Stortinget behandlet

våren 2015 Prop. 131 L (2014–2015) *Forslag til endringer i plan- og bygningsloven – sentral godkjenning av foretak* med formål om å styrke sentral godkjenning som virkemiddel for kvalitet i byggesak. Departementet har fulgt opp Prop. 131 L (2014–2015) og Innst. 359 L (2014–2015) ved å sende forslag til endringer i byggesaksforskriften på høring sommeren 2015. Forslagene innebærer å utvide vilkårene for å bli sentralt godkjent. Tilleggsvilkårene skal bidra til å sikre lovlydig drift.

Det er varslet i klimameldingen en ambisjon om at energikravene i byggteknisk forskrift (TEK10) skal skjerpes til passivhusnivå i 2015 og nesten nullenerginivå i 2020, jf. Meld. S. 21 (2011–2012) *Norsk klimapolitikk*. Det framgår av meldingen at beslutning om kravsnivå for passivhus skal skje på bakgrunn av utredninger av samfunnsøkonomiske konsekvenser. I klimaforliket merket flertallet seg regjeringens ønske, jf. Innst. S 390 (2011–2012). Forslag til nye energikrav på passivhusnivå var på høring våren 2015. Departementet tar sikte på at nye energikrav i byggteknisk forskrift kan gjelde fra 2016 med en overgangsperiode. DiBK vil utarbeide veiledning til nye krav for byggenæring og kommuner.

For å heve kompetansenivået og øke produktiviteten i næringen, har Regjeringen etablert et langsiktig samarbeid mellom byggenæringen og myndighetene i Bygg21. DiBK har ansvaret for sekretariatet. I 2014 ble det bevilget 9,4 mill. kroner til Bygg21. Høsten 2014 leverte Bygg21 strategien *Sammen bygger vi fremtiden*. I 2015 utnevnte Regjeringen et nytt styre som skal spisse og iverksette strategien.

Grunnlån fra Husbanken skal fremme universell utforming og energieffektivitet i nye og eksisterende boliger. I alt ble det gitt tilsagn om grunnlån til oppføring og utbedring av 9 188 boliger for 12,2 mrd. kroner i 2014. Det er 22 pst. færre boliger enn i 2013. Nedgangen skyldes i hovedsak at den totale lånerammen ble redusert til 20 mrd. kroner i 2014 fra et historisk høyt nivå på 25 mrd. kroner i 2013. Av de 5 843 boligene som fikk grunnlån til oppføring, tilfredsstilte 96 pst. energikrav og 94 pst. krav om universell utforming utover kravene i byggteknisk forskrift. Av de 3 345 boliger som fikk grunnlån til utbedring, tilfredsstilte 93 pst. energikrav og 89 pst. krav om tilgjengelighet utover kravene i byggteknisk forskrift. Se kap. 2412, post 90.

Tilskudd til tilpasning skal bidra til at personer kan tilpasse boligen sin slik at de kan fortsette å bo i den med nedsatt funksjonsevne. I 2014 ga kommunene tilskudd for 107,1 mill. kroner til om lag 1 300 husstander. Se kap. 581, post 75. Hus-

banken gir også tilskudd til prosjektering og installering av heis i eksisterende boliger, prosjektering av boliger som skal dekke spesielle boligbehov og tilstandsvurdering av borettslag, sameier og lignende. I 2014 ga Husbanken tilsagn om tilskudd for 10,4 mill. kroner til tilstandsvurdering og 50,6 mill. kroner til prosjektering og installering av heis. Se kap. 581, post 79.

Gjennom Husbankens kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet ble det i 2014 gitt 14,6 mill. kroner i tilsagn til blant annet forbilde- og pilotprosjekter som øker kompetansen innen miljø og energi. Det ble gitt tilsagn for 10,4 mill. kroner til prosjekter som fremmer kompetanse om universell utforming.

Regjeringen og Oslo kommune har en felles områdesatsing i Groruddalen som varer ut 2016. En sluttevaluering vil foreligge i løpet av første halvår 2016. Det blir gitt statlig støtte til tiltak som forbedrer de fysiske omgivelsene, stimulerer til økt deltakelse i nærmiljøet og motvirker negativ utvikling i området. Det blir også bevilget midler til områdesatsinger i Årstad bydel i Bergen og bydel Saupstad-Kolstad i Trondheim. Fra 2014 er det bevilget midler til en ny satsing i indre Oslo øst. Se omtale under programkategori 13.90.

Tilskudd til studentboliger skal bidra til en rimelig boligsituasjon for studenter. I 2014 ga Husbanken tilsagn til 1 259 hybelenheter for 359 mill. kroner. Husbanken ga også tilsagn om investeringstilskudd til 2 463 omsorgsboliger og sykehjemsplasser for 3 865,6 mill. kroner. Tilskudd til studentboliger er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2015–2016) for Kunnskapsdepartementet og investeringstilskuddet til omsorgsboliger og sykehjemsplasser i Prop. 1 S (2015–2016) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Strategier og tiltak

I Regjeringens boligstrategi presenteres tiltak som skal bidra til raskere og enklere boligbygging. Det er allerede gjennomført tiltak for å få raskere behandling av plan- og byggesaker. Regjeringen vil se på flere tiltak som påvirker tilbudssiden av boligmarkedet framover, blant annet å gå igjennom byggteknisk forskrift med sikte på en revisjon i 2017.

DiBK skal fortsette gjennomgangen av byggteknisk forskrift i 2016. Endringer som bidrar til lavere byggekostnader og lavere priser vil prioriteres. Byggenæringen og andre interessenter har gitt innspill. DiBK tar sikte på å sende forslag til endringer i forskriften på høring høsten 2016.

Forbrukere har store utfordringer med å finne pålitelig informasjon om seriøse håndverkere, blant annet informasjon om foretakenes kompetanse og eventuelt brudd på skatte- og arbeidsmiljølovgivning. Regjeringen foreslår derfor å opprette en håndverkerportal. En håndverkerportal kan samle og formidle kvalitetssikret informasjon om seriositet til foretak i byggenæringen. Se kap. 587, post 22.

Styret for *Bygg21* skal spisse strategien *Sammen bygger vi fremtiden*, og iverksette prioriterte tiltak slik at målene i strategien kan realiseres av byggenæringen selv.

Byggeregler setter minimumskrav som ivaretar sikkerhet, miljø og tilgjengelighet i boliger og bygg. Husbankens grunnlån, tilskudd til heis og tilstandsvurdering, og kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, er sentrale virkemidler for å stimulere til innovative og produktive løsninger i nye og eksisterende boliger, utover minstekravene i regelverket.

I løpet av 50 år vil andelen eldre tredobles. Mange vil ønske å bo hjemme så lenge som mulig. Behovet for tilgjengelige boliger er derfor stort og økende. Grunnlånet er det viktigste økonomiske virkemidlet for å bidra til flere boliger og bygg som er tilpasset framtidens behov.

Tilgangen på rimelige lån i det private kredittmarkedet er god, og etterspørselen etter husbanklån har falt. Regjeringen foreslår derfor å redusere lånerammen fra 20 mrd. kroner i 2015 til 18 mrd. kroner i 2016. Dette legger til rette for at vanskeligstilte på boligmarkedet kan få bistand til å etablere seg i egen bolig samtidig som det legges til rette for at flere boliger og bygg møter framtidens behov.

Hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig

Regjeringen vil at alle skal ha mulighet til å skaffe seg en egnet bolig, ha en forutsigbar og håndterlig boligøkonomi, og være en del av et trygt bomiljø og lokalsamfunn. Regjeringen vil legge til rette for at så mange som mulig som ønsker det skal kunne eie sin egen bolig. Samtidig er det viktig å stimulere til flere og mer egnede utleieboliger.

Kommunene har hovedansvaret for å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Statlige aktører bidrar med å legge til rette for at kommunen kan ivareta dette ansvaret. Frivillige organisasjoner og bruker- og interesseorganisasjoner er viktige samarbeidspartnere.

Rapport

Under følger rapportering på hovedmål 2 i Prop. 1 S (2014–2015): Flere vanskeligstilte skal få et egnet sted å bo.

Bostøtte skal gi husstander med lave inntekter og høye boutgifter mulighet til å skaffe seg og beholde en bolig. I 2014 utbetalte Husbanken i gjennomsnitt 2 185 kroner i bostøtte til 112 300 mottakere hver måned. Totalt ble det utbetalt om lag 3 mrd. kroner i bostøtte i 2014. I desember 2014 fikk om lag 111 000 husstander bostøtte. Mottakerne hadde i gjennomsnitt en årlig inntekt til husstanden på om lag 137 000 kroner og årlige boutgifter på om lag 84 000 kroner. Om lag 31 000 mottakere var uføre, 17 000 var eldre, 25 000 fikk midlertidige trygdeytelser og 39 000 fikk ikke trygdeytelser. Antall mottakere har gått ned over flere år.

Den 1. april 2014 ble startlånet målrettet tydeligere mot personer med langvarige bolig- og finansieringsproblemer. I 2014 ble det gitt tilsagn om startlån til 8 770 husstander for til sammen 6,1 mrd. kroner. Dette er en nedgang på 22 pst. fra 2013 i antall lån og 12 pst. i totale startlånsmidler. De største mottakergruppene er førstegangsetablerende, økonomisk vanskeligstilte, reetablerende og funksjonshemmede. Andelen startlån som blir gitt sammen med lån fra private banker har gått ned de siste årene og var i 2014 på 42 pst.

Tilskudd til etablering videretildeles av kommunene til vanskeligstilte som skal skaffe en egen eid bolig. I 2014 ble det gitt tilskudd til 1 535 husstander. Dette er en økning på 14 pst. fra året før. Det samlede tilsagnsbeløpet i 2014 var på 392,3 mill. kroner. De største mottakergruppene er førstegangsetablerere med svak økonomi, flyktninger og personer med nedsatt funksjonsevne.

Kommunalt disponerte utleieboliger er et viktig tilbud til husholdninger med dårlig økonomi, utviklingshemmede, flyktninger og personer med psykiske lidelser og/eller rusavhengighet. Ved utgangen av 2014 var det totalt 105 567 kommunalt disponerte boliger i Norge, jf. tall fra Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA). Dette er om lag 400 flere enn ved utgangen av 2013. I 2014 fikk 17 855 husstander tildelt kommunal bolig.

Tilskudd til utleieboliger skal bidra til flere egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. I 2014 ga Husbanken tilsagn om tilskudd for 793,9 mill. kroner til 1 166 utleieboliger. Av disse var 381 boliger til flyktninger. Totalt ble det gitt tilsagn til 192 flere utleieboliger i 2014 enn i 2013. Om lag 27 pst. av boligene som får tilskudd, får også grunnlån. I 2013 ga Husbanken til-

sagn om tilskudd til 974 utleieboliger. I 2015 kan det gis tilsagn om tilskudd til om lag 1 520 utleieboliger. Se kap. 581, post 76.

I 2014 ga Husbanken tilsagn om 409 mill. kroner i grunnlån til kjøp av 317 utleieboliger. Dette er en nedgang på 45 pst. fra 2013 i antall utleieboliger og 46 pst. i beløp. I alt ble det gitt tilsagn om grunnlån for 1 mrd. kroner til 618 boliger til vanskeligstilte. Første halvår 2015 ga Husbanken tilsagn om grunnlån til 230 utleieboliger. Det er 48 pst. flere enn første halvår 2014.

I 2014 la Regjeringen fram en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd* (2014–2020). Strategien skal styrke kommunenes arbeid med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet har ansvaret for å gjennomføre strategien på statlig nivå. I 2014 har direktoratene lagt vekt på å etablere strukturer og rutiner for statlig samarbeid og samordning overfor kommunene. I 2015 er det laget en felles tiltaksplan for direktoratene, og det er satt i gang utvikling av en digital boligsosial veiviser. Direktoratene har også satt i gang et nasjonalt prosjekt sammen med kommunene som skal gi bedre styringsinformasjon for det boligsosiale arbeidet. Formålet er å bedre kunne måle resultater og effekter av innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet.

Ved utgangen av 2014 hadde 46 kommuner med store boligsosiale utfordringer forpliktende samarbeidsavtaler med Husbanken. En evaluering viser at kommunene har økt kompetansen sin, og at ansvaret er tydeligere plassert i kommunene. Satsingen har vært vellykket i den forstand at kommunene arbeider mer målrettet og helhetlig, og er bedre organisert, jf. Fafo-rapport 2014:51.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil legge til rette for at så mange som mulig som ønsker det skal kunne eie sin egen bolig. Gjennom en rekke tiltak som forenkler og forbedrer plan- og byggeprosesser, vil Regjeringen legge til rette for en raskere og rimeligere boligbygging. Dette vil lette presset i boligmarkedet, noe som også kommer vanskeligstilte til gode. Forenklinger i reglene for eksisterende bygg, vil også kunne gi økt tilgang på utleieboliger.

Startlån fremmer eierskapslinjen ved å bidra til at også vanskeligstilte skal kunne eie bolig.

Startlån skal også i 2016 prioriteres innenfor Husbankens låneramme.

For å gi kommunene større fleksibilitet i det boligsosiale arbeidet foreslår departementet å slå sammen kap. 581, post 75 Tilskudd til etablering i egen bolig og de personrettede tilskuddene på kap. 581, post 79 Tilskudd til tilpasning av bolig. Dette gjør at kommunene får et større handlingsrom og fleksibilitet i forvaltningen av disse tilskuddene.

Det er behov for flere egnede utleieboliger til vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette er særlig viktig for å få til raskere bosetting av flyktninger og for å sikre barn og unge en egnet bolig i et trygt bomiljø. I revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble bevilgningen til tilskuddet til utleieboliger økt med 50 mill. kroner, slik at det kan gis tilsagn om tilskudd til om lag 200 flere utleieboliger i 2015. Styrkingen er varig og innebærer at Husbanken kan gi tilsagn om tilskudd til 1 400 utleieboliger hvert år.

Våren 2015 vedtok Stortinget også økt norsk innsats i forbindelse med den humanitære krisen i Syria og nærområdene, jf. Dok. 8:135 S (2014–2015). Forslaget innebar blant annet en ettårig styrking av tilskudd til utleieboliger. Etter disse endringene er tilsagnsrammen i 2015 på 880,2 mill. kroner og bevilgningen 749,5 mill. kroner. Tilsagnsrammen i 2015 gir rom for å gi tilsagn til 1 520 utleieboliger.

Totalt kan det i 2016 gis tilsagn om tilskudd til om lag 1 400 utleieboliger i 2016. Dette er om lag 400 flere boliger hvert år, sammenliknet med nivået i 2013.

Regjeringen ønsker at bostøtten blir et bedre virkemiddel for å hjelpe barnefamilier med lave inntekter og høye bostøtter. Derfor foreslår Regjeringen å styrke bostøtten for barnefamilier og andre store husstander med 60 mill. kroner i 2016.

Uførefor reformen innebærer at ligningsinntekten, som bostøtten tar utgangspunkt i, øker uten at mottakernes nettoinntekt nødvendigvis øker. En midlertidig skjerming for denne gruppen løper fram til 1. juli 2016. Regjeringen vil videreføre en kompensasjon for uførefor reformen i bostøtten ut 2016. Kompensasjonsordningen skal omfatte husstander som mottok bostøtte før 1. januar 2015, og som hadde en ufør person i husstanden. Det arbeides videre med en permanent løsning.

De fem ansvarlige departementene og de seks direktoratene fortsetter å følge opp den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid *Bolig for velferd* (2014–2020). Målet er at kommunene skal møte en samordnet stat og få bedre rammebetingelser i arbeidet med å hjelpe vanskeligstilte på boligmar-

kedet. Direktoratene vil i 2016 lansere en digital boligsosial veiviser, jf. omtale under hovedmål 3 Forvaltningen av bolig- og bygningssektoren skal være effektiv og brukerrettet. Videre vil direktoratene fortsette arbeidet med å få bedre styringsinformasjon for det boligsosiale arbeidet.

Hovedmål 3 Forvaltningen av bolig- og bygningssektoren skal være effektiv og brukerrettet

Den statlige og kommunale bolig- og bygningspolitikken skal iverksettes på en brukervennlig og effektiv måte. Forvaltningen skal være åpen og sikre innbyggerne rettstrygghet. Mindre detaljstyring og mer tillit til underliggende virksomheter skal bidra til enda bedre resultater av den offentlige innsatsen. Nye brukervennlige digitale løsninger skal forenkle og effektivisere saksbehandling og drift, og bidra til innovative løsninger.

Rapport

Under hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter er det rapportert på hovedmål 1 i Prop. 1 S (2014–2015): *Mer forenkling og innovasjon i bolig- og byggsektoren*. Under følger rapport om den delen av målet som omhandler Husbankens utviklingsprogram (SIKT) for å modernisere deres IKT-systemer og digitalisering av byggeprosesser.

I 2012 startet Husbanken utviklingsprogrammet SIKT for å modernisere IKT-systemene sine. Formålet er å digitalisere tjenester, effektivisere saksbehandlingen og bidra til bedre styring av Husbankens virkemidler. Digitaliserte tjenester støtter opp under Regjeringens satsingsområde *En enklere hverdag for folk flest*. eSøknad for bostøtte ble innført høsten 2014. Utvikling av eSøknad for startlån er startet opp.

I statsbudsjettet for 2015 ble det bevilget 25 mill. kroner til digitalisering av bygg- og planprosesser. Av dette blir 15 mill. kroner brukt til økt digitalisert samhandling i byggsektoren (*ByggNett*). Regjeringen bruker også 10 mill. kroner til å forenkle og automatisere planprosessene i kommunene. Satsingen på planprosessene i kommunene er omtalt under programkategori 13.90.

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) skal være en pådriver for at aktørene i markedet utvikler gode verktøy og tjenester i plan- og byggesaker. I gjennomføringen av *ByggNett*-strategien står to samarbeidsprosjekter med KS/KommIT sentralt i 2015: *eByggeSak* og *eByggeSøknad*. Prosjektene inngår i arbeidet med å etablere en felles kommunal IKT-arkitektur, og i utviklingen av digi-

tale og brukerorienterte selvbetjeningsløsninger. Prosjektene skal videreutvikles og implementeres i samarbeid med flere pilotkommuner. Målet er enklere og mer effektiv byggesaksbehandling, men også lik behandling av like saker.

ByggSøk er det nasjonale systemet for elektronisk søknad i byggesaker. Systemet produserer søknadsdokumentasjon og gir brukeren mulighet til å sende søknaden elektronisk til kommunen. I 2014 ble om lag 75 pst. av alle byggesøknader utarbeidet i ByggSøk. Om lag 28 pst. av alle søknader ble sendt elektronisk til kommunene. I alt er 306 kommuner registrert som brukere. 66 kommuner har koblet sine kart opp mot ByggSøk.

Strategier og tiltak

Regjeringen foreslår å bevilge 21,2 mill. kroner for at Husbanken kan ferdigstille eSøknad for startlån og utvikle et tilhørende saksbehandlersystem i kommunene. Tiltakene vil bidra til at kommunene årlig kan spare inntil 40 000 arbeidstimer. Målet er å modernisere alle Husbankens låne- og tilskuddsordninger. Digitale tjenester innebærer et bedre tjenestetilbud til brukerne, mer effektiv utnyttelse av kompetanse i kommunene og mindre sårbarhet på IKT-løsninger i Husbanken. For å realisere gevinstene, er det derfor viktig at kommunene tar de nye digitale løsningene i bruk.

De seks direktoratene som iverksetter den nasjonale boligsosiale strategien *Bolig for velferd* (2014–2020) skal i 2016 lansere den digitale boligsosiale veiviseren. Veiviseren skal bidra til god informasjon og veiledning, og kan på sikt utvides til å omfatte digital læring, kurs og digital interaksjon for å svare på kommunenes og brukernes behov.

I 2016 skal Husbanken justere IKT-systemene for bostøtte slik at mer oppdaterte inntektsopplysninger kan legges til grunn ved beregning av bostøtte fra og med 1. januar 2017. Regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen på kap. 2412, post 45 med 8 mill. kroner i 2016. Dette vil bidra til å fortsette moderniseringen og brukerrettingen av bostøtten.

Rask og forutsigbar byggesaksbehandling skal redusere kostnader og tids- og ressursbruk både i næringen og hos bygningsmyndighetene. Det skal utvikles gode digitale løsninger for de involverte i alle faser av byggeprosessen. Nye digitale verktøy skal gjøre det enklere å følge regelverket. Samtidig skal departementet og DiBK jobbe videre med å forenkle og tilpasse regelverket til framtidens digitale byggesektor.

Parallelt med forenklingene i regelverket, arbeides det med å utvikle gode digitale løsninger for de involverte parter i alle faser av arealplanleggingen, byggeprosessen og forvaltningen av byggverket. Dette er viktig for gi bedre tjenester og skape en enklere hverdag for folk flest. DiBK viderefører derfor sitt arbeid med ByggNett-strategien. DiBK vil tilrettelegge for standarder, demonstrasjonsmodeller og kravsspesifikasjoner. Disse kan kommunene, aktører i planprosessen, byggenæringen og systemleverandører bruke i utviklingen av sine systemer.

Rask, rimelig og kompetent behandling av husleietvister skal bidra til et mer velfungerende leiemarked. Regjeringen har besluttet at alle leietakere som er forbrukere skal kunne klage inn næringsdrivende utleiere i hele landet. Dette følger av EU-direktiv 2013/11/EU. Det er HTU som skal behandle disse sakene.

Kap. 580 Bostøtte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
70	Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>	2 963 782	2 810 000	2 763 000
	Sum kap. 0580	2 963 782	2 810 000	2 763 000

Post 70 Bostøtte, overslagsbevilgning

Mål for ordningen

Formålet med bostøtte er å sikre personer med lave inntekter og høye boutgifter en egnet bolig.

Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Tildelingskriterier

Bostøtten er en rettighetsordning. Ordningen er sterkt behovsprøvd, og omfatter alle som er over 18 år. Unntaket er studenter uten barn, samt militært og sivilt tjenestepfiktige, som kan få annen offentlig boligstøtte. Boligen må ha egen inngang, gi mulighet til hvile og matlaging, samt ha eget bad og toalett. Tildelingskriterier og beregningsregler er gitt i lov og forskrift. Husbanken forvalter ordningen i samarbeid med kommunene.

Våren 2015 ba Stortinget Regjeringen om å utrede om bostøtteordningen bør gjøres gjeldende for personer bosatt i bokollektiver, jf. Dok. 8:135 S (2014–2015). Kommunal- og moderniseringsdepartementet tar sikte på å komme tilbake til oppfølging av vedtaket i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2016.

Rapport

I 2014 utbetalte Husbanken 2 964 mill. kroner i bostøtte. Gjennomsnittlig utbetaling per husstand for hele året var 26 200 kroner i 2014, mot 25 500 kroner i 2013. Økningen skyldes blant annet at boutgiftstakene ble økt med 1 000 kroner fra 1. januar 2014 og at en økende andel av mottakerne har svært lav inntekt. Hver måned mottok i gjennomsnitt 112 300 husstander bostøtte. Dette er en nedgang på 2 100 mottakere fra året før. Nedgangen har pågått over tid og har flere årsaker. Den skyldes i hovedsak en underregulering av satsene i bostøtten og at noen mottakergrupper har fått økt realinntekt. Av mottakergruppene er det antall alderspensjonister som har gått mest ned. Nedgangen i antall alderspensjonister skyldes blant annet økte inntekter i gruppen. Bare mottakere helt uten trygdeytelser økte i antall. Disse hadde i gjennomsnitt lavere inntekt og mottok høyere bostøtte enn de andre gruppene.

Bevilgningen til bostøtte i 2015 er 2 810 mill. kroner. Budsjettet er basert på en prognose om at i gjennomsnitt 108 500 mottakere vil motta 25 700 kroner i bostøtte. I juni 2015 mottok 114 000 husstander bostøtte. Dette er 4 pst. færre enn i samme måned året før. Resterende boutgifter etter utbetalt bostøtte var i gjennomsnitt 40 pst. av husstandsinnkomsten.

Som et ledd i behovsprøvingen, avkortes bostøtten dersom mottakeren har formue ut over fastsatte fribeløp. For mottakere som leier bolig er fribeløpet 250 000 kroner i nettoformue. For mottakere som eier bolig er fribeløpet en boligverdi (ligningsverdi) opp til 525 000 kroner. Fra 1. januar 2015 økte andelen av nettoformue som leg-

ges til grunn ved beregning av bostøtte fra 16 til 65 pst. Dette har påvirket om lag 2 200 bostøttemottakere, som har fått bostøtten redusert med i gjennomsnitt 720 kroner per måned.

Beboere i privateide boliger hadde før 2015 lavere bostøtte enn beboere med samme inntekt og boutgift i kommunalt disponerte utleieboliger. I privateide boliger ble bostøtten til og med 2014 regnet ut som 70 pst. av beregningsgrunnlaget. Denne dekningsgraden var 80 pst. i kommunalt disponerte utleieboliger til sosiale formål. For å bidra til likebehandling av mottakere og motivere kommunale leietakere til å flytte videre til egen privateid bolig, ble det i budsjettet for 2015 vedtatt å harmonisere dekningsgraden over to år, jf. Prop. 1 S (2014–2015) og Innst. 16 S (2014–2015). I 2015 er dekningsgraden økt til 71,9 pst. for beboere i privateide boliger og redusert til 76,8 pst. for beboere i kommunale utleieboliger.

Uførereformen innebærer at uføre bostøttemottakere har fått høyere bruttoytelser og høyere skatt fra 1. januar 2015, jf. Prop. 130 L (2010–2011). Midlertidige tiltak som ble vedtatt i statsbudsjettet for 2015, omfatter søkere som mottok bostøtte for desember 2014 og som da hadde en ufør i husstanden. Tiltakene hindrer at disse husstandene får redusert bostøtte på grunn av inntektsøkningen de fikk ved reformen. For de fleste mottakerne er det tilstrekkelig at inntektsgrensen for meldeplikt og tilbakekrav midlertidig er økt med 45 000 kroner. Det betyr at likningsinntekt for 2014 i de fleste tilfeller skal legges til grunn for bostøtteberegningen selv om husstanden har fått høyere inntekt etter reformen. En mindre gruppe mottakere har hatt inntektsøkning på grunn av reformen, men har likevel reelt sett lavere inntekt enn det som framgår av likningen. For disse er det vedtatt at økningen i inntekt som følger av reformen, skal trekkes fra før beregning av bostøtten.

Nye mottakere som kommer til, omfattes ikke av tiltakene. Om lag 29 700 uføre mottok bostøtte for januar 2015. Det er 2 000 færre enn året før. Antallet hadde per mai 2015 økt med om lag 700. Det er, som ventet, noe lavere økning enn i samme periode i 2014.

Oppfølging og kontroll

Tildelingen av bostøtte er behovsprøvd, og ordningens legitimitet er avhengig av at støtte bare utbetales til dem som har krav på det. Fra og med 2013 etterkontrolleres alle mottakernes inntekter og formue på grunnlag av likning maskinelt. I 2014 gjaldt kontrollen for den bostøtten som ble utbetalt i 2013. Kontrollen resulterte i krav om til-

bakebetaling av 57 mill. kroner fordelt på om lag 2 700 saker. Gjennomsnittlig tilbakekrav utgjorde litt mindre enn gjennomsnittlig årlig ytelse. I henhold til forskrift om bostøtte skal krav på under 10 000 kroner ikke betales tilbake.

Stortinget vedtok våren 2015 endringer i lov om bostøtte, jf. Prop. 75 L (2014–2015) *Endringer i bustøttelova* og Innst. 322 L (2014–2015). De viktigste endringene innebærer at Husbanken ikke lenger trenger samtykke fra søkere for å kontrollere søknadsopplysninger opp mot ulike offentlige registre. Samtidig fikk Husbanken mulighet til å benytte flere registre til etterkontroll. Dette gjelder også i enkeltsaker der Husbanken har rimelig grunn til mistanke om urettmessig utbetaling av bostøtte. Dette skal gjøre Husbankens kontroller mer effektive. Lovendringene åpner videre for at Husbanken kan innhente mer oppdaterte opplysninger om inntekt fra Skatteetaten. Reglene trådte i kraft 1. juli 2015. Departementet vil komme tilbake til når oppdaterte opplysninger fra Skatteetaten kan tas i bruk.

Budsjettforslag

Samlet foreslås det en bevilgning på 2 763 mill. kroner i 2016. Det er lagt til grunn at i gjennomsnitt 99 600 husstander vil få bostøtte hver måned, og at de i gjennomsnitt vil motta 27 500 kroner i bostøtte i 2016. I tillegg er det forutsatt at det vil bli etterbetalt 20 mill. kroner, blant annet som følge av opprettinger og klagebehandling.

Tabell 6.23 Nye boutgiftstak fra 1. januar 2016

Antall personer i husstanden	Tak i 2015	Nytt tak	Endring
1	62 800	63 700	900
2	68 700	71 600	2 900
3	74 600	79 500	4 900
4	80 500	87 400	6 900
5 eller flere	86 400	95 300	8 900

Egenandel

Reglene for beregning av egenandel skal sørge for en hensiktsmessig behovsprøving av bostøtten. Minste egenandel er nå 18 900 kroner (årsbeløp). Minste egenandel bidrar til å avgrense bostøtten mot husstander som ikke har særlig høye boutgifter. Departementet foreslår å øke satsen med 400 kroner, noe som om lag tilsvarer ett års prisstigning. Det vil føre til at minste boutgift som kan

Regjeringen foreslår flere forbedringer av bostøtteordningen. I budsjettforslaget er det lagt til grunn en økning av boutgiftstakene, økning av satsene i egenandelsberegningen, full harmonisering av dekningsgraden og at en midlertidig skjerming av uføre videreføres ut 2016, jf. nærmere redegjørelse nedenfor.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 47 mill. kroner til 2 763 mill. kroner, som følge av færre mottakere.

Boutgiftstaket økes

Bostøtte tar utgangspunkt i husstandenes inntekter og boutgifter. Boutgiftene som kan legges til grunn for beregning av bostøtten, begrenses av en maksimalgrense (boutgiftstaket). For å øke bostøtten til husstandene med de høyeste boutgiftene foreslås det å øke maksimalgrensen med 900 kroner for alle mottakere. I tillegg vil Regjeringen øke boutgiftstaket med ytterligere 2 000 kroner for hvert husstandsmedlem fra og med det andre til og med det femte. Statistikk fra Husbanken viser at andelen av bostøttmottakere som har så høye boutgifter at de begrenses av taket, er høyere blant store husstander enn blant små.

Boutgiftstaket er høyere for store husstander enn for små. I dag øker taket med 5 900 kroner for hvert husstandsmedlem fra og med det andre til og med det femte. Departementet foreslår å øke dette beløpet til 7 900 kroner.

utløse bostøtte, øker fra om lag 23 800 til om lag 24 200 kroner i året. Til minste egenandel legges 17 pst. av brutto inntekt ut over et fribeløp. Der som inntekten overstiger ytterligere en grense, øker egenandelen progressivt. Departementet foreslår å endre disse grensebeløpene for at ikke normal økning i trygd, pensjon og lønnsnivå skal føre til urimelig nedgang i bostøtten. Fribelet foreslås økt fra 90 000 kroner til 92 000 kroner, mens grensene for progressiv økning av egenan-

delen foreslås økt med 1 000 kroner. Ny grense blir da 202 000 kroner for unge uføre, og 162 000 kroner for andre.

Lik dekningsgrad for alle mottakere

Departementet foreslår å harmonisere dekningsgraden for beboere i kommunale utleieboliger og andre mottakere fullstendig ved at dekningsgraden settes til 73,7 pst. for alle boliger.

Videreføring av kompensasjon for uførereformen ut 2016

Det er nødvendig å endre de midlertidige tiltakene for uføre fra 1. juli 2016. Da vil likningsopp-

lysninger for 2015 for de fleste bostøttemottakere være tilgjengelige. Det betyr at økte inntektsgrenser for meldeplikt og tilbakekrav ikke lenger vil hindre redusert bostøtte for søkere som har fått høyere inntekt på grunn av uførereformen. I stedet foreslår departementet at et beløp som tilsvarende den inntektsøkningen, skal trekkes fra inntekten før beregning av bostøtte for alle søkere som er omfattet av de midlertidige tiltakene. Dette vil hindre at inntektsøkningen som fulgte av uførereformen, medfører tap av bostøtte. Dette betyr i praksis at midlertidig skjerming av uføre videreføres ut 2016. Det arbeides videre med en permanent løsning.

Kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
21	Kunnskapsutvikling og -formidling	3 591		
61	Husleietilskudd	1 600	5 000	
70	Boligetablering i distriktene	21 300		
74	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling, <i>kan overføres</i>	56 290	56 200	
75	Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig	365 870	371 700	465 024
76	Tilskudd til utleieboliger, <i>kan overføres</i>	560 054	669 500	793 270
77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, <i>kan overføres</i>	22 732	21 700	26 100
78	Boligsosialt kompetansetilskudd, <i>kan overføres</i>	93 417	71 600	58 400
79	Tilskudd til heis og tilstandsvurdering, <i>kan overføres</i>	175 633	177 400	100 000
	Sum kap. 0581	1 300 487	1 373 100	1 442 794

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 76 økt med 30 mill. kroner, jf. Dok 8:135 S (2014–2015). Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 76 økt med 50 mill. kroner til 749,5 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 74, 76, 77 og 78 budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. Se Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet boks 3.2 for informasjon om budsjette-ringssystemet.

Post 21 Kunnskapsutvikling og –formidling

I statsbudsjettet for 2015 er posten flyttet til kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Post 61 Husleietilskudd

I 2014 ble det utbetalt til sammen om lag 2,9 mill. kroner i husleietilskudd. Av dette dekket staten 1,6 mill. kroner over kap. 581, post 61. Resten ble dekket av Oslo kommune. Ved utgangen av 2014 var det 51 husstander som mottok tilskudd. Antall mottakere har gått ned siden ordningen ble etablert. Se Prop. 1 S (2014–2015) for nærmere omtale av ordningen.

Statens ansvar for husleietilskuddet ble avviklet fra 1. januar 2015. Det ble imidlertid bevilget 5 mill. kroner til Oslo kommune i 2015 som en engangssum for at kommunen med noen justeringer kan videreføre ordningen som en kommunal ordning.

Post 70 Boligetablering i distriktene

Tilskuddet ble i årene 2012 til 2014 tildelt tolv kommuner som deltok i den treårige satsingen *Boligetablering i distriktene*. For nærmere omtale vises det til Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet.

I 2014 ble 21,3 mill. kroner fordelt på 50 prosjekter med i alt 43 utleieboliger og 72 eieboliger. I alt har satsingen ført til 284 nye boliger i distriktene.

2014 var siste år av den treårige satsingen. Metoder og modeller for samarbeid og boligetablering som er utviklet og etablert gjennom forsøket blir videreført og videreformidlet. Det foreslås ingen bevilgning på posten i 2016.

Post 74 Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling, kan overføres

Blant annet for å bidra til en mer helhetlig rapportering på områdesatsing foreslås det å flytte posten til kap. 590, post 72 Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling under programkategori 13.90. Forvaltning og innretning av ordningen endres ikke.

Post 75 Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig

Fra 2016 foreslås det å slå kap 581, post 75 Tilskudd til etablering i egen bolig sammen med den personrettede delen av kap. 581, post 79 Tilskudd til tilpasning av bolig. Den personrettede delen er tilskudd til tilpasning og tilskudd til prosjektering av boliger som skal dekke spesielle boligbehov. Post 75 endrer navn til Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig.

Tilskudd til etablering skal bidra til at vanskeligstilte skal kunne etablere seg i egen bolig. Tilskudd til tilpasning av bolig skal bidra til at personer med spesielle behov får tilpasset boligen til sine behov. Ordningene skal bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Tilskuddene forvaltes av Husbanken, og fordeles i hovedsak via kommunene. Tilskuddene

blir gitt etter økonomisk behovsprøving. Kommunene rapporterer elektronisk til Husbanken om vedtak og avslag på søknader om tilskudd. Husbanken kan hente inn og kontrollere opplysninger som brukes i forbindelse med tildeling og etterfølgende rapportering.

Departementet viser for øvrig til at det er foreslått at tilskuddet til etablering og den personrettede delen av tilskudd til tilpasning innlemmes i rammetilskuddet til kommunene fra 2020, og at oppgaven med å forvalte midlene overføres til større kommuner, jf. Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*.

Rapport

I 2014 ble det gitt til sammen 392,2 mill. kroner i tilskudd til etablering til 1 535 husstander mot 379,3 mill. kroner til 1 352 husstander i 2013. Det gjennomsnittlige tilskuddsbeløpet falt fra 281 000 kroner i 2013 til 255 000 kroner i 2014. Andelen som fikk etableringstilskudd sammen med startlån var 83 pst. i 2014, det samme som i 2013. I 2014 var det 30 pst. av mottakerne som fikk startlån og bostøtte i tillegg til tilskuddet. I 2013 gjaldt dette 31 pst.

Kommunene har anledning til å sette av etableringstilskudd til å dekke tap på startlån. Muligheten for slike fondsavsetninger har vært strammet inn noe de senere årene. Fondene utgjorde 323 mill. kroner ved utgangen av 2014, mot 320 mill. kroner i 2013. Det ble i 2014 trukket 12 mill. kroner av fondene til dekning av kommunale tap på startlån.

I 2014 ble det gitt 1 268 tilskudd til tilpasning for til sammen 107,1 mill. kroner, mot 75,2 mill. kroner i 2013. Gjennomsnittlig tilskudd økte fra 66 500 kroner i 2013 til 84 400 kroner i 2014. Økningen skyldes at tiltakene er større og mer kostnadskreven, blant annet fordi familier med barn med nedsatt funksjonsevne prioriteres. I 2014 ga Husbanken 475 tilskudd til prosjektering av boliger for funksjonshemmede for til sammen 7,9 mill. kroner.

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen på posten økes med 93,3 mill. kroner, til 465 mill. kroner i 2016. Bevilgningen øker med 82,5 mill. kroner som følge av forslaget om å flytte den personrettede delen av tilskuddet til tilpasning av bolig til denne posten.

Post 76 Tilskudd til utleieboliger, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til flere egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Tilskuddet forvaltes av Husbanken og kan gis til kommuner, stiftelser og andre aktører som bygger, utbedrer eller kjøper utleieboliger for vanskeligstilte. I tilfeller der tilskuddet tildeles andre enn kommuner, har kommunen tildelingsrett til boligene i 20 år.

Kommunen skal rapportere årlig på bruken av utleieboliger som har fått tilskudd. For utleieboliger som ikke eies av kommunen, gjennomføres stikkprøvekontroller for å avdekke om boligene brukes i strid med vilkårene for tilskuddet.

I 2014 ga Husbanken tilsagn om tilskudd til utleieboliger for 793,9 mill. kroner til 1 166 utleieboliger, mot 521,4 mill. kroner og 974 boliger i 2013. Gjennomsnittstilskuddet per bolig økte fra 532 000 kroner i 2013 til 680 900 kroner i 2014. 20,8 pst. av boligene som fikk tilsagn i 2014 skal benyttes av bostedsløse, 32,7 pst. av flyktninger og 0,3 pst. av personer med nedsatt funksjonsevne. 11,1 pst. skal benyttes av andre vanskeligstilte og 1,1 pst. av boligene er i prosjekter med flere brukergrupper. For 34 pst. av boligene er brukergruppene ikke spesifisert.

I saldert budsjett for 2015 er det bevilget 669,5 mill. kroner i tilskudd til utleieboliger. Bevilgningen innebærer at det kan gis tilsagn om tilskudd for 702,4 mill. kroner (tilsagnsramme). For å motvirke en utvikling der utmålingen av tilskuddet stadig øker, ga departementet Husbanken et resultatmål om at det skal gis tilsagn til 1 200 boliger i 2015. Husbanken har derfor etablert en ny modell for utmåling av tilskudd.

I revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble det vedtatt en varig økning av tilskudd til utleieboliger. Tilsagnsrammen ble økt med 111,1 mill. kroner i forhold til Saldert budsjett 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015* og Innst. 360 S (2014–2015). Dette innebærer at det kan gis tilsagn om tilskudd til om lag 1 400 boliger hvert år.

Våren 2015 vedtok Stortinget også et representantforslag om økt norsk innsats i forbindelse med den humanitære krisen i Syria og nærområdene, jf. Dok. 8:135 S (2014–2015). Forslaget innebar blant annet en ettårig styrking av tilskudd til utleieboliger. Tilsagnsrammen ble økt med 66,7 mill. kroner i forhold til Saldert budsjett 2015.

Dette innebærer at det kan gis tilsagn om tilskudd til ytterligere 120 boliger i 2015. Samlet tilsagnsramme i 2015 er med dette 880,2 mill. kroner.

Budsjettforslag

Den varige økningen i tilsagnsrammen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015 medfører et økt bevilgningsbehov på 87,8 mill. kroner i 2016. Den ettårige økningen i tilsagnsrammen i forbindelse med representasjonsforslaget om økt norsk innsats i forbindelse med den humanitære krisen i Syria og nærområdene, medfører et økt bevilgningsbehov på 22,7 mill. kroner i 2016.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 123,8 mill. kroner til 793,3 mill. kroner i 2016. Av den samlede bevilgningen er 375,3 mill. kroner knyttet til tilsagn som skal gis i 2016, mens 418 mill. kroner er knyttet til tilsagn som er gitt tidligere år.

Tilsagnsrammen i 2016 øker med 131,5 mill. kroner fra Saldert budsjett 2015, til 833,9 mill. kroner. Dette er en varig økning i tilsagnsrammen som innebærer at det kan gis tilsagn om tilskudd til om lag 220 flere boliger enn det som ble lagt til grunn i Saldert budsjett 2015. Totalt kan det gis tilsagn om tilskudd til om lag 1 400 utleieboliger i 2016. Dette innebærer at det kan gis tilskudd til om lag 400 flere boliger hvert år, sammenliknet med nivået i 2013.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 656 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VIII.

Post 77 Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til flere miljø- og energivennlige og universelt utformede boliger, bygg og uteområder. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter.

Tilskuddet forvaltes av Husbanken og skal gå til kompetanse- og kunnskapsutvikling, formidling og forsøksprosjekter om energibruk og miljø- og klimavennlige løsninger, universell utforming, tilgjengelighet og brukbarhet i boliger, bygg og uteområder, og bærekraftig byggeskikk. Tilskuddet gis blant annet til interesseorganisasjoner, kommuner, stiftelser og forskningsinstitusjoner.

Det skal rapporteres på hvert tiltak. Det forutsettes at resultatene offentliggjøres og kan presenteres og videreformidles. Rapporter publiseres på husbanken.no.

Husbanken har, sammen med DiBK, gitt tilskudd til Lavenergiprogrammet i 2015. Husbanken

har også gitt tilskudd til *Prosjektdatabasen* til Norske Arkitekters landsforbund (NAL), Næringslivets stiftelse for miljødeklarasjon og flere pilot- og forbildeprosjekter som bidrar til flere miljø- og energivennlige boliger og bygg.

I 2014 ble det gitt tilsagn til 82 prosjekter med et samlet tilsagnsbeløp på 27,3 mill. kroner. 39 pst. av tilsagnsrammen til prosjekter innenfor miljø og energi, 43 pst. til prosjekter innenfor universell utforming, 12 pst. gikk til prosjekter som skal fremme bærekraftig byggeskikk og 6 pst. til prosjekter i Framtidens byer.

I 2015 er tilsagnsrammen på posten 27,6 mill. kroner. Ved første halvår 2015 er det gitt tilsagn om kompetansetilskudd for 26,1 mill. kroner til 63 prosjekter.

Budsjettforslag

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 4,4 mill. kroner til 26,1 mill. kroner i 2016. Av dette skal 4,1 mill. kroner dekke tilsagn som gis i 2016, mens 22 mill. kroner skal dekke tilsagn som er gitt tidligere år. Bevilgningsøkningen følger av at tilsagnsrammen ble økt fra 2013 til 2014. Bevilgningsforslaget innebærer at det kan gis nye tilsagn for til sammen 27,6 mill. kroner i 2016 (tilsagnsramme). Dette er en videreføring av tilsagnsrammen fra 2015.

I tillegg foreslås det en tilsagnsfullmakt på 34,5 mill. kroner i 2015, jf. forslag til romertallsvedtak VIII.

I 2016 skal Husbanken fortsatt støtte *Future-Built*, *Prosjektdatabasen* som Norske arkitekters landsforening er ansvarlig for, Næringslivets stiftelse for miljødeklarasjoner, og andre pilotprosjekter med høye energi- og klimaambisjoner som går vesentlig ut over dagens regelverk og forbereder næringen på framtidige krav.

Post 78 Boligsosialt kompetansetilskudd, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til å heve kompetansen innenfor boligsosialt arbeid og boligsosial politikk, samt til å formidle kunnskap om boligmarkedet og offentlig boligpolitikk generelt. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Tilskuddet skal gå til kommuner, stiftelser og andre for kompetanse- og kunnskapsutvikling, formidling og forsøksprosjekter innenfor boligsosialt arbeid, boligsosial planlegging og politikk. Leietakerorganisasjoner som jobber med å

etablere et landsdekkende tilbud for leietakere kan søke om driftsstøtte. Husbanken forvalter ordningen.

Det skal rapporteres på hvert tiltak. Det forutsettes at resultatene offentliggjøres og kan presenteres og videreformidles. Rapporter publiseres på husbanken.no.

I 2014 ga Husbanken tilsagn om kompetansetilskudd til 144 prosjekter for i alt 82,3 mill. kroner. 72 pst. av tilskuddet ble gitt til kommuner. Tilskuddet finansierer deler av Husbankens kommunesatsing, blant annet foranalyser om situasjonen på boligmarkedet i kommunen og analyser av hvordan arbeidet med de boligsosiale virkemidlene kan organiseres og innrettes. Det er et mål at utviklingsarbeidet som støttes, videreføres i kommunenes ordinære drift etter prosjektperioden. 28 pst. av tilskuddet ble gitt enkeltpersoner, stiftelser, forsknings- og interesseorganisasjoner, mv.

I 2015 er tilsagnsrammen på 45,9 mill. kroner. I første halvår 2015 er det gitt kompetansetilskudd for 45,2 mill. kroner til 92 prosjekter.

Budsjettforslag

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 13,2 mill. kroner til 58,4 mill. kroner i 2016. Av dette er 7,1 mill. kroner knyttet til tilsagn som gis i 2016 og 51,3 mill. kroner er knyttet til tilsagn gitt tidligere år. Reduksjonen av bevilgningen på posten skyldes en reduksjon i tilsagnsrammen i statsbudsjettet for 2015. Siden posten har et budsjetteringssystem med tilsagnsramme og tilsagnsfullmakt får dette også konsekvenser for budsjettet for 2016, jf. Prop. 1 S (2014–2015).

I tillegg foreslås det en tilsagnsfullmakt på 58,5 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VIII. Bevilgningsforslaget innebærer en tilsagnsramme på 47,2 mill. kroner i 2016.

Post 79 Tilskudd til heis og tilstandsvurdering, kan overføres

Det foreslås å flytte de personrettede tilskuddene på posten (tilskudd til tilpasning, tilskudd til utredning og prosjektering) til kap. 581, post 75 Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig.

Tilskuddet skal bidra til å øke tilgjengeligheten i eksisterende boliger og bygg. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter.

Tilskuddet går til tilstandsvurdering av borettslag, sameier og lignende, og prosjektering og installering av heis i eksisterende boligbygg. Husbanken forvalter ordningen.

Det skal rapporteres på hvert tiltak. Det forventes at resultatene offentliggjøres og kan presenteres og videreformidles. Rapportene publiseres på husbanken.no

I 2014 ga Husbanken tilskudd for 10,4 mill. kroner til tilstandsvurdering av om lag 14 400 boliger. Det ble også gitt tilskudd til prosjektering og installering av 31 heiser. Tilsagn om tilskudd til prosjektering og installering av heis økte fra 33,8 mill. kroner i 2013 til 50,6 mill. kroner i 2014. Husbanken har aktivt markedsført tilskuddet for å stimulere til flere søknader.

Se kap. 581, post 75 for rapportering på den personrettede delen av tilskudd til tilpasning av bolig.

Budsjettforslag

Forslaget om å flytte de personrettede tilskuddene på posten innebærer at bevilgningen på posten justeres ned med 82,5 mill. kroner i 2016.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 77,4 mill. kroner til 100 mill. kroner i 2016.

Kap. 585 Husleietvistutvalget

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	24 811	23 277	25 758
	Sum kap. 0585	24 811	23 277	25 758

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter for Husleietvistutvalget (HTU). HTU har kontorer i Oslo, Bergen og Trondheim.

I 2014 mottok HTU 1 499 nye saker mot 1 513 i 2013. Det var en økning ved HTUs kontorer i Oslo og Bergen, men nedgang i Trondheim. Trondheim hadde en stor saksøkning i 2013 på grunn av en ekstraordinær saksavvikling fra Trondheim Eiendom. Erstatningssaker har blitt den største sakstypen i HTUs virkeområde. I første halvår 2015 mottok HTU 760 erstatningssaker. Dette er 2 pst. flere enn samme tid i 2014. HTU har en høy forliksprosent, og i 2014 ble det inngått forlik i 77 pst. av sakene som ble meklet. Dette er en økning på 12 pst. fra 2013. I 2014 var gjennomsnittlig behandlingstid om lag 10 uker når saken endte med forlik, og 15,8 uker for saker som ble avgjort

av HTU. Mesteparten av denne tiden går med til forkyning av klagen og partenes utveksling av prosesskriv mv. Kun 1,5 pst. av avgjørelsene blir brakt inn for tingretten. HTUs brosjyre er oversatt til 6 fremmedspråk.

Budsjettforslag

Regjeringen har besluttet at alle leietakere som er forbrukere skal kunne klage inn næringsdrivende utleiery i hele landet. Dette følger av EU-direktiv 2013/11/EU. Det er HTU som skal behandle disse sakene. For å dekke utvidelse av HTUs virkeområde foreslås det å øke bevilgningen på posten med 2,5 mill. kroner til 25,8 mill. kroner. Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3585, post 1, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3585 Husleietvistutvalget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Gebyrer, <i>kan overføres, overslagsbevilgning</i>	1 112	899	1 094
16	Refusjon av foreldrepenger	471		
18	Refusjon av sykepenger	453		
	Sum kap. 3585	2 036	899	1 094

Post 01 Gebyrer

Posten omfatter gebyrinntekter fra behandling av saker for Husleietvistutvalget. Det koster ett rettsgebyr å få behandlet en sak. Regjeringen foreslår å øke rettsgebyret fra 860 kroner til 1 025 kroner i 2016. På bakgrunn av dette anslås det at gebyrin-

ntekter på denne posten øker med 200 000 kroner. Gebyret for saker som omfattes av EU-direktiv 2013/11/EU skal fastsettes lavere enn det ordinære gebyret i HTU.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1,1 mill. kroner i 2016.

Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	74 899	84 927	86 048
22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling	45 339	57 652	54 646
70	Tilskudd til Lavenergiprogrammet	6 200	6 400	6 586
	Sum kap. 0587	126 438	148 979	147 280

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 01 økt med 0,36 mill. kroner til 85,287 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, husleie og andre faste utgifter for Direktoratet for byggkvalitet (DiBK). Direktoratet har kontorer i Oslo og Gjøvik. Bevilgningen dekker også utgiftene til drift av ordningen med sentral godkjenning av foretak for ansvarsrett. Ordningen skal være selvfinansierende, jf. kap. 3587, post 4 Gebyrer, sentral godkjenning foretak.

Posten ble økt med 11,5 mill. kroner i saldert budsjett for 2015 blant annet for å styrke tilsynet med sentralt godkjente foretak. I 2015 har DiBK fått et større ansvar for utvikling og forvaltning av forskrift om tekniske krav til byggverk (TEK) og forskrift om omsetning og dokumentasjon av pro-

dukter til byggverk (DOK). Som følge av dette ble det i budsjettet for 2015 overført ressurser fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til DiBK tilsvarende én stilling med virkning fra 1. juli 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015). På bakgrunn av dette foreslås det å øke bevilgningen på posten med 720 000 kroner i 2016 mot en tilsvarende reduksjon på kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 01 Driftsutgifter.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 1,1 mill. kroner, til 86 mill. kroner i 2016.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3587, post 4, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling

Posten skal bidra til kunnskapsutvikling og informasjonsformidling om bygningspolitiske temaer og finansierer utredninger, kunnskapsgrunnlag og DiBKs eksterne samhandlings- og kommunikasjonsaktiviteter. Bevilgningen bidrar til å nå hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter.

I 2014 ble posten økt med 15 mill. kroner til 47,5 mill. kroner for å følge opp arbeidet med *Bygg21* og *ByggNett*. 15,8 mill. kroner gikk til disse formålene. Av resterende bevilgning gikk 2,3 mill. kroner til konsekvensutredninger, 9,7 mill. kroner til tekniske utredninger og brukerundersøkelser for kunnskapsbasert regelverksutvikling og forenkling. Av øvrige formål gikk 1,8 mill. kroner til støtte til utgivelse av byggeanvisninger, 4,7 mill. kroner til standardisering nasjonalt og internasjonalt, 1,9 mill. kroner til eksterne tilsynskampanjer i produkt- og markedstilsynet, 3,6 mill. kroner til informasjonsformidling og 5,5 mill. kroner til kompetanseutvikling for bedre eiendomsforvaltning samt utvikling av brukerorienterte digitale tjenester.

I 2015 ble bevilgningen økt med 10,2 mill. kroner til 57,7 mill. kroner. Av den samlede bevilgning skal 15 mill. kroner brukes til gjennomføringen av *ByggNett*-strategien.

Budsjettforslag

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 2 mill. kroner mot en tilsvarende økning av kap. 860 Forbrukerrådet, post 51 Markedsportaler over Barne-, likestillings- og inkluderingsde-

partementets budsjett. Dette skal bidra til at Forbrukerrådet kan opprette en håndverkerportal i 2016, og drifte portalen i 2017–2020. Håndverkerportalen skal samle og formidle kvalitetssikret informasjon om seriøsiteten til foretak i byggenæringen.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 3 mill. kroner til 54,6 mill. kroner i 2016.

Post 70 Tilskudd til Lavenergiprogrammet

Programmet ble opprettet høsten 2007, og er et tiårig samarbeidsprogram mellom staten og byggenæringen. Programmet har som mål å heve kunnskapsnivået om energieffektive bygg i bygg-, anleggs- og eiendomsnæringen.

Fra 2013 har Kommunal- og moderniseringsdepartementet det statlige koordineringsansvaret for programmet som formelt eies av Byggenæringens Landsforening (BNL).

I 2014 har DiBK og Lavenergiprogrammet sammen gjennomført en analyse for å undersøke om materiell som utarbeides til håndverkere når fram til målgruppen. Lavenergiprogrammet har også utviklet en nettløsning for håndverkere som viser energitiltak i forbindelse med vanlig oppussings- og vedlikeholdsoppdrag, og har utarbeidet undervisningsmateriell for videregående skoler. Kunnskapen om energieffektive bygg i byggenæringen har økt de siste årene, og stadig flere håndverkere går på kurs og får praktisk erfaring med lavenergi- og passivhus.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 6,6 mill. kroner i 2016.

Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Diverse inntekter			100
04	Gebyrer, sentral godkjenning foretak	32 727	45 269	45 043
16	Refusjon av foreldrepenger	749		
18	Refusjon av sykepenger	894		
	Sum kap. 3587	34 370	45 269	45 143

Post 01 (ny) Diverse inntekter

Fra og med 1. juli 2015 tilfaller tvangsmulkt og overtredelsesgebyr i forbindelse med DiBKs tilsyn med produkter med byggverk staten. Posten ble opprettet våren 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Posten omfatter inntekter fra tvangsmulkt og overtredelsesgebyr dersom det omsettes eller brukes produkter til byggverk som ikke er i samsvar med krav i plan- og bygningslovgivningen.

Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner i 2016.

Post 04 Gebyrer, sentral godkjenning foretak

Posten omfatter gebyrinntekter fra sentral godkjenning av foretak. Gebyret ble økt med 1 000 kroner til 3 100 kroner per foretak i 2015. Ordningen er selvfinansierende, jf. omtale under kap. 587, post 1 Driftsutgifter.

Det foreslås en bevilgning på 45 mill. kroner i 2016.

Kap. 2412 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	353 432	342 265	345 474
21	Spesielle driftsutgifter	12 884	13 287	12 353
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	35 585	34 100	50 966
71	Tap på utlånsvirksomhet	7 057	21 000	13 000
72	Rentestøtte	11 010	9 000	7 300
90	Lån fra Husbanken, <i>overslagsbevilgning</i>	17 467 607	18 216 000	16 791 000
	Sum kap. 2412	17 887 575	18 635 652	17 220 093

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 45 økt med 6,7 mill. kroner til 40,8 mill. kroner og post 90 redusert med 30 mill. kroner til 18 186 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, husleie og andre faste driftsutgifter for Husbanken. Husbanken har hovedkontor, strategikontor og forvaltningskontor i Drammen og regionkontorer i Hammerfest, Bodø, Trondheim, Bergen, Arendal og Oslo.

I saldert budsjett for 2015 ble det omprioritert 2 mill. kroner fra posten til kap. 560, post 50 Sameetinget, jf. Innst. 16 S (2014–2015).

Budsjettforslag

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 2 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 560, post 50 Sameetinget.

Det foreslås en bevilgning på 345,5 mill. kroner i 2016.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5312, post 1, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal benyttes til forskning, utvikling og kunnskapsformidling innenfor boligsosiale temaer, temaer om bærekraftig kvalitet i boligmassen og andre spørsmål om boligpolitikk. Bevilgningen skal bidra til å nå alle de tre hovedmålene på programkategori 13.80.

I 2014 finansierte Husbanken 16 forsknings- og utviklingsoppdrag over posten. Blant annet har Velferdsinstituttet NOVA ved Høgskolen i Oslo og Akershus studert planer for boliger og tjenester for eldre i 30 kommuner. Videre har Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) undersøkt sammenhengene mellom bolig og folkehelse.

Fafo har kartlagt etableringen og organiseringen av *Housing First-prosjekter* i tolv kommuner. I 2015 ser Fafo videre på resultater og effekter for sluttbrukere og kommuner i de ulike prosjektene.

I saldert budsjett for 2015 er det bevilget 13,3 mill. kroner på posten.

Budsjettforslag

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 1,25 mill. kroner mot en tilsvarende økning av kap. 500, post 50. Dette skal bidra til å dekke et prosjekt innenfor programmet Velferd, arbeid og migrasjon (VAM) i Forskningsrådet.

Det foreslås en bevilgning på 12,4 mill. kroner i 2016.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten benyttes til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold i Husbanken, blant annet på utstyrs- og systemsiden på IKT-området.

I 2014 har 11,8 mill. kroner gått til utvikling og forvaltning av bostøtteløsninger. Innenfor Husbankens IKT-utviklingsprogram (SIKT) har 12,7 mill. kroner gått til eSøknad bostøtte, 6,5 mill. kroner gått til eSøknad startlån og resterende 2,1 mill. kroner er disponert til andre prosjekter i IKT-utviklingsprogrammet.

I 2014 ble driftsresultatet til Statsbygg økt med 40 mill. kroner, hvorav 24 mill. kroner for å øke bevilgningen til å etablere en løsning for digital tinglysing i Kartverket og 16 mill. kroner til å videreutvikle en løsning med elektronisk søknad på lån og bostøtte i Husbanken, jf. Innst. 16. S (2013–2014). Tiltaket ble videreført i 2015, jf. Innst. 16 S (2014–2015). Det foreslås å tilbakeføre midlene fra Husbanken til Statsbygg fra og med 2016.

Regjeringen vil opprettholde framdriften på Husbankens IKT-utviklingsprogram. Det foreslås å bevilge 21,2 mill. kroner for å ferdigstille eSøknad for startlån og utvikle et tilhørende saksbehandlingssystem for kommunene.

Merutgiftene for tilpasninger i Husbankens IKT-system for å kunne få tilgang til månedlige opplysninger om inntekt fra Skatteetaten er anslått til 6,7 mill. kroner i 2015 og 8 mill. kroner i 2016. Bevilgningen ble økt med 6,7 mill. kroner i 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015). Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen på posten med 8 mill. kroner i 2016.

Samlet foreslås det at posten økes med 16,9 mill. kroner til 51 mill. kroner i 2016.

Post 71 Tap på utlånsvirksomhet

Posten omfatter tap på Husbankens utlånsvirksomhet.

Risikoen for tap på utlånsvirksomheten i Husbanken er lav.

I 2014 var samlet netto tap 7,1 mill. kroner, mot 9,7 mill. kroner i 2013. Tapet i 2014 utgjør 0,05 promille av den samlede utlånsporteføljen på 135,1 mrd. kroner. Hoveddelen av Husbankens tap gjelder startlån. Disse tapene utgjorde 6 mill. kroner i 2014, mot 5,8 mill. kroner i 2013.

Husbanken og departementet har utviklet en ny modell for bedre anslag for tap. Tap beregnes nå med utgangspunkt i regnskapsførte tap de fire siste årene og anslag for utestående lån fra Husbanken i 2016. Det foreslås en bevilgning på 13 mill. kroner i 2015.

Post 72 Rentestøtte

Posten omfatter eldre særvilkårslån som har en rentesats på ett prosentpoeng under gjeldene rente i Husbanken. Slike lån ble gitt fram til 1996. Rentestøtten beregnes og bokføres parallelt med opptjente renteinntekter.

Restgjelden var per 31. desember 2014 på om lag 1 000 mill. kroner. I 2014 ble det regnskapsført 11 mill. kroner på posten. Låneporteføljen nedbetales i gjennomsnitt med om lag 170 mill. kroner per år.

Det foreslås en bevilgning på 7,3 mill. kroner til rentestøtte i 2016.

Post 90 Lån fra Husbanken, overslagsbevilgning

Husbankens lån skal bidra til å nå hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter og hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig. Husbanken forvalter tre låneordninger: grunnlån, startlån og lån til barnehager. Husbanklån skal være et supplement til lån fra private kredittinstitusjoner, og bidra til å nå boligpolitiske mål som ellers ikke ville blitt nådd.

Til grunn for budsjetteringen legges periodiseringsprinsippet. Bevilgningen på posten skal derfor i tillegg til å dekke utbetaling av lån, også dekke beregnede opptjente, ikke betalte renter på lånene. Videre legges det til grunn at ett års låneramme utbetales over fire år, hvorav 45 pst. av lånerammen utbetales samme år, 23 pst. andre år, 13 pst. tredje år og 4 pst. fjerde år. 15 pst. forventes å frafalles.

I 2014 var lånerammen på 20 mrd. kroner. Hele rammen ble disponert. I 2014 utbetalte Husbanken 16,9 mrd. kroner i nye lån, mot 15,9 mrd. kroner i 2013. I 2015 er lånerammen for tilsagn om lån 20 mrd. kroner og bevilgningen for utbetalte lån 18 216 mill. kroner. I første halvår 2015 ble det utbetalt 8 950 mill. kroner.

For å målrette bruken av lånerammen fastsetter departementet regler for prioritering av søknadene. I 2015 er søknader om startlån og grunnlån til utleieboliger, studentboliger, til utbedring av eksisterende boliger og bygg og til pilot- og for-bildeprosjekter prioritert.

Grunnlån skal fremme viktige boligkvaliteter som miljø og universell utforming i ny og eksisterende bebyggelse, skaffe boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet, og sikre nødvendig boligforsyning i distriktene. Det ble i 2014 gitt tilsagn om grunnlån for 12,6 mrd. kroner til finansiering av 9 500 boliger, mot 16,5 mrd. kroner og 12 300 boliger i 2013. Nedgangen skyldes redusert låneramme. I første halvår 2015 har Husbanken gitt tilsagn om grunnlån for 6,9 mrd. kroner til finansiering av 3 938 boliger.

Startlån skal bidra til at personer med langvarige boligfinansieringsproblemer kan skaffe seg en egnet bolig og beholde den. Husbanken gir lån til kommuner for videre utlån av startlån til enkeltpersoner. Husbanken utbetalte startlån til kommunene for 6,6 mrd. kroner i 2014, mot 7,0 mrd. kroner i 2013. Nedgangen kan trolig forklares med at ordningen ble målrettet mot mer vanske-

ligstilte i 2014. I første halvår 2015 har Husbanken gitt startlån til kommunene for 4,8 mrd. kroner. Av 8 770 tilsagn om startlån i 2014 ble 6 183 gitt uten annen støtte fra Husbanken, 1 270 sammen med tilskudd etablering, 858 sammen med bostøtte og 459 med både bostøtte og tilskudd.

Barnehagelån skal medvirke til å dekke behovet for barnehager. Lånet gis til kommuner, enkeltpersoner og selskaper, stiftelser og lignende for oppføring, kjøp og utbedring av barnehager. I 2014 ble det gitt tilsagn i 30 saker med til sammen 2 547 plasser, for et samlet beløp på 855 mill. kroner. Til sammenlikning ble det i 2013 gitt tilsagn i 60 saker med til sammen 3 945 plasser, for et samlet beløp på 1 492 mill. kroner. I første halvår 2015 er det gitt tilsagn om lån for 527 mill. kroner.

Budsjettforslag

Det foreslås en låneramme på 18 mrd. kroner i 2016, jf. forslag til romertallsvedtak IX. Dette legger til rette for at vanskeligstilte på boligmarkedet kan få bistand til å etablere seg i egen bolig samtidig som det legges til rette for at flere boliger og bygg møter fremtidens behov.

Det foreslås en bevilgning på 16 791 mill. kroner, hvorav 8 100 mill. kroner er knyttet til utbetaling av nye lån i 2016, 8 200 mill. kroner er knyttet til utbetaling av lån det er gitt tilsagn om tidligere år og 491 mill. kroner er knyttet til utlån til opp-tjente, men ikke betalte renter.

Kap. 5312 Husbanken

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Gebyrer m.m.	12 694	12 887	12 823
11	Tilfeldige inntekter	25 574	4 150	30 870
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	103		
16	Refusjon av foreldrepenger	1 180		
17	Refusjon lærlinger	49		
18	Refusjon av sykepenger	4 835		
90	Avdrag	10 799 092	11 038 000	11 000 000
	Sum kap. 5312	10 843 527	11 055 037	11 043 693

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 11 økt med 15 mill. kroner til 19,15 mill. kroner og post 90 redusert med 358 mill. kroner til 10 680 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Gebyrer m.m.

På posten inntektsføres etableringsgebyr til dekning av kostnader for etablering av lån, forvaltningsgebyr for terminvarsler og dekning av kostnader i forbindelse med stikkprøvekontroller. Etableringsgebyret er 600 kroner, mens forvaltningsgebyret er 30 kroner per betalingstermin. Kundene kan velge mellom to, fire eller tolv forfall i året. Ved inngangen til 2015 forvaltes om lag 53 600 lån.

Det foreslås en bevilgning på 12,8 mill. kroner i 2016.

Post 11 Tilfeldige inntekter

På denne posten blir det inntektsført tilfeldige inntekter, som tilbakebetalte tilskudd og andre tilfeldige inntekter.

I 2014 ble maskinell etterkontroll av bostøtte innført og grensene for inntektsøkning som fører til krav om tilbakebetaling av bostøtte ble redusert. Som følge av dette øker anslag for tilbakebetaling av bostøtte med om lag 26 mill. kroner i 2016.

Det foreslås en bevilgning på 30,9 mill. kroner i 2016.

Post 90 Avdrag

Posten omfatter ordinære og ekstraordinære avdrag, tilbakebetaling av opptjente, ikke betalte renter og tap.

Ordinære avdrag videreføres om lag fra 2015 til 2016, mens anslag for tilbakebetaling av opptjente, ikke betalte renter reduseres som følge av rentenedgang.

Bevilgningen på posten foreslås derfor redusert med 38 mill. kroner, til 11 000 mill. kroner.

Kap. 5615 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
80	Renter	3 606 708	3 516 000	3 093 000
	Sum kap. 5615	3 606 708	3 516 000	3 093 000

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 80 redusert med 145 mill. kroner til 3 371 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 80 Renter

Posten omfatter mottatte renter fra kunder, beregnet rentestøtte og opptjente ikke betalte renteinntekter.

Husbanken tilbyr, i tillegg til flytende rente, faste renter med henholdsvis 3, 5, 10 eller 20 års løpetid. Den flytende renten økte fra 2,12 pst. i 2013 til 2,31 pst. i 2014. Fastrentene lå i 2014 mellom 2,38 pst. og 4,10 pst. Gjennomsnittlig utlånsrente for eksisterende lån i porteføljen var 2,73 pst. i 2014, mot 2,79 pst. i 2013. Fra 1. mars 2014 ble rentemarginen i Husbanken økt fra 0,5 til 1,0 prosentpoeng.

Finansdepartementet vil i samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet innføre en ny modell for å fastsette rentene på husbanklån. Tilsvarende endringer gjøres for fastsettelse av lån i Statens lånekasse og normrenten som blant annet ligger til grunn for lån i Statens

pensjonskasse. Formålet er å etablere en metode som bedre speiler nivået for renter i det alminnelige rentemarkedet enn gjeldende modell. Den nye modellen for rentefastsettelse baseres på data som rapporteres til Finansportalen. Det tas sikte på at endringen vil ha effekt for husbankrenter som gjelder fra 1. mars 2016. Det legges til grunn at rentenivået i Husbanken ved ny modell ved innføringstidspunktet blir om lag slik det ville blitt ved videreføring av dagens modell. Den nye modellen skal ikke svekke den boligpolitiske måloppnåelsen ved Husbankens lånevirkosomhet. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 LS (2015–2016) *Skatter, avgifter og toll 2016*, og Prop. 1 S (2015–2016) *Statsbudsjettet (Gul bok)*.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 423 mill. kroner, til 3 093 mill. kroner i 2016. Reduksjonen er i hovedsak knyttet til lavere renteforutsetninger i 2016.

Programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

Utgifter under programkategori 13.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
590	Planlegging og byutvikling	145 799	53 150	109 370	105,8
595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	764 373	737 895	855 386	15,9
2465	Statens kartverk	32 572	25 700	26 394	2,7
	Sum kategori 13.90	942 744	816 745	991 150	21,4

Inntekter under programkategori 13.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
3595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	428 060	371 122	422 457	13,8
5465	Statens kartverk	290			
	Sum kategori 13.90	428 350	371 122	422 457	13,8

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er ansvarlig for plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter. Dette innebærer blant annet et ansvar for at landet har en helhetlig, framtidsrettet og samordnet arealpolitikk, og for å bidra til at den kommunale og regionale samfunns- og arealplanleggingen fungerer effektivt. Departementet samarbeider med fylkeskommunene, de største byene og byregionene for å oppnå en bærekraftig byutvikling som er attraktiv og funksjonell for innbyggere og næringsliv.

Departementet har videre ansvar for land- og sjøkartlegging, geodata og eiendomsinformasjon, samt geodataloven, matrikkelloven og tinglysningsforskriften.

Plandelen av plan- og bygningsloven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og interesser innenfor samfunns- og arealplanlegging, og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser. For omtale av lovens bygningsdel vises det til programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg. Ansvar for plandelen omfatter forvaltningsoppgaver etter lovens bestemmelser om planlegging og konsekvensutredninger for planer. Viktige arbeidsområder er utvikling av plandelen av plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter og veiledning, utvikling og formidling av nasjonale mål og interesser, samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, behandling av innsigelsessaker og regionale planer med innvendinger.

Departementets arbeid rettet mot byer skjer både gjennom nasjonale utviklingsprogram, områdesatsinger i enkelte byer og områder som har særskilte levekårsutfordringer, og gjennom annet dialogbasert samarbeid med kommuner og fylkeskommuner. Departementet gjennomfører videre særskilte aktiviteter for kommuner og fylker innen temaet universell utforming.

Departementet har etatsstyringsansvar for Statens kartverk (Kartverket). Kartverket har ansvar for tinglysing av fast eiendom og boret, og for matrikkelen i samarbeid med kommunene, og er nasjonal geodatakoordinator. Kartverket har også ansvaret for den geografiske infrastrukturen på land og i kystnære farvann samt tilstøtende havområder.

Utviklingstrekk og utfordringer

Kommunene har med grunnlag i plan- og bygningsloven hovedansvaret for forvaltningen av landets arealressurser. Loven angir mange hensyn og oppgaver som skal ivaretas. Planaktiviteten i Norge er høy og stabil, og hvert år vedtas det mellom 2 500 – 3 000 arealplaner.

Sterk statlig styring svekker lokaldemokratiet og de folkevalgtes innflytelse over samfunnsplanleggingen. Mange aktører er involvert i planprosessen. Dette krever at alle bidrar i planprosessen for å legge til rette for en helhetlig og bærekraftig samfunnsutvikling og arealbruk.

Folketallet i Norge forventes å øke de neste 50 årene, og spesielt i de største byområdene. I følge mellomalternativet i befolkningsframskrivningene fra Statistisk sentralbyrå (SSB) per april 2014 vil befolkningen i de fire største byregionene øke med 27 pst. fram mot 2030 og 36 pst. fram mot 2040. For de 16 mellomstore byregionene er tilsvarende tall henholdsvis 21 pst. og 29 pst. Med en økende befolkning vokser antall arealkonflikter og presset på infrastruktur, transport og tjenester. Befolkningsvekst og økt persontransport gir også utfordringer knyttet til store klimagassutslipp og lokal forurensning. Befolkningsveksten krever dessuten at det planlegges for nok boliger, særlig i de store pressområdene. Planleggingen må ta høyde for de særlige samferdselsutfordringene som finnes i slike områder, og utfordringene må håndteres og løses både med basis i et lokalt og et regionalt perspektiv.

Enkelte områder i større byer har særskilte levekårsutfordringer, blant annet knyttet til oppvekst og boforhold. Utsatte områder kjennetegnes av en geografisk konsentrasjon av både fysiske,

sosiale og strukturelle utfordringer som på ulike måter truer de kvalitetene som kjennetegner gode bo- og oppvekstområder. Denne typen områder risikerer å komme inn i en situasjon der boligpriser, befolkningssammensetning, nærmiljøkvaliteter og omdømme gjensidig forsterker hverandre i en negativ retning. Utviklingen vil over tid kunne føre til stadig større forskjeller mellom områdene og de øvrige delene av byen.

Tilgjengelighet for alle er et viktig hensyn i planlegging og områdeutvikling. Undersøkelsene av kommunesentre og friluftsområder de siste årene viser at tilgjengelighet for alle, etter prinsippene om universell utforming, er lite ivaretatt i slike områder.

Plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter er et omfattende regelverk. Det er en utfordring at det er mange, og til dels motstridende interesser knyttet til bruk og vern av arealer. I økende grad gjelder dette også for kyst- og sjøområdene.

Kart- og eiendomsdata er nødvendig for areal- og ressursforvaltning, klimaovervåking, planlegging, eiendomsforvaltning, samfunnsikkerhet og beredskap, navigasjon og transport, næringsutvikling med mer. Gode geodata og tematisk informasjon er i dag tilgjengelig for hele landet. Utfordringen er å holde dette oppdatert. Det er fortsatt behov for mer nøyaktige og detaljerte høydedata, som er særlig viktig i forbindelse med skred- og flomfarekartlegging. Fremdeles er en del av de tematiske geodataene for lite detaljerte og har for lav dekningsgrad til å være nyttige i den kommunale saksbehandlingen. Bedre tilrettelagte tema-data er også viktige for innholdet i det offentlige kartgrunnlaget. Langs kysten og ved Svalbard er det fortsatt mange områder som mangler gode dybdemålinger.

Internett og digitale kart gir enklere tilgang til informasjon og større mulighet til medvirkning i plan- og vedtaksprosesser. Kart viser hvor ting er, og fungerer som et analyseredskap i planlegging av utbygging, transport, næringsutvikling og bærekraftig utvikling. Det blir stadig mer bruk av datamodellering innen bygge- og anleggsnæringen. Det må derfor tilrettelegges for bedre samvirke av ulike typer data med selvbetjeningsløsninger og nedlastingstilgang. Dette vil gjøre det enklere for innbyggere og næringsliv. Det må legges vekt på et godt samarbeid med kommunesektoren, blant annet i arbeidet med grunndata, verkøytutvikling, digitalisering og standardisering for deling og videre bruk av plan- og arealdata.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.24 Mål for programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

Hovedmål	Delmål
1. En bærekraftig og framtidsrettet samfunnsutvikling og arealbruk	1.1. Mer effektive planprosesser 1.2. Bedre regionale og kommunale planer 1.3. Økt plankompetanse og god bruk av planverktøy
2. Attraktive, levende og bærekraftige byer og tettsteder	2.1. Effektiv og bærekraftig arealbruk og miljøvennlig transport 2.2. Kvalitet i byrom og uteareal og god tilgang på friområder 2.3. Mangfoldige og konkurransedyktige bysentre
3. Kart og eiendomsinformasjon som felles grunnlag til nytte for privat og offentlig bruk	3.1. Norske land- og sjøområder skal ha oppdaterte grunnkartdata 3.2. Tinglysing skal gjøres forsvarlig, effektivt og med kvalitet 3.3. Effektiv tilgang til og bruk av kart og eiendomsinformasjon

Hovedmål 1 En bærekraftig og framtidsrettet samfunnsutvikling og arealbruk

Regjeringen vil fremme en bærekraftig og framtidensrettet utvikling, bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser. Det skal legges stor vekt på lokalt selvstyre i samfunnsplanleggingen. Innsigelser fra statlige myndigheter fremmes kun når det er nødvendig for å sikre nasjonale og viktige regionale interesser.

Rapport

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging ble fremmet av Regjeringen i juni 2015. Formålet med dokumentet er å fremme samarbeidet med kommunene og fylkeskommunene om en bærekraftig og mer effektiv areal- og samfunnsplanlegging. Regjeringen vedtok *Forskrift om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven* i desember 2014. Forskriften omfatter flere forenklinger og vil bidra til mer effektive prosesser for de planene som omfattes av dette regelverket. Forsøket med at fylkesmenene foretar en samordning av statlige innsigelser er utvidet til tolv fylker fra 2015. Målet er å sikre raskere prosesser, færre innsigelser og reduserte konflikter. Regjeringen vedtok *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transport-*

planlegging høsten 2014. Retningslinjene er et overordnet, felles styringsverktøy for stat, kommune og fylkeskommune, og oppfølgingen av disse vil bidra til økt fortetting og redusert transportbehov i by- og tettstedsområder.

Regjeringen har igangsatt en kommunereform som skal gi færre og mer robuste kommuner. Dette vil også bidra til en bedre og mer helhetlig samfunnsplanlegging.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har, sammen med Samferdselsdepartementet, fulgt opp rapporten *Effektivisering av store samferdselsprosjekt*. Blant annet har en interdepartemental gruppe kommet med en rapport med konkrete tiltak og oppfølgingspunkter. Gjennomførte tiltak omfatter endringer i regelverk, og oppstart av statlig planarbeid for konkrete samferdselsprosjekt. Det er igangsatt arbeid med statlig plan for flere prosjekter av nasjonal betydning. Enklere og mer effektive planprosesser er viktig blant annet for å bidra til økt boligbygging og raskere ferdigstillelse av samferdselsprosjekter. Departementet har et løpende arbeid med å forenkle plan- og bygningsloven.

I arbeidet med regionale planer for bruk og vern av villrein fjellene er nå fem av totalt syv planer endelig vedtatt. De to siste har høringsfrist høsten 2015. Evalueringen til Østlandsforskning viser at planene har ført til et godt samarbeid på tvers av fylkesgrensene. Evalueringen har også vist at planene i stor grad har ivarett villreinens

arealbehov, men at det er et utfordrende arbeid å skulle følge opp planene.

Fylkes- og kommunerettet arbeid med universell utforming ble igangsatt i 2014. Elleve fylker og 32 kommuner deltar.

Det er også i 2015 gitt midler til fylkenes opplæringstiltak rettet mot kommunene innenfor planlegging, og til ulike prosjekter for å styrke lokal plankompetanse. Departementets nettverk for kommunal og regional planlegging ble videreført. Veilederen for kommunal behandling av mindre vindkraftanlegg ble utgitt i samarbeid med Olje- og energidepartementet i mai 2015. Veiledning om forskrift om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven er publisert på regjeringen.no.

Et eksempel på samordning er pilotprosjektet for styrking av kommunenes plan-, landbruks- og miljøkompetanse i Sør-Trøndelag, et samarbeid mellom Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Prosjektet har gitt verdifulle erfaringer som er relevante for arbeidet med kommunereformen og for vurderingen av regionalt folkevalgt nivå.

Departementet har støttet Norge digitalt-samarbeidet for etablering av digitale planregistre og plandata. Over halvparten av kommunene leverer i dag sine arealplaner digitalt. I samarbeid med Statistisk sentralbyrå (SSB) arbeides det med utvikling av bedre arealstatistikk. Det pågår et arbeid med å videreutvikle standarder for digitale arealplaner.

I regi av Norges Forskningsråd fikk Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) i 2014 i oppdrag, i samarbeid med andre aktører, å utføre en fireårig, forskningsbasert evaluering av plan- og bygningsloven av 2008 (EVAPLAN2008). I tillegg ble det brukt ressurser på å bidra til økt kunnskap om planverktøyene og bedre plankompetanse. Det ble foretatt en evaluering av *Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen*, som peker på revisjonsbehov i retningslinjene. Det ble levert utredningsrapporter til departementet innenfor områdene planlegging i sjø, spredt næringsutvikling i landbruks-, natur- og friluftsområder samt reindrift (LNFR-områder), erfaringer med reguleringsplanveileder (T-1490) og forskrift om rikspolitisk bestemmelse for kjøpesenter, samt metoder og verktøy for landskapskartlegging og analyser.

Andelen planer møtt med innsigelse har i flere år vært om lag 30 pst. for reguleringsplaner og 50 pst. for kommuneplaner. I 2014 var det en tydelig nedgang for reguleringsplaner til 20 pst.

og en økning for kommuneplaner til 67 pst. Dette kan bety at flere saker med nasjonale eller viktige regionale interesser avklares på det mer overordnede kommuneplannivået, og at saksbehandlingen blir mer effektiv på reguleringsplannivå. Det samlede antallet planer som møtes med innsigelser har også gått ned. I 2013 ble det fremmet i alt 701 innsigelser til de 2 094 planene som var på høring, mens tilsvarende tall i 2014 var 537 innsigelser til 2 323 planer. Gjennomsnittlig antall dager det tar å få behandlet et privat forslag til detaljregulering gikk ned med syv pst. fra 2013 til 2014, og var i 2014 på 245 dager (KOSTRA, SSB).

Det ble i 2014 vedtatt 2 014 reguleringsplaner i kommunene. Det ble vedtatt 57 samfunnsdeler til kommuneplaner og 105 kommune- og kommunedelplaner for areal. Hvert år blir mellom 1 og 2 pst. av innsigelsessakene avgjort i departementet. Regjeringen har i økende grad godkjent planene i samsvar med kommunens vedtak. Antallet innsigelsessaker som kommer til departementet for endelig avgjørelse er redusert fra et snitt på 38 i perioden 2005-2012 til 17 saker i 2013, 21 i 2014 og 19 saker per 1. september 2015. Av innsigelsene avgjort i departementet fra høsten 2013 til høsten 2015 er 59 pst. godkjent i samsvar med kommunens vedtak. Nedgangen i antall innsigelsessaker som behandles av departementet kan sees i sammenheng med at Regjeringen har bedt fylkesmenene og andre innsigelsesmyndigheter om å delta aktivt tidlig i planprosessene og legge økt vekt på lokalt selvstyre.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å fornye, forenkle og forbedre planprosessene for å oppnå raskere og bedre planlegging.

Regjeringen viderefører og forsterker tiltak som skal gjøre planleggingen enklere og raskere gjennom bedre utnyttelse av IKT-verktøy. Tiltakene skal bidra til mer digital medvirkning i planprosessene, bedre datagrunnlag (grunndata og tematiske geodata) og større utbredelse av digitale planer i kommunene. Dette innebærer modernisering av standarder for framstilling av arealplaner, system for hvordan planbestemmelser kan inngå i digitale systemer og framstilling av planer tredimensjonalt. Det skal også ses på metoder for å få til sømløs dataflyt i planleggings- og byggefasen. Tiltakene på plansiden vil bli samordnet med effektiviseringen av byggesaksprosessene og satsingen på *Byggnett*. Det foreslås i alt 20 mill. kroner til videreføring og økt digitalisering på plansiden.

Det lokale selvstyret skal vektlegges i planleggingen. Det er viktig å sikre god og tydelig rolleavklaring mellom aktørene i planarbeidet, arbeide for tidlig avklaring av konflikter, effektivt samarbeid, og at det er en felles forståelse blant alle aktørene om å bidra til helhetlige og gode løsninger. Departementet arbeider derfor kontinuerlig med å redusere antallet innsigelser for å effektivisere de kommunale planprosessene. En evaluering av forsøket med samordning av innsigelser ved tolv fylkesmannsembeter vil starte opp høsten 2015.

Gjennom det pågående arbeidet med kommunereformen legger Regjeringen til rette for at kommunene kan bli større, og dermed ha mer kompetanse og bedre forutsetninger for å gjennomføre helhetlig samfunnsplanlegging.

Regjeringens målsetting om å bygge vei og jernbane raskere gjennom å redusere planleggingstiden videreføres. Enkelte store samferdselsprosjekter er så viktige at økt bruk av statlig planlegging er nødvendig for å sikre effektivitet og gode løsninger. Det er igangsatt statlig plan for E10 Hålogalandsveien i Nordland og Troms og E39 Stord-Os i Hordaland, og det er besluttet å bruke statlig plan for felles planlegging av E16/Ringeriksbanen. Det forventes bruk av statlig plan for flere prosjekter av nasjonal betydning. Arbeidet med å legge til rette for en mer effektiv planbehandling og enklere planprosesser på alle nivåer videreføres, herunder ytterligere tiltak for å forenkle og forbedre plan- og bygningsloven med forskrifter.

Det er mange ulike interesser knyttet til bruk og vern i områdene langs kysten. Departementet vil derfor styrke veiledningen om planlegging i sjø etter plan- og bygningsloven.

For å oppnå gode helhetlige løsninger på tvers av kommunegrenser skal den regionale planleggingen videreutvikles, blant annet innen temaene bolig, areal og transport. Videre skal departementet se nærmere på hvordan det kan gis bedre forutsetninger for næringsutvikling og spredt utbygging i områder for landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsformål (LNFR-områdene), basert på virkemidlene i plan- og bygningsloven.

Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging vil bli fulgt opp gjennom veiledning og dialog, og i departementets behandling av enkeltsaker. Retningslinjene er et viktig verktøy for å samordne statlig, kommunal og fylkeskommunal planlegging, og for å oppnå mer effektive planprosesser. På bakgrunn av evalueringen av *Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen*, vil ret-

ningslinjene bli revidert. Evalueringen gir en anbefaling om at retningslinjene utvikles videre, blant annet ved at målsettingene tydeliggjøres og med et tydeligere skille mellom de tre geografiske områdene i retningslinjene.

Departementet bidrar til det fireårige forskningsbaserte evalueringsprogrammet for plan- og bygningsloven i regi av Norges forskningsråd (EVAPLAN2008). Innsatsen for økt planutdanning og plankompetanse videreføres, blant annet gjennom samarbeidsavtalen mellom departementet og KS om videre- og etterutdanningstilbud innen samfunnsplanlegging i regi av Sekretariatet for etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS). Departementet vil fortsatt støtte opp under fylkenes opplæringstiltak rettet mot kommunene innenfor planlegging.

Departementets nettverk for kommunal og regional planlegging videreføres. Arbeidet med å oppdatere og revidere veilederen Reguleringsplan (T-1490), med særlig vekt på at den skal bidra til en effektiv og forbedret planbehandling, ferdigstilles.

Hovedmål 2 Attraktive, levende og bærekraftige byer og tettsteder

Regjeringen vil bidra til å utvikle attraktive, levende og bærekraftige byer og tettsteder. Gjennom helhetlig og samordnet planlegging etter plan- og bygningsloven er det et mål å bidra til gode og miljøvennlige løsninger for boligforsyning og transport i byer og byregioner. Byene skal være attraktive, trygge og ha gode og likeverdige livsbetingelser for alle innbyggere. Byutviklingen skal gi levende byer med god kvalitet i byrom og utearealer, levende handel og fremme hensyn til miljø og helse, blant annet gjennom sammenhengende grøntstruktur og gode muligheter for sykling og gange.

Rapport

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider med byutviklingsspørsmål på flere arenaer og i samarbeid med ulike aktører på kommunalt, regionalt og statlig nivå, samt privat sektor. Departementet har blant annet ansvaret for flere byutviklingsprogrammer.

Det 5-årige programmet *Plansatsing mot store byer* startet opp i 2013. Programmet er rettet mot de største byområdene med den sterkeste befolkningsveksten, og skal medvirke til framtidsrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging. Et viktig mål er å styrke

kompetansen og kapasiteten til sentrale aktører i deres arbeid med å oppnå helhetlig og samordnet byutvikling. Herunder er det viktig å bidra til mer samarbeid på tvers av sektor- og kommunegrensene. Det gis årlig driftsmidler til fylkesmennene som representerer de fire største byområdene, til deres oppfølging av kommunenes boligbygging. Det gis videre tilskudd til de tre fylkeskommunene Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland til plansamarbeid innenfor bolig-, areal- og transportplanlegging. Det ble i 2014 også gitt tilskudd til bykommuner til pilot- og forbildeprosjekter som synliggjør en bærekraftig bolig- og bypolitikk, og det er lyst ut tilskuddsmidler for 2015. Det vises til nærmere omtale av bruken av driftsmidler og tilskuddsmidler under programmet *Plansatsing mot store byer* henholdsvis under kap. 500, post 21 og kap. 590, post 61 Bærekraftig byutvikling.

Programmet *Plansatsing mot store byer* omfatter også midler til forskning innen byrelaterte utfordringer. I regi av Norges Forskningsråd ble det i 2013 lyst ut midler under programmet *Miljø 2015* med overskriften *Planlegging og strategier for godt bymiljø*, jf. omtale under kap. 500, post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd.

Programmet *Framtidens byer* (2008–2014) hadde sitt siste år i 2014, og det har blitt lagt særlig vekt på formidling og erfaringsoverføring knyttet til klimavennlig og attraktiv byutvikling. Rapporter og eksempler fra programmet er tilgjengelig på departementets nettside. Evalueringsrapporten konkluderer med at *Framtidens byer* har vært et egnet virkemiddel for å nå målene, jf. følgeevaluering av *Framtidens byer*, sluttrapport mars 2015, fra Rambøll Management Consulting Norge. Programmet har bidratt til å styrke byene på deres vei mot å bli mer klimavennlige og til å forbedre byenes fysiske miljø. Rambøll vurderer at *Framtidens byer* har gitt noen varige bidrag, i form av konkrete verktøy og strategier, men også arbeidsmåter som byene, næringslivet og staten vil kunne ta med seg videre i det framtidige klima- og miljøarbeidet. Samtidig legger Rambøll i sin rapport til grunn at *Framtidens byer* var et avgrenset program, og utgjorde kun en liten del av det nasjonale arbeidet inn mot klimavennlige byer som er gode å leve i.

Samarbeidet mellom staten og Oslo kommune i Groruddalen (2007–2016) har fortsatt i 2014 og 2015 i henhold til intensjonsavtalen. Gjennom satsingen samarbeider stat og kommune med å bedre levekår og nærmiljø. Det langsiktige målet for Groruddalssatsingen er å bidra til bærekraftig byutvikling, synlig miljøopprusting, bedre livskva-

litet og samlet sett bedre levekår i Groruddalen. Foreløpige evalueringer viser at områdene som har deltatt i satsingen er styrket, både sosialt og gjennom fysisk opprustning. I sluttevalueringen av Groruddalssatsingen som ferdigstilles våren 2016, vil konkrete resultater og erfaringer fra satsingen legges fram. Staten og Oslo kommune inngikk høsten 2015 en intensjonsavtale om 10 nye år med målrettet innsats i Groruddalen fra 2017.

Fra og med 2014 har staten inngått et samarbeid med Oslo kommune og Drammen kommune om områdesatsinger i henholdsvis indre Oslo øst og på Fjell i Drammen. Oslo kommune har satt av 25 mill. kroner til en særlig innsats i indre Oslo øst. Det ble over statsbudsjettet både i 2014 og i 2015 bevilget til sammen 25 mill. kroner til satsingen fra flere departementer.

Departementene som deltar i satsingen i indre Oslo øst er også involvert i satsingen på Fjell i Drammen. Midlene er imidlertid i sin helhet bevilget over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett.

I 2015 har Vista Analyse gjennomført en evaluering av statens samlede områdesatsinger. Rapporten viser til at områderettet satsing fra statens side bør være forankret i lokale behov. Staten har imidlertid en viktig rolle med å legge til rette for kunnskapsdeling og læring knyttet til tjenesteutvikling. Rapporten anbefaler at statlige og kommunale aktører forut for oppstart bør sørge for felles definerte mål som er politisk forankret, en felles forståelse av hvilke virkemidler som er nødvendige for å nå målene, og en avklaring av hvilke aktører som bør involveres og hvilke roller de skal ha. Det anbefales videre noen organisatoriske og økonomiske grep for at effekten av statens engasjement skal bli best mulig.

Departementet har i 2014 og 2015 fått utarbeidet flere rapporter om sammenhenger og utfordringer knyttet til sentrumsutvikling og handel for å styrke kommunenes kompetanse på feltet. En hovedutfordring er at sentrumshandelen taper markedsandeler i de fleste norske bysentra. I tillegg har Norsk Sentrumsutvikling sluttført rapporten *Vitalisering av norske bysentre – en norsk BID-ordning* basert på det internasjonale konseptet Business Improvement District (BID), med støtte fra departementet. Rapporten belyser hvordan bruk av verktøyet BID kan bidra til å styrke et forpliktende samarbeid mellom offentlige og private aktører om å vitalisere norske bysentre.

Statens bymiljøpris ble i 2014 tildelt Alta kommune for arbeidet med å etablere sykkelbyen Alta. Fra og med 2015 er Statens bymiljøpris slått sammen med prisen Attraktiv stad til den nye pri-

sen «Attraktiv by: Statens pris for bærekraftig by- og stedsutvikling». Trondheim kommune ved St. Olavs hospital fikk i juni 2015 prisen for lokaliseringen av St. Olavs hospital. Ved å lokalisere sykehuset til bykjernen har Trondheim kommune, fylkeskommunen og Sjukehusbygg (Helse Midt-Norge) sammen realisert et byutviklingsprosjekt med høy kvalitet som kan tjene som et forbilde for offentlig planlegging.

Departementet har videreført sitt arbeid i Forum for stedsutvikling sammen med andre departementer og direktorater. Hovedmålgruppen er små og mellomstore byer og tettsteder. Hensikten er å øke kommunenes kompetanse på stedsutvikling og bedre samarbeidet mellom ulike forvaltningsnivåer og fagmiljøer.

Byplanlegging har et langsiktig perspektiv, og god byutvikling krever en bred tilnærming. For å kunne vurdere måloppnåelse av departementets engasjement og bidrag til god byutvikling er det sentralt å videreutvikle arbeidet med byindikatorer, samt gjennomføre evalueringer av byutviklingsprogrammene som departementet er engasjert i. For programmene som har pågått over flere år, Groruddalssatsingen og *Framtidens byer*, har det vært gjennomført henholdsvis midtveis- og følge/sluttevalueringer som synliggjør resultater av satsingene. Samtidig vil denne typen evalueringer også gi viktig kunnskap til bruk for utformingen av eventuelle framtidige satsinger. De er blant annet med på å tydeliggjøre hvilke type utfordringer som ikke lar seg håndtere innenfor rammen av et byutviklingsprogram.

Strategier og tiltak

Arealpolitikken, hvordan vi planlegger byene, er nøkkelen til bærekraftig byutvikling. Alle beslutninger om lokalisering og utforming av næringsvirksomhet, boliger og infrastruktur legger føringer for hvordan byene og byregionene vil fungere i framtiden. Planlegging er derfor et helt sentralt verktøy for å sikre bærekraftig byutvikling.

Klimautfordringer og global oppvarming er en av de største utfordringene i vår tid. Norge har forpliktet seg til nasjonale utslippsreduksjoner. God planlegging for de største byområdene bidrar til å løse komplekse utfordringer knyttet til boligbygging, transport, klimagassutslipp, arealbruk, klimatilpasning, helse og livskvalitet.

Befolkningsveksten krever en helhetlig og samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging både innad i byene og på tvers av kommunale grenser. I planleggingen og de løsningene som velges, må attraktivitet og kvalitet i omgivelsene

legges til grunn. Fortetting med kvalitet og utbygging ved kollektivknutepunkter gir gode og framtidsrettede løsninger. Dette har både et regionalt og et lokalt hverdagslivsperspektiv. Når boliger, skoler, barnehager, butikker og næringsliv lokaliseres med innbyrdes korte avstander eller nær kollektivtransportsystemet blir det mulig å nå de daglige gjøremålene uten å bruke bil. Det vises til *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging*, jf. omtale under hovedmål 1. Departementet vil følge opp prinsippene blant annet gjennom programmet *Plansatsing mot store byer* og videreføringen av det regionale plansamarbeidet rundt de største byområdene. Tilskudd gis til store bykommuner til pilot- og forbildeprosjekter som synliggjør en bærekraftig bolig- og bypolitikk.

Regjeringen vil gjennomføre en kommunereform som fører til at kommunegrensene samsvarer bedre med dagens bo- og arbeidsmarkedsregioner. Dette vil gi grunnlag for utvikling av mer attraktive lokalsamfunn der utvikling av boligområder, arbeidsplasser og tjenestetilbud kan sees i sammenheng.

Det vises også til Regjeringens arbeid med helhetlige bymiljøavtaler og byutviklingsavtaler, jf. Meld. St. 14 2014–2015 *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*, der forholdet mellom bymiljøavtaler og byutviklingsavtaler er nærmere beskrevet. Arealdimensjonen i bymiljøavtalene skal følges opp gjennom byutviklingsavtaler mellom relevante fylkeskommunale, kommunale og statlige aktører. Byutviklingsavtalene skal være et verktøy for å sikre forpliktende samarbeid mellom de ulike partene for å gjennomføre tiltak i handlingsprogrammet til de regionale eller interkommunale bolig-, areal- og transportplanene. Byutviklingsavtalene vil kunne sikre en mer koordinert stat, gi mindre behov for bruk av innsigelser og sørge for aktiv statlig deltagelse i de tiltakene som berører statlig virksomhet. Det tas sikte på at byutviklingsavtaler i første omgang inngås for Oslo/Akershusområdet, Bergensområdet, Trondheimsområdet og Stavangerområdet.

Det er først og fremst kommunene som har ansvar for å bidra til gode levekår for sine innbyggere. Et samarbeid mellom stat og kommune, som ser flere virkemidler i sammenheng, kan imidlertid være et godt tiltak for å bedre miljø, boforhold og levekår i et geografisk avgrenset område. Departementet vil fortsette samarbeidet med Oslo kommune og Drammen kommune om satsing i områder med store levekårsutfordringer, for å gi byene større muligheter til å møte disse utfordringene. Evalueringen fra Vista Analyse fra

2015 vil være et viktig bidrag i det videre arbeidet med områdesatsinger.

Groruddalssatsingen i Oslo er den mest omfattende områdesatsingen departementet deltar i. Staten og Oslo kommune har inngått en intensjonsavtale om samarbeid fra 2017 om videre områderettet innsats i Groruddalen. Aktuelle innsatsområder er barnehage/skole, sysselsetting og nærmiljø.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil bidra med kunnskap og verktøy som kan styrke det lokale engasjementet for sentrumsutvikling, herunder et levende og konkurransedyktig handels- og servicetilbud.

Forum for stedsutvikling vil videreføre arbeidet med kunnskaps- og erfaringsformidling overfor fylkeskommuner og kommuner gjennom nasjonale og regionale konferanser, fagsamlinger og regjeringen.no.

Hovedmål 3 Kart og eiendomsinformasjon som felles grunnlag til nytte for privat og offentlig bruk

Kart, geodata og eiendomsinformasjon skal ha tilfredsstillende kvalitet og være tilgjengelig for innsyn og nedlasting hos offentlige og private brukere.

Rapport

Pålitelige og oppdaterte kart- og eiendomsdata gir grunnlag for økt sikkerhet ved ferdsel til sjøs og til lands. Det er produsert sammenhengende elektroniske sjøkart for hele norskekysten, men fremdeles mangler det tilfredsstillende flatedekkende dybdemålinger i mange kystområder. Kartleggingssamarbeidet mellom staten og kommunene, *Geovekst*, gjennomfører hvert år en rekke felles kartleggingsprosjekter ut fra partenes behov. Det ble etablert noe mindre data enn planlagt i 2014 på grunn av dårlige værforhold i Nord-Norge. Kartverket tok i bruk tre nye målebåter for målinger i kystnære områder i 2014. Dette har gitt gode resultater i form av 10 pst. redusert tid fra måling til publisering (gjennomløpstid) og en foreløpig effektiviseringsgevinst på 25 pst. i innsamling av data. Arbeidet med å innføre nytt felles høydegrunnlag for hele landet tilpasset moderne satellittoppmåling (NN2000), er i rute. Grunnlaget er per 31.12.2014 innført i 140 kommuner.

2014 var preget av høy aktivitet i eiendomsmarkedet, noe som resulterte i flere tinglysinger enn antatt. Selv med høy aktivitet ble 98,4 pst. av tinglysingssakene behandlet i løpet av fire dager. Kartverket er godt i gang med utvikling av

et nytt elektronisk tinglysningssystem og regner med at de første brukerne vil få tilgang tidlig i 2016. Arbeidet med å restrukturere grunnboka gjennom prosjektet *Ny grunnbok* er gjennomført.

Strategier og tiltak

Arbeidet med et nytt system for elektronisk tinglysning er sterkt etterspurt av brukerne, og er en prioritert oppgave i 2014–2016. En samfunnsøkonomisk analyse viser at elektronisk tinglysning vil ha en potensiell samfunnsgevinst på mellom 1,3 og 1,7 mrd. kroner. Nytt system for elektronisk tinglysning vil være klart for de første brukerne i 2016.

For eiendomsdata foreslår Regjeringen en engangsbevilgning på 10 mill. kroner i 2016 til tiltak for å øke digitalisering av pantebok og for strukturering av matrikkel som grunnlag for verdikning og bedre tjenester både i kommuner og privat næringsliv.

Gode sjøkart er avgjørende for sikkerhet til sjøs, for kartlegging av naturressurser og for næringsutvikling i kyst- og sjøområder. Nye målebåter gir raskere sjømålinger og videre databehandling. Det er utfordrende å få til gode dybdemålinger i grunne sjøområder. Det skal derfor utføres arbeid med testing av ulike metoder for slik datafangst. Regjeringen foreslår en engangsbevilgning på 10 mill. kroner i 2016 til tiltak for å øke prosesseringen av dybde-data, slik at oppdaterte sjøkartdata kan leveres raskere og bidra til sikrere ferdsel til sjøs. Dette vil også gi økt sysselsetting for ingeniører og konsulenter i et område som opplever økt arbeidsledighet.

Referanserammen (det geodetiske grunnlaget) som all oppmåling i Norge baseres på, består av svært nøyaktig innmålte referansepunkter, nasjonalt og globalt. Grunnet kontinuerlige endringer i jordas form, rotasjon og gravitasjonsfelt og andre globale og lokale endringer, er det behov for kontinuerlig overvåking av denne referanserammen.

Regjeringen foreslår en bevilgning på 36 mill. kroner over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett for å etablere en sammenhengende og detaljert digital høyde- og terrengmodell. Dette vil gi bedre grunnlag for planlegging og prosjektering av infrastruktur og boliger, beredskap og klimatilpasning. Etableringen skjer i samfinansiering med flere fagetater over en periode på 4–5 år.

På mange samfunnsområder vil det være nyttig med en nasjonalt sammenhengende detaljert digital høyde- og terrengmodell. Det vil blant annet være nyttig for vurdering av fare for ras,

skred og flom, og for analyser om vann- og vindkraftutbygging. Det vil også være nyttig for tidlig vurdering av kulturminner, mineralforekomster og skogproduksjon. I dag gjennomføres slik kartlegging gjennom regionalt avgrensede enkeltprosjekter i spleiselag mellom regionale aktører. I

2015 gjennomfører Kartverket og departementet i samarbeid med flere fagetater en pilot i fem utvalgte områder som grunnlag for å klargjøre spesifikasjoner, kostnader og framdrift for det videre arbeidet med en slik digital høyde- og terrengmodell.

Kap. 590 Planlegging og byutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
21	Spesielle driftsutgifter	46 465		
50	Miljøforskningsinstituttene	6 400		
61	Bærekraftig byutvikling, <i>kan overføres</i>	40 575	18 550	19 088
65	Områdesatsing i byer, <i>kan overføres</i>	42 000	29 000	29 841
70	Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	515	550	
71	Internasjonale organisasjoner	734	700	720
72	Tilskudd til bolig-, by og områdeutvikling, <i>kan overføres</i>			55 245
81	Lokal kompetanse og universell utforming, <i>kan overføres</i>	9 110	4 350	4 476
	Sum kap. 0590	145 799	53 150	109 370

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 71 økt med 0,099 mill. kroner til 0,799 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten ble i 2015 flyttet til kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 21 Spesielle utgifter. Det vises til rapportering og bevilgningsforslag under kap. 500, post 21.

Post 50 Miljøforskningsinstituttene

Bevilgningen på posten ble i 2015 flyttet til kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd. Se nærmere omtale under denne posten.

Post 61 Bærekraftig byutvikling, kan overføres

Mål for ordningene

Under programmet *Plansatsing mot store byer* er det to tilskuddsordninger, tilskudd til *Regionalt plansamarbeid for samordnet bolig-, areal- og tran-*

sportplanlegging og tilskudd til *Bolig-, areal- og transportplanlegging for en bærekraftig og attraktiv byutvikling*.

Tilskuddene skal bidra til at veksten i byene møtes med bedre regional planlegging, bedre kollektivtransport på tvers av kommunegrensene, utvikling av gode bysentre og økt boligbygging. Bedre bruk av areal vil gi høyere livskvalitet i form av lettere tilgjengelige boliger, mindre nedbygging av natur og landbruksareal, bedre bymiljø, og mindre reisetid og forurensning.

Tildelingskriterier

Regionalt plansamarbeid for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging

Tilskuddsmidlene går til regional bolig-, areal- og transportplanlegging i de tre storbyområdene (Bergen, Trondheim, Stavanger). Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag fylkeskommuner kan søke om inntil to millioner kroner per år, til utarbeidelse og oppfølging av regionale bolig-, areal- og transportplaner. Tilskuddsmidlene skal bidra

til utarbeidelse av mer helhetlige, forpliktende og langsiktige planer og oppfølging av disse. Ved tilde- ling av tilskudd legges det vekt på at rapport for foregående år og søknad om tilskudd er i tråd med føringene i *Statlige planretningslinjer for sam- ordnet bolig-, areal-, og transportplanlegging*, samt aktiv deltakelse i det faglige nettverket som er eta- blert under ordningen.

Bolig-, areal- og transportplanlegging for en bærekraftig og attraktiv byutvikling

Tilskuddsmidlene går til pilot- og forbildeprosjek- ter i de største byområdene med et helhetlig grep på byplanlegging. Et grunnleggende premiss for tildeling av tilskudd er at byene skal være bære- kraftige og attraktive, der det skapes gode rammer og legges til rette for menneskers og næringslivets behov. I bærekraftbegrepet inngår både en sosial, økonomisk og miljømessig dimensjon.

Fra og med 2014 har det vært en særskilt utlysning med nærmere angitte kriterier, rettet mot de største byområdene med den sterkeste veksten. Kommunene Bergen, Oslo, Stavanger og Trondheim kan søke om midler til prosjekt i egen kommune eller til fellesprosjekt med en eller flere kommuner i samme region. I utlysningen for 2015 er det utdypet noen eksempler på aktuelle pro- blemstillinger innenfor temaene boligbygging, transport- og Smart City-løsninger som det kan søkes på. Pilot- og forbildeprosjektene skal for- trinnsvis dreie seg om utvikling og/eller utprøving av planverktøy, planprosesser, analyser og indikatorer. Utprøving av ulike aspekter ved begrepet attraktivitet i arbeidet med bolig-, areal- og transportplanlegging er sentralt. Det legges videre vekt på at prosjektene skal kunne brukes som eksempler for andre byer og byregioner, at de skal bidra til å øke kunnskapsgrunnlaget og at de bidrar til samarbeid på tvers av ulike forvalt- ningsnivåer og budsjettområder, samt samarbeid med næringsliv og andre private aktører.

Oppfølging og kontroll

Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det blir mottatt årsrapporter og regnskapsrapporter. Det er for begge tilskudds- ordningene etablert faglige nettverk som gjør det mulig å følge opp prosjektene, utveksle erfaringer og kontrollere at arbeidet gjennomføres i henhold til intensjonene.

Rapport

I 2014 ble det bevilget til sammen 30 mill. kroner til programmet *Plansatsing mot store byer*. Av dette ble til sammen 10 mill. kroner satt av til *Regionalt plansamarbeid for samordnet bolig-, areal- og trans- portplanlegging* og 15 mill. kroner til *Bolig-, areal- og transportplanlegging for en bærekraftig og attraktiv byutvikling*. Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner på henholdsvis 6 mill. kroner og 12 mill. kroner ble bevilget under kap. 590, post 61. Midler knyttet til drift av ordningene på hen- holdsvis 4 mill. kroner og 3 mill. kroner ble bevil- get under kap. 590, post 21. I tillegg ble det satt av 5 mill. kroner til forskning innenfor temaene under programmet *Plansatsing mot store byer* under kap. 500, post 50.

Bevilgningen under kap. 590, post 61 på 6 mill. kroner til *Regionalt plansamarbeid for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging* har blitt gitt som tilskudd til fylkeskommunene Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland. Gjennom denne typen samarbeid kan byregionene oppnå mer helhetlig lokalisering av bosetting, handel og arbeidsplas- ser, og mer effektive areal- og transportløsninger.

Bevilgningen under kap. 590, post 61 på 12 mill. kroner til *bolig-, areal- og transportplanlegging for en bærekraftig og attraktiv byutvikling* har blitt gitt som tilskudd til store bykommuner til pilot- og for- bildeprosjekter som synliggjør en bærekraftig bolig- og bypolitikk. Tilskuddene og nettverks- arbeidet bidrar til økt samarbeid og erfaringsover- føring.

I 2014 ble det bevilget 34,5 mill. kroner til programmet *Framtidens byer*. Av dette ble det benyttet 19 mill. kroner under kap. 590, post 61 til tilskudd til bykommunene, 6 mill. kroner under kap. 590, post 81 til prosjekter initiert av andre aktører enn bykommunene og 9,5 mill. kroner under kap. 500, post 21 til drift av programmet. 2014 var siste året i programperioden. Det vises til Prop 1 S (2014–2015) for nærmere omtale av bruk av midlene.

Bevilgningen på posten videreføres i 2015 med unntak av bevilgningen til *Framtidens byer*, som ble avsluttet i 2014.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning til tilskudd til kommu- ner og fylkeskommuner under programmet *Plan- satsing mot store byer* under kap. 590, post 61 på 19,1 mill. kroner.

Det legges opp til at *Plansatsing mot store byer* videreføres med en samlet bevilgning på om lag

29 mill. kroner i 2016. I tillegg til bevilgning under kap. 590, post 61 vil det bli satt av midler til drift av programmet under kap. 500, post 21, og til forskning under kap. 500, post 50.

Post 65 Områdesatsing i byer, kan overføres

Mål for ordningene

Områdesatsingene og statens engasjement skal bidra til å bedre de fysiske omgivelsene, stimulere til økt deltakelse i nærmiljøet og motvirke negativ utvikling i byområder. For de to områdesatsingene i Oslo brukes tilskuddet til ulike tiltak for fysisk opprustning. For Fjell i Drammen går tilskuddet både til områdeutvikling og tjenesteutvikling. Det vises også til omtale under kap. 590, post 72 og boks 6.1.

Tildelingskriterier

Områdesatsing i Groruddalen

Tilskuddet til Groruddalssatsingen skjer på bakgrunn av søknad fra Oslo kommune om støtte til tiltak for program 2 Alna, grøntstruktur, idrett og kulturmiljø. Midlene disponeres av etater i Oslo kommune og bydeler i Groruddalen.

Områdesatsing i indre Oslo øst og Fjell (Drammen)

Tildeling av tilskudd til satsingen i indre Oslo øst og Fjell i Drammen skjer på bakgrunn av søknad fra kommunene og dialog med departementet. Kommunene definerer aktuelle prosjekter som de søker om midler til, innenfor rammen av formålet med tilskuddene og ut fra egen prosjektplan for områdesatsingene.

Oppfølging og kontroll

Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det blir mottatt årsrapporter og regnskapsrapporter.

Rapport

Områdesatsing i Groruddalen

I 2014 ble det bevilget 32 mill. kroner under kap. 590 Byutvikling og planlegging, post 65 Områdesatsinger i byer til tiltak i Groruddalen. I budsjettet for 2015 er bevilgningen redusert til 19 mill. kroner, i hovedsak som følge av at 10 mill. kroner ble overført til Klima- og miljødepartementets arbeid med Groruddalssatsingen. I tillegg ble det satt av 1 mill. kroner til satsingen under kap. 500, post 21.

I 2014 og så langt i 2015 er midlene benyttet til å lage gang- og sykkelveier, opprustning av utearealer, og styrking av organisasjoner og frivilligheten.

Effekten av tilskuddet må ses i sammenheng med det som gjøres på de andre områdene innenfor satsingen. Midtveisevalueringen for Groruddalssatsingen peker nettopp på at det er en koordinert satsing, og ikke kun en rekke løsrevne enkelttiltak, som bidrar til økt sannsynlighet for måloppnåelse. Det ble konkludert med at Groruddalssatsingen i all hovedsak er på vei i retning av målet. Sluttevalueringen som ferdigstilles våren 2016, vil vise endelige erfaringer, resultater og effekter fra satsingen.

Områdesatsing i indre Oslo øst og Fjell (Drammen)

Områdesatsingene i indre Oslo øst og Fjell (Drammen) ble startet opp i 2014. Under kap. 590 Byutvikling og planlegging, post 65 Områdesatsing i byer ble det både i 2014 og 2015 bevilget henholdsvis 3 mill. kroner og 7 mill. kroner til disse satsingene. I tillegg ble det satt av til sammen 4 mill. kroner til drifts- og utviklingsoppgaver under kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Midlene til områdesatsingen i indre Oslo øst har først og fremst gått til stedsutvikling i tilknytning til Tøyensatsingen i regi av Oslo kommune. Midlene til Fjell i Drammen har begge årene blitt fordelt likt på områdeutvikling og tjenesteutvikling i henhold til prosjektplan fra 2014.

Tilskudd over post 65 til tiltak i indre Oslo øst og Fjell i Drammen har pågått over kort tid, og det har så langt ikke vært gjennomført noen evaluering av oppnådde resultater.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 29,8 mill. kroner til områdesatsing under kap. 590, post 65, hvorav 19 mill. kroner til Groruddalssatsingen, 3,4 mill. kroner til indre Oslo øst og 7,4 mill. kroner til Fjell i Drammen.

Det vises også til forslag om 55,2 mill. kroner til områdesatsinger under kap. 590, post 72. Samlet foreslås det tilskuddsmidler til områdesatsinger over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett på 85 mill. kroner. I tillegg vil det bli satt av midler til drifts- og utviklingsoppgaver under kap. 500, post 21. Se også boks 6.1.

Boks 6.1 Områdesatsing i byer

For å bidra til å bedre de fysiske omgivelsene, stimulere til økt deltakelse i nærmiljøet og motvirke negativ utvikling, bidrar staten til såkalt områdesatsing i enkelte områder i storbyene med særskilte levekårsutfordringer. Det er inngått samarbeid om områdesatsing i Oslo (Goruddalen, indre Oslo øst, Oslo sør), Drammen, Bergen og Trondheim

I 2016 foreslås det statlige bevilgninger til områdesatsinger på til sammen om lag 166 mill. kroner. Enkelte midler er øremerket konkrete områder, de resterende fordeles på ulike områder etter søknader. Ordningene har ulike kriterier for tildeling og for hvem som kan søke. Hvor mye som tildeles det enkelte område er avhengig av søknadene som kommer inn.

Departementet vil i løpet av 2016 utarbeide felles søknads- og rapporteringsrutiner for deler av tilskuddene som er øremerket områdesatsingene i indre Oslo øst.

Det foreslås bevilgninger til områdesatsingene i 2016 over flere departementers budsjett:

- *Kommunal- og moderniseringsdepartementet*: Det foreslås om lag 85 mill. kroner til bomiljøtiltak, fysisk opprustning og områdeutvikling, samt tjenesteutvikling. Ordningene forvaltes av Husbanken og departementet. I tillegg vil det bli satt av midler til drifts- og utviklingsoppgaver i departementet.
- *Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet*: Det foreslås om lag 43 mill. kroner til tiltak som skal bidra til å bedre oppvekstsvilkår for barn og unge. Av disse er om lag

39 mill. kroner til forsøk med gratis kjernetid i barnehage (kap. 821, post 62). Disse skal fordeles mellom forsøkskommunene Oslo (bydelene i Groruddalen, Søndre Nordstrand og Gamle Oslo), Drammen og Bergen. Tilskuddsordningene forvaltes av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.

- *Klima- og miljødepartementet*: Det foreslås om lag 10 mill. kroner til Groruddalsatsingen programområde 2. Alna, grønnstruktur, idrett og kulturmiljø.
- *Arbeids- og sosialdepartementet*: Det foreslås om lag 4 mill. kroner blant annet til tiltak for sosiale tjenester for vanskeligstilte, integrering og inkludering. Tilskuddet forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- *Helse- og omsorgsdepartementet*: Det foreslås om lag 9 mill. kroner i tilskudd til styrking av helsestasjoner og skolehelsetjenesten, i Groruddalen, Oslo Sør og indre Oslo øst. Tilskuddet forvaltes av Helsedirektoratet.
- *Kulturdepartementet*: Det avsettes inntil 4 mill. kroner av spillemidlene til idrettsformål til tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet i indre Oslo øst.
- *Kunnskapsdepartementet*: Det foreslås bevilget 10 mill. kroner til tiltak som kan gi konkret bedring av levekår og skolemiljø i Groruddalen og Oslo Sør. Midlene tildeles fra Utdanningsdirektoratet til Oslo kommune. Det vises til omtale under kap. 226, post 21 i budsjettproposisjonen for Kunnskapsdepartementet.

Post 70 Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene

I 2014 ble det bevilget 515 000 kroner til Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). Midlene ble benyttet til deltakelse på nasjonale og internasjonale samarbeidsarenaer, til kompetansebygging om konsekvensutredninger og mindre utredningsarbeider med formål å kunne gi faglige råd til departementet.

I 2015 er det bevilget 550 000 kroner til en tilskuddsordning, der miljøforskningsinstituttene kan søke om midler til tiltak knyttet til planfaglig forskning og utvikling.

Tilskuddsordningen foreslås ikke videreført i 2016. Det foreslås å benytte midlene til å øke sat-

singen på *Joint Programming Initiative Urban Europe* (JPI Urbant Europa) under kap. 500, post 50.

Post 71 Internasjonale organisasjoner

Bevilgningen dekker Norges medlemskap i International Hydrographic Organization (IHO). IHO er en mellomstatlig organisasjon som arbeider med tema knyttet til hydrografi, sjøkart og marint miljø. Medlemskontingenten baseres blant annet på samlet norsk tonnasje og betales i euro, og vil derfor variere noe fra år til år. Saldert budsjett for 2015 er 700 000 kroner.

Det foreslås en bevilgning på 720 000 kroner i 2016.

Post 72 Tilskudd til bolig- by og områdeutvikling, kan overføres

Mål for ordningen

Tilskuddet skal bedre de fysiske omgivelsene, stimulere til økt deltakelse i nærmiljøet og motvirke negativ utvikling i et område. Tilskuddet skal bidra til å forbedre bomiljøet og løse lokale utfordringer i boligområder. Ordningen skal blant annet bidra til å nå målet om at alle skal bo trygt og godt. Det vises også til omtale under kap. 590, post 65 og boks 6.1.

Tilskuddet forvaltes av Husbanken.

Tildelingskriterier

Tilskuddet skal gå til tiltak i Groruddalen i Oslo, indre Oslo øst og områder i Bergen og Trondheim med miljømessige og sosiale utfordringer. Tilskudd til fysiske tiltak skal bidra til miljøvennlige og universelt utformede boligområder gjennom å øke kvaliteten i både bygninger og uteområder. Tilskuddet kan også gis til informasjons- og kompetansetiltak.

Oppfølging og kontroll

Det skal rapporteres på hvert enkelt tiltak. Det er et felles statlig-kommunalt rapporteringssystem for hele Groruddalssatsingen hvor dette tilskuddet inngår, se <http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/>.

Rapport

I Groruddalssatsingen er det gjennomført fysiske tiltak som er godt synlige i bomiljøene og som kommer beboerne til nytte. Utearealer, lekeplasser og idrettsområder er etablert og oppgradert. I områdeløftene på Haugenstua og Stovner sentrum er to sentrale prosjekt ferdigstilt. Dette er opprustning av Haugenstua torg og ombygging av underetasjen i Fossum kirke hvor Bydel Stovners frivillighetssentral er flyttet inn.

Oslo kommune har utarbeidet en rapport om innsatsen. I 2014 gikk 41,4 mill. kroner av tilsagnsrammen til tiltak i Groruddalen. I 2015 er det satt av 36,1 mill. kroner.

I 2014 ble det startet opp et nytt områdeløft i indre Oslo øst. Satsingen ble tildelt 8,3 mill. kroner over denne posten i 2014 og 8,6 mill. kroner i 2015.

Områdeløftet i Bergen startet i 2011 i Årstad bydel, Indre Laksevåg og Ytre Arna. Tildelingen av midler var 6,7 mill. kroner i 2014 og 6,9 mill.

kroner i 2015. Trondheim ble i 2014 tildelt 2,6 mill. kroner til områdeløft i bydelen Saupstad-Kolstad, og i 2015 er det tildelt 2,7 mill. kroner til områdesatsingen i Trondheim.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. For informasjon om budsjetteringssystemet vises det til Prop. 1 S (2013–2014) for Kommunal- og regionaldepartementet, boks 3.2.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 1 mill. kroner til 55,2 mill. kroner i 2016. Av dette er 33,5 mill. kroner knyttet til tilsagn som skal gis i 2016 og 21,7 mill. kroner knyttet til tilsagn gitt i 2015.

Bevilgningsforslaget innebærer en tilsagnsramme på 55,8 mill. kroner. Av dette skal 37,1 mill. kroner gå til satsingen i Groruddalen i Oslo, 8,8 mill. kroner til indre Oslo øst, 7,1 mill. kroner til Bergen og 2,8 mill. kroner til Trondheim. Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 22,3 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VIII.

Post 81 Lokal kompetanse og universell utforming, kan overføres

Mål for ordningen

Målet med ordningen er å øke lokal kompetanse innen planlegging, kart og geodata, herunder universell utforming.

Tildelingskriterier

Ordningen retter seg i hovedsak mot målgrupper i privat og frivillig sektor. Ved tildeling vil det bli lagt særlig vekt på læring i nettverk og partnerskap, samarbeid på tvers av fagområder, sektorer, forvaltningsnivåer og geografiske grenser, og at prosjektene har allmenngyldig verdi. Dersom et prosjekt er flerårig må det legges opp til en etappevis framdrift, der det er mulig å nå minst ett delmål ved budsjettårets slutt. Andre hensyn enn ovennevnte kan også vektlegges, for å imøtekomme særlige samfunnsmessige behov eller aktuelle politiske prioriteringer. Det forutsettes at kommunene bidrar med en betydelig egeninnsats i de tilfellene tiltaket skjer i tett samarbeid med lokale myndigheter.

Prosjekter og tiltak som kvalifiserer til støtte skal kunne vise til resultater innenfor minst to kriterier, herunder økt plankompetanse, økt kvalitet og effektivitet i planarbeidet, verdiskaping basert på allment tilgjengelig kartinfo og geodata, bære-

kraftig utvikling lokalt og overføringsverdi til kommuner med like utfordringer.

Oppfølging og kontroll

Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det blir mottatt årsrapporter og regnskapsrapporter. Erfaringer og resultater etterspørres og formidles på egnede arenaer.

Rapport

I 2014 ble det bevilget 9,6 mill. kroner på posten, hvorav 6 mill. kroner til samarbeidsprogrammet *Framtidens byer*, 3 mill. kroner til utvikling av lokal plankompetanse og 0,6 mill. kroner til å øke kompetansen innenfor universell utforming.

Midlene på posten til *Framtidens byer* ble benyttet til prosjekter initiert av andre aktører enn bykommunene, for å oppfylle programmets mål og i henhold til nærmere angitte kriterier i budsjettproposisjonen til daværende Miljøverndepartementet. 2014 var programmets siste år. Det vises til Prop 1 S (2014–2015) for nærmere omtale av bruk av midlene. Se også rapportering under kap. 590, post 61.

Midlene til å øke plankompetansen innenfor universell utforming har blant annet blitt benyttet til tilskudd til forskning og utvikling av studieopplegg for bedre kunnskap om universell utforming i høyere planutdanning. I 2014 ble det også satt av 1,1 mill. kroner til dette formålet under kap. 590, post 21.

Bevilgningen på posten ble fordelt på om lag 25 prosjekter, organisasjoner og nettverk over hele landet. Tilskuddene har bidratt til økt plankompetanse lokalt. Samtidig er erfaringer og resultater fra disse blant annet ivarettatt og formidlet gjennom departementets utviklings- og kompetansearbeid.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning 4,5 mill. kroner til lokal plan-, kart- og geodatakompetanse i 2016, herunder til utvikling av lokal plankompetanse og utvikling av plankompetansen innenfor universell utforming. Bevilgningene til Senter for etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS), som driftes av KS, er fra og med 2015 innlemmet på denne posten. Det foreslås at SEVS mottar et beløp på 0,75 mill. kroner i 2016.

Kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	245 295	254 654	312 011
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	466 331	462 541	483 375
30	Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, <i>kan overføres</i>	52 747	20 700	60 000
	Sum kap. 0595	764 373	737 895	855 386

Vedrørende 2015: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 21 økt med 10 mill. kroner til 472,541 mill. kroner, jf. Prop. 119 S og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, pensjon, drift av tinglysnings-systemet *Regina* og andre driftskostnader knyttet til tinglysing i boret og fast eiendom, hvorav inntil 2 mill. kroner til arbeid i Kommunal- og moderniseringsdepartementet og ca. 25 mill. kroner til utvikling av nytt system for elektronisk tinglysing.

Bevilgningen foreslås økt med 57,4 mill. kroner, til 312 mill. kroner, i 2016. Det foreslås at bevilgningen til drift av matrikkelen på 46,2 mill. kroner overføres fra post 21 til post 1, slik at alle

utgifter relatert til tinglysing og eiendomsregistrering føres på samme post. Dette vil tydeliggjøre hvilke utgifter som er finansiert av gebyrinntektene under kap. 3595. Videre foreslås en engangsbevilgning på 10 mill. kroner for digitalisering av pantebok og strukturering av matrikkeldata.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten dekker lønn, pensjon og andre driftsutgifter knyttet til etablering og drift av den nasjonale

infrastrukturen for geografisk informasjon, blant annet sjøkartlegging, flyfotografering, føring av matrikkel og sikring av geodetisk grunnlag for Norge.

Budsjettforslag

Bevilgning til drift av matrikkelen på 46,2 mill. kroner foreslås overført fra post 21 til post 1, slik at det tydeliggjøres hvilke utgifter som er finansiert av gebyrinntektene under kap. 3595. I tillegg er bevilgningen prisjustert.

Det foreslås en økning på 36 mill. kroner for å finansiere arbeidet med en ny digital høyde- og terrengmodell, dvs. en måling av hele landet ved hjelp av flybåren laserscanning. Etter planen skal investeringene være ferdigstilt i løpet av en periode på 4–5 år. Programmet vil gi et bedre kunnskapsgrunnlag i forbindelse med klimautfordringer og flere analysemuligheter innen mange fagområder. Investeringene vil bli finansiert av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, sammen med andre departementer og etater med behov for slike data.

Det foreslås en engangsbevilgning på 10 mill. kroner for digitalisering av plandata med mål å få flere fulldigitale kommunale planregistre. Dette gir bedre og raskere tilgang til plandata, vil forenkle medvirkning og gi grunnlag for raskere utbygging. Det foreslås også en engangsbevilgning på 10 mill. kroner til kjøp av tjenester for prosessering av dybde data, slik at oppdaterte sjøkartdata kan leveres raskere. Dette bidrar til sikrere ferdseil til sjøs.

I tillegg foreslås bevilgningen økt med til sammen 11 mill. kroner som følge av pris- og lønnsjustering og avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Samlet sett foreslås bevilgningen økt med 20,8 mill. kroner, til 484,4 mill. kroner.

Det foreslås en fullmakt på 250 mill. kroner i 2016 for å kunne bestille kartgrunnlag og kartleg-

gingstjenester og inngå avtaler om kartleggings-samarbeid som går over flere år, jf. forslag til romertallsvedtak VI. Dette innebærer en økning fra tidligere år på 200 mill. kroner. Økningen er knyttet til behov for å bestille arbeid knyttet til ny digital høyde- og terrengmodell.

Post 30 Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, kan overføres

Posten dekker utbygging av det geodetiske observatoriet til Kartverket i Ny-Ålesund på Svalbard. Observatoriet i Ny-Ålesund har en nøkkelrolle i arbeidet med referanserammer og det globale samarbeidet om overvåking av jordkloden. Etableringen av observatoriet utgiftsføres og behandles som et selvstendig prosjekt, og inngår ikke i Kartverkets kapitalbalanse. Prosjektet har en samlet kostnadsramme på 355 mill. kroner.

Arbeidet med å bygge nytt geodesiobservatorium i Ny-Ålesund startet i 2012. Prosjektorganisasjonen er vel etablert, og framdriften har vært god i løpet av 2014 og hittil i 2015. Bygging av vei ble fullført sommeren 2014, med grunnsteinsnedleggelse av statsråd Jan Tore Sanner i oktober. Det meste av utstyret til anlegget er nå bestilt og leverandør for den siste større anskaffelsen (SLR-instrument – satellit laser ranging) er nå valgt. Dette tilsier at den første del av anlegget vil være i drift i 2018.

Budsjettforslag

Utgiftene i prosjektet vil variere mye fra år til år, avhengig av hvilke oppdrag som skal bestilles, hva som skal utføres av arbeid på Svalbard og hvordan kontraktene for utstyret utformes. I 2016 foreslås bevilgningen økt med 39,3 mill. kroner, til 60 mill. kroner. Dette er noe lavere enn opprinnelig planlagt, ettersom kontraktsinngåelse for SLR-instrument vil ta noe lengre tid enn forventet.

Kap. 3595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Gebyrinntekter tinglysing	61 078	371 122	422 457
02	Gebyrinntekter tinglysing, fast eiendom	366 982		
	Sum kap. 3595	428 060	371 122	422 457

Post 01 Gebyrinntekter tinglysing

På posten føres inntekter knyttet til gebyr for rettsregistrering av boretter og tinglysing i fast eiendom. Gebyrene er fastsatt i forskrift og basert på selvkostprinsippet.

I statsbudsjettet for 2015 ble de to postene for inntektsføring av gebyrinntekter, post 01 og 02, slått sammen til en inntektspost.

Det foreslås en bevilgningsøkning på 51,3 mill. kroner, til 422,5 mill. kroner. Økningen er basert på anslag over omsetningen i eiendomsmarkedene.

Gebyrer og priser i 2015 som foreslås videreført i 2016:

Gebyr	Pris
Tinglysningsgebyr (fast eiendom), inkl. pantedokument	525,-
Refinansiering av lån (fast eiendom)	200,-
Registrering på andel i borettslag, inkl. pantedokument	430,-
Første gangs innregistrering av andel i et borettslag	4 300,-
Bekreftet grunnboksutskrift	172,-
Sletting, utleggsforretning, konkurstmelding, tvangsdekning e.l.	0,-

Kap. 2465 Statens kartverk

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
24	Driftsresultat			
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	32 572	25 700	26 394
	Sum kap. 2465	32 572	25 700	26 394

Post 24 Driftsresultat

(i 1 000 kr)				
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
24.1	Driftsinntekter	-1 171 998	-1 066 600	-1 217 876
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	1 090 868	1 047 127	1 198 747
24.3	Avskrivninger	10 367	17 080	19 155
24.4	Renter av statens kapital	-643	2 393	-26
24.5	Fra/Til reguleringsfondet	71 406		
	Sum post 24			

Kartverket er en statlig forvaltningsbedrift som styrer den interne økonomien etter bedriftsøkonomiske regnskapsprinsipper. Kartverket rapporterer til statsregnskapet etter kontantprinsippet.

Arbeidet til Kartverket er finansiert på flere måter. I tillegg til den direkte bevilgningen over statsbudsjettet (kap. 595 postene 01, 21 og 30) kommer samfinansiering og inntekter fra formidling av kart, geodata og eiendomsinformasjon. Tinglysingsgebyrene inngår ikke i inntektsgrunlaget til Kartverket, men blir ført brutto på kap. 3595 Tinglysing.

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Tabell 6.25 Statens kartverks driftsinntekter

	(i mill. kr)		
	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Budsjett 2016
Bevilgning over statsbudsjettet, jf. kap. 595	763	728	853
Samfinansiering ¹	252	243	244
Inntekter og godtgjørelser fra formidling av kart, geodata og eiendomsinformasjon	119	87	120
Sum driftsinntekter	1 134	1 067	1 217

¹ For «Regnskap 2014» og «Budsjett 2016» er belastningsfullmakt inkludert i «Samfinansiering».

Regnskap 2014 er i tabellen ført opp i samsvar med Kartverkets bedriftsøkonomiske regnskap. Budsjett 2015 refererer seg til Prop. 1 S (2014–2015). Samfinansiering og formidlingsinntekter er basert på prognose fra Kartverket, og er avhengig av aktivitet og etterspørsel blant samarbeidsparter og brukere. Samfinansiering dekker kostnader til prosjekter som blir utført i fellesskap med kommunene, statlige etater, energiverk og andre deltakere i den geografiske infrastrukturen.

Inntekter fra salg av kart- og eiendomsinformasjon dekker litt over 10 pst. av Kartverkets samlede kostnader med innsamling, produksjon, reproduksjon og formidling av informasjon, medregnet kostnader til å utvikle nye produkter og til å utvikle nye formidlingstjenester.

Underpost 24.2 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Posten omfatter utgifter til lønn og andre driftsutgifter, blant annet etablering og oppgradering av den nasjonale geografiske infrastrukturen, og

Regjeringen tar sikte på at Kartverkets tilknytningsform endres fra forvaltningsbedrift til et bruttobudsjettert forvaltningsorgan fra og med 1. januar 2017.

Rapport

Kartverkets bedriftsøkonomiske driftsinntekter fordeler seg slik:

arbeidet med tinglysing i fast eiendom og boret. En del av dette gjelder kjøp av tjenester fra underleverandører.

Underpostene 24.3 Avskrivninger og 24.4 Renter av statens kapital

Avskrivningene og renter av statens kapital for Kartverket blir utregnet etter fast praksis på grunnlag av de kapitalgjenstandene som er bokførte per. 31. desember året før budsjettåret. Avskrivningene blir inntektsført i statsregnskapet på kap. 5491 post 30 og rentene på kap. 5603 post 80. Avskrivninger og renter av statens kapital er budsjettert ut fra en ventet bokført kapital på 103,3 mill. kroner per 31. desember 2015.

Underpost 24.6 Reguleringsfondet

Reguleringsfondet forslås flyttet fra underpost 24.5 til 24.6 i tråd med statens kontoplan. Et eventuelt avvik mellom det bevilgede beløpet under post 24 Driftsresultat og det regnskapsførte beløpet under posten reguleres ved overføringer fra/

til reguleringsfondet. Siden Kartverket styres etter et bedriftsøkonomisk regnskapsprinsipp, vil en vesentlig årsak til avvik mellom det faktiske driftsresultatet og det budsjetterte driftsresultatet rapportert etter statsregnskapets kontantprinsipp være terminforskyvinger i kontante inn- og utbetalinger. Per 31. desember 2014 var reguleringsfondet på 263,9 mill. kroner, noe som er en økning på 71,4 mill. kroner fra 2013.

Budsjettforslag

Bevilgningen på post 24 foreslås uendret, det vil si at summen av Kartverkets inntekter og utgifter skal gi et resultat på 0. Det foreslås at adgangen til å fravike driftsresultatet ved bruk av reguleringsfondet presiseres ved fullmakt, jf. forslag til romertallsvedtak V.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten omfatter Kartverkets varige investeringer. Kartverkets produksjonsutstyr er IKT-basert og den teknologiske utviklingen på dette område er stor. Virksomheten omfatter lagring og behandling av store datamengder fra oppmåling av sjø og land, IKT-basert kartproduksjon, føring av matrikkel og grunnbok med videre. Kartverket er derfor avhengig av å fortløpende fornye utstyrsparken for å utnytte effektivitetsgevinstene ved ny teknologi og å møte etterspørse-len etter nye data.

Rapport

Investeringsmidlene er i 2014 benyttet til å fortsette investeringen i nytt forretningssystem, anskaffe to nye målebåter (med ekkolodd) og diverse IKT-investeringer. De nye målebåtene har bedre måleutstyr og er i stand til å prosessere mer av sjødataene underveis, noe som effektiviserer sjøkartleggingen, blant annet ved økt datafangst og bearbeiding av dataene ombord i båtene. Dette bidrar til å redusere tiden det tar fra et område er sjømålt til det kommer oppdaterte kart. For å få rom til dette har det vært nødvendig å overføre bevilgninger fra driftspostene, jf. fullmakt til å omdisponere mellom kap. 595, post 1 og post 21 og kap. 2465, post 45, jf. romertallsvedtak IV.

Budsjettforslag

Investeringsnivået for Kartverket foreslås opprettholdt og prisjustert. I 2016 vil investeringer i IKT fortsatt være det viktigste satsingsområdet for Kartverket. Dette knytter seg både til behov for et stadig økende lagringsbehov og ny teknologi til redigering av kart og geodata.

Det foreslås også i 2016 fullmakt til å omdisponere inntil 15 mill. kroner mellom kap. 595, post 1 og post 21 og kap. 2465, post 45, jf. forslag til vedtak IV. Videre foreslås det at posten kan overskrides ved salg av utstyr der inntektene blir regnskapsført under kap. 5465 post 49, jf. forslag til romertallsvedtak II nr. 2.

Del III
Omtale av særlige temaer

7 Omtale av særlige temaer

7.1 Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortingssesjonen 2014-2015

Anmodningsvedtak nr. 28, 20. november 2014

Ved behandlingen av Dokument 8:91 S (2014–2015), jf. Innst. 45 S (2014–2015), 20. november 2014 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 28:

«Stortinget ber regjeringen videreføre og videreutvikle Direktoratet for forvaltning og IKTs (Difis) arbeid for kompetansespredning om miljø- og klimahensyn og livssyklus-kostnader innenfor gjeldende budsjetttrammer, og stadfeste at rådgivning om miljø- og klimahensyn og livssyklus-kostnader i offentlige anskaffelser er definert som Difis ansvarsområde.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet legger til grunn at miljø i offentlige anskaffelser skal være et prioritert arbeidsfelt for Difi som vil bli videreført innenfor direktoratets budsjetttrammer. I tildelingsbrevet til Difi for 2015 har departementet presisert Difis ansvar for arbeid med miljø- og klimahensyn og livssyklus-kostnader i offentlige anskaffelser, herunder rådgivning.

Nærings- og fiskeridepartementet har som fagansvarlig departement for offentlige anskaffelser bedt Difi komme med forslag til tiltak som følger opp føringene fra Stortinget, jf. også Innst. 16 S (2014–2015). I dialogen mellom Nærings- og fiskeridepartementet og Difi ble det lagt vekt på at EUs nye direktiver på anskaffelsesområdet vil åpne for større handlingsrom hva gjelder miljøhensyn i offentlige anskaffelser, noe som vil få betydning for videreutviklingen av Difis praktiske og tekniske veiledningstilbud på området. Disse oppgavene vil bli fulgt opp av Difi.

Anmodningsvedtak nr. 49, 1. desember 2014

Ved behandlingen av Meld. St. 1 (2014–2015) *Nasjonalbudsjettet 2015*, jf. Innst. 2 S (2014–2015), Innst. 2 S Tillegg 1 (2014–2015) vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 49:

«Stortinget ber regjeringen sikre at omleggingen av skattesystemet for uføretrygdede i 2015 i minst mulig grad påvirker fordelingen av frie inntekter mellom kommunene.»

Omleggingen av skattesystemet for uføre fra 1. januar 2015 medførte en omfordeling av skatteinntekter mellom kommunene; fra kommuner som har høyere skatteinntekter og lavere andel uføre til kommuner med lavere skatteinntekter og flere uføre. I Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015* foreslo Regjeringen en tilleggsbevilgning på 54,8 mill. kroner som kompensasjon til kommuner som har tap ut over 35 kroner per innbygger. Stortinget vedtok Regjeringens forslag, jf. Innst. S. 360 S (2014–2015).

Anmodningsvedtak nr. 571, 2. juni 2015

Ved behandlingen av Dokument 8:78 S (2014–2015), jf. Innst. 304 S (2014–2015), 2. juni 2015, om en mer helhetlig og langsiktig forvaltning av myr i Norge, vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 571:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig sørge for at forskrift om konsekvensutredninger også gir krav om konsekvensutredning for torvuttak under 2 mill. m³ eller på myrarealer under 1 500 dekar.»

Dette spørsmålet vil bli nærmere vurdert i forbindelse med arbeidet med revisjon av regelverket om konsekvensutredninger i lys av det reviderte EU-direktivet 2014/52. Fristen for implementering av direktivet er våren 2017.

Anmodningsvedtak nr. 660, 11. juni 2015

Ved behandlingen av Dokument 8:81 S (2014–2015), jf. Innst. 276 S (2014–2015), 11. juni 2015, om å iverksette en handlingsplan mot antisemittisme, vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 660:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en handlingsplan mot antisemittisme.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for å koordinere regjeringens arbeid med en handlingsplan mot antisemittisme. Representanter for den jødiske minoriteten i Norge er involvert i arbeidet. Departementet tar sikte på å legge fram planen høsten 2016.

Anmodningsvedtak nr. 691, 16. juni 2015

Ved behandlingen av Prop. 121 S (2014–2015) *Kommuneproposisjonen 2016*, jf. Innst. 375 S (2014–2015), vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 691:

«Stortinget ber regjeringa syta for at fylkesmennene kjem med sin tilråding om kommunestrukturen i fylket etter at kommunane har gjort sine vedtak seinast 1. juli 2016.»

Departementet vil følge opp anmodningsvedtaket i tildelingsbrevet til fylkesmennene for 2016.

Anmodningsvedtak nr. 692, 16. juni 2015

Ved behandlingen av Prop. 121 S (2014–2015) *Kommuneproposisjonen 2016*, jf. Innst. 375 S (2014–2015), vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 692:

«Stortinget ber regjeringa leggje til grunn inn-til 40 år med ferjeavløysing på fylkesvegferjene.»

Departementet vil legge til grunn inntil 40 års varighet for ferjeavløsningsmidler i inntektssystemet til fylkeskommunene. For nærmere omtale av saken, se programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv. (hovedmål 3).

Anmodningsvedtak nr. 800, 19. juni 2015

Ved behandlingen av Dokument 8:135 S (2014–2015) 19. juni 2015 om økt norsk innsats i forbindelse med den humanitære krisen i Syria og nærområdene, vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 800:

«Stortinget ber regjeringa om å foreta en utredning av om bostøtteordningen bør gjøres gjeldende for personer bosatt i bokollektiver.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet tar sikte på å komme tilbake til oppfølging av vedtaket i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2016.

7.2 Samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen arbeider helhetlig med samfunnssikkerhet og beredskap. Det er avgjørende å ha tilstrekkelig kunnskap og oversikt over risiko og sårbarheter, drive effektiv og målrettet forebygging, ha tilstrekkelig beredskap og krisehåndterings-evne, kunne gjenopprette funksjoner ved ødelegelser eller feil samt lære av erfaringer fra øvelser og hendelser. Fagområdet er kjennetegnet av at alle aktørene ivaretar ulike deler av beredskapen.

Departementet har objekteieransvar for skjermingsverdige objekter, herunder departementsbygningene og regjeringens representasjonsanlegg, jf. objektsikkerhetsforskriften. Videre har de underliggende virksomhetene Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) og Statens kartverk objekteieransvar for egne objekter. DSS har også innenfor sitt ansvarsområde objekteieransvar for egne særskilte objekter.

Departementet har ansvar for sikringsstrategi og for fastsettelse av sikringsnivå. Etablering av bygningsmessige tiltak og vaktoperative sikrings-tjenester ivaretas gjennom Statsbygg og DSS. Departementets ansvar for departementsbygningene omfatter utearealer, felles bygningsmasse, fellesområder og felles teknisk infrastruktur. Sikringsformålet er opprettholdelse av departementenes drift.

Departementet har utover dette ikke ansvar for kritisk infrastruktur eller områder av avgjørende betydning for samfunnssikkerheten.

Statsbygg skal, som byggherre i statlig sivil sektor, gi råd om sikkerhet og sørge for at ferdige bygg overleveres brukerne med nødvendige og avtalte sikkerhetsløsninger.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for plan- og bygningsloven. I gjeldende plan- og bygningslov er det lagt økt vekt på samfunnssikkerhet. I loven er det blant annet krav om å gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyse ved utarbeiding av planer for utbygging i fareområder. Beredskapshensyn blir ivaretatt gjennom revisjoner av regelverket på bakgrunn av identifiserte sårbarheter og/eller etter hendelser som avdekker revisjonsbehov.

Planlegging og gjennomføring av valg inkluderer kriseøvelser i forkant, samt løpende overvåking av valggjennomføringen. Departementet har en egen beredskapsplan for valg.

Departementet vurderer løpende deltakelse ved de større, sentrale nasjonale øvelsene.

Sikkerhet og beredskap er særskilt omtalt i virksomhets- og økonomiinstruksene til underlig-

gende virksomheter og er gjenstand for rapportering.

Departementet har ansvaret for forebyggende informasjonssikkerhet i statsforvaltningen. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) vil utarbeide veiledningsmaterieell for utarbeidelse, implementering og oppfølging av styringssystem for informasjonssikkerhet for statsforvaltningen. Departementet arbeider også med etablering av et styringssystem for informasjonssikkerhet i samarbeid med ti andre departementer og DSS.

Departementets krisehåndteringsplan revideres årlig på bakgrunn av erfaringer fra interne beredskapsøvelser, ledelsens årlige gjennomgang, konkrete hendelser og etter innspill fra tilsyn.

Fylkesmannen har en sentral rolle innen samfunnssikkerhet og beredskap som regional samordner og som bindeledd mellom sentralt og lokalt nivå. Innen dette området rapporterer Fylkesmannen til Justis- og beredskapsdepartementet. Kommunal- og moderniseringsdepartementets oppfølgingsansvar overfor Fylkesmannen på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet er begrenset til embetenes interne administrative sikkerhet og beredskap.

Delmål og tiltak for departementets arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap

Målet er et samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid som bidrar til å styrke samfunnets evne til å forebygge kriser og styrke evnen til å håndtere kriser som oppstår. For å bidra til dette har Kommunal- og moderniseringsdepartementet følgende delmål og tiltak:

Departementet skal styrke sin kompetanse og lederevne under kriser

Tiltak:

- Styrke departementet og sektorens evne til krisehåndtering gjennom utvikling av planverk, kompetanseheving og øvelser.
- Styrke samhandlingen med andre departementer under krisehåndtering.
- Være forberedt på å være lederdepartement i Kriserådet.

Departementet skal redusere sårbarheter i sektoren

Tiltak:

- Målrettet oppfølging av funn fra tilsyn i departementet og sektoren.

- Målrettet og systematisk arbeid med å synliggjøre risikoer og sårbarheter.
- Målrettet og systematisk arbeid med å redusere risiko for og konsekvenser av uønskede hendelser.

Departementet vil bedre evnen til å håndtere sikkerhetstruende hendelser på IKT-området

Tiltak:

- Gjøre DSS' datasystem mer robust gjennom opprettelse av beredskapsordning for IKT i DSS.
- Opprettelse av DSS-CERT for hendelsehåndtering innen IKT.
- Deltakelse fra Kartverket i CERT-miljøer av relevans for deres virksomhet.
- Videreutvikle kompetanse- og veiledningsmaterieell i Difi knyttet til styrket informasjonssikkerhet i statsforvaltningen.

Departementet vil forbedre gjennomføringen av sikre, demokratiske valg

Tiltak:

- Videreutvikle det valgadministrative systemet EVA.

Departementet vil sørge for sikre og tilgjengelige autentiseringsløsninger for digitale tjenester fra det offentlige

Tiltak:

- Rutinemessig risikovurdere ID-porten.

Departementet skal sikre departementsbygninger i tråd med krav i objektsikkerhetsforskriften og andre styrende dokumenter

Tiltak:

- Sikring av departementsbygninger skal være basert på verdi- og skadevurderinger fra det enkelte departement, trusselvurderinger fra norske sikkerhetsmyndigheter og sårbarhetsvurderinger fra nasjonale kompetansemiljøer.
- Departementsbygningene skal ha en grunn sikring som gir et risikobilde som er akseptabelt for departementsfellesskapet, og basert på et etablert konsept for risikohåndtering skal det være mulig å tilpasse sikringsnivået ved endringer i risikobildet.
- Sikringstiltakene skal bygge på standardiserte løsninger for å tilrettelegge for risikohåndtering og effektiv administrasjon og ressursut-

nyttelse, og være koordinert med andre samfunnsinteresser.

- Basert på råd fra ekspertgruppen for sikring av departementsbygg, etableres tiltak for å oppnå et akseptabelt sikkerhetsnivå mot kriminalitet, sabotasje, etterretningsvirksomhet og terror.

7.3 Sektorovergripende klima- og miljøpolitikk

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljøsinn til grunn for aktivitetene sine og for å medvirke til at de nasjonale klima- og miljøpolitiske målene blir nådd. Videre har sektorstyremaktene ansvar for å gjennomføre tiltak innenfor egne områder som trengs for å kunne nå målene i klima- og miljøpolitikken.

For en omtale av Regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Gjennom helhetlig og samordnet planlegging etter plan- og bygningsloven, er det et mål for departementet å bidra til gode og miljøvennlige løsninger for boligforsyning og transport i byer og byregioner og raskere boligbygging og gode byggkvaliteter. Fortetting og utbygging ved kollektivknutepunkter er gode og framtidssrettede løsninger. Bolig- og bygningspolitikken skal blant annet stimulere til effektive byggeprosesser og byggeregler som ivaretar sikkerhet, miljø og tilgjengelighet i boliger og bygg.

I nye nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, vedtatt ved kongelig resolusjon 12. juni 2015, vektlegges planlegging for klimatilpasning og for å redusere klimagassutslipp. Det stilles konkrete forventninger til kunnskapsgrunnlag og risiko- og sårbarhetsanalyser, og konkrete forventninger knyttet til klimagassreduksjon, energiomlegging og energieffektivisering. Det stilles også konkrete forventninger knyttet til samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og tilrettelegging for økt bruk av kollektivtransport, sykkel og gange. Forventingene skal legges til grunn for fylkeskommunene og kommunenes planlegging, og for statens deltakelse i planleggingen. Det vises også til Regjeringens arbeid med helhetlige bymiljøavtaler og byutviklingsavtaler, jf. Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*.

Regjeringen foreslår å bevilge midler til arbeidet med en ny nasjonal digital høydemodell. Landsdekkende detaljert digital høydemodell vil blant annet være nyttig for kommuner og statlige

etater i deres planlegging, prosjektering og klimatilpasningsarbeid.

Programmet *Plansatsing mot store byer (2013–2017)* skal videreføres. Satsingen skal medvirke til framtidssrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging. Det vil bli gitt tilskudd både til pågående regionalt plansamarbeid og pilot- og forbildeprosjekter i de største byene. I en slik helhetlig satsing vil både hensynet til klima og andre miljøutfordringer knyttet til lokal luftforurensning, grøntstruktur, bynært friluftsliv, biologisk mangfold, kulturminner med mer være viktige premisser.

Regjeringen arbeider for å få flere energieffektive bygg og for bruk av flere miljøvennlige byggløsninger. Miljøvennlige løsninger, produkter og materialer reduserer klimagassutslipp og forurensning og bidrar til et godt innneklima.

Midler til *Lavenergiprogrammet*, kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, tilskudd til områdeutvikling og ulike forsknings- og utviklingsmidler er miljørelaterte tiltak i budsjettet for 2016 som skal bidra til flere miljøvennlige og energieffektive boliger og bygg. I tillegg gir Husbanken grunnlån til oppføring og utbedring av boliger og bygg med miljøkvaliteter ut over minstekravene i regelverket.

Regjeringen følger opp tiltak i Meld. St. 28 (2011–2012) *Gode bygg for eit betre samfunn – Ein framtidssretta bygningspolitikk* og Meld. St. 21 (2011–2012) *Norsk klimapolitikk*. Det er varslet gjennom klimaforliket og klimameldingen en ambisjon om at energikravene for nye bygg skal skjerpes til passivhusnivå i 2015 og nesten nullenerginivå i 2020.

Miljøstrategien til Statsbygg legger vekt på å oppnå en klimanøytral eiendomsportefølje, kunne levere nullutslippsbygg, bidra til redusert miljøforbruk for staten og at den interne virksomheten skal være et godt eksempel.

Statsbygg har flere forbildeprosjekter med høye miljøambisjoner under prosjektering eller bygging. Regjeringen vil forsterke klimaforliket og foreslår at 10 mill. kroner videreføres på Statsbyggs budsjett i 2016 for å opprettholde arbeidet med å fase ut fossil olje som hovedenergikilde til oppvarming i Statsbyggs eiendommer innen utgangen av 2016. Dette vil gi en årlig utslippsreduksjon på 2 227 tonn CO₂.

Arbeidet med digitalisering av offentlig sektor er også tiltak for å redusere sektorens miljøbelastning. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) skal bidra til en helhetlig og effektiv IKT-utvikling, slik at offentlig sektor kan samhandle elektronisk og levere brukervennlige og sikre tjenester med god

kvalitet. Ved økt bruk av IKT vil samtidig miljøutslippene reduseres. Difi har også et særskilt ansvar for arbeid med miljø- og klimahensyn og livssyklus kostnader i offentlige anskaffelser.

7.4 Omtale av lønsvilkår o.a. til ledere i heleide statlige virksomheter

Kommunalbanken AS

Administrerende direktør har en fast årslønn på 2,5 mill. kroner, en pensjonsordning inntil 12G, en avtalt innskuddspensjonsordning på 30 pst. for den delen som overstiger 12G og en etterlønsavtale på inntil 12 månedslønner som utløses etter særskilte vilkår. Administrerende direktør er omfattet av samme ordning for resultatbasert variabel lønn som øvrige ansatte. Ordningen er begrenset til 1,5 månedslønner og forutsetter at styrefastsatte måltall er nådd. Administrerende direktør er omfattet av samme pensjonsordning for inntil 12G som øvrige ansatte. Ordningen omfatter kommunal tjenestepensjon med opptjeningstid på 30 år som gir rett til levealdersjustert alderspensjon på 66 pst. av pensjonsgrunlaget ved fratreden.

7.5 Orientering om likestilling i staten

Likestilling mellom kvinner og menn i det statlige tariffområdet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er overordnet arbeidsgiver og tariffpart i det statlige tariffområdet. Departementet har som overordnet statlig arbeidsgiver et særlig ansvar for å legge til rette for at den statlige personalpolitikken fører til likestilling mellom kjønnene. Det at arbeidslivet legger til rette for at alle får mulighet til å utfolde seg, er en viktig forutsetning for likestilling mellom kvinner og menn.

Likestillingstiltakene innen det statlige tariffområdet har de siste årene særlig vært rettet mot å fremme likelønn mellom kvinner og menn, og mot målet om 40 pst. representasjon av begge kjønn i lederstillinger.

Likelønn i staten

I Hovedtariffavtalen i staten fremgår det i fellesbestemmelsene § 3, pkt. 6 at «ved gjeninntreden etter foreldrepermisjon skal arbeidstakeren tilbys en samtale om kompetanse, ansvar, lønn og karriereutvikling». Hensikten er å sikre at kvinner ikke taper lønns- og karrieremessig ved uttak av foreldrepermisjon.

Tabell 7.1 Årsverk og gjennomsnittlig månedsfortjeneste 2013 og 2014

		Kjønnsbalanse			Lønn		
		Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Kvinnerns lønn som andel av menns lønn
Staten totalt	2014	51 %	49 %	153 357	46 360	41 900	90 %
	2013	51 %	49 %	150 286	44 480	40 550	91 %
Ledere omfattet av Hovedtariffavtalen*	2014	54 %	46 %	10 700	59 770	57 240	96 %
	2013	54 %	46 %	10 529	57 870	55 080	95 %
Ledere omfattet av Lederlønsordningen	2014	68 %	32 %	297	86 930	85 150	98 %
	2013	65 %	35 %	300	85 410	85 380	100 %

*Inkluderer utvalgte stillingskoder som antas å ha en leder- eller en mellomlederfunksjon.

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

Tabell 7.2 Deltid, midlertidig ansatt, foreldrepermisjon og sykefravær i 2013 og 2014

	Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt sykefravær	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
2014	10 %	18 %	17 %	16 %	25 %	75 %	2,7 %	5,9 %
2013	10 %	19 %	17 %	15 %	22 %	78 %	2,6 %	6,0 %

Deltid: Andel av hvert kjønn som arbeider deltid

Midlertidig: Andel av hvert kjønn som arbeider midlertidig

Foreldrepermisjon: Andel kvinner og menn i foreldrepermisjon av totalantall i foreldrepermisjon

Sykefravær: Sykefraværstall 4. kvartal for arbeidstakere i staten i prosent

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister og SSB

Utvikling i perioden fra 2009 til 2014

Tall fra Statens sentrale tjenestemannsregister (SST) for perioden 1. oktober 2009 til 1. oktober 2014 viser:

Tabell 7.3 Antall årsverk og gjennomsnittlig månedsfortjeneste per årsverk 2009–2014

	Antall årsverk		Prosent økning 2009–2014	Gjennomsnittlig mnd.fortjeneste per årsverk		Prosent økning 2009–2014
	01.10.2009	01.10.2014		01.10.2009	01.10.2014	
	Alle	133 127		142 184	7 %	
Kvinner	62 633	68 496	9 %	34 120	41 900	23 %
Menn	70 495	73 688	5 %	38 060	46 360	22 %

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

Det har siden 2001 vært en økning av antall kvinner i lederstillinger i staten. Per oktober 2014

viser kvinneandelen for mellomledergruppen om lag 46 pst. og for toppledergruppen 32 pst.

Tabell 7.4 Prosentdelen kvinner og menn i alle lederstillinger og topplederstillinger i statlig sektor 2009–2014

Ledergrupper	Kjønn	1.10.2009	1.10.2010	1.10.2011	1.10.2012	1.10.2013	1.10.2014
Alle ledere i staten ¹	Kvinner	43 %	43 %	44 %	45 %	46 %	46 %
	Menn	57 %	57 %	56 %	55 %	54 %	54 %
Ledere omfattet av lederlønsordningen	Kvinner	29 %	31 %	35 %	36 %	35 %	32 %
	Menn	71 %	69 %	65 %	64 %	65 %	68 %

¹ Inkluderer utvalgte stillingskoder som antas å ha en leder- eller en mellomlederfunksjon i tillegg til ledere omfattet av lederlønsordningen.

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

7.6 Orientering om likestilling i virksomhetene

Likestillingsloven § 1a, diskrimineringsloven § 3a, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 3 og

arbeidsmiljølovens kap. 13 inneholder krav til offentlige myndigheter og offentlige virksomheter om å redegjøre for likestilling i virksomheten. Det skal også redegjøres for tiltak som er iverksatt eller er planlagt iverksatt for å fremme likestilling.

Tabell 1.5 gir en tilstandsrapport om likestillingssituasjonen for Kommunal- og moderniseringsdepartementet og underliggende virksomheter. I denne rapporten er fylkesmannsembetene sett under ett. For Gáldu – kompetansesenter for urfolks rettigheter og for Internasjonalt reindrifts-senter vises bare hovedtall, da disse enhetene er så små at data blir identifiserbare på person.

Det er god kjønnsbalanse i departementet, med 57 pst. kvinner og 43 pst. menn, og departementet nærmer seg lik lønn mellom kjønnene. Både menn og kvinner tar ut foreldrepermisjon og har mulighet til å tilpasse arbeidstiden i småbarnsperioden.

For nærmere beskrivelse av underliggende virksomheter vises det til deres årsrapporter.

Tabell 7.5 Tilstandsrapportering – kjønn

		Kjønnsbalanse			Kvinnens lønn i % av menn (kr/%)	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldre- permisjon		Legemeldt sykefravær	
		M%	K%	Total		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Kommunal- og moderniserings- departementet ¹	2014	43	57	416	94	4	15	12	8	29	71	2,9	3,9
Kommunal- og regional- departementet	2013	39	61	201	94	8	21	9	12	13	87	2,4	4,4
Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet	2013	47	53	203	86	5	15	7	6	2	8	-	-
Datatilsynet	2014	46	54	41	82	5,2	5,5	0	0	9	91	0,0	0,6
	2013	46	54	41	80	0	0	0	0	65	35	0,2	0,7
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	2014	57	43	791	96	2	10	11	12	31	69	4,6	6,8
	2013	56	44	717	98	4	11	5	8	11	89	4,1	6,6
Direktoratet for byggkvalitet	2014	51	49	72	91	6	9	3	0	27	73	3,0	5,0
	2013	52	48	69	92	3	7	3	6	8	92	6,0	8,0
Direktoratet for forvaltning og IKT	2014	47	53	259	93	2	11	9	11	43	57	0,2	0,3
	2013	46	54	242	95	7	11	11	9	36	64	2,4	5,5
Distriktssenteret – Kompetansesenter for distriktsutvikling	2014	52	48	25	94	0	0	8	8	50	50	0,0	1,3
	2013	52	48	25	94	0	0	0	8	0	100	0,1	0,3
	2014	36	64	2 670	92	11	19	8,3	11,6	20	80	-	-
Fylkesmannsembetene ²	2013	37	63	2 544	90	12	21	8	11	16	84	-	-
Gáldu – kompetanse- senter for urfolks rettigheter	2014	20	80	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2013	20	80	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2014	37	63	351	91	1,5	9	0,8	4,5	56	44	1,0	4,0
Husbanken ³	2013	39	61	339	91	3	9,6	1,5	2,4	0	100	1,8	5,2
	2014	33	67	24	74	4	4	0	25	14	86	0,4	3,6
Husleietvistutvalget	2013	42	59	24	71	0	33	0	13	0	69	0,3	0,7
	2014	60	40	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Internasjonalt reindriftssenter ⁴	2013	64	36	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2014	46	54	846	85	9,4	21	4,3	7,9	33	67	1,8	5,8
Kartverket ⁵	2013	46	55	852	85	10,6	21,3	5,2	7,1	19	51	2,5	5,2
	2014	67	33	877	111	5	10	2	5	10	90	3,0	5,4
Statsbygg	2013	68	32	873	110	5	13	2	6	43	57	3,9	5,0

¹ For departementet viser tabellen tilgjengelige tall for 2013 for tidligere Kommunal- og regionaldepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet.

² Det foreligger ikke sammenlignbare tall for kjønnsdelt sykefravær.

³ Prosentallene for kjønnsbalanse for 2013 er rettet opp fra Prop. 1 S (2014–2015).

⁴ Personer tilknyttet prosjekt var inkludert i tallene for 2013.

⁵ Totaltallet på kjønnsbalanse for 2013 er rettet opp fra Prop. 1 S (2014–2015).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2015–2016) om statsbudsjettet for år 2016 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et
framlagt forslag.

Forslag

Under Kommunal- og moderniseringsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2015–2016) statsbudsjettet for budsjettåret 2016 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 1–2, 500–595, 2412, 2445, 2465, 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615–5616

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Det kongelige hus				
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen			
	01 Apanasje		11 186 000	
	50 Det kongelige hoff		173 427 000	
	51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff		19 900 000	204 513 000
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen			
	01 Apanasje		9 310 000	
	50 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.		18 820 000	28 130 000
	Sum Det kongelige hus			232 643 000
Administrasjon og fellestjenester mv.				
500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet			
	01 Driftsutgifter		354 393 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		105 462 000	
	22 Forskning, <i>kan overføres</i>		6 839 000	
	50 Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd		66 202 000	532 896 000
502	Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger			
	71 Tilskudd til midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte (OU-midler)		174 400 000	174 400 000
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon			
	01 Driftsutgifter		634 407 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	22	Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor	127 337 000	
	23	22. juli-senteret	5 200 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	19 308 000	
	46	Sikringsanlegg og sperresystemer i regjeringsbyggene, <i>kan overføres</i>	18 000 000	804 252 000
520		Tilskudd til de politiske partier		
	01	Driftsutgifter	8 599 000	
	70	Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner	282 000 000	
	71	Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner	32 900 000	
	73	Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner	71 800 000	
	75	Tilskudd til de politiske partiers fylkes ungdomsorganisasjoner	20 992 000	
	76	Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner	7 820 000	424 111 000
		Sum Administrasjon og fellestjenester mv.		1 935 659 000
		Fylkesmannsembetene		
525		Fylkesmannsembetene		
	01	Driftsutgifter	1 540 312 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	157 903 000	1 698 215 000
		Sum Fylkesmannsembetene		1 698 215 000
		Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning		
530		Byggeprosjekter utenfor husleieordningen		
	30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	130 000 000	
	31	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	40 000 000	
	33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	1 772 925 000	
	36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	19 000 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	113 000 000	2 074 925 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
531	Eiendommer til kongelige formål			
	01 Driftsutgifter		25 628 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		31 708 000	57 336 000
532	Utvikling av Fornebuområdet			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		198 000	
	30 Investeringer, Fornebu, <i>kan overføres</i>		10 500 000	10 698 000
533	Eiendommer utenfor husleieordningen			
	01 Driftsutgifter		20 083 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		42 500 000	62 583 000
534	Erstatningslokaler for departementene			
	01 Driftsutgifter		387 019 000	387 019 000
	Sum Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning			2 592 561 000
	Forvaltningsutvikling og IKT- politikk			
540	Direktoratet for forvaltning og IKT			
	01 Driftsutgifter		209 413 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		44 105 000	
	22 Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste		14 415 000	
	23 Elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste, <i>kan overføres</i>		95 902 000	
	25 Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter, <i>kan overføres</i>		75 000 000	
	71 Tilskudd til IKT-standardisering		772 000	439 607 000
541	IKT-politikk			
	22 Samordning av IKT-politikken, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 541, post 70</i>		7 093 000	
	70 Tilskudd til samordning av IKT-politikken, <i>kan nyttes under kap. 541, post 22</i>		5 896 000	12 989 000
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram			
	01 Driftsutgifter		5 646 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	70	Tilskudd til internasjonale program, <i>kan overføres</i>	36 900 000	42 546 000
		Sum Forvaltningsutvikling og IKT- politikk		495 142 000
		Personvern		
545		Datatilsynet		
	01	Driftsutgifter	45 661 000	45 661 000
546		Personvernemnda		
	01	Driftsutgifter	1 891 000	1 891 000
		Sum Personvern		47 552 000
		Distrikts- og regionalpolitikk		
551		Regional utvikling og nyskaping		
	60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 102 793 000	
	61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, <i>kan overføres</i>	205 302 000	1 308 095 000
552		Nasjonalt samarbeid for regional utvikling		
	72	Nasjonale tiltak for regional utvikling, <i>kan overføres</i>	444 200 000	444 200 000
554		Kompetansesenter for distriktsutvikling		
	01	Driftsutgifter	26 911 000	26 911 000
		Sum Distrikts- og regionalpolitikk		1 779 206 000
		Samiske formål		
560		Sametinget		
	50	Sametinget	280 233 000	
	54	Samefolkets fond	5 345 000	285 578 000
561		Tilskudd til samiske formål		
	50	Samisk høgskole	5 600 000	
	51	Divvun	6 900 000	
	72	Samisk språk, informasjon m.m.	3 000 000	15 500 000
562		Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter		
	01	Driftsutgifter	3 164 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 046 000	5 210 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
563	Internasjonalt reindriftssenter			
	01 Driftsutgifter		5 862 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		2 557 000	8 419 000
	Sum Samiske formål			314 707 000
	Nasjonale minoriteter			
567	Nasjonale minoriteter			
	22 Kollektiv oppreisning til norske rom mv.		3 000 000	
	60 Tiltak for rom, <i>kan overføres</i>		6 200 000	
	70 Tilskudd til nasjonale minoriteter		7 100 000	
	71 Tilskudd til Romanifolkets/taternes kulturfond		5 300 000	
	72 Det Mosaiske Trossamfund		6 840 000	
	73 Tilskudd til kvensk språk og kultur		4 700 000	33 140 000
	Sum Nasjonale minoriteter			33 140 000
	Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.			
571	Rammetilskudd til kommuner			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		37 284 000	
	60 Innbyggertilskudd	118 428 306 000		
	61 Distriktstilskudd Sør-Norge		408 811 000	
	62 Nord-Norge- og Namdalstilskudd		1 611 747 000	
	63 Småkommunetilskudd		963 501 000	
	64 Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572, post 64</i>		1 849 000 000	
	66 Veksttilskudd		440 616 000	
	67 Storbytilskudd		459 985 000	124 199 250 000
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner			
	60 Innbyggertilskudd	31 475 175 000		
	62 Nord-Norge-tilskudd		642 399 000	
	64 Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571, post 64</i>		619 000 000	32 736 574 000
573	Kommunereform			
	60 Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing		100 000 000	100 000 000
575	Ressurskrevende tjenester			
	60 Toppfinansieringsordning, <i>overslagsbevilgning</i>		9 271 000 000	9 271 000 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
576	Vedlikehold og rehabilitering			
	60 Tilskudd til vedlikehold og rehabilitering i kommuner		500 000 000	500 000 000
578	Valgdirektoratet			
	01 Driftsutgifter		65 100 000	65 100 000
579	Valgutgifter			
	01 Driftsutgifter		20 462 000	20 462 000
	Sum Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.			166 892 386 000
	Bolig, bomiljø og bygg			
580	Bostøtte			
	70 Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>		2 763 000 000	2 763 000 000
581	Bolig- og bomiljøtiltak			
	75 Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig		465 024 000	
	76 Tilskudd til utleieboliger, <i>kan overføres</i>		793 270 000	
	77 Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, <i>kan overføres</i>		26 100 000	
	78 Boligosjialt kompetansetilskudd, <i>kan overføres</i>		58 400 000	
	79 Tilskudd til heis og tilstandsvurdering, <i>kan overføres</i>		100 000 000	1 442 794 000
585	Husleietvistutvalget			
	01 Driftsutgifter		25 758 000	25 758 000
587	Direktoratet for byggkvalitet			
	01 Driftsutgifter		86 048 000	
	22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling		54 646 000	
	70 Tilskudd til Lavenergiprogrammet		6 586 000	147 280 000
	Sum Bolig, bomiljø og bygg			4 378 832 000
	Planlegging, byutvikling og geodata			
590	Planlegging og byutvikling			
	61 Bærekraftig byutvikling, <i>kan overføres</i>		19 088 000	
	65 Områdesatsing i byer, <i>kan overføres</i>		29 841 000	
	71 Internasjonale organisasjoner		720 000	
	72 Tilskudd til bolig-, by og områdeutvikling, <i>kan overføres</i>		55 245 000	

Kap.	Post		Kroner	Kroner	Kroner
	81	Lokal kompetanse og universell utforming, <i>kan overføres</i>		4 476 000	109 370 000
595		Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur			
	01	Driftsutgifter		312 011 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		483 375 000	
	30	Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, <i>kan overføres</i>		60 000 000	855 386 000
		Sum Planlegging, byutvikling og geodata			964 756 000
		Statsbankene			
2412		Husbanken			
	01	Driftsutgifter		345 474 000	
	21	Spesielle driftsutgifter		12 353 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		50 966 000	
	71	Tap på utlånsvirksomhet		13 000 000	
	72	Rentestøtte		7 300 000	
	90	Lån fra Husbanken, <i>overslagsbevilgning</i>		16 791 000 000	17 220 093 000
		Sum Statsbankene			17 220 093 000
		Statens forretningsdrift			
2445		Statsbygg			
	24	Driftsresultat			
		1 Driftsinntekter	-4 284 000 000		
		2 Driftsutgifter	1 914 155 000		
		3 Avskrivninger	1 033 814 000		
		4 Renter av statens kapital	69 800 000		
		5 Til investeringsformål	1 029 976 000	-236 255 000	
	30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>		102 613 000	
	31	Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		372 600 000	
	32	Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>		201 000 000	
	33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		2 107 450 000	
	34	Videreføring av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>		623 290 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	179 344 000	
	49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>	73 944 000	3 423 986 000
2465		Statens kartverk		
	24	Driftsresultat		
		1 Driftsinntekter	-1 217 876 000	
		2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	1 198 747 000	
		3 Avskrivninger	19 155 000	
		4 Renter av statens kaptial	-26 000	
	45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	26 394 000	26 394 000
		Sum Statens forretningsdrift		3 450 380 000
		Sum departementets utgifter		202 035 272 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
Kommunal- og moderniseringsdepartementet				
3510		Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon		
	02	Ymse inntekter	20 915 000	
	03	Brukerbetaling for tilleggstenester fra departementene	119 308 000	140 223 000
3525		Fylkesmannsembetene		
	01	Inntekter ved oppdrag	157 903 000	157 903 000
3531		Eiendommer til kongelige formål		
	01	Ymse inntekter	103 000	103 000
3533		Eiendommer utenfor husleieordningen		
	02	Ymse inntekter	3 036 000	3 036 000
3540		Direktoratet for forvaltning og IKT		
	03	Diverse inntekter	3 050 000	
	04	Internasjonale oppdrag	667 000	
	05	Betaling for bruk av elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste	14 415 000	
	06	Betaling for tilleggstenester knyttet til elektronisk ID og Sikker digital posttjeneste	1 698 000	19 830 000
3562		Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter		
	02	Diverse inntekter	2 046 000	2 046 000
3563		Internasjonalt reindriftssenter		

Kap.	Post		Kroner	Kroner
	02	Diverse inntekter	2 557 000	
	03	Leieinntekter	350 000	2 907 000
3585		Husleietvistutvalget		
	01	Gebyrer	1 094 000	1 094 000
3587		Direktoratet for byggkvalitet		
	01	Diverse inntekter	100 000	
	04	Gebyrer, sentral godkjenning foretak	45 043 000	45 143 000
3595		Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur		
	01	Gebyrinntekter tinglysing	422 457 000	422 457 000
		Sum Kommunal- og moderniseringsdepartementet		794 742 000
		Ymse inntekter		
5312		Husbanken		
	01	Gebyrer m.m.	12 823 000	
	11	Tilfeldige inntekter	30 870 000	
	90	Avdrag	11 000 000 000	11 043 693 000
		Sum Ymse inntekter		11 043 693 000
		Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forreningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.		
5445		Statsbygg		
	39	Avsetning til investeringsformål	1 029 976 000	1 029 976 000
5446		Salg av eiendom, Fornebu		
	40	Salgsinntekter, Fornebu	200 000	200 000
		Sum Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forreningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.		1 030 176 000
		Renter og utbytte mv.		
5615		Husbanken		
	80	Renter	3 093 000 000	3 093 000 000
5616		Kommunalbanken AS		
	85	Aksjeutbytte	417 000 000	417 000 000
		Sum Renter og utbytte mv.		3 510 000 000
		Sum departementets inntekter		16 378 611 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 500 post 01	kap. 3500 post 01
kap. 510 post 01	kap. 3510 postene 02 og 03
kap. 525 post 21	kap. 3525 post 01
kap. 533 post 01	kap. 3533 post 02
kap. 540 post 01	kap. 3540 postene 03 og 04
kap. 540 post 21	kap. 3540 post 03
kap. 540 post 22	kap. 3540 post 05
kap. 540 post 23	kap. 3540 post 06
kap. 554 post 01	kap. 3554 post 01
kap. 562 postene 01 og 21	kap. 3562 post 02
kap. 563 post 01	kap. 3563 post 03
kap. 563 post 21	kap. 3563 post 02
kap. 585 post 01	kap. 3585 post 01
kap. 587 post 01	kap. 3587 post 04
kap. 595 post 01	kap. 3595 post 01
kap. 2412 post 01	kap. 5312 post 01

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift. Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

2. overskride bevilgningen under kap. 2465 Statens kartverk, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, med et beløp som tilsvarer regnskapsførte inntekter fra salg av anleggsmidler under kap. 5465 Statens kartverk, post 49 Salg av anleggsmidler. Ubrukte inntekter fra slikt salg kan tas med ved utregning av overført beløp.

III

Forskudd på rammetilskudd

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i statsbudsjettet for 2016 kan utgiftsføre uten bevilgning:

1. inntil 350 mill. kroner på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd som forskudd på rammetilskudd for 2017 til kommuner.
2. inntil 50 mill. kroner på kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd som forskudd på rammetilskudd for 2017 til fylkeskommuner.

IV

Omdisponeringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan omdisponere inntil 15 mill. kroner mellom kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur, post 01 Driftsutgifter og post 21 Spesielle driftsutgifter, og kap. 2465 Statens kartverk, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

V

Fullmakt til overskridelser

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan fravike spesifikasjonene under kap. 2465 Statens kartverk, post 24 Driftsresultat, ved bruk av reguleringsfondet.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Bestillingsfullmakt

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan foreta bestillinger av kartgrunnlag utover gitt bevilgning under kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur, post 21 Spesielle driftsutgifter, men slik at rammen for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger 250 mill. kroner.

VII

Fullmakt til nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 525 Fylkesmannsembetene, post 21 Spesielle driftsutgifter, refusjoner av utgifter til fellestjenester der Fylkesmannen samordner utgiftene.

VIII

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
551		Regional utvikling og nyskaping	
	61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	50,0 mill. kroner
581		Bolig- og bomiljøtiltak	
	76	Tilskudd til utleieboliger	656,0 mill. kroner
	77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet	34,5 mill. kroner
	78	Boligsosialt kompetansetilskudd	58,5 mill. kroner
590		Planlegging og byutvikling	
	72	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling	22,3 mill. kroner

Andre fullmakter

IX

Husbankens låneramme

Stortinget samtykker i at Husbanken i 2016 kan gi tilsagn om lån for 18 mrd. kroner. Lånene vil bli utbetalt i 2016 og senere år.

Bygge- og eiendomsfullmakter*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

X

Fullmakter til overskridelse

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan:

1. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30–49, med inntil 250 mill. kroner, mot dekning i reguleringsfondet.
2. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30–49, med beløp som tilsvarer netto gevinst fra salg av eiendommer.

XI

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan omdisponere:

1. under kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, mellom postene 31 og 33.
2. under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, fra post 01 til 45.
3. under kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen, fra post 01 til 45.
4. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 30, 31, 33, 45 og 49.
5. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 32 og 34, samt post 49 i de tilfeller det er aktuelt å kjøpe en eiendom som ledd i gjennomføringen av et byggeprosjekt under kurantordningen.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

XII

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser i investeringsprosjekter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre byggeprosjekter og andre investeringsprosjekter som er omtalt under kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet, kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen og kap. 2445 Statsbygg, innenfor de kostnadsrammene som er omtalt i Prop. 1 S (2015–2016) eller i tidligere proposisjoner til Stortinget.

XIII

Fullmakter som gjelder kurantprosjektordningen

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan:

1. sette i gang byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, uten at disse er omtalt med kostnadsramme overfor Stortinget, når leietakeren har de husleiemidlene det er behov for innenfor gjeldende budsjettammer.
2. pådra staten forpliktelser utover budsjettåret, innenfor en samlet ramme på 1 500 mill. kroner for gamle og nye forpliktelser, ved gjennomføring av kurante byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter og post 34 Videreføring av kurantprosjekter.

Andre fullmakter

XIV

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016 kan:

1. godkjenne salg, makeskifte eller bortfeste av eiendom som forvaltes av Statsbygg eller av statlige virksomheter som ikke har egen salgsfullmakt, for inntil 750 mill. kroner.
2. godkjenne kjøp av eiendom finansiert ved salgsinntekter, innsparte midler eller midler fra reguleringsfondet for inntil 300 mill. kroner totalt, utover bevilgningen på kap. 2445 Statsbygg, post 49.

3. korrigere Statsbyggs balanse i de tilfellene hvor prosjekterings- og investeringsmidler ført på kap. 2445 Statsbygg blir overført til andre budsjettkapitler eller prosjektene ikke blir realisert.

XV

Kostnadsrammen for minnested for 22. juli
i Hole kommune

Stortinget samtykker i at kostnadsrammen for minnested etter angrepet på Utøya ved Sørbråten i Hole kommune økes til 20,3 mill. kroner, i prisnivå per 1. juli 2016.

Vedlegg 1

Bakgrunnsmateriale for budsjettforslaget på programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

1.1	<i>Omtale av tiltak innenfor den brede distriktspolitikken</i>	227
	Økonomisk politikk.....	228
	Næringspolitikk.....	228
	Infrastruktur.....	230
	Velferd, oppvekst og miljø.....	231
	Spesielle tiltak for Finnmark og Nord-Troms.....	232
1.2	<i>Programmer og tiltak finansiert over programkategori 13.50 – rapportering for 2014</i>	233
1.3	<i>Regionale midler: Tiltak finansiert over kap. 551, postene 60 og 61</i>	234
	Bredbånd, mobil og IKT-tiltak (fylkeskommunene).....	234
	Distriktsrettede risikolån og garantier (Innovasjon Norge).....	235
	Distriktsutviklingstilskudd (Innovasjon Norge).....	235
	Distriktsrettet etablerertilskudd (Innovasjon Norge).....	236
	Interreg – EUs territoriale samarbeid (fylkeskommunene og Interregs programsekretariater).....	236
	Kommunale og regionale næringsfond (kommuner og regionråd).....	237
	Småkommuneprogrammet (fylkeskommunene).....	237
	Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene (Oppland fylkeskommune).....	238
1.4	<i>Nasjonale midler: Tiltak finansiert over kap. 552, postene 62 og 72</i>	238
	Barentssekretariatet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).....	238
	Bedriftsnettverk (Innovasjon Norge).....	239
	Bioraffineringsprogrammet (Innovasjon Norge).....	239
	Designrådgiving (Innovasjon Norge).....	239
	Forskningsløft i Nord (Forskningsrådet).....	240
	FRAM – Kompetanseprogrammet (Innovasjon Norge).....	241
	Informasjonstjeneste for gründere, gründertelefon og oppdaterte nettsider for gründere (Innovasjon Norge).....	241
	Inkubasjon (Siva).....	241
	Interreg – EUs territoriale samarbeid (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).....	242
	Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer (Innovasjon Norge).....	243

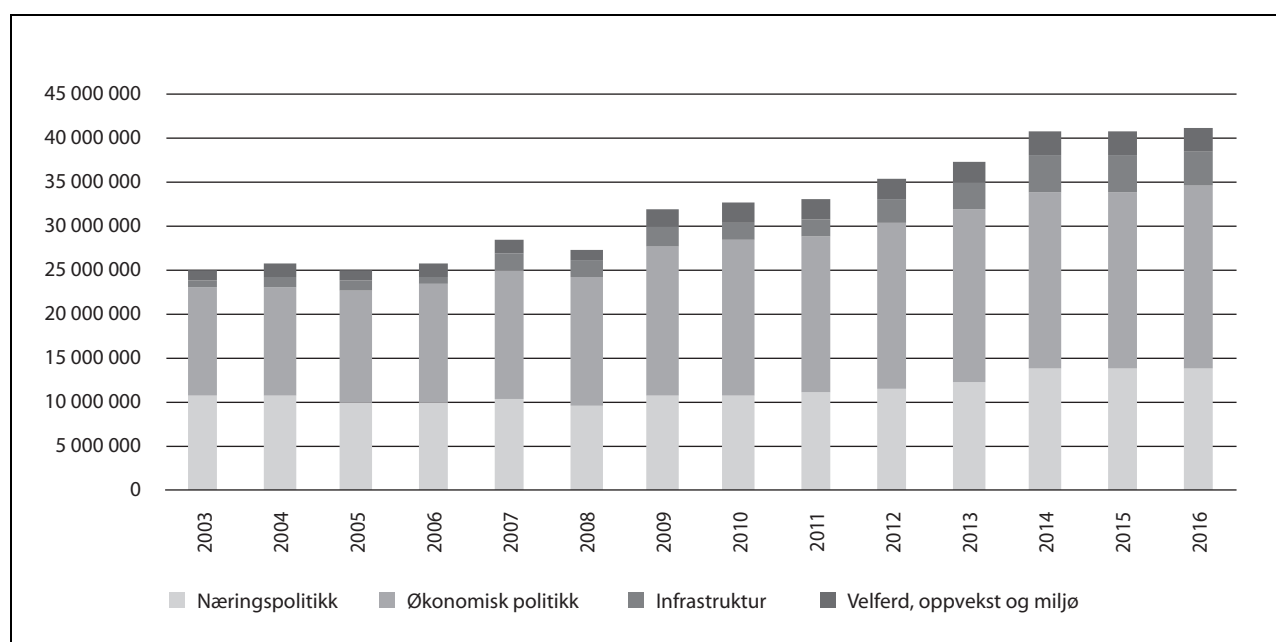
Kontordager og kurs for næringsrådgivere i kommunene (Innovasjon Norge).....	243
Kvinner i næringslivet (Innovasjon Norge)	243
Lokal samfunnsutvikling i kommunene (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)	244
Mentortjenesten for gründere (Innovasjon Norge)	244
Merkur-programmet (Mentor AS)	245
Merkur: Investerings- og utviklingsstøtten til utkantbutikker, og investeringsstøtte til drivstoffanlegg (Mentor AS).....	246
Norwegian Innovation Clusters (Innovasjon Norge)	246
Næringshageprogrammet (Siva)	247
Pilotprosjekt for etablerertilskudd (Innovasjon Norge)	248
Pilotprosjekt for kompetansetilbud for forretningsengler og potensielle forretningsengler i distriktene (Innovasjon Norge)	248
Ungt Entreprenørskap (Kommunal- og moderniseringsdepartementet).....	248
Utviklingsprogrammet for byregioner (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)	249
Virkemidler for regional FoU og innovasjon (Forskningsrådet)	249
<i>1.5 Bruk av regional- og distriktpolitiske midler i 2014</i>	<i>250</i>
<i>1.6 Fordeling av kap. 551, postene 60 og 61 2013–2015.....</i>	<i>251</i>

1.1 Omtale av tiltak innenfor den brede distriktspolitikken

Omtalen skal vise statlig innsats og tiltak over tid som er viktige for å nå regional- og distriktspolitiske mål. Utvalget av tiltak og ordninger er basert på en kartlegging av relevante statlige tiltak. Tiltakene er i hovedsak knyttet til det distriktspolitiske virkeområdet.

Mange landsdekkende ordninger er viktige for å nå de regional- og distriktspolitiske målene. Det gjelder eksempelvis veitiltak, høyere utdanning, forskning og utvikling, arbeidsmarkedstiltak og overføringer til kommunene. Disse er likevel ikke tatt med i oversikten, ettersom det er problematisk å skille ut regional- og distriktspolitiske deler fra helheten.

For 2016 foreslår Regjeringen at det bevilges i underkant av 1,8 mrd. kroner over programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk. Dette må ses i sammenheng med omfanget av den brede distriktspolitikken, som for 2016 beløper seg til om lag 41,3 mrd. kroner. Det er en økning på 1,1 pst. sammenliknet med tilsvarende poster i saldert budsjett for 2015.

Figur 1.1 Utvikling i den brede distriktspolitikken 2003–2016

De omtalte tiltakene er delt i to kategorier:

- Kategori A: Tiltak og ordninger som har distriktspolitiske mål som begrunnelse, eller som favoriserer distriktsområder utover kompensasjon for å oppnå likeverdige tilbud.
- Kategori B: Tiltak og ordninger med bevilgninger på over 10 mill. kroner som skal utjevne og kompensere mellom geografiske områder eller som er særlig viktige for verdiskaping, sysselsetting eller bosetting i distriktsområder.

Av målrettede distriktspolitiske tiltak (kategori A) utgjør økonomisk politikk over 90 pst. av innsatsen, totalt 20,7 mrd. kroner. Provenytapet av den differensierte arbeidsgiveravgiften er det største enkelttiltaket med 14,8 mrd. kroner. Regjeringens forslag innebærer at den største prosentvise veksten i 2016 også vil komme innenfor økonomisk politikk.

Økonomisk politikk

Tabell 1.1 Differensiert arbeidsgiveravgift og kompenserende tiltak for økt arbeidsgiveravgift

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Differensiert arbeidsgiveravgift i privat sektor	FIN	A	inntektstap	8 010 000	8 300 000	8 570 000
Differensiert arbeidsgiveravgift i offentlig sektor	FIN	A	inntektstap	5 810 000	6 030 000	6 220 000
Kompensasjon i kommunesektoren der differensiert arbeidsgiveravgift ikke er gjeninnført ¹	KMD	A	571/64	395 106	0	0
			572/64	70 535	0	0
Kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	SD	A	1320/34	76 494	333 000	339 900
	SD	A	1350/34	8 784	20 500	31 000
	SD	A	1360/34	0	58 000	49 300
Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	KMD	A	551/61	505 447	360 700	205 302

¹ Fra og med 2015 gis ikke kompensasjon som en særskilt tildeling, men inngår i basisrammen i skjønnstilskuddet til kommunene.

Næringspolitikk

Størstedelen av tabell 1.2 viser tilskuddsordninger til landbruket. Viktige tiltak rettet mot fiskerinæringen er også tatt med.

Landbruk er tradisjonelt en av de viktigste næringene i distriktene. I de årlige jordbruksoppgjørene blir det forhandlet om størrelsen på tilskuddene til landbruket. En del tilskudd innenfor landbruket har distriktspolitisk begrunnelse, for eksempel pristilskudd for melk og distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær, veksthusgrønnsaker og poteter. Disse tilskuddene går derfor inn under kategori A.

Tabell 1.2 Næringspolitikk

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Pristilskudd melk	LMD	A	1150/73	587 614	589 907	610 900
Distriktstilskudd for frukt, bær, grønnsaker og potet	LMD	A	1150/73	79 115	89 100	86 400
Pristilskudd kjøtt	LMD	A	1150/73	787 679	806 200	1 072 600
Distriktstilskudd egg	LMD	A	1150/73	7 847	8 100	5 425
Driftstilskudd melkeproduksjon og kjøttfeproduksjon	LMD	B	1150/74	1 372 906	1 353 300	1 312 600
Tilskudd til husdyr	LMD	B	1150/74	2 503 614	2 585 210	2 351 110

Tabell 1.2 Næringspolitikk

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Tilskudd til norsk ull	LMD	B	1150/73	122 812	126 400	124 500
Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	LMD	B	1150/78	1 176 592	1 188 919	1 177 719
Tilskudd til areal og kulturlandskap	LMD	B	1150/74	3 198 002	3 149 200	3 137 200
Frakttilskudd	LMD	B	1150/73	315 092	329 500	346 855
Fradrag i positiv næringsinntekt for jordbruk	FIN	B	inntektstap	935 000	955 000	995 000
Reindrifftsavtalen	LMD	B	1151	108 452	111 500	113 000
Fradrag i positiv næringsinntekt for reindrift	FIN	B	inntektstap	9 000	10 000	9 000
Miljøtiltak	LMD	B	1150/50	175 722	213 000	193 000
Tilskudd til dyreavl m.m.	LMD	B	1150/77	85 926	84 900	86 500
Tilskudd til pelsdyrførlag	LMD	B	1150/77	23 200	17 800	0
Tilskudd til regionale miljøprogram	LMD	B	1150/74	430 875	436 500	428 500
Bygdeutvikling	LMD	B	1150/50	573 990	605 000	614 000
Avskrivning av BU-støtte ved investeringsstøtte i det distriktspolitiske virkeområdet	FIN	A	inntektstap	95 000	95 000	95 000
Skogfondsordningen	FIN	B	inntektstap	105 000	105 000	105 000
Direkte utgiftsføring av skogsvei-investeringer	FIN	B	inntektstap	25 000	25 000	25 000
Lav skogfaktor i formuesskatten	FIN	B	inntektstap	10 000	10 000	12 000
Rentestøtte	LMD	B	1150/50	58 127	62 300	60 000
Skogbruk og bioenergi	LMD	B	1150/50	227 373	274 000	281 000
Områderettet innsats	LMD	B	1150/50	10 376	0	0
Geologisk kartleggingsprogram i Nordland, Troms og Finnmark	NFD	B	905/01	25 000	20 000	17 500 ²
Oppgradering av Andøya Rakettskytefelt	NFD	B	922/72	6 000	0	0

Tabell 1.2 Næringspolitikk

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond	NFD	B	2421/78	4 200	4 300	4 400
Føringstilskudd ¹	NFD	A	919/75	27 557	26 000	
Garantilott ¹	NFD	B	919/75	3 136	3 200	
Marint verdiskapingsprogram	NFD	B	2421/75	31 541	0	0
Særfradrag for fiskere	FIN	B	inntektstap	245 000	215 000	215 000
Avskrivning av investeringsstøtte under KMD i det distriktspolitiske virkeområdet	FIN	A	inntektstap	50 000	50 000	50 000

¹ Fordeling av bevilgning blir gjort av Nærings- og fiskeridepartementet etter at Stortinget har vedtatt bevilgning.

² Anslag.

Infrastruktur

Tabell 1.3 viser flere tiltak som skal medvirke til å redusere ekstrakostnader som følger av avstandsulemper. I tillegg til tiltakene omtalt i tabellen er samferdselsbudsjettet generelt, særlig riksveibevilgningene, et vesentlig virkemiddel for å redusere distriktenes avstandsulemper.

Tabell 1.3 Infrastruktur

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Kjøp av innenlandske flyruter	SD	B	1310/70	647 418	708 928	766 400
Rentekompensasjon for transporttiltak i fylkene	SD	B	1320/61	225 000	221 500	192 500
Skredsikring fylkesveger	SD	B	1320/62	1 088 701	580 356	596 000
Kjøp av sjøtransporttjenester på strekningen Bergen–Kirkenes (sikrer daglig helårig transporttilbud)	SD	B	1330/70	735 539	756 090	731 500
Kjøp av post- og banktjenester	SD	B	1370/70	270 000	418 000	403 000
Tilskudd til bredbåndsutbygging	SD	B	1380/71	103 153	110 000	51 500
Fiskerihavner og farleier mv.	SD	B	1360/30	656 981	582 511	553 200
Tilskudd til fiskerihavneanlegg	SD	B	1360/60	72 059	63 963	20 500
Tilskudd til havnesamarbeid	SD	B	1360/71	0	10 000	10 300
Tilskudd til utjevning av overføringstariff	OED	B	1820/73	30 000	40 000	10 000
Flom- og skredforebygging	OED	B	1820/22	282 563	258 404	425 000
Tilskudd til flom- og skredforebygging	OED	B	1820/60	19 743	14 000	14 000
Tilskudd til flom- og skredforebygging	OED	B	1820/72	2 263	2 000	2 000

Velferd, oppvekst og miljø

For helse er det overordnede målet at helsetjenestetilbudet skal være likeverdig uavhengig av bosted, alder, kjønn og sosial status. Dette blir sikret gjennom midler til spesialisthelsetjenesten og gjennom inntektssystemet for kommunene.

Viktige tiltak er tilskudd som skal medvirke til å styrke stabiliteten og rekrutteringen til allmennlegetjenesten og andre helsetjenester i distriktene. I tillegg blir det gitt egne tilskudd til apotek i utkantkommuner for å sikre tilgang på medisiner.

For kultur viser tabell 1.4 ordninger som i hovedsak er knyttet til tilbudet i distriktene og i landsdeler utenfor det sentrale Østlandet.

Generelle landsdekkende velferdsordninger, som arbeidsmarkedstiltak, er ikke tatt med i denne oversikten.

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst og miljø

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Tilskudd til apotek ¹	HOD	B	751/70	3 426	3 500	
Forsøk og utvikling i primærhelsetjenesten	HOD	B	762/70	8 000	6 300	6 300
Forsøks- og utviklingstiltak innen tannhelsetjenesten	HOD	B	770/70	48 000	70 000	90 000
Fraktfusjonsordning for legemiddel ¹	HOD	B	751/70	18 643	18 000	
Sykestuefinansiering, Finnmark	HOD	A	732/70	8 900	9 100	9 300
Landsdelsmusikere i Nord-Norge	KUD	A	323/60		19 959	20 338
Det nasjonale museumsnettverket	KUD	B	328/70	1 035 469	1 082 552	1 111 270
Rikskonsertene	KUD	B	323/01	165 425	163 696	164 115
Riksteatret	KUD	B	324/01	77 412	72 875	73 170
	KUD	B	324/21	64 412	59 833	60 291
Musikk- og scenekunstformål: region-, landsdels- og knutepunktinstitusjoner	KUD	B	323/71	227 668	240 026	279 271
	KUD	B	323/72	80 909	82 138	0 ²
	KUD	B	324/71	467 949	482 658	495 828
	KUD	B	324/72	3 991	4 123	0 ²
Billedkunst og museumsformål: knutepunktinstitusjoner	KUD	B	322/72	6 839	6 997	0 ²
Regionale filmsentre og tilskudd til regionale filmtiltak for barn og unge	KUD	A	334/73	46 081	47 601	50 500
Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	KLD	B	1420/72	128 321	150 755	144 837

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst og miljø

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Tilskudd til rovvilttiltak	KLD	B	1420/73	64 327	68 077	70 051
Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål	KLD	B	1427/22	189 505	249 740	233 943
Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål	KLD	B	1427/70	27 152	22 600	23 255
Verdiskaping på kulturminneområdet	KLD	B	1429/77	7 750	7 964	0
Pilotordning skogplanting som klimatilak	KLD	B	1420/37	0	15 000	15 000
Restaurering av myr	KLD	B	1420/38	0	3 000	13 000
Midler til nye studieplasser til desentralisert høyere utdanning	KD	B	260/50	0	0	2 484
Midler til fleksibel og desentralisert høyere utdanning	KD	B	280/50	25 500	26 200	25 400
	KD	B	281/70	15 000	15 000	9 500

¹ Beløpet for 2016 avklares i tildelingsbrev.

² Bevilgningene til knutepunktordningen for festivalstøtte er foreslått overført til Norsk kulturfond fra 2016. Forslaget gir ingen reduksjon i den samlede festivalstøtten, men tilskuddene vil da ikke lenger være øremerket de enkelte festivalene. Tilskuddene til Festspillene i Bergen og Festspillene i Nord-Norge er foreslått opprettholdt som øremerkede tilskudd, men foreslås overført fra kap. 323, post 72 til post 71.

Spesielle tiltak for Finnmark og Nord-Troms

Tabell 1.5 viser en oversikt over viktige ordninger i tiltakssonen som kun gjelder for Finnmark og Nord-Troms. De viktigste ordningene er innenfor skatte- og avgiftspolitikken. Den mest omfattende ordningen i Finnmark og Nord-Troms er likevel fritaket for arbeidsgiveravgift, som kommer inn under den samlede summen for differensiert arbeidsgiveravgift i tabell 1.1.

Tabell 1.5 Særskilte tiltak for Finnmark og Nord-Troms

(i 1 000 kr)							
Politikkområde	Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Økonomisk politikk	Lavere skatt på alminnelig inntekt	FIN	A	inntektstap	505 000	545 000	570 000
	Særskilt fradrag i alminnelig inntekt	FIN	A	inntektstap	205 000	230 000	240 000
	Lav sats og fritak for el-avgift i tiltakssonen	FIN	A	inntektstap	195 000	230 000	240 000
	Lavere toppskatt for Finnmark og Nord-Troms	FIN	A	inntektstap	35 000	35 000	35 000
	Frdrag i positiv næringsinntekt for skiferdivere i Finnmark og Nord-Troms	FIN	A	inntektstap	1 000	1 000	1 000

Tabell 1.5 Særskilte tiltak for Finnmark og Nord-Troms

		(i 1 000 kr)					
Politikkområde	Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016
Nærings- politikk	Omstillingstiltak i indre Finnmark	LMD	B	1142/71	5 560	9 834	9 519
Utdanning og forskning	Ettergivelse av utdanningslån	KD	A	2410/73	110 109	106 500	119 200
Oppvekst og omsorg	Særskilt tillegg til barnetrygden	BLD	A	845/70	19 400	0	0
Levekår, miljøvern og offentlige tjenester	Retts hjelpskontor i indre Finnmark	JD	A	470/72	1 400	0	0
	Distribusjonstilskudd til aviser i Finnmark	KUD	A	335/77	1 983	2 048	2 087

På flere politikkområder er det etablert særordninger og prioritet i virkemiddelbruken for Nord-Norge i tillegg til ordningene for tiltakssonen. Tabell 1.6 viser fordelene av fritak for merverdiavgift på strøm, av småkommunetilskuddet, distriktstilskuddet og Nord-Norge-tilskuddet, samt av regionaltilskuddet i kommuneøkonomien. Postene under kap. 571 og kap. 572 er nærmere omtalt under programkategori 13.70.

Tabell 1.6 Fritak for merverdiavgift på strøm i Nord-Norge og rammetilskudd til kommunene

		(i 1 000 kr)					
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Forslag 2016	
0-sats for merverdiavgift ved forbruk av elektrisk kraft og energi fra andre fornybare energikilder i Nord-Norge	FIN	A	inntekts- tap	785 000	810 000	850 000	
Rammetilskudd til kommunene, småkommune-tilskuddet (tidligere regionaltilskudd)	KMD	A	571/63	946 140	963 501	963 501	
Rammetilskudd til kommunene, distriktstilskudd Sør-Norge	KMD	A	571/61	378 317	396 917	408 811	
Rammetilskudd til kommunene i Nord-Norge og Namdal	KMD	A	571/62	1 503 297	1 506 813	1 611 747	
Rammetilskudd til fylkeskommunene i Nord-Norge	KMD	A	572/62	599 430	622 092	642 399	

1.2 Programmer og tiltak finansiert over programkategori 13.50 – rapportering for 2014

Under punkt 1.2–1.4 gis en oversikt over tiltak som er finansiert over programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk.

Tiltak og programmer over kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, finansieres og forvaltes i hovedsak av fylkeskommunene og Innovasjon Norge, og betegnes som regionale midler.

Tiltak og programmer over kap. 552, post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling og post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling forvaltes av Innovasjon Norge, Siva, Forskningsrådet, Mentor AS og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og betegnes som nasjonale midler. Regionale og nasjonale midler presenteres hver for seg, og tiltakene listes så opp i alfabetisk rekkefølge.

Tiltakene beskrives kort ut fra finansiering, aktiviteter, nedslagsfelt (geografi) og resultater basert på rapporteringen for 2014 fra forvalterne, samt evalueringer. Kvinneandelen oppgis for enkelte tiltak. Under finansiering oppgis tilsagnsbeløp over programkategori 13.50. Ved samfinansiering med andre departementer oppgis i tillegg totalt tilsagnsbeløp. I omtalen av aktiviteter og resultater skilles det derimot ikke systematisk mellom midler fra departementet og fra andre kilder, da det er vanskelig å isolere resultatene ut fra finansieringskilde. Mer detaljert informasjon om ordningene finnes på nettsidene til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og øvrige forvaltere.

Tiltak med en årlig tildeling på 1 mill. kroner eller mindre på kap. 552, post 72 er ikke omtalt i dette vedlegget.

Det er gjort endringer i målstrukturen for programkategori 13.50 i 2015 og 2016. I 2015 endret delmål 1.1 og delmål 1.2. rekkefølge. Ny rekkefølge er brukt gjennomgående i budsjettproposisjonen (se tabell 6.8), også for rapporteringen for 2014. For 2016 er delmål 1.4 lagt til. Det er ikke rapportert på dette målet for 2014.

1.3 Regionale midler: Tiltak finansiert over kap. 551, postene 60 og 61

Bredbånd, mobil og IKT-tiltak (fylkeskommunene)

Målet er å bedre den digitale infrastrukturen i områder der kommersielle aktører ikke finner det lønnsomt. Hovedvekten av midlene kom i 2014 fra et øremerket tilskudd fra daværende Kommunal- og regionaldepartementet til bredbåndsutbygging. De øremerkede midlene ble forvaltet av Norsk kommunikasjonsmyndighet (Nkom). Samferdselsdepartementet finansierer også tilskuddsordningen. For nærmere omtale, se Samferdselsdepartementets budsjettproposisjon.

<p>Finansiering: Det ble gitt 95,4 mill. kroner i tilsagn under delmål 2.2. Av dette var 57,8 mill. kroner forvaltet av Norsk kommunikasjonsmyndighet. Til sammen forvaltet Nkom 159,4 mill. kroner.</p>	<p>Aktiviteter: Tilskuddene gikk til 35 prosjekter med utbygging av aksessnett, nedgraving av trekkør for bredbånd og utbygging av nødvendig stamnett.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 99 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.</p>	<p>Resultater: Tilskuddene forventes å gi 10 800 husstander ny eller forbedret bredbåndsdekning. Dekningsrapporten for 2014 fra Nexia viser at om lag 4 000 husstander mangler et tilbud om minst 2 Mbit/s nedstrømskapasitet. Dette er en økning fra 2013, som primært skyldes et redusert tilbud om bredbånd over telefonnett. Tilbudet om bredbånd med høyere kapasiteter fortsetter å vokse, men det er forskjell i tilgangen på høykapasitetsnett mellom tettbygde og spredtbygde strøk, henholdsvis 91 og 23 pst. dekning. Tilbudet om høykapasitetsnett har imidlertid vokst mer i spredtbygde strøk enn i tettsteder.</p>

Distriktsrettede risikolån og garantier (Innovasjon Norge)

Målet med ordningen er å finansiere prosjekter der risikoen i utgangspunktet er stor, og hvor Innovasjon Norges medvirkning har betydning for om prosjektet kan gjennomføres. Samtidig skal det være realistiske muligheter for at prosjektet eller investeringen oppnår lønnsomhet i fremtiden. Målgruppen er små og mellomstore bedrifter, normalt med inntil 100 ansatte. Risikolån kan benyttes til prosjekter og investeringer som er knyttet til blant annet nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling.

<p>Finansiering: Tapsfondsavsetninger ble kalkulert til 41,9 mill. kroner. Etter en totalvurdering av porteføljen ble det satt av 42,5 mill. kroner. Samlede bokførte tap på distriktsrettede risikolån og garantier i 2014 var 24,4 mill. kroner mot 64,3 mill. kroner i 2013. Tapene på risikolån utgjorde 2 pst. av porteføljen.</p>	<p>Aktiviteter: I 2014 ble det gitt nye tilsagn på 277,2 mill. kroner i distriktsrettede risikolån og garantier. Totalt 102 lånetilsagn og 8 tilsagn til garantier. Målt i antall tilsagn er aktivitetsnivået stabilt. Ved utgangen av 2014 var løpende lån og tilsagn på til sammen 1 811 mill. kroner.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: Alle tilsagn ble gitt til bedrifter innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 26 pst. av prosjektene ble definert som kvinnerettet. Totalt gikk 23 pst. av tilsagnsbeløpet på lån til gründere.</p>	<p>Resultater: Menon evaluerte ordningene høsten 2013. Evalueringen konkluderer med at låneordningen retter seg mot et marked med betydelige former for markedssvikt, og det er påvist at det er behov for ordningen. Låneordningen fremstår som samfunnsøkonomisk lønnsom. Tall fra Innovasjon Norges mål- og resultatsystem viser at bedrifter som har fått tilsagn, har vesentlig høyere vekst i omsetning, produktivitet og verdiskaping enn tilsvarende bedrifter.</p>

Distriktsutviklingstilskudd (Innovasjon Norge)

Målet er å stimulere bedrifter innenfor det distriktspolitiske virkeområdet til å gjennomføre prosjekter som ikke ville blitt realisert i samme grad uten offentlige lån og/eller tilskudd. Prosjektene skal styrke kompetanse, eksterne samarbeidsrelasjoner, organisering, produkt- og prosessutvikling eller markedsutvikling. Tilskuddene kan gis til ulike former for bedriftsutvikling (myke investeringer) og til finansiering av fysiske investeringer. Tilskuddene benyttes til prosjekter med verdiskapingspotensial og skal også bidra til å internasjonalisere næringslivet. Målgruppen er små og mellomstore bedrifter, normalt med inntil 100 ansatte. Støtte kan gis både til nyetableringer og til etablerte bedrifter.

<p>Finansiering: Det ble gitt totalt 382 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.1 (231 mill. kroner), 1.2 (2 mill. kroner) og 1.3 (149 mill. kroner). Tilsagnene fordelte seg mellom investeringstilskudd (133,5 mill. kroner) og bedriftsutviklingstilskudd (248,5 mill. kroner).</p>	<p>Aktiviteter: Det ble gitt totalt 893 tilsagn, fordelt på 676 bedriftsutviklingstilskudd og 217 investeringstilskudd.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 94 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 35 pst. av bedriftsutviklingstilskuddene og 33 pst. av investeringstilskuddene ble definert som kvinnerettet.</p>	<p>Resultater: I Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse (førundersøkelsen) fra 2015, som undersøkte tilskudd gitt i 2014, svarte 66 pst. av bedriftene at tilskuddet var svært viktig for å bedre konkurransevnen. 94 pst. svarte at tiltaket/prosjektet de søkte finansiering til, ikke hadde blitt gjennomført uten tilskuddet fra Innovasjon Norge.</p>

Distriktsrettet etablerertilskudd (Innovasjon Norge)

Målet er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape varige og lønnsomme arbeidsplasser. Etablerertilskudd kan gis til bedrifter som er under fem år gamle, som har en nyskapende forretningsidé og har potensial for vekst og verdiskaping. Målgruppen er bedriftsetablerere i alle deler av landet, men med særlig vekt på etablerere innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Nærings- og fiskeridepartementet finansierer også en landsdekkende ordning for etablerertilskudd, som i 2014 innvilget etablerertilskudd på totalt 146,6 mill. kroner. Fase en er markedsavklaring med mindre tilskudd slik at flere gründere får muligheten til å teste ut sine ideer. I fase to kan det innvilges et større tilskudd (inntil 800 000 kroner) til de som har testet og validert sin forretningside med positiv respons hos potensielle kunder.

<p>Finansiering: Det ble gitt 119 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.1 (116 mill. kroner) og 1.3 (3 mill. kroner).</p>	<p>Aktiviteter: Det ble gitt 466 tilsagn i 2014. Tilsagn blir også gitt til fellestiltak for grupper av etablerere, for eksempel i form av etablererveiledning og arrangementer.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 53 pst. av midlene gikk til etablerere i det distriktspolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 37 pst. av prosjektene ble definert som kvinnerettet.</p>	<p>Resultater: Tall fra Innovasjon Norges mål- og resultatsystem viser at det distriktsrettede etablerertilskuddet gir god effekt på produktivitet og på verdiskaping, men ikke signifikante effekter på de andre indikatorene. I Innovasjon Norges kundefeffektundersøkelse (førundersøkelsen) fra 2015, som undersøkte tilskudd gitt i 2014, svarte 75 pst. av bedriftene at tilskuddet var svært viktig for å bedre konkurransevnen. 95 pst. svarte at tiltaket/prosjektet de søkte finansiering til, ikke hadde blitt gjennomført uten tilskuddet fra Innovasjon Norge. 82 pst. av bedriftene svarer at innsatsen har bidratt til økt markeds-kunnskap.</p>

Interreg – EUs territoriale samarbeid (fylkeskommunene og Interregs programsekretariater)

Interreg er EUs program for å fremme økonomisk og sosial integrasjon og samarbeid over landegrensene gjennom internasjonalt, regionalt samarbeid.

Norges deltakelse i *Interreg* skal:

- fremme en ønsket regional utvikling i Norge gjennom å samarbeide om grenseregionale utfordringer
- fremme en balansert utvikling av det europeiske kontinent og våre nærområder
- fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk

I perioden 2007–2013 har Norge deltatt i fire *Interreg A-programmer* langs grensen til Finland, Sverige og Danmark (Nord, Botnia–Atlantica, Sverige–Norge og Øresund–Kattegat–Skagerrak). De samme programmene er videreført i en ny *Interreg* periode (2014–2020). Oppstart av ny programperiode er ett år forsinket.

I tillegg deltar Norge i et grenseregionalt samarbeid med Russland innenfor rammen av EUs nabo- og partnerskapsinitiativ (ENPI).

<p>Finansiering: Det statlige bidraget for programperioden 2007–2013 har vært på omlag 71,3 mill. kroner årlig fra kap. 551, post 60. Ordningen bidrar til samtlige delmål.</p>	<p>Aktiviteter: Antall prosjekter med norsk partner 2007–2013: 443 prosjekter i grenseregionale programmer, inkl. ENPI. Ny programperiode (2014–2020) startet ikke før i 2015, fordi det enkelte program ikke ble godkjent i EU-kommisjonen før desember 2014.</p>
<p>Nedslagsfelt: Alle fylkene deltar i <i>Interreg</i>. Det er ikke egne nasjonale krav til å rapportere på det distriktpolitiske virkeområdet, da det er det enkelte program som fastsetter rapporteringskravene for alle deltakende land.</p>	<p>Resultater: Alle programmene gjennomfører evalueringer, spesielt ved avslutning av en programperiode. Sluttevaluering for programperioden 2007–2013 vil først foreligge når prosjektene er avsluttet.</p>

Kommunale og regionale næringsfond (kommuner og regionråd)

Målet er å utvikle og legge til rette for lokalt næringsliv. Næringsfondene er et virkemiddel med rom for å forme innsatsen i tråd med lokale utfordringer og behov. Fondsmidlene benyttes særlig til bedriftsrettet støtte, inkludert kompetanseutviklingstiltak, til entreprenører og små bedrifter. I tillegg gis det midler til tilretteleggende tiltak som stedsutviklings- og omdømmetiltak, næringsrettede infrastrukturtiltak, tiltak for å fremme utdanningstilbud og til tjenester i lokalmiljøet.

<p>Finansiering og nedslagsfelt: Det ble gitt 265 mill. kroner i tilsagn under alle delmål fra kommuner og regionråd. Fylkeskommunene fordelte totalt 329,2 mill. kroner fra kap. 551, postene 60 og 61.</p>	<p>Aktiviteter: Midlene har i hovedsak gått til direkte bedriftsstøtte (30 pst.), stedsutvikling (22 pst.), næringsrettet infrastruktur (15 pst.), profileringstiltak (9 pst.) og nettverkstiltak (7 pst.).</p>
---	--

Geografi: 95 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Småkommuneprogrammet (fylkeskommunene)

Målet var å styrke kapasiteten og kompetansen i kommuner med særlig behov for dette. Meld. St. 13 (2012–2013) *Ta heile Noreg i bruk* pekte på at mange små distriktskommuner hadde for liten kompetanse og kapasitet til å drive godt og langsiktig plan- og utviklingsarbeid. Tiltaket startet opp i 2013 med 15 mill. kroner skjønnsmessig fordelt på fylkeskommunene og deltakerkommunene etter innspill fra fylkeskommunene. 41 kommuner ble valgt ut som deltakere. I 2014 ble skjønnsfordelingen tatt bort slik at fylkeskommunene selv bestemmer nivået innenfor fylkeskommunenes rammer. Alle fylkeskommunene videreførte samarbeidet med kommunene i 2014. Nordland, Troms, Telemark, Buskerud og Østfold fylkeskommuner har valgt å prioritere *Småkommuneprogrammet* også i 2015.

Alle fylkeskommunene har arbeidet sammen med kommunene for å vurdere hvordan kapasiteten og kompetansen i kommunene til å drive utviklingsarbeid skal styrkes, og hvilke konkrete utfordringer og mål det skal arbeides med. Kompetansesenter for distriktsutvikling (Distriktssenteret) gjennomførte en spørreundersøkelse i mars 2015 om nytten av *Småkommuneprogrammet* blant deltakerkommunene. 25 av kommunene opplevde at programmet hadde bidratt til økt bevissthet om viktigheten av arbeidet med lokal samfunnsutvikling. Utviklingsledelse, utviklingskompetanse og utviklingsøkonomi oppleves i stor grad å ha blitt styrket. 17 av kommunene svarte at de i stor eller svært stor grad vil ha nytte av resultatene av arbeidet de neste 2–3 årene. Distriktssenteret vil også i 2015 tilby faglig oppfølging til de kommunene som fortsatt arbeider med disse problemstillingene.

Målgruppen er kommuner med mindre enn 2 000 innbyggere. Alle tilsagn ble gitt til kommuner innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene (Oppland fylkeskommune)

Fjellområdene har særegne utfordringer for næringsutvikling og verdiskaping. Det er derfor opprettet en satsing for fjellområdene for perioden 2013–2017. Målet med satsingen er å styrke grunnlaget for næringsutvikling og verdiskaping i fjellområdene gjennom kompetanse- og nettverksbygging, entreprenørskap og innovasjon i næringslivet. Midlene skal brukes til innsats på tvers av fylkeskommunene. Oppland fylkeskommune har det overordnede ansvaret for forvaltningen av midlene.

Finansiering og nedslagsfelt:

Det ble gitt tilsagn om 7,9 mill. kroner.

Geografi:

77 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Østlandsforskning har definert 77 kommuner som fjellområdene. Alle tilsagn ble gitt til prosjekter med nedslagsfelt i fjellområdene.

Aktiviteter og resultater:

10 prosjekter fikk tilsagn i 2014. Som følge av verdiskapingsprogrammet ble forskningsnettverket Fjell-forsk-nett opprettet i 2014, med formål å lage en plattform med viktige tema for kunnskapsutvikling i fjellområdene. I programmet prioriteres større og regionalt rettede tiltak. Fjellmat var det overordnede temaet for prosjektene som fikk tilsagn i 2014. Prosjektene har samlet sett bidratt til fokus på verdiskaping og omsetning for fjellmatprodusenter, videreforedler og omsetningsledd. Gudbrandsdalsmat og Røros Mat viser blant annet til flere produsenter, større vareutvalg, flere salgssteder og større omsetning.

1.4 Nasjonale midler: Tiltak finansiert over kap. 552, postene 62 og 72

Barentssekretariatet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Barentssekretariatet er et interkommunalt selskap eid av de tre nordnorske fylkeskommunene. Barentssekretariatet arbeider for å styrke det folkelige og næringsrettede samarbeidet mellom Norge og Russland, blant annet gjennom prosjektstøtte til samarbeidsprosjekter på tvers av den norsk-russiske grensen. Prioriterte tema er folk-til-folk-samarbeid, urfolk, miljø, ungdom, kultur og idrett, samt kompetanse og næringssamarbeid basert på de betydelige naturressursene i området. Barentssekretariatet driver utstrakt informasjonsvirksomhet, og har en daglig nyhetstjeneste på engelsk og russisk, Barents Observer.

Barentssekretariatet er et viktig kompetansesenter for nordområdesatsingen for ulike norske og internasjonale myndigheter og institusjoner, både på regionalt og sentralt nivå. Utenriksdepartementet er statlig hovedfinansør. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Kulturdepartementet bidrar også til finansieringen. Kommunal- og moderniseringsdepartementets finansiering på 2,5 mill. kroner er fra 2015 overført til Utenriksdepartementet.

Finansiering:

Det ble gitt 3 mill. kroner i tilsagn. Totalt ble det gitt 42,5 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket.

Aktiviteter:

Det er brukt 500 000 kroner til å finansiere en prosjektstilling for å videreføre erfaringene fra arbeidet i *Den nordlige maritime korridor (NMC)* og *Stratmos*, knyttet til transport, logistikk og næringssamarbeid. De øvrige midlene fra departementet er driftsmidler som bidrar til å sikre Barentssekretariatets rolle som grenseregional aktør og informasjonsformidler i Barentsregionen.

Bedriftsnettverk (Innovasjon Norge)

Bedriftsnettverkstjenesten skal stimulere små og mellomstore bedrifter i hele landet til å etablere kommersielle, strategiske samarbeid om konkrete forretningsmessige prosjekter med andre bedrifter. Tjenesten finansierer kostnader knyttet til tilrettelegging og ledelse, samlinger, nødvendige analyser og felles kompetansebygging. Tjenesten bidrar med kompetanse knyttet til valg av konsulent, rådgiving og verktøy for nettverksutvikling.

Målet med bedriftsnettverkene er å oppnå sterke og forpliktende samarbeidsrelasjoner for konkrete innovasjonsprosjekter. Programmet samfinansieres med Nærings- og fiskeridepartementet.

<p>Finansiering: Det ble gitt 13,4 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.2. Totalt ble det gitt 23,1 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer ordningen.</p>	<p>Aktiviteter: Totalporteføljen er på 40 aktive hovedprosjekter. I 2014 ble det iverksatt fire nye hovedprosjekter i distriktsområder.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 93 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. 15 av 27 hovedprosjekter ligger i virkeområdet.</p>	<p>Resultater: En programevaluering (DAMVAD, 2014) og en egen spørreundersøkelse høsten 2014, tyder på at tjenesten treffer bedriftenes behov på en god måte og som er godt i samsvar med mål og formål. Det er stor interesse og økende etterspørsel i næringslivet etter finansiell og faglig støtte til bedriftsnettverk.</p>

Bioraffineringsprogrammet (Innovasjon Norge)

Bioraffineringsprogrammet inngår i Innovasjon Norges bioøkonomisatsing som ble igangsatt i 2013. Målet med programmet er å bidra til å bygge opp en ny vekstnæring som også kan utvikle flere kompetansearbeidsplasser i distrikts-Norge, og øke produktiviteten/lønnsomheten i viktige distriktsnæringer.

Programmet retter seg mot gründere og etablerte bedrifter i hele landet. Innsatsen skal komme små og mellomstore bedrifter som utvikler ny teknologi til gode, og samtidig stimulere til innovasjon innenfor etablert industri. Programmet mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

<p>Finansiering: Det ble gitt 20,9 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.1 og 1.3. Totalt ble det gitt 24,5 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer ordningen.</p>	<p>Aktiviteter: Det ble gitt 9 tilsagn i 2014. Prosjektene ligger på høyt internasjonalt innovasjonsnivå. Prosjektet <i>Bioøkonomi Mobilisering</i> hvor målet er bevisstgjøring og mobilisering i næringene ble opprettet.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 51 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.</p>	<p>Resultater: Ordningen ble igangsatt i 2013. Det foreligger derfor bare data på aktivitet og innsats. Omfattende mobiliseringsarbeid bidro blant annet til at «bioøkonomi» er blitt et kjent begrep i media, næringslivet og ellers. Innovasjon Norge melder at erfaringene fra 2014 bekrefter at det næringsmessige potensialet er stort.</p>

Designrådgiving (Innovasjon Norge)

Designrådgiving skal hjelpe bedrifter til å forstå hvordan de kan ta en tydelig strategisk posisjon, bygge en sterk merkevare og ta i bruk design for å utvikle konkurransefortrinn. Programmet hjelper bedriftene

med å identifisere designbehov, utarbeide oppdragsbeskrivelse og finne egnet profesjonell designkompetanse til aktuelle prosjekter. Målgruppen er bedrifter som tidligere ikke har brukt profesjonelle design-tjenester. Programmet mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Finansiering og nedslagsfelt:

Det ble gitt 2,6 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.1 og 1.3. Totalt ble det gitt 5,6 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer ordningen.

Geografi: 88 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Aktiviteter og resultater:

Årsrapporten for 2014 viser at det ble satt i gang 235 nye design- og rådgivingsoppdrag. Designprosjektene bidro til innovasjon på samtlige områder, men spesielt innen vare-, tjeneste og markedsinnovasjon. 63 pst. av prosjektene ligger på et nasjonalt eller internasjonalt innovasjonsnivå. Kun 6 pst. av prosjektene bidro ikke til innovasjon.

Forskningsløft i Nord (Forskningsrådet)

Forskningsløft i Nord (FiN) er en strategisk satsing på næringslivsrelevant kunnskapsinfrastruktur, og inngår i Regjeringens Nordområdesatsing. Målet er å styrke og videreutvikle kunnskapsmiljøer i Nord-Norge, gjennom langsiktig forskning i et nært samarbeid mellom gode forskningsmiljøer, utdanningsinstitusjoner og næringsliv innenfor reiseliv og arktisk teknologi. Programmet har pågått siden 2009, og er forlenget med tre nye år for perioden 2014–2016. Målgruppen er næringsliv og FoU-miljøer.

Noen sentrale kriterier for måloppnåelse er:

- Langsiktig, temarelevant forskning på internasjonalt nivå som skal vises gjennom for eksempel prosjekttilknyttede doktorgrader, vitenskapelige publikasjoner (med referee), framlegg på anerkjente internasjonale konferanser og andre former for vitenskapelig merittering.
- Igangsetting og gjennomføring av doktorgradsutdanning og forskerutdanning slik at det utdannes nytt personell innenfor prosjektets fagområde.
- Samarbeid om forskning med nærings- og samfunnsliv. Det skal etableres samarbeid mellom relevante utdannings- og forskningsmiljøer i Nord-Norge og ellers i landet, langvarig/solid samarbeid mellom utdannings- og forskningsinstitusjonene og relevante næringslivsaktører i Nord-Norge og varige samarbeidsrelasjoner med internasjonale forskningsmiljøer.

Finansiering:

Det ble gitt 34,4 mill. kroner i tilsagn under delmål 2.1.

Aktiviteter:

Det gjennomføres nå følgende prosjekter: Opplevelser i nord, jordobservasjon, sensorteknologi, avfallshåndtering og kaldt klima-teknologi. I 2014 ble det sjettede prosjektet opprettet; *Teknologioverføring, teknologibasert entreprenørskap og innovasjon i Nord-Norge*.

Nedslagsfelt:

Geografi: Alle midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Prioriterte grupper: 42 pst. av doktorgradstipendiatene og 30 pst. av postdoktorstipendiatene i programmet var kvinner.

Resultater:

Det er utviklet utdanningstilbud, blant annet kurs for etter- og videreutdanning rettet mot næringslivet. Programmet har gitt omfattende aktivitet i de involverte fagmiljøene, både når det gjelder forskningsproduksjon og publiseringsmengde. Aktivitetene i *Forskningsløft i Nord* har stimulert til mer aktivitet også utenfor programmet, herunder flere supplerende prosjekter og søknader til andre forskningsprogrammer. Forskerutdanning og rekruttering er et vesentlig suksesskriterium for satsingen. 42 doktorgrads- og postdoktorstipendiat er finansiert gjennom programmet. Programmet har nådd sine mål når det gjelder produksjon av stipendiat.

FRAM – Kompetanseprogrammet (Innovasjon Norge)

FRAM er et tilbud til små og mellomstore bedrifter med mål om å styrke deltakerbedriftenes langsiktige konkurransekraft, lønnsomhet og fornyingsevne.

Programmet tilbyr tre ulike tjenester; strategi- og ledelsesutvikling, innovasjon og internasjonalisering, som kan kombineres etter bedriftenes behov. Tjenestene leveres hovedsakelig via Innovasjon Norges distriktskontorer. Programmet mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet og fylkeskommunene.

Finansiering: Det ble gitt 1,8 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.3. Totalt ble det gitt om lag 25 mill. kroner i tilsagn fra departementene og fylkeskommunene.	Aktiviteter: I 2014 deltok 500 bedrifter med til sammen over 1 000 deltakere. 21 prosjekter med til sammen 200 bedrifter avsluttet sin FRAM-prosess i 2014.
Nedslagsfelt: Geografi: Av bedriftene som avsluttet FRAM i 2014, var 62 pst. lokalisert i det distriktspolitiske virkeområdet.	Resultater: FRAM ble evaluert våren 2014 av DAMVAD. Bedriftene som har deltatt er svært fornøyde og oppgir betydelig kunnskapsheving. Det er imidlertid vanskelig å spore en konkret økonomisk effekt i regnskapene til bedriftene. Til tross for dette mener 81 pst. av bedriftene at programmet samlet sett har gitt positiv effekt, og 80 pst. ville deltatt igjen om de fikk mulighet.
Prioriterte grupper: Andelen kvinnelige deltakere var om lag 40 pst.	

Informasjonstjeneste for gründere, gründertelefon og oppdaterte nettsider for gründere (Innovasjon Norge)

Innovasjon Norge har utviklet en nettbasert interaktiv tjeneste til etablerere i hele landet. Gründertelefonen og nettsidene for gründere skal gjøre det lettere å finne relevant informasjon, og etablerere skal få raskere svar på spørsmål. Nettsidene tar også for seg prosessveiledning, immaterielle rettigheter, forretningsutvikling, forretningsmodellering, nettverk og arrangementer, samt praktiske elementer som å registrere selskap, merverdiavgift, valg av organisasjonsform etc. Tjenesten omfatter både Innovasjon Norges egne ordninger og annen nyttig informasjon for en gründer både før, under og etter etablering av ny virksomhet. Nettsidene er utviklet i tett samarbeid med Altinn. Gründertelefonen og nettsidene for gründere ble lansert november 2013. Telefontjenesten mottok mot slutten av 2014 om lag 500 samtaler per måned. Innovasjon Norge vurderer at mange positive tilbakemeldinger så langt, tyder på at det tilbys relevant veiledning og konkrete råd, herunder rask henvisning til aktører/personer i og utenfor Innovasjon Norge.

I 2014 ble det brukt 4,4 mill. kroner til arbeidet med tjenesten under delmål 1.3. Fra 2015 finansieres tjenesten av Nærings- og fiskeridepartementet.

Inkubasjon (Siva)

Satsingens hovedmål er økt nasjonal verdiskaping gjennom effektivt å identifisere, videreutvikle og kommersialisere gode ideer til nye vekstbedrifter, og gi ny vekst i etablerte virksomheter.

Programmet gir nyoppstartede kunnskapsbedrifter tilbud om faglig rådgiving, kompetansenettverk og lokaler med en husleie som er tilpasset bedriftens økonomiske evne. Målgruppen er sterke innovasjonsmiljøer og næringsaktører som har inkubasjon som en vesentlig aktivitet. Dette omfatter forskningsparker, kunnskapsparker, inkubatorer, større industribedrifter og andre næringsaktører.

Det er utviklet et felles mål- og resultatstyringssystem for Siva for departementene som legger oppdrag til selskapet. Det er valgt ut fem styringsparametre knyttet til delmålet for innovasjonsvirksomheten: 1) omsetningsvekst i bedriftene som er knyttet til innovasjonsselskapene, 2) nettverksaktivitet i innovasjonsselskapene, 3) innovasjonsselskapenes attraktivitet, 4) koblinger mot eksterne kompetansemiljøer og 5) mobilisering av privat kapital.

Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet finansierer deler av programmet.

Finansiering:

Det ble gitt 26,1 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.2. Totalt ble det gitt 55,9 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer programmet.

Aktiviteter:

Ved utgangen av 2014 var 37 vertsmiljø tatt inn i programmet. I 2014 ble 429 nye bedrifter tatt opp i inkubatorene, mens det var 1 059 bedrifter totalt i inkubatorene. Til sammen 711 bedrifter mottok inkubatorstøtte. I 2014 har inkubasjonssatsingen lagt vekt på å identifisere hvilke elementer som spiller sammen og som må være på plass for å utvikle sterke innovasjonsmiljø. Profesjonalisering av inkubatorene har også i 2014 stått sentralt, blant annet gjennomføring av utviklingssamtaler med alle inkubatormiljøene. Enkelte av miljøene har fått et særskilt ansvar for å utvikle nye metoder, verktøy og prosesser for inkubasjon.

Nedslagsfelt:

Geografi: 67 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.
Prioriterte grupper: 27 pst. av nye bedrifter eller prosjekter hadde en kvinne i ledende stilling.

Resultater:

Bedriftene i inkubatorene har i 2013 hatt en samlet verdiskaping på om lag 296 mill. kroner (basert på tall fra Brønnøysundregistrene).

Interreg – EUs territoriale samarbeid (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Interreg er EUs program for å fremme økonomisk og sosial integrasjon og samarbeid over landegrensene gjennom internasjonalt, regionalt samarbeid.

Norges deltakelse i Interreg skal:

- fremme en ønsket regional utvikling i Norge gjennom å samarbeide om grenseregionale utfordringer
- fremme en balansert utvikling av det europeiske kontinent og våre nærområder
- fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk

I programperioden 2014–2020 deltar Norge i tre transnasjonale programmer (Østersjøen, Nordsjøen og Nordlig Periferi og Arktis) og fire interregionale programmer (ESPON, Interact, Interreg IVC og URBACT II). Oppstart av ny programperiode er ett år forsinket.

Finansiering:

Det årlige bidraget fra staten for programperioden 2007–2013 fra kap. 552, post 72: 26,3 mill. kroner til transnasjonale programmer og om lag 6 mill. kroner til interregionale programmer.

Aktiviteter:

Antall prosjekter med norsk partner 2007–2013:
- 112 prosjekter og 29 forprosjekter i de transnasjonale programmene
- 35 prosjekter i interregionale programmer
Andre aktiviteter i 2014 er blant annet gjennomføring av en større oppstartskonferanse for ny programperiode.

Nedslagsfelt:

Alle fylkene deltar i Interreg. Det er ikke egne nasjonale krav til å rapportere på det distriktpolitiske virkeområdet, da det er det enkelte program som fastsetter rapporteringskravene for alle deltakende land.

Resultater:

Alle programmene gjennomfører evalueringer, spesielt ved avslutning av en programperiode. Sluttevaluering for programperioden 2007–2013 vil først foreligge når prosjektene er avsluttet.

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer (Innovasjon Norge)

Tiltaket ble utviklet og startet opp i 2013. Målet er å bidra til å styrke tilgangen til kompetent arbeidskraft i regionale næringsmiljøer i hele landet. Blant annet skal høyskoler og andre kunnskapsinstitusjoner få hjelp til å levere kompetent arbeidskraft til næringsmiljøer med et definert og felles behov for forsterket kompetansegrunnlag.

Midlene skal brukes på kompetanseutvikling i fagskole, høyere utdanning og/eller videreutdanningstilbud som er praksisnære, næringsrettede og tilpasset kompetansebehovet i næringslivet. Det forutsettes medfinansiering fra næringsliv og andre relevante regionale aktører.

Finansiering: Det ble gitt 18,8 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.1 og 1.3.	Aktiviteter: Syv prosjekter ble igangsatt i 2014, og det er gitt tilsagn til ytterligere elleve prosjekter. Programmet følges opp, med levering av midtveisrapport august 2015 og sluttrapport 2016. Det vil gi grunnlag for resultatvurdering.
--	--

Kontordager og kurs for næringsrådgivere i kommunene (Innovasjon Norge)

Målet er å styrke kommunene som næringspolitiske aktører ved å bidra til at kommunene blir mer bevisste, kompetente, samspillende og effektive i sitt næringsutviklingsarbeid. Tiltaket retter seg mot kommunenes førstelinjetjenester for næringsrådgiving. Kommuner som ikke har et stort fagmiljø innen næringsutvikling og entreprenørskap prioriteres.

Innovasjon Norge tilbyr kurs for førstelinjetjenester i kommunene der hovedtema er veilederrolle og forretningsplanlegging. Det tilbys også kontordager og møteplasser ute i kommunene. Både kommunalt ansatte og ansatte i utviklingsselskap kan delta. Midlene brukes over hele landet, men med størst vekt på distriktsfylker.

I 2014 er det utviklet og utprøvd en workshop med fokus på innvandreres potensiale som gründere. Det er også laget en «veilederguide» som gir informasjon om etablering generelt og særlige forhold rundt innvandrergründere. Det ble gitt 7,1 mill. kroner i tilsagn.

Kvinner i næringslivet (Innovasjon Norge)

Det overordnede målet er økt verdiskaping og innovasjon gjennom å styrke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet – som gründere, i ledelse og i styrer. Ordningen omfatter tiltak for mobilisering av kvinner i næringslivet gjennom Innovasjon Norges eksisterende tjenestetilbud (integrert satsing). Programmet finansierer også noen særskilte ordninger rettet mot kvinner. Målgruppen er kvinner som har potensial til å starte opp og utvikle vekstbedrifter, eller som ønsker å utvikle seg til/som ledere eller styremedlemmer. Det rettes spesiell oppmerksomhet mot tjenester og sektorer med lav kvinneandel. Programmet mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet.

<p>Finansiering: Det ble gitt 1,9 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.3. Totalt ble det brukt 8,3 mill. kroner på tiltaket.</p>	<p>Aktiviteter: Størstedelen av midlene er benyttet til profilering og mobilisering for entreprenørskap blant kvinner. I 2014 ble i tillegg følgende programmer og aktiviteter gjennomført: Arrangementet «Årets gründerkvinne», Ledermentorprogrammet, Female Future i regi av NHO, KAN-programmet i regi av Ungt Entreprenørskap og «Flere kvinner i toppledelse» i regi av Norsk Institutt for Styremedlemmer.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: For Ledermentor var 60 pst. av deltakerne lokalisert i det distriktpolitiske virkeområdet.</p>	<p>Resultater: Innovasjon Norge jobber for at andelen av virkemidler som når fram til kvinner skal øke. Innovasjon Norge ga tilsagn om ca. 2,1 mrd. kroner til kvinnerettede prosjekter i 2014, en andel på 32 pst. Dette er en sterk oppgang fra 19 pst. i 2007, men en nedgang fra 2013 da andelen var 35 pst.</p>

Lokal samfunnsutvikling i kommunene (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Målet med *Lokal samfunnsutvikling i kommunene* (LUK) var å gjøre kommunene bedre til å planlegge, mobilisere, samarbeide og gjennomføre arbeid for å utvikle mer attraktive lokalsamfunn. Dette skulle skje gjennom et tettere samarbeid både mellom fylkeskommuner og kommuner og mellom kommuner. Fylkeskommunenes rolle som samordner, aktiv rådgiver og støttespiller overfor kommuner med utviklingsbehov skulle styrkes. Satsingen startet i 2010 og varte ut 2014. Telemarksforskning og Arbeidsforskningsinstituttet har følgevaluert LUK, og resultater er løpende blitt integrert i arbeidet. Telemarksforskning har også utført en sluttevaluering av LUK.

<p>Finansiering: Det ble gitt tilsagn om 25,4 mill. kroner under alle delmål unntatt 1.1. 40 pst. av midlene ble brukt under delmål 3.2.</p>	<p>Aktiviteter: Fylkeskommunene styrker kommunenes utviklingskompetanse gjennom kurs og videreutdanning. Dette skjer i samarbeid med høyskoler, universiteter og andre aktører. Mange fylkeskommuner og kommuner utvikler kommuneplanens samfunnsdel og arealdel som viktige utviklingsverktøy for å utvikle attraktive regioner og kommuner.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 73 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.</p>	<p>Resultater: Programmet ble evaluert i 2015 (Telemarksforskning). Se omtale under programkategori 13.50.</p>

Mentortjenesten for gründere (Innovasjon Norge)

Mentortjenesten for gründere startet i 2010. Kartlegginger av gründeres behov viser at mangel på nettverks- og næringslivserfaring er en gjennomgående utfordring. Gjennom tjenesten får gründere dekket kostnadene for en erfaren mentor fra næringslivet, og blir gitt muligheter til å møte andre gründere i samme situasjon. Mentortjenesten er et tilbud til gründere med gode forretningsideer i bedriftsutviklings- eller markedsintroduksjonsfasen, med ambisjoner om vekst utover det lokale markedet. Tjenesten inkluderer en-til-en-samtaler med en mentor over en periode på 3–12 måneder og regionale nettverks-samlinger der gründere og ressurspersoner møtes for erfaringsutveksling. Ordningen er landsdekkende.

<p>Finansiering: Det ble gitt 14 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.3.</p>	<p>Aktiviteter: I 2014 fikk 213 gründere tilbud om å være med i mentorordningen fra departementets ramme. Ytterligere 65 deltok i tjenesten finansiert fra andre kilder (Kultursatsingen, Etablerertilskudd og Miljøteknologiordningen).</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 67 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Prioriterte grupper: 50 pst. av midlene ble definert som kvinnerettet.</p>	<p>Resultater: Tjenesten ble evaluert av Oxford research i 2014. Evalueringen tyder på at mentortjenesten for gründere bidrar godt til å skape flere gode gründere. Addisjonaliteten er høy, og utbytte av rådgivingen oppgis å være høy. Halvparten av mentorene har et profesjonelt forhold til gründerne etter at oppdraget er avsluttet, hvor kun 19 pst. får betalt for innsatsen. Overordnet måloppnåelse kan forbedres ytterligere gjennom analyse og forbedringstiltak for nettverkssamlingene.</p>

Merkur-programmet (Mentor AS)

Merkur-programmet er et kompetanseutviklingsprogram for de minste dagligvarebutikkene i distriktene. Målet er å sikre innbyggerne i distriktene tilgang til en nærliggende dagligvarebutikk med god kvalitet. Programmet arbeider for at dagligvarebutikkene kan få tilleggstjenester som øker lønnsomheten i butikken, og som gir innbyggerne i lokalsamfunnet bedre tjenester. Programmet skal også bidra til å øke forståelsen i lokalsamfunnet for dagligvarebutikkens rolle og betydning. Butikkdriverne som deltar i programmet deltar på kurs for å styrke den butikkfaglige kompetansen, øke antall tjenester i butikken og fokusere sterkere på lokal samfunnsutvikling. Kompetansetiltakene består blant annet av seminarer, besøk av Merkur-konsulenter i butikken og kundeundersøkelser. Merkur samarbeider blant annet med Posten Norge AS og Norsk Tipping for å legge til rette for tilleggstjenester. Programmet jobber også med kommunale myndigheter for å utvikle et bedre samarbeid mellom dagligvarebutikkene og lokalsamfunnet. Midlene går i hovedsak til kurs og konferanser, samt oppfølging og utvikling av dagligvarebutikker i distriktene.

<p>Finansiering: Det ble gitt 9,5 mill. kroner i tilsagn under delmål 3.1.</p>	<p>Aktiviteter og resultater: Totalt 70 butikker deltar i hovedprogrammene. Mange distriktsbutikker benytter seg av de andre tilbudene <i>Merkur-programmet</i> tilbyr, som f.eks. veiledning fra konsulentapparatet, omstillingsarbeid i butikkene, deltakelse på regionale konferanser, søking til investeringsstøtteordningene med mer.</p>
	<p>Det utarbeides løpende statistikk over lønnsomhetsutvikling og omsetningsutvikling for butikker som er med i <i>Merkur-programmet</i> sammenliknet med distriktsbutikker og i dagligvarehandelen generelt. Statistikken viser at Merkur-butikkene har en bedre utvikling enn andre dagligvarebutikker i distriktene. Evalueringen av <i>Merkur-programmet</i> (Møreforsking, 2014) viser at butikker som deltar i programmet har bedre omsetningsutvikling enn andre utkantbutikker. Den butikkfaglige kompetansen og driften er styrket. Det er en sterk sammenheng mellom utvikling av flere tilleggstjenester og butikkens omsetningsvekst</p>

Merkur: Investerings- og utviklingsstøtte til utkantbutikker, og investeringsstøtte til drivstoffanlegg (Mentor AS)

Målet med *investerings- og utviklingsstøtte til utkantbutikker* er å sikre innbyggerne i distriktene tilgang til en nærliggende dagligvarebutikk med god kvalitet. Investeringsstøtten er en økonomisk støtte direkte til butikkene, som går til rene investeringer i butikkene, mens utviklingsstøtten i hovedsak går til markedsaktiviteter, mobiliseringstiltak, kompetansetiltak med mer. Tilskuddsordningene styrker og bygger opp om utkantbutikken og tjenestetilgjengeligheten. Butikkene må oppfylle særlige kriterier knyttet til avstand, kundegrunnlag og omsetning for å kunne motta støtte.

Målet med *investeringsstøtte til drivstoffanlegg* er å styrke drivstofftilgangen i distriktene gjennom å etablere, ruste opp eller opprettholde drivstoffanlegg i tilknytning til dagligvarebutikker. Ordningen er en søknadsbasert tilskuddsordning som forvaltes av Mentor AS.

Fra 2015 dekkes administrasjonskostnader over kap. 500, post 21.

<p>Finansiering: Det ble gitt 38,5 mill. kroner i tilsagn under delmål 3.1.</p>	<p>Aktiviteter: I 2014 fikk 200 butikker investeringstilskudd til kjøll og frys, nye dataløsninger eller til bygningsmessige investeringer. Disse fikk til sammen 31,2 mill. kroner fordelt på de 200 butikkene. 1,7 mill. kroner i utviklingstilskudd ble fordelt på 49 butikker. Gjennomsnittlig støttebeløp til butikkene er 142 000 kroner. Det ble gitt støtte til 23 drivstoffanlegg. Disse fikk til sammen 5,1 mill. kroner.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 88 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.</p>	<p>Resultater: Evalueringen av <i>Merkur-programmet</i> viser at Merkur-butikkene har gjennomgående bedre omsetningsutvikling enn andre distriktsbutikker.</p>

Norwegian Innovation Clusters (Innovasjon Norge)

Klyngeprogrammet *Norwegian Innovation Clusters* skal forsterke innovasjons- og fornyelsesevnen i regionale innovasjonsmiljøer gjennom økt samspill og samarbeid innenfor næringslivet, og mellom næringsliv, kunnskapsmiljøer og offentlige utviklingsaktører. I 2014 ble *Arena*, *Norwegian Centres of Expertise* (NCE) og *Global Centres of Expertise* (GCE), en del av det nye klyngeprogrammet *Norwegian Innovation Clusters*. Programmet viderefører i hovedsak tilbudene fra de gamle programmene. Programmet har tre nivåer:

- *Arena* omfatter klynger med nyetablerte og/eller umodne samarbeidsinitiativ.
- *Norwegian Centres of Expertise* (NCE) omfatter klynger med en etablert organisasjon med velutviklede tjenester, partnere og oppnådde resultater fra samarbeidsprosjekter.
- *Global Centres of Expertise* (GCE) skal bidra til økt verdiskaping og forsterket attraktivitet og posisjon innenfor globale verdikjeder gjennom strategiske samarbeidsprosjekter.

Programmet forvaltes av Innovasjon Norge i samarbeid med Siva og Forskningsrådet. Programmet samfinansieres med Nærings- og fiskeridepartementet og er landsdekkende. Finansieringen fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal dekke aktiviteter som utløser verdiskapingspotensialet i det distriktpolitiske virkeområdet.

<p>Finansiering: Det ble gitt 58,5 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.2. Totalt ble det gitt 142,3 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer ordningen til programmets kunder.</p>	<p>Aktiviteter og resultater: Rapporteringen for 2014 er for første gang basert på mål- og resultatdata. Effektanalysen viser at bedriftene i klyngene har høyere omsetningsvekst, særlig de første tre årene, enn gjennomsnittet for alle bedrifter som har mottatt støtte fra Innovasjon Norge.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: Om lag 28 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.</p>	<p>Resultatanalysen viser at bedriftene i klyngene, 225 i NCE og GCE, 231 i <i>Arena</i>, til sammen har etablert 6 342 nye samarbeidsrelasjoner med andre bedrifter og kunnskapsmiljøer i 2014. Det er et snitt på 14 per bedrift.</p> <p>Klyngene har til sammen satt i gang:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 658 innovasjonsprosjekter, hvor 2 av 3 er med FoU-partnere. – 261 internasjonale forretningsutviklingsprosjekter. – 120 prosjekter for å videreutvikle utdannings tilbud i samarbeid med utdanningsinstitusjoner. – 308 prosjekter for å styrke det øvrige kompetanseutviklingstilbudet.

Næringshageprogrammet (Siva)

Næringshageprogrammet skal bidra til økt verdiskaping gjennom å legge til rette for utvikling av attraktive bedrifter og kunnskapsarbeidsplasser i hele landet, men fortrinnsvis i distriktene. *Næringshageprogrammet* skal være et virkemiddel for fylkeskommunen og bidra til at fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør styrkes. Dette gjøres gjennom å tilby infrastruktur og utviklingsmiljøer til personer med høy kompetanse.

Gjennom samlokalisering av små foretak i et profesjonelt, faglig og sosialt miljø skal næringshagene bidra til vekst for alle bedriftene i næringshagen. Hver næringshage har et utviklingsselskap som tar seg av fellesoppgaver for bedriftene, blant annet profilering, nettverksbygging og tiltak for kompetanseheving.

Målgruppen for programmet er kunnskapsbaserte bedrifter i distriktene. Programperioden er 2011–2021.

Det er utviklet et felles mål- og resultatstyringssystem for Siva som benyttes av de departementene som legger oppdrag til selskapet. Det er valgt ut fem styringsparametre knyttet til delmålet for innovasjonsvirksomheten: 1) omsetningsvekst i bedriftene som er knyttet til innovasjonsselskapene, 2) nettverksaktivitet i innovasjonsselskapene, 3) innovasjonsselskapenes attraktivitet, 4) koblinger mot eksterne kompetansemiljøer og 5) mobilisering av privat kapital.

<p>Finansiering: Det ble gitt 30,6 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.2.</p>	<p>Aktiviteter: I 2014 deltok 46 næringshager.</p>
<p>Nedslagsfelt: Geografi: 36 av 46 næringshager ligger innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. 89 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.</p>	<p>Resultater: I 2014 var det 1 987 bedrifter som hadde tilknytning til næringshagene. Av disse var det 1 406 som hadde inngått egen utviklingsavtale med en næringshage. Siva har i 2014 hatt et tett samarbeid med fylkeskommunene for å utvikle næringshagemiljøene. Målbedriftene som var med i næringshagene i 2014 hadde i 2013 en samlet verdiskaping på 7,39 mrd. kroner.</p>
<p>Prioriterte grupper: 36 pst. av bedriftene som deltok i programmet i 2014 hadde kvinner i ledende stillinger.</p>	

Pilotprosjekt for etablerertilskudd (Innovasjon Norge)

Pilotprosjektet ble startet i 2014. Målet er å øke antall oppstartsbedrifter som lykkes med vekst og verdiskaping. Pilotprosjektet gjennomføres for å få mer kunnskap om egnede virkemidler for å bidra til økt vekst blant gründere og for å utløse mer privat kapital. Prosjektet skal se på om man ved å få utløst mer privat kapital fra forretningsengler med kompetanse på utvikling av tidligfasebedrifter, kan øke antall nyoppstartede bedrifter som vokser.

Pilotprosjektet for etablerertilskudd kobler bedrifter som er i markedsintroduksjon og tidlig vekstfase sammen med forretningsengler, og gjennomføres i Troms. Målgruppen er bedrifter med stort vekstpotensial, basert på markedstesting av produkt og forretningsmodell. Forutsetning for å motta etablerertilskudd fase 2 er at bedriften tilhører et innovasjons-/gründermiljø i privat eller offentlig regi, og framskaffer privat investorkapital på minimum 20 pst. av tilskuddsbeløpet.

I 2014 ble det gitt tilsagn om 4,4 mill. kroner til bedrifter.

Pilotprosjekt for kompetansetilbud for forretningsengler og potensielle forretningsengler i distriktene (Innovasjon Norge)

Innovasjon Norge utvikler og tester et kompetansetilbud for forretningsengler og potensielle forretningsengler i de tre nordligste fylkene. Pilotprosjektet ble startet i 2014. Målet er å øke antall oppstartsbedrifter som lykkes med vekst og verdiskaping. Piloten gjennomføres for å få mer kunnskap om egnede virkemidler for å bidra til økt vekst blant gründere og for å utløse mer privat kapital. Prosjektet skal se på om et kompetanseprogram for forretningsengler kan bidra til å tilføre oppstartsbedrifter mer kompetente investorer og mer kapital.

I 2014 ble det gitt tilsagn om 900 000 kroner til et forprosjekt.

Ungt Entreprenørskap (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Målet er å styrke kvaliteten på, og omfanget av, entreprenørskapsopplæring i utdanningen. Gjennom entreprenørskapsopplæring til elever og studenter på alle utdanningstrinn ønsker Ungt Entreprenørskap å gi barn og ungdom forståelse for betydningen av verdiskaping og nyskaping i næringslivet. Ungt Entreprenørskap utvikler nettverk, materiell, metoder og støtteapparat for et systematisk og varig samarbeid mellom lokalt arbeids- og næringsliv og utdanningsinstitusjoner i lokalmiljøet. Organisasjonens mål er å utvikle kreativiteten, skapergleden og troen på seg selv hos barn og ungdom. Målgruppen er elever og studenter.

Ungt Entreprenørskap mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kunnskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Fra 2015 er midlene fra departementet overført til Nærings- og fiskeridepartementet.

Finansiering og nedslagsfelt:

Det ble gitt 14 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.3. Dette inkluderer 1 mill. kroner til en ekstra-innsats i Nord-Norge. Totalt ble det gitt 58,5 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket.

Geografi: Fylkesorganisasjonene brukte om lag 47 pst. av midlene i det distriktpolitiske virkeområdet (dette inkluderer midler fra andre departement).

Prioriterte grupper: Alle tilsagn ble definert som rettet mot unge. Det var 50 pst. unge kvinner i snitt på alle programmene. Ungt Entreprenørskap tilbyr også egne program rettet mot unge kvinner.

Aktiviteter og resultater:

Ungt Entreprenørskaps viktigste og mest ressurskrevende aktiviteter i 2014 var de tre bedriftsprogrammene: Elevbedrift (grunnskolen), ungdomsbedrift (videregående skole) og studentbedrift (høyere utdanning).

Det ble også arrangert NM for ungdomsbedrifter og studentbedrifter. Totalt hadde Ungt Entreprenørskap 234 677 elev- og studentaktiviteter i 2014. Dette er en økning på om lag 11,5 pst. fra 2013. Ungt Entreprenørskap var til stede i flere kommuner (365) og flere skoler (1 517) enn tidligere.

Utviklingsprogrammet for byregioner (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Utviklingsprogrammet for byregioner skal bidra til å styrke vekstkraften for byregionene som er med i programmet, og til å øke kunnskapen om samspillet mellom by og omland. Programmet ble startet opp våren 2014 og skal vare til 2017.

33 byregioner med til sammen 187 kommuner deltok i fase 1 av programmet. Basert på søknader fikk 37 byregioner med til sammen over 220 kommuner sommeren 2015 tilsagn om å delta i fase 2 av programmet. I denne fasen av programmet skal deltakerne konkretisere strategier og tiltak for å fremme vekst i byregionen. Som en del av dette arbeidet skal byregionene også delta i et nasjonalt nettverk under ledelse av Distriktssenteret.

Finansiering og nedslagsfelt: Det ble gitt 25,7 mill. kroner i tilsagn under delmål 2.1.	Aktiviteter og resultater: Alle byregionene som var med i fase 1 utarbeidet i løpet av 2014–2015 en samfunnsanalyse, med vurderinger av utviklingstrekk og utfordringer
Geografi: 61 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.	knyttet til utvikling og vekst i byregionene. Disse analysene dannet grunnlag for valg av strategier og søknad om deltakelse i fase 2 i programmet.

Virkemidler for regional FoU og innovasjon (Forskningsrådet)

Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI) er Forskningsrådets hovedsatsing på forskning og innovasjon i norske regioner. VRI bidrar til økt innovasjon og verdiskaping i regionalt næringsliv ved å stimulere til økt samhandling mellom FoU-institusjoner, bedrifter og regionale myndigheter.

VRI har en rolle som komplementær ordning til regionale forskningsfond for å ivareta samspill- og mobiliseringsaktiviteter, mobilitet mellom næringsliv og academia, og for å styrke kunnskapsgrunnet for regional innovasjon og utvikling.

Forskningsrådets regionale representanter har en viktig rolle i VRI, og departementets tilskudd til regionale representanter er lagt inn i bevilgningen til VRI. Ordningen samfinansieres med Kunnskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet.

Finansiering: Det ble gitt 43 mill. kroner i tilsagn under delmål 1.2. Totalt ble det gitt 52,6 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer tiltaket. De regionale VRI-satsingene mottar i tillegg midler fra kap. 551, postene 60 og 61.	Aktiviteter: 1 063 enkeltbedrifter og 57 bedriftsnettverk er involvert i VRI. Det er 15 regionale VRI-satsinger med 15 samhandlingsprosjekter samt 6 innovasjonsfaglige forskningsprosjekter. I tillegg er det tverrgående aktiviteter som læringsarenaer og forskerskolen NORSI (Norwegian Research School in Innovation). I VRI deltar 22 høyskoler, samtlige universiteter samt alle FOKUS-instituttene.
Nedslagsfelt: Geografi: 48 pst. av involverte enkeltbedrifter var lokalisert innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. 63 pst. av midlene ble gitt innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.	Resultater: Det ble igangsatt 111 nye bedriftsprosjekter, som innebærer konkret samarbeid mellom forskningsmiljøer og bedrifter. Det ble publisert 146 populærvitenskapelige artikler og tre artikler i vitenskapelige artikkelsamlinger (antologier).
Prioriterte grupper: Kvinneandelen i samhandlingsprosjektene og forskerprosjektene var 43 pst.	

1.5 Bruk av regional- og distriktspolitiske midler i 2014

Tabell 1.7 Bruk av midler i 2014 fordelt på mål, post, sentralitet og forvalter

	Post			Sentralitet					Aktør					Andel innen- for DPV	Totalt	
	Kap. 551.61	Kap. 552.62	Kap. 552.72	Mellom- store by-regioner	Småby-regioner	Små-senter-regioner	Spredt-bygde områder	Ufordelt	FK/ KoR	NMVA	KMD	Annen*	Andel innen- for DPV			
Hovedmål 1	897,5	159,1	3,2	268,9	131,2	271,8	385,1	290,2	206,2	44,3	452,8	861,4	14,6	-	79 %	1 328,7
Verdiskaping																
Delmål 1.1	416,4	65,2	-	40,0	48,5	100,2	168,0	112,8	83,7	8,5	58,8	462,8	-	-	85 %	521,6
Etablerte bedrifter																
Delmål 1.2	207,9	61,0	2,8	172,6	56,6	96,7	119,0	95,2	66,7	10,1	269,7	174,0	0,6	-	73 %	444,3
Næringsmiljø																
Delmål 1.3	273,2	32,9	0,4	56,3	26,1	75,0	98,1	82,2	55,8	25,7	124,4	224,5	14,0	-	81 %	362,9
Entreprenørskap																
Hovedmål 2	107,3	274,8	5,3	60,6	8,6	139,4	138,0	85,2	76,2	0,6	320,0	34,3	26,3	67,4	95 %	448,0
Rammebetingelser																
Delmål 2.1	47,7	66,0	3,9	60,6	6,4	45,5	49,1	34,7	42,0	0,6	108,0	34,3	26,3	9,6	90 %	178,2
Kompetanse																
Delmål 2.2	59,5	208,8	1,4	-	2,2	93,9	88,9	50,5	34,2	-	212,0	-	-	57,8	99 %	269,8
Infrastruktur																
Hovedmål 3	203,2	149,1	12,8	57,4	16,3	78,1	89,1	157,0	71,6	10,4	343,1	-	57,4	22,0	91 %	422,5
Attraktivitet																
Delmål 3.1 Tjenester	22,4	2,0	2,5	47,4	3,9	10,8	17,4	16,7	16,6	9,0	26,9	-	47,4	-	78 %	74,4
Delmål 3.2 Stedsutvikling og profilering	180,8	147,1	10,2	10,0	12,5	67,4	71,8	140,2	55,0	1,4	316,1	-	10,0	22,0	94 %	348,1
Andre tiltak	100,2	13,2	4,2	83,1	2,5	6,5	19,5	8,9	20,6	132,6	65,1	97,5	38,1	-	31 %	200,7
Totalt	1 308,2	596,2	25,4	470,1	158,6	495,8	631,8	551,3	374,5	187,9	1 180,9	993,2	136,4	89,4	80 %	2 399,9
Prosentandel av totalbeløp	55 %	25 %	1 %	20 %	7 %	21 %	26 %	23 %	16 %	8 %	49 %	41 %	6 %	4 %		

Forkortelser: FK=fylkeskommuner, KoR=kommuner og regionråd, NVMA=nasjonale virkemiddelaktører (Innovasjon Norge, Siva, Forskningsrådet), DPV=distriktspolitisk virkeområde
 *Aktør under annen er i all hovedsak Nasjonal kommunikasjonsmyndighets forvaltning av midler over 551.61 innenfor deres tilskuddsordning for utbygging av bredbånd.

1.6 Fordeling av kap. 551, postene 60 og 61 2013–2015

Tabell 1.8 og 1.9 viser fordelingen av bevilgningen mellom fylkeskommunene i årene 2013–2015 for

kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og kap. 551, post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. Tabellene inkluderer eventuelle tilleggsbevilgninger.

Tabell 1.8 Fordeling av kap. 551, post 60 mellom fylkeskommuner

	(i 1 000)		
	2013	2014	2015
Østfold	24 550	22 009	22 014
Akershus	17 440	15 440	15 440
Oslo	11 500	9 500	9 500
Hedmark	80 220	66 624	67 546
Oppland ¹	84 250	75 346	77 049
Buskerud	34 930	29 213	28 756
Vestfold	11 500	9 500	9 500
Telemark	60 420	45 949	47 060
Aust-Agder	34 040	26 325	26 648
Vest-Agder	35 750	29 857	29 380
Rogaland	34 660	22 557	22 059
Hordaland	72 720	60 732	56 784
Sogn og Fjordane	96 540	74 434	73 695
Møre og Romsdal	125 960	86 776	84 436
Sør-Trøndelag	84 620	60 945	56 574
Nord-Trøndelag	108 880	80 412	79 410
Nordland	253 760	187 568	189 280
Troms	172 770	121 218	116 380
Finnmark	128 440	89 402	85 088
Innovasjon Norge ²	53 000	52 500	48 000
Totalt	1 525 950	1 166 306	1 144 599

¹ I 2013, 2014 og 2015 inkluderer beløpet til Oppland fylkeskommune 10 mill. kroner til forvaltningen av *Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene*.

² Gjennomføringskostnader ved ordninger i regi av Innovasjon Norge overføres direkte fra departementet. Dette inkluderte i 2013 2 mill. kroner i forbindelse med omlegging til nye arbeidsformer ved distriktskontorene.

Tabell 1.9 Fordeling av kap. 551, post 61 mellom fylkeskommunene

	(i 1 000 kroner)			
	2013		2014	2015
	Kompensasjon	Restbeløp	Kompensasjon	Kompensasjon
Østfold		330		
Hedmark	10 980	5 140	10 500	
Oppland	5 500	5 140	5 900	1 700
Buskerud	2 610	1 990	2 400	1 100
Telemark	3 410	4 440	3 900	
Aust-Agder	1 740	1 810	2 200	300
Vest-Agder	3 820	2 160	3 600	3 400
Rogaland	24 490	1 940	22 300	15 000
Hordaland	52 300	5 270	45 400	28 700
Sogn og Fjordane	44 180	6 340	43 000	41 200
Møre og Romsdal	88 380	8 930	78 200	61 900
Sør-Trøndelag	12 710	5 660	15 400	10 500
Nord-Trøndelag	1 250	7 070	1 100	700
Nordland	88 010	19 520	86 400	73 000
Troms	121 480	12 460	127 200	111 200
Finmark		8 640		
Totalt	460 860	96 840	447 500	348 700

I 2014 ble restbeløpet på 57,8 mill. kroner overført til Norsk kommunikasjonsmyndighet.

Vedlegg 2

Antall arbeidstakere og anslag på utførte årsverk i statlig tariffområde per 1. oktober 2014

Statens sentrale tjenestemannsregister (SST) viser at det per 1. oktober 2014 var 160 997 personer tilsatt i staten. Av disse omfattes 153 357 personer av hovedtariffavtalen. Personer som er tilsatt i staten, men som ikke omfattes av hovedtariffavtalen, er blant annet toppledere og dommere

på egne kontrakter, ansatte lønnet etter overenskomst og timelønnte. SST omfatter ikke statsaksjeselskap, statsforetak eller statlige virksomheter som er endret til stiftelser. Kvinner utgjør 48 pst. av alle tilsatte.

Tabell 2.1 Sammendrag – tilsatte i staten per 1. oktober 2014 – antall og beregnet årsverk

	Antall	Årsverk
Faste og midlertidige tilsatte som omfattes av hovedtariffavtalen	153 357	142 184
Tilsatte lønnet etter overenskomst, timelønnte, tilsatte permitterte med redusert lønn og tilsatte som virksomheten har arbeidsgiveransvaret for, men hvor lønn ikke dekkes over statsbudsjettet	6 769	4 631
Toppledere og dommere på egne kontrakter	871	863
Sum antall tilsatte i staten	160 997	147 678

For nærmere spesifiseringer om de tilsatte i statlig tariffområde, se www.regjeringen.no/tjenestemannsregisteret.

Vedlegg 3**Gjeldende romertallsvedtak fra tidligere år**

Nedenfor følger en oppstilling av romertallsvedtak for Kommunal- og moderniseringsdepartementet/daværende Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet som gjelder uten tidsavgrønsing eller utover ett budsjettår.

Romertallsvedtak IX under Kommunal- og moderniseringsdepartementet i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014) *Endring av Prop. 1 S (2013–2014) Statsbudsjettet 2014:*

Kostnadsramme for prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund». Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan gjennomføre prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund» innenfor en kostnadsramme på 355 mill. kroner.

Vedtak nr. 15 i Saldert budsjett 2014 under Innst. 16 S fra kommunal- og forvaltningskomiteen behandlet i Stortinget 4. desember 2013:

Husbankens rentemargin. Fra 1. mars 2014 skal Husbankens rentemargin være 1,0 prosentpoeng for lån med flytende rente og for lån med fast rente hvor søknaden er kommet inn fra og med 8. november 2013. Søknader om fastrente kommet inn fra og med 14. oktober 2013 til og med 7. november 2013 skal ha en rentemargin på 0,75 prosentpoeng.

Romertallsvedtak VIII i Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2014:*

Fullmakt til å gjennomføre prosjektet Sikker teknisk infrastruktur. Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet får fullmakt til å gjennomføre prosjektet Sikker teknisk infrastruktur innenfor en kostnadsramme på 2 400 mill. kroner i prisnivå per desember 2013.

Romertallsvedtak VIII i Prop. 149 S (2012–2013) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2013:*

Fullmakter til å pådra forpliktelser knyttet til investeringsprosjekter. Stortinget samtykker i at:

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet får fullmakt til å gjennomføre følgende prosjekter:

- a. Nybygg for det nye Universitetet på Ås og Veterinærinstituttet innenfor en kostnadsramme på 6 325,0 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.
- b. Rehabilitering av Universitetsmuseet ved Universitetet i Bergen, fase 1, innenfor en kostnadsramme på 328,0 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.
- c. Nybygg for samlokalisering av Kunst- og designhøgskolen i Bergen innenfor en kostnadsramme på 1 037,8 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.
- d. Nytt teknologibygget ved Høgskolen i Sør-Trøndelag innenfor en kostnadsramme på 686,2 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2013.

Romertallsvedtak IV i Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015:*

Kostnadsrammen for Urbygningen ved NMBU. Stortinget samtykker i at kostnadsrammen for rehabiliteringen av Urbygningen ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet økes til 470 mill. kroner, i prisnivå per 1. november 2015.

Romertallsvedtak XV i Prop. 1 S (2014–2015) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet:

Avskrivninger under Statsbygg. Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet fra 2015 kan gi Statsbygg fullmakt til å starte avskrivning av et anleggsmiddel fra det tidspunktet dette tas i bruk, og dermed avvike hovedregelen om at forvaltningsbedriftene starter avskrivning av anleggsmidler året etter at de er tatt i bruk, jf. St.prp. nr. 48 (2004–2005) og Innst. S. nr. 187 (2004–2005) Om bevilgningsreglementet.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 10/2015

